

Załącznik
do Uchwały Nr 435.XXXII.2016
Rady Miasta Częstochowy
z dnia 1 grudnia 2016 r.

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

Częstochowa, listopad 2016 r.

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	1
2. Słownik	8
3. Determinanty rozwojowe wynikające z przyjętych programów i strategii europejskich, krajowych i regionalnych	13
4. Analiza SWOT czynników zewnętrznych	37
5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	40
6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	76
7. Wyzwania rozwoju stojące przed miastem Częstochowa	80
8. Uwarunkowania finansowe	86
9. Wizja, cele strategiczne	96
10. Zgodność celów strategicznych z programowaną pomocą unijną	114
11. Wskaźniki rezultatu	139
12. Wdrożenie, monitoring, ewaluacja.....	164

Spis tabel

Tabela 1. Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost naturalny, wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców	41
Tabela 2. Liczba osób zameldowanych w dzielnicach 2016 r.....	41
Tabela 3. Liczba ludności w dzielnicach (2013r.) z podziałem na grupy wiekowe.....	42
Tabela 4. Stan zdrowia dzieci i młodzieży do 18 lat	43
Tabela 5. Stan zdrowia osób powyżej 19 lat	43
Tabela 6. Przyczyny zgonów mieszkańców (współczynnik na 100 tys. mieszkańców) 2014 r. .	44
Tabela 7. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności.....	44
Tabela 8. Liczba osób otrzymujących wsparcie z MOPS; powody przyznania świadczeń.....	45
Tabela 9. Średnia płaca w Częstochowie, wskaźnik w odniesieniu do województwa i kraju.....	46
Tabela 10. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców; odniesienie do innych miast województwa.	46
Tabela 11. Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych	48
Tabela 12. Budżet obywatelski: liczba wniosków i frekwencja w głosowaniu 2015 rok.....	48
Tabela 13. Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.....	48
Tabela 14. Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 r.	49
Tabela 15. Liczba nowooddanych mieszkań (budynki, inwestor, powierzchnia).....	50
Tabela 16. Liczba mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej....	51
Tabela 17. Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych w 2014.....	51
Tabela 18. Liczba wyroków eksmisyjnych (wydanych i wykonanych) stan na 2014 r.	52
Tabela 19. Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną.....	53
Tabela 20. Liczba przedszkoli gminnych i społecznych/ komercyjnych.....	54
Tabela 21. Liczba uczniów i szkół podstawowych gminnych	54
Tabela 22. Liczba uczniów i szkół podstawowych społecznych.....	55
Tabela 23. Średnie wyniki uczniów klas szóstych szkół podstawowych	55
Tabela 24. Liczba uczniów i szkół gimnazjalnych gminnych	55
Tabela 25. Liczba uczniów i szkół gimnazjalnych społecznych	56
Tabela 26. Średnie wyniki uczniów szkół gimnazjalnych.....	57
Tabela 27. Liczba uczniów i szkół licealnych ogólnokształcących miejskich	57
Tabela 28. Liczba uczniów i szkół ponadgimnazjalnych zawodowych.....	58
Tabela 29. Zdawalność egzaminu maturalnego w sesji majowej.....	59
Tabela 30. Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie - nowy egzamin	59
Tabela 31. Liczba uczniów i szkół pomaturalnych	60
Tabela 32. Liczba wyższych uczelni, studentów i absolwentów	60
Tabela 33. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w Częstochowie.....	62
Tabela 34. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w 2014	62
Tabela 35. PKB per capita w 2013 r.	62
Tabela 36. Liczba nowych obiektów budowlach (mieszkaniowych, przemysłowych, usługowo-handlowych)	62
Tabela 37. Ilość firm korzystających ze wsparcia miasta/ ilość utworzonych w nich miejsc pracy Stan na dzień 29.02.2016.....	63
Tabela 38. Ilość bezrobotnych, z wyszczególnieniem grup (absolwenci, młodzież do 24 lat, długotrwale bezrobotni, kobiety, osób 45+, niepełnosprawni).....	65
Tabela 39. Ilość bezrobotnych w podregionie częstochowskim/ odniesienie do średniej województwa i kraju	65
Tabela 40. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach (pow. 9 osób).....	65
Tabela 41. Powierzchnia miasta pokryta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (stan na dzień 10.08.2016 r.)	67
Tabela 42. Dane dotyczące ścieków, odpadów	68
Tabela 43. Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy	69
Tabela 44. Stan dróg w Częstochowie.....	70
Tabela 45. Ilość zarejestrowanych pojazdów (stan na koniec 2014 r.).....	71
Tabela 46. Przewozy MPK (tramwaje, autobusy)	71
Tabela 47. Długość ścieżek rowerowych.....	72
Tabela 48. Placówki, imprezy kulturalne, frekwencja	73
Tabela 49. Szkoły artystyczne	73

Tabela 50. Ilość obiektów zabytkowych poddanych renowacji korzystających z dotacji miejskich.....	74
Tabela 51. Miejsca noclegowe i ich wykorzystanie	74
Tabela 52. Kluby sportowe.....	75

Załączniki:

- zał. 1. Diagnoza społeczno – gospodarcza Częstochowa 2015.
  - zał. 1a Analiza porównawcza Częstochowy na tle 24 innych miast (benchmartking),
  - zał. 1b Analiza powiązań funkcjonalnych Częstochowy z innymi gminami.
- zał. 2. Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+
  - zał. 2a opinia RDOŚ,
  - zał. 2b opinia PWISE.
- zał. 3. Raport z przeprowadzonych konsultacji społecznych.

1. Wprowadzenie

Uchwała nr 165.XV.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 września 2015 r. zdecydowała o przystąpieniu do prac na Strategią Rozwoju Miasta. Zgodnie z tekstem Uchwały: *„W celu wzmocnienia sprawnego zarządzania rozwojem Częstochowy, osiągnięcia trwałej poprawy jakości życia mieszkańców miasta oraz skutecznego i efektywnego zarządzania jego zasobami, przystępuje się do tworzenia strategii rozwoju miasta w perspektywie roku 2030”*. Jako termin przygotowania stosownego dokumentu Rada Miasta ustaliła się datę 31 grudnia 2016 roku; wykonanie uchwały powierzyła Prezydentowi Miasta Częstochowy.

Uchwała Rady Miasta wpisuje się w zasady określone w Karcie Lipskiej, oparte na doświadczeniach miast europejskich. Z doświadczeń tych wynika, że trwałe i zrównoważony rozwój miast wymaga strategii określającej spójne cele rozwojowe, koordynujące różne sektorowe programy, plany i projekty oraz angażującej obywateli w kształtowanie przyszłości. Rozwój każdego miasta jest procesem historycznym, efektem pracy, intelektu i doświadczenia wielu pokoleń. Burzliwe i dramatyczne dzieje Polski powodowały, że proces rozwojowy nie mógł mieć charakteru ciągłego. Dopiero współczesne pokolenie mieszkańców Częstochowy doświadczyło szczęścia życia w warunkach pokoju, bez strachu przed zniszczeniem wojennym i obcą przemocą. Dopiero współczesne pokolenie może planować przyszłość w perspektywie wieloletniej, w przekonaniu możliwości utrzymania wspólnoty europejskiej nie podzielonej „żelaznymi kurtynami” i nie niszczonej wojnami.

Planowanie rozwojowe, a tym samym utrzymanie ciągłości podstawowych kierunków działań, obecne było w samorządzie Miasta Częstochowy od czasu reaktywowania samorządności w 1990 r. W 1994 r. utworzono specjalną komórkę - Biuro Strategii Rozwoju Miasta, kierowane przez Sławomira Bednarka. Powstawały dokumenty określające wieloletnie perspektywy rozwojowe, zarówno w obszarze ogólnym – program Częstochowa 2000 – jak i sektorowym: Studium Transportowe 1997 r., przygotowane przy wsparciu Funduszu Phare. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej przełożyło się na konieczność opracowania nowych strategii rozwojowych. Posiadanie takowych umożliwiło korzystanie z unijnej pomocy; wspierając rozwój naszego kraju państwa UE chciały mieć gwarancję, że udzielana pomoc nie będzie zmarnowana, lecz stanie się bodźcem do wejścia na drogę trwałego zrównoważonego rozwoju.

Uchwałą nr 193/XVIII/2003 Rady Miasta Częstochowy z dnia 22.09.2003 r. przyjęta została **Strategia Rozwoju Miasta do roku 2010**. Określono w niej Wizję rozwojową: *„Częstochowa – miastem nowoczesnym, bogatym, bezpiecznym i przyjaznym ludziom, stwarzającym dogodne warunki realizacji dążeń i aspiracji mieszkańców oraz rozwoju przedsiębiorczości, ze sprawną i kompetentną administracją samorządową”*.

Deklaracja misji

„Osiągnięcie trwałego, akceptowanego społecznie rozwoju przy optymalnym wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i talentów ludzi, zasobów kapitałowych i przyrodniczych oraz potencjału

gospodarczego miasta.

MIASTO Z JASNĄ GÓRĄ – budzące nadzieję i inspirujące do działania – sprzyjające harmonijnemu i wszechstronnemu rozwojowi jego mieszkańców oraz przybywających tu od stuleci pielgrzymów, którzy „stąd czerpią moc, by bronić przekazywanych z pokolenia na pokolenie wartości duchowych i patriotycznych”.

Wyzwaniami rozwojowymi było:

1. Zapewnienie długofalowego rozwoju miasta oraz utrwalanie jego wysokiej pozycji w strukturze społeczno - gospodarczej kraju przez wzmocnienie konkurencyjności jego gospodarki, aktywizowanie przedsiębiorczości, przy poszanowaniu zasad ekorozwoju oraz fundamentalnych wartości w życiu publicznym.
2. Stała poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców poprzez ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska i przestrzeni miasta, rozwój usług społecznych, ograniczanie bezrobocia i ubóstwa.

Przyjęto następujące Priorytety:

A. PRZESTRZEŃ MIASTA

- kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta,

B. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

- budowanie pozytywnego klimatu gospodarczego i inwestycyjnego oraz stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy,

C. SFERA SPOŁECZNA MIASTA – EDUKACJA, KULTURA, OCHRONA ZDROWIA, BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I POMOC SPOŁECZNA

- rozwój potencjału intelektualnego i kapitału społecznego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców,

D. ŁAD EKOLOGICZNY

- harmonizowanie procesów rozwojowych miasta przy poszanowaniu zasad ekorozwoju,

E. WIZERUNEK MIASTA

- wzmocnienie roli i znaczenia Częstochowy jako silnego gospodarczo, kulturalnie i naukowo ośrodka o znaczeniu krajowym oraz światowego centrum kultu religijnego.

Kolejna **Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2025** przyjęta została uchwałą nr 520/XLV/2009 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24.08.2009 r.

W nowej Strategii przyjęto jako Wizję rozwojową:

"Częstochowa miastem nowoczesnym, bogatym, bezpiecznym i przyjaznym ludziom, stwarzającym dogodne warunki realizacji dążeń i aspiracji mieszkańców oraz rozwoju przedsiębiorczości, ze sprawną i kompetentną administracją samorządową".

Misja

"Osiągnięcie trwałego, akceptowanego społecznie rozwoju przy optymalnym wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i talentów ludzi, zasobów kapitałowych i przyrodniczych oraz potencjału

gospodarczego miasta.

MIASTO Z JASNĄ GÓRĄ – budzące nadzieję i inspirujące do działania – sprzyjające harmonijnemu i wszechstronnemu rozwojowi jego mieszkańców oraz przybywających tu od stuleci pielgrzymów, którzy „stąd czerpią moc, by bronić przekazywanych z pokolenia na pokolenie wartości duchowych i patriotycznych”.

Celem głównym była:

"Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców – od wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej miasta oraz konkurencyjności i innowacyjności jego gospodarki do wzrostu zamożności gospodarstw domowych".

Realizacja Celu polegała na skupieniu działań w ramach następujących Priorytetów:

1. Wspieranie rozwoju gospodarczego jako warunku szybszego rozwoju miasta we wszystkich dziedzinach.
2. Rozwój potencjału intelektualnego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców.
3. Kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta.
4. Kształtowanie i umacnianie pozycji Częstochowy jako centrum subregionu wypełniającego funkcje regionotwórcze dla całego obszaru jego oddziaływania.

Zgodnie z rozdziałem 6 przyjętej Strategii:

*„Strategia rozwoju miasta w perspektywie 2025 roku wyznacza ogólne ramy – priorytety, cele strategiczne i kierunki – dla prorozwojowych działań władzy samorządowej miasta i jej lokalnych partnerów – środowiska biznesowego i akademickiego oraz organizacji pozarządowych. **Instrumentami wdrażania** strategii rozwoju miasta są polityki i **dziedzinowe programy rozwoju/ działania** w poszczególnych sferach finansowania rozwoju miasta /.../. Średniookresowe - 3,5 letnie – dziedzinowe **programy operacyjne** opracowane do tych zaktualizowanych programów będą/.../ podstawą rekomendacji zapisanych w nich zadań i projektów do **Wieloletniego Planu Inwestycyjnego** (dotyczy to projektów inwestycyjnych) oraz uwzględnienia ich realizacji – zgodnie z przyjętą hierarchią zadań –w corocznych **budżetach miasta”.***

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Miasta było zadaniem Zespołu powołanego przez Prezydenta Miasta Zarządzeniem nr 445/11 z dnia 01.09.2011 r., pracującego pod kierownictwem Dyrektora Generalnego Urzędu Miasta Częstochowy. Administracyjna obsługa prac Zespołu sędowana została na Wydział Rozwoju Miasta. Określone w Strategii zasady monitorowania przewidywały konieczność opracowania cyklicznych raportów z realizacji strategii i programów dziedzinowych pozwalających na zwiększenie skuteczności działań i ewentualną korektę kierunków działań. Taką formą pierwszego raportu syntetycznego był Raport Otwarcia przedstawiony przez Zespół Doradców Prezydenta Miasta Częstochowy w 2011 r. Efektem Raportu Otwarcia było powołanie Zespołu ds. monitorowania Strategii oraz przeprowadzenie sondażu w wydziałach Urzędu Miasta oraz jednostkach podległych Miastu

Częstochowa dotyczącego stanu realizacji zadań wyznaczonych w Strategii i propozycji korekty. Ankietowani nie wskazali konieczności zmian obowiązującej Strategii.

Po zmianach organizacyjnych wewnątrz Urzędu Miasta zadania związane z administracyjną stroną realizacji Strategii powierzono Wydziałowi Funduszy Europejskich i Rozwoju, tworząc w nim referat ds. strategii rozwoju.

W okresie po 2009 r. doszło do zmian sytuacji zewnętrznej rzutujących na realizację Strategii. Wprowadzone nowe ustawy narzuciły inny schemat realizacji. Zgodnie z nowymi przepisami ustawy o finansach publicznych zlikwidowane zostało wieloletnie planowanie inwestycyjne (WPI) określane w Strategii jako podstawowy instrument wdrażania. Ramy perspektywicznych działań określane są Wieloletnią Prognozą Finansową, aktualizowaną na bieżąco w trakcie roku budżetowego. Nowe przepisy ustawowe, m.in. z zakresu ochrony środowiska, polityki energetycznej, planowania przestrzennego, rewitalizacji, nakazywały zweryfikowanie wskazanej w Strategii listy planowanych do przygotowania i wdrożenia programów europejskich.

Zasadniczy jednak wpływ na dezaktualizację przyjętej w 2009 r. Strategii miały szersze czynniki zewnętrzne. W 2008 r. doszło do globalnego kryzysu finansowego, którego skutki odczuwalne były przez kolejne lata. W drugiej dekadzie XXI w. ujawniały się coraz powszechniej zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi (katastrofalne powodzie, susze, opady śniegu, gradu, pożary obszarów leśnych), terroryzmem, wojnami w najbliższym sąsiedztwie Polski (Ukraina) i wspólnoty UE (Syria). Pokłosem wojen i terroru jest zwiększony napływ do krajów UE uchodźców szukających bezpiecznego schronienia. W otaczającym Polskę świecie ujawniają się nie tylko tego typu zagrożenia. Postępuje proces globalizacji, mieszkańcy Częstochowy coraz bardziej korzystają z otwartego w UE przepływu ludzi, pracy, usług, towarów, informacji. Negocjowany jest traktat znoszący bariery celne i administracyjne w przepływie usług i towarów między UE a Stanami Zjednoczonymi. Utrzymuje się wysokie tempo rozwoju krajów Dalekiego Wschodu, w tym Chin; wykorzystujących szanse dostępu do europejskiego rynku. Uwidaczniają się zmiany świadomościowe mieszkańców Europy. Nie mają one jednolitego charakteru: rośnie ilościowo grupa osób uznających europejskość jako swoją podstawową tożsamość, równolegle coraz większe poparcie społeczne uzyskują ugrupowania narodowe, a nawet nacjonalistyczne. W odpowiedzi na owe globalne wyzwania modyfikowana jest polityka Unii Europejskiej, a w ślad za tym państw członkowskich, takich jak Rzeczpospolita Polska. Szczególnie istotne znaczenie dla Częstochowy ma nadanie pierwszorzędnej wagi polityce miejskiej nakierowanej na rozwój europejskich miast.

Wpływ na kształt Strategii Rozwoju Miasta ma także wynegocjowana przez polski rząd z Komisją Europejską Umowa Partnerska określająca inną, niż w poprzednich okresach zasadę interwencji prowadzonej dzięki funduszom pomocowym UE. Pominięcie tego w pracach nad strategią rozwoju oznacza w praktyce rezygnację z możliwości pozyskiwania pomocy, a tym samym oparcie się tylko na posiadanym potencjale własnym. Przy niskich zasobach Częstochowy tego typu wybór prowadziłby do regresu i osłabienia pozycji konkurencyjnej

miasta.

Rozważając zachodzące zmiany zadać można pytanie o możliwość prognozowania rozwoju w tak zmiennym otoczeniu. W trakcie prac nad Strategią zachodzą dalsze zmiany rodzące niepokój o trwałość reguł i fundamentów. Decyzja społeczeństwa Wielkiej Brytanii o wyjściu z UE rodzi nie tylko bezpośrednio zagrożenie dla Polski (ograniczenie unijnej pomocy, zmniejszenie transferów finansowych od pracujących w Wielkiej Brytanii Polaków, ograniczenie możliwości wymiany handlowej). Rodzi także pytanie o trwałość wspólnoty europejskiej i kierunek dalszych przemian w UE.

Pracując nad Strategią można odnosić się tylko do formalnie przyjętych dokumentów programujących rozwój regionów i miast Polski. Planując rozwój miasta uwzględnić także musimy przedstawiony przez Radę Ministrów w dniu 29 lipca 2016 roku projekt „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju”. Przyjmujemy, że wprowadzone w nim korzystne dla samorządów działania zostaną wprowadzone w najbliższych latach.

Zagrożenia dla planowania rozwoju Częstochowy ujawniają się w działaniach z zakresu wprowadzania nowych polityk sektorowych. Widoczne jest to w ogłoszonej 27 czerwca 2016 r. przez Ministra Edukacji Narodowej nowej polityce oświatowej. Likwidacja gimnazjum, utworzenie ośmioklasowych szkół podstawowych z podziałem na dwa okresy edukacyjne 4+4, czteroletnie i pięcioletnie szkoły średnie, nowy model szkolnictwa zawodowego; są to poważne wyzwania natury finansowej i organizacyjnej dla każdego miasta. Częstochowa wydała kilkadziesiąt milionów złotych na dostosowanie sieci edukacyjnej do wprowadzonego w 1999 r. podziału na szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne. Zmiany grożą nie tylko zmarnowaniem tego wysiłku, ale i nałożeniem kolejnego ciężaru związanego z adaptacją istniejących obiektów szkolnych do nowych zadań. Nowa polityka edukacyjna ogranicza w poważnym stopniu wpływ samorządu na jakość usług edukacyjnych, sprowadzając władze lokalne do roli administratorów obiektów oświatowych.

Ze względu na udział wydatków oświatowych w strukturze budżetu miasta, a także znaczenie jakie ma dobry poziom edukacji dla przyszłego rozwoju, zmiana polityki edukacyjnej wprowadzona przez rząd stanowi najpoważniejsze zagrożenie. Nie można jednak nie dostrzegać innych. Nowa ustawa o ochronie obszarów rolniczych, w teorii nie dotycząca miast, rodzi dla Częstochowy poważne problemy blokując rozwój gospodarczy terenów ściśle powiązanych z planowanymi węzłami autostradowymi (Rząsawy, Dźbów). Tym samym miasto traci walory konkurencyjne jako miejsce rozwoju usług logistycznych. Niepokój budzi deklarowana polityka z zakresu finansowania usług zdrowotnych; zwiększanie finansowania dużych „wiodących” placówek szpitalnych, może uderzyć w możliwości funkcjonowania miejskiego szpitala. Także w prezentowanych wizjach rozwoju szkolnictwa wyższego, skupienie środków na najsilniejszych ośrodkach akademickich, może negatywnie wpłynąć na nasze miasto. Stabilność zasad prawnych jest podstawą zaufania społecznego, a więc cechą niezbędną dla umacniania jakości kapitału społecznego. Każdy urzędnik działa w granicach określonych prawem i zgodnie z prawem. Gdy rodzi się niepewność dotycząca „legalności” prawa, w ślad za tym rodzi się niebezpieczeństwo anarchizacji życia publicznego.

Z tych zagrożeń powinniśmy zdawać sobie sprawę wyznaczając kierunki rozwoju Miasta Częstochowy w dłuższej perspektywie, wykraczającej ponad rok 2030.

Zgodnie z uchwałą Rady Miasta zespół referatu Strategii i Rozwoju Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju przystąpił jesienią 2015 r. do prac nad nową Strategią Rozwoju Miasta 2030+. W marcu 2016 roku zakończono prace nad projektem Diagnozy Społeczno-Gospodarczej Częstochowa 2015 r. Przedstawiona Diagnoza poddana została konsultacjom społecznym. Ramy konsultacji społecznych określiło, zgodnie z uchwałą nr 715/LXII/2010 Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 czerwca 2010 r., Zarządzenie nr 927.2016 Prezydenta Miasta Częstochowy z dnia 10 maja 2016 r.

Diagnoza upubliczniona została na stronie internetowej www.czestochowa.pl. Wprowadzona została procedura przyjmowania uwag, wniosków, uściśleń poprawek.

Wsparcie i patronat nad prowadzonymi pracami nad Strategią Rozwoju Miasta udzieliło Biuro Zarządu Śląskiego Związku Gmin i Powiatów. Pomocy merytorycznej, poprzez prowadzenie warsztatów, opracowanie ich wyników oraz doradztwo merytoryczne, udzielił doradca Śląskiego Związku Gmin i Powiatów, pracownik naukowy Akademii Ekonomicznej w Katowicach, dr Krzysztof Wrana.

W dniach 31 maja, 13 czerwca, 20 czerwca i 27 czerwca 2016 r. w sali sesyjnej Urzędu Miasta Częstochowy przeprowadzono warsztaty strategiczne określające w drodze otwartej debaty potencjały rozwojowe, wyzwania, wizje rozwojowe, cele i kierunki działań, zasady przygotowywania projektów prorozwojowych i ich katalog. Do udziału w warsztatach zaproszono wszystkich radnych Rady Miasta, naczelników wydziałów Urzędu Miasta, prezesów spółek komunalnych i kierowników ważniejszych jednostek organizacyjnych samorządu. Dodatkowo skierowano zaproszenia imienne do blisko 150 przedstawicieli środowiska akademickiego, przedsiębiorców, związków zawodowych, organizacji pozarządowych, rad dzielnic i innych istotnych dla miasta grup obywatelskich. Średnio w każdych z warsztatów brało udział ok. 40-50 osób. Po każdych warsztatach przygotowany został obszerny materiał zawierający wnioski z dyskusji, natychmiast rozsyłany do uczestników spotkań.

Wyniki prac warsztatowych stanowiły podstawę przygotowania projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+, przedstawionej pod konsultacje społeczne na przełomie lipca i sierpnia 2016 r. Projekt rozesłany został imiennie do wszystkich uczestników warsztatów. Został on także upubliczniony, by dać każdemu z mieszkańców możliwość wniesienia własnych uwag i wniosków.

Pełny raport z przeprowadzonych w ramach prac nad Strategią konsultacji społecznych znajduje się w załączniku nr 6.

Zespół opracowujący Strategię korzystał z doświadczenia, prac i wsparcia merytorycznego wielu osób i instytucji. Istotnym wsparciem była możliwość uczestnictwa w spotkaniach, dyskusjach, konferencjach i warsztatach organizowanych przez Śląski Związek Gmin i Powiatów oraz Związek Miast Polskich. Dzięki temu możliwe były wizyty studialne i bezpośrednie poznanie doświadczeń innych miast: Kielc, Lublina, Łodzi. Bezpośrednie

kontakty umożliwiły także poznanie doświadczeń z zakresu przygotowania strategii takich miast jak Bielsko-Biała, Katowice, Gliwice, Zabrze. Pomocne były także efekty prac zespołu doradczego pracującego w Kancelarii Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, kierowanego przez Olgierda Dziekońskiego, w tym zwłaszcza korzystanie z doświadczeń i wiedzy prof. Michała Kuleszy i prof. Jerzego Regulskiego oraz Henryka Wujca. Wykorzystany także został dorobek „Pracowni Miast”, cyklu debat organizowanych pod patronatem „Gazety Wyborczej”. Równie istotny był udział w organizowanych przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową Kongresach Obywatelskich.

Wykorzystywany był także dorobek krakowskiego Instytutu Rozwoju Miasta, Forum Rewitalizacji oraz innych organizacji i instytucji wspierających rozwój samorządności w polskich miastach.

2. Słownik

Analiza SWOT

Analiza SWOT (ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) to podstawowe narzędzie podejmowania decyzji strategicznych. Określenie swoich atutów i słabych stron oraz szans i zagrożeń, które niesie otoczenie, pozwala na podejmowanie właściwych decyzji na różnych etapach i poziomach procesu strategicznego.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, realizująca projekty finansowane z budżetu państwa, samorządu lub ze źródeł zagranicznych na podstawie decyzji lub umowy o dofinansowanie projektu.

Cele operacyjne

Cele operacyjne stanowią rozwinięcie celów strategicznych i charakteryzują się bliższym od nich horyzontem czasowym. Realizacja celów operacyjnych warunkuje osiągnięcie strategicznych celów rozwoju. Powinny one zostać sformułowane w taki sposób, aby były osiągalne i mierzalne. Narzędziem ich realizacji są programy sektorowe.

Cele strategiczne

Cele strategiczne wynikają z wizji rozwoju i są jej konkretyzacją. Cele te wyznaczają kierunek działania podmiotów życia społecznego i gospodarczego miasta. Są to cele długookresowe, określające, co można obecnie zrobić, aby zwiększyć przyszłe możliwości i zapewnić konkurencyjność miasta w dłuższym horyzoncie czasowym.

Inicjatywa lokalna

Przyjmuję się to określenie jako formę współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej.

Interes publiczny

Uogólniony cel dążeń i działań, uwzględniających zobiektywizowane potrzeby ogółu społeczeństwa lub lokalnych społeczności.

Konsultacje społeczne

Dwukierunkowa komunikacja administracji publicznej z partnerami społecznymi, prowadzona w celu uzyskania opinii na temat proponowanych przez administrację rozwiązań. Służą one uspołecznieniu procesu podejmowania ważnych dla społeczeństwa decyzji – decyzji nieodwracalnych.

Krajobraz

Postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierającą elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka.

Krajobraz priorytetowy

Krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze,

kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania.

Ład przestrzenny

Należy przez to rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Miasto obywatelskie

Spółeczność mieszkańców posiadających właściwe umiejętności i wiedzę oraz chcących działać na rzecz dobra wspólnego, zdolnych do aktywności oraz nie pozbawionych praw i formalnych możliwości działania.

Miejski Obszar Funkcjonalny

Miejskie obszary funkcjonalne (MOF) są układem osadniczym ciągłym przestrzennie, złożonym z odrębnych administracyjnie jednostek i obejmują zwarty obszar miejski, powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną oraz ośrodki bliskiego sąsiedztwa.

Misja

Misja jest deklaracją środowiska, instytucji lub organizacji podejmujących realizację Wizji rozwoju Miasta. Opisuje przyjmowane przez nie zasady i podstawowy sposób urzeczywistniania tej Wizji. Podstawowe znaczenie ma misja samorządu Miasta, odpowiadająca na pytanie, w jaki sposób samorząd miasta będzie realizował materialne założenia Strategii: wizję rozwoju, cele strategiczne i operacyjne, programy i zadania.

Ochrona środowiska

Podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiających zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej; ochrona ta polega w szczególności na:

- a) racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- b) przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- c) przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

Organizacje pozarządowe

Niebędące jednostkami sektora finansów publicznych i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia z wyłączeniem m.in. partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych. Podmioty tak określane są: organizacjami non-profit, ponieważ nie działają dla zysku; organizacjami wolontarystycznymi (ochotniczymi), ponieważ w większości opierają swą działalność na pracy ochotników; organizacjami społecznymi (obywatelskimi), ponieważ obszarem aktywności tych organizacji jest szeroko rozumiana działalność dla dobra publicznego.

Państwo

Wspólne dobro wszystkich obywateli, a jego celem i racją istnienia ma być stworzenie

wszystkim właściwych warunków wszechstronnego rozwoju - zabezpieczenie podstaw dobrobytu, porządku prawnego, warunków rozwoju kultury, zagwarantowanie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.

Partycypacja społeczna

Jest to wspólne branie odpowiedzialności za rozwój miasta przez organy samorządu i mieszkańców. Wyraża się ona w różnych formach od zwykłego uczestnictwa w wyborach i aktywności w swoim środowisku poprzez samoorganizację społeczną wobec różnorodnych wyzwań, aż do systemowej współpracy z władzami Miasta.

Polityka rozwoju

Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej.

Programy sektorowe

Programy sektorowe to dokumenty planistyczne tworzone dla jednego lub kilku obszarów funkcjonowania miasta (sektora wydzielonego organizacyjnie lub dziedziny jednolitej merytorycznie), mające realizować jeden lub kilka celów operacyjnych zapisanych w strategii. Programy sektorowe są wdrażane poprzez zadania (projekty miejskie).

Projekty inwestycyjne

Projekty inwestycyjne to kompleksowe przedsięwzięcia inwestycyjno - programowe, złożone z szeregu bardziej szczegółowych zadań, mające szczególne znaczenie dla realizacji programów sektorowych, a przez to celów rozwojowych.

Przedsiębiorca

Przedsiębiorcą w rozumieniu obowiązującej ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

Rewitalizacja

Proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Samorząd terytorialny

Zgodnie z Europejską Kartą Samorządu Terytorialnego „samorząd terytorialny oznacza prawo i zdolność społeczności lokalnej, w granicach określonych prawem, do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na ich własną odpowiedzialność i w interesie ich mieszkańców”. Art. 16 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza: „Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału administracyjnego stanowi z mocy prawa

wspólnotę samorządową”.

Społeczeństwo obywatelskie

Społeczeństwem obywatelskim nazywamy społeczeństwo, w którym poszczególne osoby czują się obywatelami swego państwa i członkami społeczności lokalnych.

Strategia rozwoju miasta

Strategia rozwoju miasta to koncepcja działania zmierzającego do zrównoważonego i trwałego rozwoju społeczności miasta, przedstawiona w formie zwięzłego dokumentu zawierającego procedury osiągania zamierzonych celów – co pozwala na włączenie się do wspólnych działań partnerów społecznych. Dokument taki powinien zawierać: syntetyczną diagnozę stanu istniejącego; analizę słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń; określenie deklaracji strategicznych – wizji i misji; cele strategiczne i cele operacyjne; powinien opisywać także programy sektorowe i zadania, służące realizacji zamierzeń oraz wskazywać środki pozwalające te wszystkie przedsięwzięcia wdrożyć.

Środowisko

Przez określenie środowisko – rozumie się przez to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, krajobraz, klimat oraz pozostałe elementy różnorodności biologicznej, a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami.

Wizja

Wizja rozwoju miasta to pożądaný obraz przyszłej, odnoszącej się do następnego pokolenia, sytuacji społeczności miasta we wszystkich istotnych wymiarach rozwoju.

Zadania

Zadania to konkretne zamierzenia i przedsięwzięcia, które w całości lub w części realizują jeden lub więcej programów sektorowych. Wśród nich szczególne znaczenie mają zadania strategiczne, uznane za decydujące o rozwoju Miasta. Do realizacji zadań mogą być tworzone programy sektorowe.

Zasady konstytucyjne

1. zasada demokratycznego państwa prawnego, zakładającą między innymi współdecydowanie obywateli, poprzez szeroki wachlarz rozwiązań instytucjonalnych i proceduralnych, o formie i treści rozstrzygnięć władzy publicznej (art. 2 Konstytucji RP);
2. zasada dialogu społecznego jako podstawa dla różnych form i metod współpracy między partnerami społecznymi, przez których rozumie się związki zawodowe, organizacje społeczno-zawodowe rolników, organizacje pracodawców, organizacje pozarządowe, samorządy czy kościoły (preambuła konstytucji);
3. zasada społecznej gospodarki rynkowej jako podstawa systemu ekonomicznego Rzeczypospolitej, opierającego się na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych (art. 20);
4. zasada pomocniczości jako element „umacniający uprawnienia obywateli i ich wspólnot” poprzez zapewnianie im pierwszeństwa w rozwiązywaniu problemów społecznych (preambuła i rozdz. VII poświęcony samorządowi terytorialnemu).

Zrównoważony rozwój

Taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

3. Determinanty rozwojowe wynikające z przyjętych programów i strategii europejskich, krajowych i regionalnych

Miasta są miejscem koncentracji nauki, usług publicznych i biznesu oraz kreowania rozwoju gospodarczego. Są węzłami sieci firm, pracowników, wiedzy i umiejętności, co przyczynia się do większej produktywności i dynamiki wzrostu tych obszarów. Miasto, nawet to najmniejsze, stanowi również zjawisko kulturowe i nośnik cywilizacji. Szeroko pojęte zasoby dziedzictwa kulturowego, ich zachowanie i ochrona mają kluczowe znaczenie dla kulturowej identyfikacji i poczucia tożsamości mieszkańców, a także dla sfery gospodarki i edukacji. Przy właściwie prowadzonej polityce rozwoju na wszystkich poziomach, zarówno mniejsze, jak i większe miasta mogą i powinny rozwijać się jako motory rozwoju odpowiednio w skali lokalnej lub szerzej – w skali regionalnej, krajowej i europejskiej.

Z drugiej strony obszary miejskie to miejsca, w których skupia się wiele problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Dysproporcje społeczne wewnątrz miast są często większe niż pomiędzy regionami. Problemy dotyczą także degradacji tkanki miejskiej, chaotycznego rozpraszania zabudowy, segregacji ekonomicznej i społecznej, braku świadomości kulturowej oraz poczucia tożsamości i współodpowiedzialności mieszkańców, ubóstwa, stanu środowiska, zatłoczenia ulic i wielu innych aspektów. Dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich i podniesienia w nich jakości życia należy te kwestie traktować priorytetowo oraz rozwiązywać w sposób kompleksowy i zintegrowany.

Krajowa Polityka Miejska

Ustawa z dnia 6.12.2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (j.t. Dz.U. 2016 poz. 383 z późn. zm.) precyzuje w art. 2 „Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej”. W przypadku miast dodatkowym uzupełnieniem jest art. 21 A: *Polityka miejska stanowi zespół działań prawnych, finansowych i planistycznych na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych, mających na celu wykorzystanie potencjału miast i ich obszarów funkcjonalnych w procesach rozwoju kraju, wzmocnienie zdolności miast i ich obszarów funkcjonalnych do pobudzania wzrostu gospodarczego i tworzenia trwałych miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców”.*

Zgodnie ze standardem wyznaczonym w **Karcie Lipskiej** strategia powinna:

- opisywać mocne i słabe strony miast i dzielnic w oparciu o analizę bieżącej sytuacji,
- określać spójne cele rozwoju dla obszaru miejskiego i tworzyć wizję dla miasta,

- koordynować różne terytorialne, sektorowe i techniczne plany i strategie oraz zapewniać, że planowane inwestycje przyczynią się do promowania równomiernego rozwoju obszaru miejskiego,
- koordynować i skupiać pod względem przestrzennym wykorzystanie funduszy przez uczestników sektora publicznego i prywatnego oraz
- angażować obywateli i innych partnerów, którzy mogą wnieść znaczny wkład w kształtowanie przyszłej jakości każdego obszaru w wymiarze gospodarczym, społecznym, kulturalnym i ekologicznym”.

Tworząc Strategię Rozwoju Miasta Częstochowy należy mieć świadomość współzależności rozwoju lokalnego i regionalnego od polityk narodowych oraz wdrażanych przez Komisję Europejską w ramach porozumienia państw członkowskich Unii Europejskiej. Współzależność ta nie ogranicza się do bycia beneficjentem unijnej pomocy, lecz także do świadomego uczestnictwa w kształtowaniu i realizacji różnorodnych działań będących częścią narodowej i wspólnotowej polityki społecznej, gospodarczej, kulturalnej i ekologicznej.

W 2010 roku została zatwierdzona strategia rozwoju Unii Europejskiej na lata 2010-2020: **„EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”**, zawierająca nowe regulacje ujęte w siedmiu projektach przewodnich: „Unia innowacji”, „Mobilna młodzież”, „Europejska agenda cyfrowa”, „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”, „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” i „Europejski program walki z ubóstwem”.

Nowa strategia EUROPA 2020 przejęła podstawowe wskazania dotyczące polityk rozwojowych miast europejskich wypracowane we wcześniejszych dokumentach, w tym Karty Lipskiej, powstałej w 2007 podczas spotkania w dniach 24-25 maja ministrów ds. regionów i miast z krajów członkowskich Unii Europejskiej. Preambuła dokumentu określa:

„KARTA LIPSKA na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich” jest dokumentem państw członkowskich, który został opracowany przy szerokim i przejrzystym udziale zainteresowanych stron. Mając na uwadze wyzwania i możliwości, a także różnice historyczne, gospodarcze, społeczne i ekologiczne miast europejskich, ministrowie państw członkowskich odpowiedzialni za rozwój miast uzgodnili wspólne zasady i strategie polityki rozwoju miejskiego. Ministrowie zobowiązują się do:

- zainicjowania w swoich państwach debaty politycznej na temat włączenia zasad i strategii Karty Lipskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich do krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rozwoju,
- zastosowania narzędzia, jakim jest zintegrowany rozwój miejski, oraz wzmocnienia struktur zarządzania niezbędnych dla jego wdrożenia, a w tym celu do utworzenia niezbędnych ram na poziomie krajowym,
- promowania zrównoważonej organizacji terytorialnej opartej na europejskiej policentrycznej strukturze miejskiej”.

Pokłosiem Karty Lipskiej jest przyjęcie przez Parlament Europejski, Radę Europejskiego Komitetu Społeczno-Gospodarczego oraz Komitetu Regionów w dniu 18 lipca 2014 r. w Brukseli Agendy polityki miejskiej UE przedstawionej w sprawozdaniu „Miasta Przyszłości”. Zebrano w nim zasady modelu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich wynikające z Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, europejskiego modelu społecznego, Karty Lipskiej, deklaracji z Toledo i Agendy Terytorialnej Unii Europejskiej 2020.

Miasta europejskie powinny być:

- miejscami zaawansowanego postępu społecznego;
- platformami procesu demokratycznego, dialogu kulturowego i różnorodności kulturowej;
- miejscami rewitalizacji przyrodniczej, ekologicznej i środowiskowej;
- oraz miejscami atrakcji i motorami wzrostu gospodarczego.

Europejski rozwój obszarów miejskich powinien:

- odzwierciedlać zrównoważony rozwój Europy na bazie zrównoważonego wzrostu gospodarczego i zrównoważonej organizacji terytorialnej, przy założeniu policentrycznej struktury miejskiej;
- obejmować silne ośrodki regionalne, które zapewniają dobry dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym;
- charakteryzować się zwartą zabudową oraz ograniczeniem niekontrolowanego rozrastania się miast;
- charakteryzować się wysokim poziomem ochrony i jakości środowiska w miastach i wokół miast.

Podstawą zmian w polityce miejskiej UE był także przyjęty w 2011 r. raport pt. ***Miasta jutra – Wyzwania, wizje, rozwiązania (ang. Cities of Tomorrow – Challenges, visions, ways forward)***.

W myśl zapisów Raportu miasta przyszłości muszą przyjąć całościowy model zrównoważonego rozwoju miast, co oznacza:

- radzenie sobie z wyzwaniami w zintegrowany i całościowy sposób,
- łączenie podejścia opartego na miejscach z podejściem opartym na ludziach,
- łączenie formalnych struktur administracji z elastycznymi, nieformalnymi strukturami zarządzania, które odpowiadają skali występowania danego wyzwania,
- tworzenie systemów zarządzania umożliwiających budowanie wspólnych wizji godzących rywalizujące ze sobą cele i przeciwstawne modele rozwoju,
- współpracę w celu zapewnienia spójnego rozwoju przestrzennego oraz efektywnego wykorzystania zasobów.

Zgodnie z Raportem wdrażane w miastach systemy zarządzania muszą być dostosowywane do zmieniających się okoliczności oraz uwzględniać różne wymiary czasowe i terytorialne (na przykład wymiar ponadmiejski oraz wymiar wewnątrzmiejski). Oznacza to, że:

- miasta muszą działać wielosektorowo i nie pozwalać, aby wizje „jednosektorowe”

- decydowały o kształcie życia na obszarach miejskich;
- konieczna jest koordynacja podejścia horyzontalnego i podejścia wertykalnego, ponieważ miasta muszą współdziałać z innymi szczeblami administracji i zacieśniać współpracę oraz kontakty z innymi miastami w celu realizowania wspólnych inwestycji i świadczenia wspólnych usług, które są konieczne w większej skali terytorialnej;
  - potrzebne są nowe metody zarządzania oparte na przekazywaniu uprawnień obywatelom, zaangażowaniu wszystkich odpowiednich zainteresowanych stron oraz innowacyjnemu wykorzystywaniu kapitału społecznego;
  - w kontekście osłabionych powiązań między wzrostem gospodarczym a postępem społecznym innowacje społeczne stwarzają możliwość poszerzenia przestrzeni publicznej dla obywatelskiego zaangażowania, kreatywności, innowacji i spójności;
  - dalekowzroczność (ang. foresight) jest szczególnie odpowiednią metodą zarządzania procesami przejściowymi, umożliwiającą rozwiązywanie konfliktów i sprzeczności między celami oraz pozwalającą na lepsze zrozumienie realiów, możliwości i celów."

Nowa, miejska polityka UE ma swoje odzwierciedlenie w dokumentach programujących rozwój Polski. Powstały w 2008 r. **Raport Polska 2030** prezentuje w swojej treści 10 kluczowych wyzwań, jakie stoją przed Polską:

- wzrost i konkurencyjność,
- sytuacja demograficzna,
- wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy,
- odpowiedni potencjał infrastruktury,
- bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne,
- gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego,
- solidarność i spójność regionalna,
- ochrona kulturalnego dziedzictwa narodowego,
- poprawa spójności społecznej,
- sprawne państwo,
- wzrost kapitału społecznego Polski.

Odpowiedzią na wskazane wyzwania są przyjęte przez Radę Ministrów dokumenty **Strategia Rozwoju Kraju 2020"** (przyjęta 25 września 2012r.) i **„Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności"**. Celem głównym strategii średniookresowej staje się *wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności*. Przyjęte zostały również krajowe dokumenty, tj.: **„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie"**, **„Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030"**.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. ustaliła trzy cele szczegółowe do 2020 roku:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych,
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Wyzwaniami wskazanymi w KSRR są:

1. Lepsze wykorzystanie potencjałów najważniejszych obszarów miejskich do kreowania wzrostu i zatrudnienia oraz stymulowania rozwoju pozostałych obszarów.
2. Zapewnienie spójności wewnętrznej kraju. Niedopuszczenie do nadmiernych różnicowań przestrzennych.
3. Zwiększenie potencjału do tworzenia, dyfuzji i absorpcji innowacji.
4. Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym oraz pełniejsze wykorzystanie zasobów pracy.
5. Poprawa jakości zasobów pracy.
6. Odpowiedź na zmiany klimatyczne i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego.
7. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych.
8. Wykorzystanie potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju regionalnego.
9. Wspieranie rozwoju kapitału społecznego.
10. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury transportowej i teleinformatycznej do wspierania konkurencyjności i zapewniającej spójność terytorialną kraju.
11. Podwyższenie zdolności instytucjonalnej do zarządzania rozwojem na poziomie krajowym i regionalnym.

KSRR wyznaczyła następujące cele polityki regionalnej:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”),
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

KSRR diagnozuje min.: *„utrata dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych obszarów miejskich i innych obszarów prowadzi do ich degradacji i wynika z kumulacji negatywnych zjawisk gospodarczych (niski poziom przedsiębiorczości, bezrobocie, niska jakość infrastruktury technicznej) i społecznych (niski dostęp do usług publicznych, depopulacja, niska aktywność środowisk lokalnych). Jak wskazuje mapa nr 12, miasta tworzące grupę z najliczniejszymi problemami zlokalizowane są głównie w północnej i środkowej części województwa śląskiego oraz w południowej części województwa łódzkiego. Grupę uzupełniają Puławy, Jelenia Góra, Włocławek, Tarnów, Częstochowa oraz Przemyśl i Kalisz”.* (str. 33). Działania na rzecz rozwoju obszarów miejskich miast takich jak Częstochowa, ukierunkowane zostały w celach szczegółowych:

1.2 Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się rozwoju na obszary poza ośrodkami wojewódzkimi

Drugim kierunkiem działań o charakterze przestrzennym w ramach celu 1 KSRR jest budowa warunków dla rozprzestrzeniania się i absorpcji procesów rozwojowych na obszary położone poza funkcjonalnymi obszarami ośrodków wojewódzkich - na miejskie ośrodki subregionalne i lokalne oraz na obszary wiejskie położone w ich pobliżu. (str. 100)

A w tym 1.2.2. Wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych

Oprócz miast – stolic województw, praktycznie we wszystkich województwach istnieje dobrze rozwinięta, w miarę równomiernie rozmieszczona sieć miast średniej wielkości (powyżej 20 tys.) pełniących istotne funkcje w skali sub- i regionalnej. Mają one duże znaczenie w sferze gospodarczej, a także w sferze zaspokojenia dostępu do usług publicznych średniego, a czasem wyższego rzędu. Polityka regionalna oddziaływać będzie na zwiększenie znaczenia gospodarczego i społecznego tych miast dla zapewnienia bardziej efektywnego wykorzystania potencjału całego regionu. Dla zwiększenia ich roli jako dostawcy lepszych miejsc pracy oraz usług decydujących o możliwościach rozwojowych społeczeństw regionalnych, w tym zamieszkujących tereny wiejskie, ośrodki te wspierane będą w zakresie rozwijania i uzupełniania funkcji społecznych, gospodarczych i publicznych itp.

Jako mierniki sukcesu realizacji celu 2 KSRR wymienione są m.in.:

- wzrost w zakresie podstawowych wskaźników odnoszących się do usług publicznych,
- wzrost przedsiębiorczości, poprawa struktury zatrudnienia, zmniejszenie emigracji i zagrożenia procesami depopulacji,
- zmiana struktury zatrudnienia na obszarach wiejskich, zwiększenie się udziału osób o wykształceniu co najmniej średnim,
- zwiększenie odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym,
- zwiększenie wskaźnika aktywności zawodowej w miastach,
- zwiększenie liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców,
- zwiększenie dostępności do ośrodków wojewódzkich i krajowych przy wykorzystaniu sieci dróg i kolei,
- zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich z wykorzystaniem dróg i kolei.

W KSRR stolice regionów postrzegane są jako główne centra rozwoju regionów, które w największym stopniu przyczyniają się do budowania siły konkurencyjnej regionu. Dzięki silnym miastom, skupiającym nowoczesne i konkurencyjne przedsiębiorstwa, oferującym miejsca pracy, wysokiej jakości usługi edukacyjne i kulturalne, wzmacniana będzie pozycja każdego z regionów oraz zwiększany będzie zasięg pozytywnego oddziaływania na cały obszar województwa. Wspieranie ośrodków miejskich jest jednym z podstawowych kierunków polityki regionalnej, ponieważ silne miasta decydują o pozycji konkurencyjnej całych regionów w wymiarze międzynarodowym i krajowym. Wsparcie skierowane do miast służy budowaniu siły konkurencyjnej całych regionów, wzmacnianiu ich znaczenia międzynarodowego i krajowego oraz wzmacnianiu regionalnej sieci osadniczej.

Pozostałe miasta (ośrodki subregionalne) stanowiące sieć uzupełniającą strukturę osadniczą regionu również są polem interwencji polityki regionalnej. Polityka regionalna oddziaływać

będzie na zwiększenie znaczenia gospodarczego i społecznego miast subregionalnych dla zapewnienia bardziej efektywnego wykorzystania potencjału całego regionu. Ośrodki subregionalne, stanowiące lokalne centra rozwoju, wspierane będą w zakresie integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej, zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej, rozwój rynku pracy, poprzez wspomaganie otoczenia biznesu oraz rozwój funkcji gospodarczych o ponadlokalnym obszarze oddziaływania. Ważnym aspektem wspierania miast subregionalnych jest rozwijanie oferty wysokiej jakości usług publicznych. Dotyczy to głównie edukacji na poziomie średnim i wyższym zawodowym, ochrony zdrowia oraz kultury. Uzupełniająco do działań celu 1 („konkurencyjność”), miasta będą również adresatem interwencji polityki regionalnej w ramach celu 2 („spójność”). Zbyt słaba sieć miejska w Polsce wschodniej implikuje konieczność specjalnego wsparcia dla zapoczątkowania trwałej restrukturyzacji tej części kraju. Ponadto, nawet w najbardziej rozwiniętych i największych ośrodkach miejskich znajdują się dzielnice biedy, zdegradowane obszary oraz miejsca, które pilnie wymagają działań rewitalizacyjnych. Specjalny kierunek działań poświęcony temu obszarowi problemowemu (2.3) obejmuje zintegrowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne i restrukturyzacyjne na tych obszarach miast, oparte na precyzyjnie określonych, partnerskich planach rewitalizacji. (str. 148)

Dokumentem bezpośrednio określającym pożądany kierunek rozwoju polskich miast jest przyjęta przez Radę Ministrów w październiku 2015 r. **Krajowa Polityka Miejska**.

Określona w niej wizja miast w 2030 r. prezentuje następujący obraz:

Polskie miasta są przyjazne dla mieszkańców jako miejsca oferujące wysoką jakość życia oraz dla przedsiębiorców jako miejsca atrakcyjne do lokowania i prowadzenia biznesu. Są nowoczesne i konsekwentnie rozwijane. Główne polskie ośrodki miejskie są konkurencyjne w skali ponadregionalnej i coraz lepiej widoczne na gospodarczej mapie Europy, pozostałe są silnymi ośrodkami, motorami rozwoju w skali regionalnej i lokalnej. Małe miasta czerpią korzyści rozwojowe wynikające z partnerskiej współpracy z regionalnymi centrami oraz otaczającymi je obszarami wiejskimi, jednocześnie same będąc katalizatorami pożądanych przemian na tych obszarach. Polskie miasta są spójne społecznie, ekonomicznie i przestrzennie, również dzięki wysiłkom dotyczącym rewitalizacji najbardziej zdegradowanych ich części, i obsługiwane przez efektywny transport publiczny. Są otwarte i dostępne, rozwijają się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni. Są także sprawnie zarządzane – w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez coraz bardziej zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Polskie miasta w widoczny sposób ograniczają zużycie zasobów, w tym zwłaszcza energii, i coraz lepiej przygotowują się do skutków zmian klimatu.

Zasady jakimi powinny się kierować strategie rozwoju miast to:

- zasada integralności: podporządkowanie polityki miejskiej polityce rozwoju,
- zasada zintegrowanego podejścia terytorialnego,

- zasada wielopoziomowego zarządzania.

Strategicznym celem polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Cele szczegółowe KPM:

1. Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych (m i a s t o sprawne).
2. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji (zwarte i zrównoważone).
3. Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich (spójne).
4. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia (konkurencyjne).
5. Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu.

Cele zawarte w KSRR i KPM są zgodne ze wskazaniami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju KPZK 2030, przyjętej przez Radę Ministrów w grudniu 2011 r.

KPZK wskazuje najpilniejsze problemy zagospodarowania polskiej przestrzeni i konkretne działania naprawcze w sześciu obszarach tematycznych dla:

- poprawy konkurencyjności największych miast i powiązań między nimi,
- tworzenia warunków równomiernego rozwoju poza dużymi miastami,
- rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (np. sieci szerokopasmowe),
- poszanowania środowiska naturalnego i walorów krajobrazowych, a także kulturowych,
- wzmacniania odporności Polski na zagrożenia związane z bezpieczeństwem energetycznym (np. poprzez budowanie połączeń energetycznych z sąsiednimi państwami) czy ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi (np. powodzią),
- systematycznej budowy i utrzymania skutecznego systemu planowania przestrzennego (np. eliminowania chaotycznego sposobu zabudowy przedmieść).

KPZK definiuje pojęcie obszaru funkcjonalnego. *Jest to obszar kraju wyodrębniony na podstawie wspólnych cech geograficznych i silnych wewnętrznych powiązań. Przykładem obszaru funkcjonalnego może być duże miasto i otaczające je gminy. Mieszkańcy tych gmin na co dzień dojeżdżają do pracy w mieście, uczą się w nim, studiują, chodzą do teatru. Oznacza to, że taki obszar posiada wspólny potencjał i bariery rozwojowe, niezależne od granic administracyjnych. Planowanie przestrzenne czy szerzej – planowanie rozwoju – ponad tymi granicami, pozwala osiągnąć lepsze efekty.*

Ośrodki miejskie tworzące sieć osadniczą są przez KPZK określone według kategorii

wielkości i ich roli w kreowaniu rozwoju kraju. Pierwszą stanowią ośrodki o podstawowym znaczeniu dla systemu osadniczego kraju i jego gospodarki: Warszawa, Kraków, Gdańsk-Gdynia, Wrocław, Poznań, Katowice – Aglomeracja Górnośląska, Łódź, Szczecin, Bydgoszcz z Toruniem i Lublin. Kolejne grupy miast to pozostałe ośrodki wojewódzkie pełniące oprócz funkcji regionalnych szereg funkcji o znaczeniu krajowym: Białystok, Gorzów Wielkopolski, Kielce, Olsztyn, Opole, Rzeszów, Zielona Góra; ośrodki regionalne (nie będących stolicami województw i liczących przeważnie od 100 do 300 tys. mieszkańców): Częstochowa, Radom, Bielsko-Biała, Rybnik, Płock, Elbląg, Wałbrzych, Włocławek, Tarnów, Kalisz z Ostrowem Wlkp., Koszalin, Legnica, Grudziądz, Słupsk oraz ośrodki subregionalne, wśród których wyróżniają się podgrupy stanowiące dawne miasta wojewódzkie oraz ośrodki przemysłowe.

KPZK podkreśla istotny problem jakim jest zjawisko „rozlewania się” miast. *„Problemem polskiego systemu osadniczego jest ponadto nieskoordynowany rozwój obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich. W strefach podmiejskich tych ośrodków nasila się zjawisko żywiołowej urbanizacji i rosnącego chaosu przestrzennego. Skutkuje to degradacją krajobrazu i rosnącymi kosztami ekonomicznymi i społecznymi ponoszonymi przez poszczególne obszary funkcjonalne. Niekontrolowana suburbanizacja może doprowadzić do degradacji środowiska przyrodniczego, utraty atrakcyjności miejsc rekreacyjnych oraz inwestycyjnych, czego skutkiem będzie pogorszenie wizerunku i atrakcyjności inwestycyjnej tych obszarów. Ponadto niekontrolowana zabudowa obszarów zalewowych może doprowadzić do zwiększenia w najbliższych latach ryzyka powodziowego dotyczącego ludności, gospodarki, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Obecnie suburbanizacja przejawia się odpływem ludności miejskiej z dzielnic centralnych oraz wielkich osiedli do stref zewnętrznych głównych ośrodków miejskich, przyczyniając się do zmiany charakteru funkcjonalnego obszarów wiejskich w otoczeniu dużych miast, w odległości około 20-30 km od ich granic administracyjnych (str. 75). Zgodnie z KPZK polityka rozwoju ośrodków miejskich będzie promować rozwój budownictwa zgodnego z zasadami zrównoważonego rozwoju. Budownictwo będzie dążyło do ograniczania materiałochłonności i energochłonności budynków w całym cyklu budowlanym – od projektu po eksploatację. Na terenach ośrodków miejskich dążyć się będzie do wdrażania takich rozwiązań, które umożliwią zagospodarowanie wód opadowych w obrębie nieruchomości i ograniczą konieczność odprowadzania tych wód kanalizacją deszczową. W tym celu promowane będzie zwiększanie powierzchni zielonych w obrębie nieruchomości: budowa „zielonych” dachów, wprowadzanie zieleni towarzyszącej, zakładanie lokalnych oczek wodnych, parkingów zapewniających przesiąkanie wód opadowych do gruntu i innych nawierzchni przepuszczalnych (str. 81).*

Zmiany polityczne związane z wyborami parlamentarnymi w 2015 r. w ograniczonym stopniu przeniosły się na inne zdefiniowanie celów polityki regionalnej i miejskiej. Rada Ministrów kierowana przez Premier Beatę Szydło przyjęła 16.02.2016 r. Plan na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. 29 lipca projekt Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju został przedstawiony pod konsultacje społeczne. Strategia definiuje odpowiedzialny rozwój jako: *rozwój, w którym*

potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. Istotne jest odpowiednie kształtowanie relacji pomiędzy konkurencyjnością gospodarki, dbałością o środowisko oraz jakością życia. Odpowiedzialny rozwój odnosi się więc zarówno do kwestii gospodarczych, społecznych, środowiskowych, terytorialnych, jak i instytucjonalnych.

Odpowiedzialny rozwój to wzrost gospodarczy oparty na solidnych fundamentach, jakimi jest przedsiębiorczość, pracowitość, zasoby i umiejętności Polaków. Odpowiedzialny rozwój to także wielowymiarowa solidarność społeczna, której celem jest troska o dobro wspólne – solidarność między pokoleniami teraźniejszymi i przyszłymi, między poszczególnymi regionami, miastami i obszarami wiejskimi, między pracodawcami i pracownikami”.

Głównym celem „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym i terytorialnym. Cel ten realizowany ma być poprzez skupienie działań w 3 celach szczegółowych:

- **Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach;**
- **Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie i terytorialnie równoważony;**
- **Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje gospodarcze służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.**

Wdrażanie Strategii, w tym przygotowanie i wprowadzenie stosownych programów sektorowych, przewidziano w okresie 2017-2020. Projekt zakłada działania, których realizacja dotyczy bezpośrednio samorządów miejskich, stąd uzasadnione jest odniesienie do nich w przygotowywanej Strategii Rozwoju Miasta Częstochowy. W szczególności dotyczy to:

Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach.

Wdrożenie kompleksowej polityki rozwoju kwalifikacji i umiejętności zawodowych.

Działania:

- Rozpowszechnienie kształcenia dualnego w edukacji zawodowej, łączącego nabywanie wiedzy w szkole z praktyczną nauką zawodu (opracowanie założeń, wdrożenie i realizacja);
- Zwiększenie wpływu firm oraz organizacji zreszających przedsiębiorstwa na funkcjonowanie systemu kształcenia zawodowego – formowanie podstaw programowych;
- Monitorowanie rynku pracy pod kątem potrzeb polityki edukacyjnej, klasyfikacji zawodów, wprowadzania nowych zawodów i zawodów preferowanych pod przyszłe potrzeby.

Opracowanie systemu kształcenia kadr dydaktycznych z uwzględnieniem nowych potrzeb przemysłu (Industry 4.0).

- **Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji**

Działania:

- Promowanie kultury przedsiębiorczości na uczelniach, wzmocnienie potencjału badawczego na uczelniach i włączenie ich w system tworzenia innowacji;
- Promowanie mobilności (w tym międzynarodowej) osób między sektorami (nauka/biznes) i w ramach sektorów, zbilansowanie udziału w międzynarodowej cyrkulacji talentów (atrakcyjny rynek pracy, tworzenie miejsc o wysokiej wartości dodanej np. poprzez przyciąganie zagranicznych centrów B+R i zakładanie własnych jednostek przez firmy polskie);
- Wprowadzenie do programów szkolnych komponentów ukierunkowanych na kształtowanie postaw i cech sprzyjających innowacyjności (zachęcanie do kreatywności, akceptacja ryzyka związanego z innowacjami, swoboda dyskusji, tolerancja dla błędów, otwartość na różnorodność, praca zespołowa, elastyczność i szybkość w działaniu);
- Zwiększenie zaangażowania przedsiębiorców w system kształcenia pracowników dla branż o dużej koncentracji wiedzy i techniki (w tym staże pracowników naukowych w firmach oraz przedstawicieli firm na uczelniach);
- Rozwój metod/inicjatyw promujących – zarówno w systemie edukacji, jak i na późniejszym etapie rozwoju – zdolność łączenia wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin nauki i sfer aktywności (w tym aktywności w ramach działalności społecznej w organizacjach pozarządowych);
- Kształtowanie kultury innowacyjnej w firmach, popularyzacja wiedzy o metodach wprowadzania innowacji w firmie, zwiększenie kompetencji menedżerskich w zakresie zarządzania procesem innowacyjnym i portfelem innowacji;
- Budowa zaufania społecznego zarówno na poziomie obywatel – instytucja publiczna, jak i między obywatelami z wykorzystaniem szkoły, urzędów, organizacji pozarządowych i mediów.

Wsparcie przedsiębiorczości oraz kompetencji zawodowych

Działania:

- Wsparcie instytucji otoczenia biznesu - inicjatywy klastrowe, profesjonalne usługi dla przedsiębiorców i gospodarstw rolnych, także poprawa ich dostępności dla przedsiębiorców z obszarów wiejskich;
- Rozwój usług szkoleniowych i doradczych dla osób prowadzących własną rolniczą lub pozarolniczą działalność gospodarczą, właścicieli przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych, a także kadr zarządzających podmiotów gospodarczych.

Najistotniejsze znaczenie dla samorządów miast mają działania planowane w **Celu**

Szczegółowym II Rozwój społecznie i terytorialnie równoważony

Obszar Spójność społeczna

1. Aktywna polityka prorodzinna

Działania:

- Wprowadzenie zmian w organizacji opieki zdrowotnej, prowadzenie szerokiej edukacji zdrowotnej, adaptacja nowych standardów postępowania w opiece specjalistycznej;
- Wsparcie finansowe rodziców z dziećmi w ramach programu Rodzina 500+, dalszy rozwój zróżnicowanych instytucjonalnych form opieki nad dziećmi, lepsze dopasowanie systemu podatkowego do potrzeb rodzin z dziećmi.

2. Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych

Działania:

- Integracja i koordynacja usług społecznych i zdrowotnych świadczonych z różnych źródeł i poziomów;
- Wsparcie rozwoju (w tym standaryzacja i certyfikacja jakości) usług asystenckich, poprawa dostępu do produktów i usług (np. teleopieki, sprzętu rehabilitacyjnego), umożliwiające mobilność społeczną i zawodową, oraz zwiększających autonomię funkcjonowania społecznego, a także wsparcie usług opiekuńczych w warunkach domowych i półstacjonarnych;
- Wsparcie dla rozwoju rolnictwa społecznego, jako innowacyjnego podejścia, łączącego rolnictwo wielofunkcyjne i usługi społeczne/opiekę zdrowotną na poziomie lokalnym (możliwość dywersyfikacji dochodów rolników połączona z ofertą usług socjalnych dla mieszkańców obszarów wiejskich z wykorzystaniem szeroko rozumianych zasobów rolnych i wiejskich);
- Promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów np. poprzez propagowanie wolontariatu seniorów i pomocy sąsiedzkiej osób starszych w celu wykorzystania ich produktywności społecznej;
- Poprawa wahadłowej mobilności przestrzennej;
- Zwiększenie dostępności do taniego mieszkalnictwa, wspieranie tańszego budownictwa czynszowego (mieszkania na wynajem), poprawa funkcjonowania prywatnego rynku najmu, m.in. poprzez reformę prawa lokatorskiego łączącą ochronę interesów osób prywatnych i firm oferujących mieszkania na wynajem;
- Rozwój form mieszkalnictwa wspomaganego na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (jako forma deinstytucjonalizacji).

3. Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej

Działania:

- Usprawnienie zarządzania polityką na rzecz redukcji ubóstwa i wykluczenia społecznego z poziomu krajowego;
- Uporządkowanie systemu programowania polityki integracji społecznej (w tym integracja wybranych baz danych administracyjnych) na poziomie wojewódzkim, gminnym i powiatowym, umożliwiające efektywne wykorzystanie m. in. środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz stworzenie spójnej polityki rozwoju w zakresie spójności na poziomie lokalnym;

- Zmiany systemu organizacji pracy ośrodków pomocy społecznej – oddzielenie zadań administracyjnych od pracy socjalnej i usług socjalnych;
- Szersze wykorzystanie aktywizacji zawodowej w podmiotach reintegracyjnych (warsztat terapii zajęciowej - WTZ, centrum integracji społecznej - CIS, klub integracji społecznej - KIS) z wykorzystaniem podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej;
- Tworzenie sieci usług aktywizacyjnych dla osób z niepełnosprawnością - od aktywizacji społecznej do pełnego włączenia społecznego;
- Wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej w realizacji usług społecznych jako podmiotów o charakterze niekomercyjnym, tworzących miejsca pracy w społecznościach lokalnych oraz wzmacniających integrację społeczną;
- Włączanie obywateli i podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej w realizację usług społecznych na rzecz osób niesamodzielnych i zagrożonych wykluczeniem;
- Rozwijanie sektora ekonomii społecznej, jako miejsca aktywizacji i pracy dla osób o ograniczonej zatrudnialności na otwartym rynku pracy (np. usługi dla PES, szkolenia osób zainteresowanych założeniem przedsiębiorstwa społecznego, instrumenty zwrotne, promowania partnerstwa publiczno-społecznego);
- Poprawa dostępu do leków dla osób w podeszłym wieku, niwelowanie ekonomicznej bariery związanej z kosztem zakupu leków;
- Poszukiwanie innowacyjnych metod aktywizacji osób pozostających poza rynkiem pracy (np. innowacje i obligacje społeczne).

4. Rynek pracy wykorzystujący potencjał zasobów ludzkich dla rozwoju Polski

Działania:

- Aktywizacja zawodowa osób młodych (w tym szczególnie tzw. kategorii NEET), osób 50+, osób z niepełnosprawnościami, kobiet oraz osób długotrwale bezrobotnych - podniesienie poziomu mobilności zawodowej i przestrzennej osób biernych zawodowo i bezrobotnych;
- Tworzenie warunków dla rozwoju „białej” i „srebrnej” gospodarki oraz ekonomii społecznej i solidarnej, zakorzenionej w społeczności lokalnej;
- Przeciwdziałanie segmentacji rynku pracy (np. poprzez wprowadzenie tzw. jednego kontraktu, wprowadzenia minimalnej stawki godzinowej dla niektórych umów cywilnoprawnych, lepsze egzekwowanie obowiązujących rozwiązań prawnych dot. zakazu zastępowania umów o pracę umowami cywilnoprawnymi) - spowoduje to wzrost wynagrodzeń netto dla pracowników - zmiana ta przyniosłaby istotne korzyści mniej zarabiającym pracownikom i uboższym gospodarstwom domowym;
- Promowanie wśród przedsiębiorców stabilnych form zatrudnienia i elastycznych metod organizacji pracy, zgodnych z ideą „flexicurity”, czyli jednoczesnego zapewnienia bezpieczeństwa zatrudnienia (np. poprzez umowy na czas nieokreślony) z elastycznością sposobu świadczenia pracy (np. niepełny wymiar czasu pracy, różne godziny pracy, możliwość telepracy, elastyczny czas rozliczenia godzin pracy) -

- elastyczność rynku pracy poprawia produktywność wewnątrz firmy, ale też ułatwia przepływ pracowników do firm o wyższej produktywności;
- Programy profilaktyki, wczesnego wykrywania zagrożeń niepełnosprawnością, rehabilitacji i przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, ułatwiające powrót do zatrudnienia, wydłużenie aktywności zawodowej lub zmianę miejsca pracy (np. badania przesiewowe, systemy wczesnego wsparcia w środowisku);
  - Prowadzenie aktywnej i odpowiedzialnej polityki imigracyjnej, ukierunkowanej na potrzeby rynku pracy i polskich przedsiębiorców, pozwalającej jednocześnie unikać zaniżania standardów w obszarze zatrudnienia; w ramach tej polityki planowane jest m.in. wprowadzanie ułatwień dla cudzoziemców o kwalifikacjach potrzebnych na polskim rynku pracy, a także doskonalenie systemów monitorowania zatrudniania cudzoziemców oraz współpraca z partnerami zagranicznymi i krajowymi w obszarze migracji zarobkowych do Polski;
  - Programy rozwijania i uzupełniania kompetencji i kwalifikacji (w tym zapewnienia ich uznawalności) dla osób migrujących zarobkowo, w wybranych, deficytowych branżach i sektorach polskiej gospodarki (np. poprzez szkolenia językowe, trening umiejętności personalnych, pomoc psychologiczną, usługi asystenckie i doradztwo);
  - Tworzenie ścieżek imigracji dla wybranych kategorii cudzoziemców, m.in. dla pracowników wysoko wykwalifikowanych z kwalifikacjami i kompetencjami najbardziej dostosowanymi do potrzeb polskiego rynku pracy, opartych na prawie do zatrudnienia i możliwości podjęcia zatrudnienia bez konieczności otrzymania wcześniejszej oferty od pracodawcy; wprowadzenie rozwiązań ułatwiających prowadzenie działalności gospodarczej dla cudzoziemców, uzyskiwanie dostępu do polskiego rynku pracy dla cudzoziemców, którzy mogą wykazać pozytywną historię migracyjną; dbanie o odpowiednie rozwiązania na poziomie unijnym, które będą wspierać (a przynajmniej nie ograniczać) polskie potrzeby w tym zakresie;
  - Upowszechnianie koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR), wiedzy o zmianach zachodzących na rynku pracy, metod wdrażania zarządzania wiekiem i różnorodnością w miejscu pracy, pomoc w przygotowaniu miejsca pracy dla osób o specjalnych potrzebach; poprawa przepływu niewykorzystanych zasobów pracy z rolnictwa do innych sektorów i zmniejszenie bezrobocia na wsi, przez ułatwienie nabywania umiejętności i kwalifikacji zawodowych (w szczególności osób z małych i średnich gospodarstw rolnych), szkolenia i treningi budowania otwartości i aktywności na rynku pracy; podnoszenie umiejętności związanych z wykorzystywaniem technologii ICT i prowadzeniem działalności gospodarczej, rozwój doradztwa zawodowego oraz dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb lokalnych rynków pracy oraz dostosowanie czasu i trybu wykonywania pracy do potrzeb łączenia z aktywnością w rolnictwie w niepełnym wymiarze czasu pracy;
  - Dostosowanie polityki i usług rynku pracy do zmieniających się potrzeb, wynikających

m.in. ze zmian demograficznych (mniejszy udział nowych zasobów pracy, rozwój oferty dla migrantów ekonomicznych).

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie

CEL 1. Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów

3. Rozwój miast – wsparcie horyzontalne

Działania:

- Poprawa warunków współpracy pomiędzy samorządami w miejskich obszarach funkcjonalnych w celu podnoszenia efektywności i jakości zarządzania poprzez wprowadzenie rozwiązań prawnych ułatwiających współpracę jednostek samorządu różnego szczebla (np. w ramach związków metropolitalnych/aglomeracyjnych czy partnerstw terytorialnych);
- Wsparcie obszarów zdegradowanych (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym) poprzez zintegrowane działania rewitalizacyjne realizowane w oparciu o programy rewitalizacji;
- Wzmocnienie zarządzania rozwojem obszarów miejskich poprzez dostosowanie metodologii statystyki publicznej do potrzeb i analiz struktur wewnątrzmijskich umożliwiających diagnozę problemów i potencjałów rozwojowych na obszarze miasta/obszaru funkcjonalnego, rozbudowa lokalnych, regionalnych i krajowych centrów wiedzy, wypracowanie nowych, elastycznych form współpracy pomiędzy miastami, rozwijanie i upowszechnianie zasad partycypacji społecznej w procesie zarządzania;
- Poprawa jakości środowiska miejskiego i budowanie miasta „zielonego” poprzez zmniejszanie uciążliwości oddziaływania na otoczenie, działania na rzecz niskoemisyjności i efektywności energetycznej, przystosowanie do zmian klimatycznych (miejskie plany gospodarki niskoemisyjnej) oraz uruchomienie mechanizmów wspierających miasta w realizacji działań na rzecz poprawy jakości powietrza (programy ochrony powietrza, plany działań krótkoterminowych oraz programy ograniczania niskiej emisji);
- Optymalizacja rozwiązań dotyczących sposobu organizacji miejskiego transportu zbiorowego i mobilności miejskiej (wsparcie miast we wprowadzeniu transportu niskoemisyjnego, szeroka integracja różnych środków transportu, także z uwzględnieniem linii kolejowych, system „parkuj i jedź”, kształtowanie bardziej ekologicznego modelu mobilności mieszkańców);
- Wsparcie rozwoju gospodarczego i inwestycji, w tym regulacja prawna własności warstwowej (inwestycje nad/pod powierzchnią gruntów), zwłaszcza na obszarach miejskich o zwartej zabudowie – pozyskiwanie powierzchni inwestycyjnej.

4. Pełniejsze wykorzystanie potencjału rozwojowego aglomeracji

Działania:

- Tworzenie narzędzi służących poprawie zarządzania obszarem aglomeracji w oparciu o zasadę partnerstwa poprzez realizację wspólnych, uzgodnionych, celów rozwojowych danego obszaru (m.in. w zakresie transportu, usług komunalnych, rynku pracy, przeciwdziałania niekontrolowanej suburbanizacji, kształtowania ładu przestrzennego i poprawy estetyki);
- Przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji poprzez prowadzenie bardziej racjonalnej gospodarki terenami (opartej na prognozach demograficznych i inwestycyjnych), zwiększanie efektywności realizacji inwestycji na terenach uprzednio zagospodarowanych, które utraciły swoje dotychczasowe funkcje, podnoszenie jakości i efektywności planowania i zagospodarowania przestrzennego w miastach i ich obszarach funkcjonalnych;
- Wprowadzenie nowych rozwiązań w zakresie organizacji i integracji transportu zbiorowego oraz ruchu pojazdów w obszarach aglomeracji, zmniejszających uciążliwość transportu na otoczenie (tj. zanieczyszczenie powietrza, hałas) poprzez eksploatację niskoemisyjnego taboru, wspieranie rozbudowy urządzeń do ładowania akumulatorów pojazdów napędzanych silnikami elektrycznymi, działania na rzecz zmiany dotychczas preferowanych przez obywateli zachowań mobilnych;
- Tworzenie sprawnych systemów komunikacji zbiorowej i dalsza rozbudowa niezbędnej infrastruktury technicznej w ramach aglomeracji, jak również na terenach przyległych;
- Działania na rzecz eliminacji niskiej emisji z istniejących urządzeń grzewczych, rozwoju zbiorowych systemów zaopatrzenia w ciepło, kontynuowanie działań na rzecz poprawy termomodernizacji w istniejącej zabudowie i wprowadzanie rozwiązań na rzecz rozwoju budownictwa energooszczędnego, integracja zabudowy ze środowiskiem naturalnym oraz adaptacja do zmian klimatu;
- Wspieranie sieciowej kooperacji polskich miast z ośrodkami zagranicznymi poprzez rozwój mechanizmów współpracy i tworzenie krajowych partnerstw między miastami posiadającymi komplementarne zasoby lub komplementarną strukturę społeczną i gospodarczą, np. Warszawa Łódź, Kraków-konurbacja katowicka, Trójmiasto;
- Selektywne wsparcie aglomeracji borykających się ze szczególnie znaczącymi problemami strukturalnymi, w tym poprzez ukierunkowanie inwestycji bazujących na ich potencjale rozwojowym (np. projekty pilotażowe: w zakresie rewitalizacji w Łodzi, w zakresie reindustrializacji w Szczecinie);
- Wsparcie rozwoju współpracy między samorządami a uczelniami i jednostkami badawczo-rozwojowymi w zakresie wykorzystania potencjału naukowego do tworzenia innowacji.

5. Aktywizacja zasobów i potencjałów miast średnich, tracących funkcje społeczno-gospodarcze

Działania:

- Poprawa jakości zarządzania rozwojem przez wsparcie władz miejskich w zakresie wypracowywania i realizacji wizji rozwojowej, planowania strategicznego i przestrzennego, upowszechnianie stosowania wysokiej jakości rozwiązań organizacyjnych w zarządzaniu rozwojem i w dostarczaniu usług publicznych, w tym ich dostosowanie do zjawiska kurczenia się miast, jak też zwiększenie zdolności samorządów do przyciągania i obsługi inwestorów, inkubowania lokalnej przedsiębiorczości oraz aktywizacji lokalnych społeczności oraz zdolności do partnerstwa, dialogu oraz współpracy przez zwiększanie zdolności do partnerskiej współpracy z innymi samorządami terytorialnymi, w tym z samorządem województwa;
- Pobudzanie rozwoju i zwiększanie możliwości inwestycyjnych przez aktywizację gospodarki lokalnej i tworzenie trwałych miejsc pracy (m.in. zachęty do podejmowania działalności gospodarczej i powstawania nowych miejsc pracy, wsparcie dla firm już istniejących, działania na rzecz zwiększenia napływu inwestycji i rozbudowy oferty inwestycyjnej, bardziej efektywne wykorzystanie obszarów inwestycyjnych, zachęty dla lokalizacji siedzib większych przedsiębiorstw, pobudzanie innowacyjności i rozwój branż stanowiących o specjalizacji gospodarczej danego miasta podnoszenie jakości i użyteczności dostępnej oferty edukacyjnej w celu lepszego jej dostosowania do potrzeb lokalnego rynku pracy) oraz aktywizację i rozwój zasobów ludzkich (szkolenia, staże, doradztwo zawodowe, kształcenie zawodowe/branżowe i ustawiczne) i poprawę dostępu do usług publicznych;
- Bardziej efektywne wykorzystanie istniejących źródeł finansowania przedsięwzięć o charakterze rozwojowym oraz zapewnienie dodatkowych źródeł finansowania tego typu przedsięwzięć (m.in. środki polityki spójności UE, budżetu państwa, środki własne JST, „janosikowe” w nowej formule, środki prywatne);
- Wzmocnienie roli miast w świadczeniu ponadlokalnych usług publicznych.

CEL 3. Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie

1. Wzmocnienie sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych oraz partnerstw z innymi podmiotami do prowadzenia działań rozwojowych

Działania:

- Wzmocnienie roli Wojewódzkich Rad Dialogu Społecznego w kreowaniu warunków sprzyjających rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionów;
- Zbudowanie systemu kompleksowego doradztwa dla gmin (sieć krajowego i regionalnych centrów doradztwa) w zakresie m.in. zamówień publicznych, prawa europejskiego, przygotowania inwestycji do realizacji, pozyskiwania środków finansowych na realizację projektów rozwojowych, dostarczania dobrych praktyk (m.in. w zakresie konsultacji społecznych, partycypacyjnego planowania przestrzennego, budżetu partycypacyjnego, innowacyjnych sposobów dostarczania usług publicznych, współpracy z przedsiębiorcami);

- Upowszechnienie dobrych praktyk dotyczących narzędzi wspierania rozwoju przedsiębiorczości, np. wykorzystanie dostępnych instrumentów gospodarki nieruchomościami gminnymi i planowania przestrzennego do tworzenia mikrostraf aktywności gospodarczej, centrów handlu lokalnego; modelowania efektywnej współpracy samorządów z przedsiębiorcami, współpracy ze szkołami i uczelniami w regionie w celu zapewnienia kształcenia na potrzeby lokalnych MŚP, przekwalifikowania osób odchodzących z rolnictwa, wykorzystania doświadczenia zawodowego seniorów;
- Lepsze powiązanie analiz przygotowywanych przez krajowe i regionalne obserwatoria terytorialne (KOT, ROT) z trendami rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, w tym uwzględnienie w badaniach obszarów koncentracji wyzwań rozwojowych SOR; dostarczanie rekomendacji dla polityki rozwoju, oraz dyskusja, m.in. na krajowym i regionalnych forach terytorialnych (RFT i KFT) dotycząca kluczowych aspektów polityki rozwoju;
- Poprawa jakości dialogu na poziomie powiatowym w celu zapewnienia spójności gminnych strategii rozwojowych, wypracowania wspólnej strategii dla danego obszaru, uzgadniania kierunków rozwoju, kluczowych inwestycji i działań rozwojowych oraz ich wpływu na sąsiadujące gminy, organizację usług publicznych, wsparcie rozwoju przedsiębiorczości;
- Podniesienie jakości decyzji publicznych poprzez objęcie szkoleniami radnych (w tym likwidacja przeszkód prawnych umożliwiających prowadzenie szkoleń dla radnych, np. poprzez dysponowanie przez radę budżetem na szkolenia, pomoc biura w obsłudze radnych, upowszechnienie dobrych praktyk szkoleń radnych);
- Poprawa umiejętności zarządzania finansowego i utrzymania długookresowej równowagi finansowej w samorządach poprzez zastosowanie narzędzi prognozowania finansowego.

2. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych na poziomie lokalnym

Działania:

- Upowszechnienie wśród samorządów gminnych stosowania dostępnych, przetestowanych systemów pozyskiwania danych służących monitoringowi jakości usług publicznych i jakości życia oraz zastosowanie zachęt dla JST do regularnego monitorowania tego obszaru w celu lepszego dostosowania usług do sytuacji lokalnej i oczekiwań obywateli;
- Poprawa współpracy gmin sąsiadujących w zakresie dostarczania usług technicznych i społecznych, adaptacja dobrych praktyk w zakresie podnoszenia jakości i dostępności usług publicznych (w tym innowacyjne sposoby świadczenia usług);
- Integracja baz danych istniejących na poziomie gminnym, powiatowym, wojewódzkim w celu lepszego diagnozowania potrzeb i efektywniejszego wydatkowania środków publicznych;
- Pilotażowe projekty integrujące działania instytucji i organizacji lokalnych na rzecz świadczenia usług społecznych, np. usług opiekuńczych, integracyjnych,

zatrudnieniowych, profilaktyki zdrowotnej.

3. Wzmocnienie zintegrowanego podejścia do rozwoju

Działania:

- Zastosowanie w szerszej skali zintegrowanych działań i instrumentów terytorialnych na rzecz rozwoju obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i średnich miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze (m.in. poprzez mechanizm zintegrowanego programu rozwoju);
- Przygotowanie i wdrożenie projektów oraz programów pilotażowych dla wypracowania modelowych rozwiązań zapewniających skuteczną terytorializację interwencji polityk publicznych;
- Wzmocnienie współpracy na obszarze funkcjonalnym poprzez realizację wspólnych przedsięwzięć m.in. w ramach strategii ponadregionalnych;
- Usprawnienie systemu partnerstwa (odnowiony kontrakt terytorialny) – mechanizmu uzgadniania najistotniejszych przedsięwzięć rozwojowych finansowanych przy współdziałaniu rządu i samorządów terytorialnych.

4. Racjonalizacja i zwiększenie efektywności finansowania polityk ukierunkowanych terytorialnie

Działania:

- Zwiększenie znaczenia dochodów własnych w finansowaniu działalności JST w stosunku do transferów ze szczebla centralnego, aby zachęcać JST do bardziej racjonalnego gospodarowania środkami publicznymi;
- Lepsze ukierunkowanie terytorialne krajowych i regionalnych środków finansowych poprzez zmianę zasad finansowania rozwoju – samorzady sięgają po środki, które umożliwiają realizację priorytetów inwestycyjnych określonych w strategii, wypracowanej we współpracy z mieszkańcami; wymóg przygotowania projektów rozwojowych na podstawie aktualnej strategii/programu rozwoju, z uwzględnieniem zgodności z planem zagospodarowania przestrzennego, określonym wpływie na rozwój przedsiębiorczości, mierzalnych celach i określonym oddziaływaniu terytorialnym;
- Większe zaangażowanie środków prywatnych w realizację celów rozwojowych, wprowadzenie w szerszej skali mechanizmu płatności za rezultat i partnerstwa publiczno-prywatnego;
- Stopniowe dokonanie zmian w strukturze wydatków i dochodów (na poziomie budżetu państwa i samorządów) tak, aby coraz większa część wydatków rozwojowych była finansowana ze stabilnych źródeł krajowych.

Na poziomie regionalnym najważniejsze wskazania zawarte są w **Strategii Województwa Śląskiego Śląskie 2020+** przyjętej Uchwałą sejmiku nr IV/38/2/2013 z dnia 1 lipca 2013 r.

Wyznaczony został w niej obszar funkcjonalny otaczający Częstochowę – Subregion Północny oraz Aglomeracja Częstochowska. Do Aglomeracji Częstochowskiej zakwalifikowana

została jedynie Częstochowa. W skład jej bezpośredniego otoczenia funkcjonalnego wchodzi gminy: Mstów, Olsztyn, Rędziny, Kłomnice, Mykanów, Przyrów, Kruszyna, Blachownia, Konopiska, Poczesna, Janów. Aglomeracja Częstochowska to obszar organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym. Częstochowa określona została także jako obszar wymagający rewitalizacji.

Wizja rozwoju regionu zakłada:

„Województwo śląskie będzie regionem zrównoważonego i trwałego rozwoju stwarzającym mieszkańcom korzystne warunki życia w oparciu o dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie, o nowoczesnej i zaawansowanej technologicznie gospodarce oraz istotnym partnerem w procesie rozwoju Europy wykorzystującym zróżnicowane potencjały terytorialne i synergię pomiędzy partnerami procesu rozwoju.

Osiągnięcie tak nakreślonej wizji rozwoju poprzez wykorzystanie i wzmocnienie posiadanych pozytywnych wartości, usuwanie barier rozwojowych oraz kreowanie nowych wartości oznacza, iż województwo śląskie będzie regionem:

- *stwarzającym szanse rozwojowe mieszkańcom, dającym poczucie bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i socjalnego;*
- *którego mieszkańców cechuje otwartość, tolerancja, solidaryzm społeczny, przedsiębiorczość, wysokie kompetencje, zdolność adaptacyjna i kreatywna, mobilność zawodowa, ugruntowana tożsamość kulturowa i wysoki stopień identyfikacji z regionem;*
- *o dobrze rozwiniętym i dostępnym systemie szkolnictwa na wszystkich poziomach, zapewniającym wysoką jakość kształcenia i dostosowanym do potrzeb rynku pracy;*
- *o efektywnym i innowacyjnym systemie kształcenia ustawicznego, zorientowanym na różne środowiska i zaspokajającym oczekiwania różnych grup wiekowych ludności oraz aktywnym systemie przekwalifikowań zawodowych zwiększającym mobilność zawodową;*
- *o ugruntowanym, pozytywnym wizerunku funkcjonującym w świadomości Europejczyków;*
- *otwartym na współpracę zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej, w tym w ramach euroregionów;*
- *organizującym procesy rozwojowe i skuteczną współpracę społeczności lokalnych w dobrze zorganizowanych i ukształtowanych w wymiarze funkcjonalno-gospodarczym obszarach polityki rozwoju, kreującym i wspierającym rozwój funkcji metropolitalnych w aglomeracjach miejskich w oparciu o wysoką pozycję konkurencyjną Metropolii Górnośląskiej i Aglomeracji Bielskiej, Częstochowskiej i Rybnickiej;*
- *w którym nowoczesna gospodarka, rozwój przedsiębiorczości, edukacji, kultury i ochrony zdrowia zapewniają utrzymanie pozycji jednego z kilku centrów rozwoju cywilizacyjnego Polski i Europy;*
- *opartym na wiedzy, kreatywnym i innowacyjnym, o dużej koncentracji aktywności w dziedzinie badawczo-rozwojowej, zaawansowanych technologii, tworzącym*

- i absorbującym liczące się w skali międzynarodowej innowacje, dysponującym dużym potencjałem wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-badawczej, otwartym na współpracę z otoczeniem europejskim i światowym;*
- *rozwijającym nowe produkty przy wykorzystaniu dorobku innowacyjnego i wynalazczego regionu oraz zdolności do komercjalizacji technik i rozwiązań innowacyjnych;*
  - *o zdywersyfikowanej nowoczesnej strukturze gospodarczej, wydatnie przyczyniającej się do wzrostu gospodarczego kraju, m.in. odgrywającym czołową rolę w jego systemie energetycznym dzięki swoim tradycyjnym przemysłom oraz posiadającym silny sektor przedsiębiorstw, w tym MŚP, charakteryzujący się licznymi powiązaniem z międzynarodowymi koncernami;*
  - *o rozbudowanej i zmodernizowanej infrastrukturze, włączonym w transeuropejskie systemy infrastrukturalne, zwłaszcza transportowo-logistyczne, energetyczne, komunikacyjne i informacyjne;*
  - *„czystym” we wszystkich składnikach środowiska naturalnego, zapewniającym zachowanie bioróżnorodności obszarów, stwarzającym warunki do zdrowego życia i realizującym zasady zrównoważonego rozwoju;*
  - *o dużych walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także turystyczno-rekreacyjnych, z różnorodną ofertą spędzania czasu wolnego”.*

Wyznaczone zostały cztery obszary priorytetowe:

1. **Nowoczesna gospodarka** – rozwijanie regionu opartego na wiedzy, kreującego własne i absorbującego pojawiające się innowacje, w tym technologiczne, atrakcyjnego i przyjaznego dla przedsiębiorców i inwestorów, wykorzystującego dorobek i tradycje przemysłowe regionu, potencjały i specjalizacje związane z nowoczesnymi przemysłami; istotą będzie wzmacnianie kapitału kreatywnego województwa i uczestnictwa w kształtowaniu europejskiej przestrzeni badawczej dla wzrostu gospodarczego regionu, wspieranie przedsiębiorczości oraz tworzenia i implementacji nowych technologii do przedsiębiorstw oraz unowocześnianie i wsparcie przemian sektorów tradycyjnych i rolnictwa.
2. **Szanse rozwojowe mieszkańców** – zapewnienie powszechnego dostępu do podstawowych, regionalnych usług zdrowotnych i społecznych, uwzględniających potrzeby, w tym w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego, socjalnego i publicznego oraz tworzenie warunków do rozwoju usług upowszechniających aktywny styl życia i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, rozwijanie kompetencji i wykształcenia mieszkańców różnych grup wiekowych umożliwiającym wdrożenie usług i produktów zaawansowanych, w tym promocja i tworzenie warunków do rozwoju kształcenia przez całe życie, aktywizowanie zawodowo i społecznie mieszkańców regionu.
3. **Przestrzeń** – rozwijanie regionu o przestrzeni ukształtowanej w sposób umożliwiający trwałość i harmonijność procesów rozwoju, uwzględniający rozbudowę oraz budowę

infrastruktury ochrony środowiska i ograniczenie ryzyka środowiskowego w warunkach zmian klimatycznych i presji społecznej na regenerację środowiska naturalnego, jego zasobów i komponentów, rewitalizację terenów zdegradowanych, w tym przemysłowych oraz zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańcom województwa poprzez rozwijanie usług, transfer i stosowanie technologii ochrony środowiska oraz ograniczanie i efektywne rozwiązywanie konfliktów przestrzennych; istotą jest tworzenie wysokiej jakości przestrzeni i kształtowanie warunków rozwoju mieszkalnictwa oraz wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych i odnowa dzielnic mieszkaniowych, podlegających społecznemu wykluczeniu i degradacji środowiskowej, zintegrowanie układu sieci transportowej z metropolitalnym i aglomeracyjnym układem komunikacyjnym, rewitalizacja terenów kolejowych oraz ukształtowanie nowych źródeł generowania ruchu transportu pasażerskiego związanych z powstającymi strefami funkcjonalnymi.

4. **Relacje z otoczeniem** – *rozwijanie współpracy i partnerstwa wewnątrzregionalnego zarówno podmiotów publicznych, gospodarczych jak i mieszkańców; relacji międzyregionalnych w układach makroregionalnych, zarówno krajowych jak i transgranicznych, ukierunkowanych na realizację wspólnych wyzwań rozwojowych lub rozwiązywanie problemów międzyregionalnych oraz w wymiarze międzynarodowym poprzez uczestnictwo w sieciach współpracy i organizacjach o charakterze europejskim i globalnym.*

Opierając się na wartościach województwa śląskiego realizacja Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego będzie wymagała podejmowania i integracji działań skupiających się na:

- *poprawie jakości – modernizacji i rewitalizacji istniejącej infrastruktury społecznej i technicznej, zasobów środowiska oraz istniejącego systemu prowadzenia polityki rozwoju,*
- *podnoszeniu efektywności – wykorzystaniu istniejących zasobów i potencjałów w regionie oraz szans rozwojowych, realizowanej w regionie i w relacji z otoczeniem współpracy oraz instrumentów polityki rozwoju,*
- *kreacji – tworzeniu nowej infrastruktury i nowych rozwiązań organizacyjnych, w tym w zakresie współpracy i realizacji wspólnych przedsięwzięć, stworzenia nowych możliwości rozwoju, specjalizacji i nowych kompetencji oraz umiejętności mieszkańców.*

Rozwój miast wspierany będzie w latach 2014-2020 środkami europejskimi. Podstawą ich przeznaczenia jest **Umowa partnerska Polska – UE** (przyjęta przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014 r. i przez KE 23 maja 2014 r.). Przyjęto w niej następujące cele tematyczne:

1. Badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacje;
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych;

3. Podnoszenie konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury;
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem;
6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów;
7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych;
8. Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników;
9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem;
10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie;
11. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej.

Przyjmując w ramach Umowy terytorialne ukierunkowanie inwestycji wyznaczono dwa rodzaje ośrodków miejskich, gdzie powinna być skupiona interwencja.

Miasta wojewódzkie mają zwiększać swoją konkurencyjność m.in. dzięki inwestycji na rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego okolice, poprawie dostępności transportowej między innymi miastami, poprawie stanu środowiska naturalnego, tworzeniu atrakcyjnych rynków pracy.

Miasta i dzielnice miast wymagających rewitalizacji wybierane będą na podstawie dokumentów strategicznych województwa. Działania rewitalizacyjne obejmować będą kwestie społeczne (działania na rzecz osób wykluczonych społecznie, poprawa dostępu do usług, wsparcie dla ubogich), gospodarcze (wsparcie przedsiębiorstw i samo zatrudnienia, ekonomii społecznej, mobilność pracowników) oraz przestrzenne (optymalne gospodarowanie przestrzenią i zasobami środowiskowymi).

Umowa Partnerska wdrażana będzie poprzez 6 programów operacyjnych krajowych:

1. **Program Infrastruktura i Środowisko** (PO IiŚ) – priorytetami Programu jest zmniejszanie emisyjności gospodarki, ochrona środowiska (w tym adaptacja do zmian klimatu), rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska oraz zwiększenie dostępności do transportowej sieci europejskiej. Realizacja programu ma zapewnić poprawę bezpieczeństwa energetycznego, ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz wzmocnić strategiczną infrastrukturę ochrony zdrowia.
2. **Program Inteligentny Rozwój** (PO IR) – zakłada wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach, wsparcie otoczenia i potencjału innowacyjnych przedsiębiorstw oraz zwiększenie potencjału naukowo-badawczego.
3. **Program Polska Cyfrowa** (PO PC) – jego celem jest wprowadzenie powszechnego dostępu do szybkiego Internetu, stworzenie E-Administracji i otwartego rządu oraz cyfrowej aktywizacji społeczeństwa.
4. **Program Wiedza Edukacja Rozwój** (POWER) – ma wesprzeć osoby młode wchodzące

na rynek pracy oraz dostosować szkolnictwo wyższe do potrzeb gospodarki i rozwoju. W swoich priorytetach Program zawiera wprowadzenie efektywnej polityki publicznej dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, współpracy ponadnarodowej oraz innowacji społecznych.

5. **Program Polska Wschodnia** (PO PW) – ma na celu poprawę sytuacji gospodarczej i społecznej na wschodnich obszarach państwa. W swoich celach zawiera wprowadzenie innowacji oraz wsparcie przedsiębiorczości. Wśród priorytetów Programu jest stworzenie nowoczesnej infrastruktury transportowej oraz ponadregionalnej infrastruktury kolejowej.
6. **Program Pomoc Techniczna** (PO PT) – zakładający wsparcie i zapewnienie odpowiedniej zdolności polskiej administracji do zarządzania funduszami UE

oraz Regionalne Programy Operacyjne.

Przyjęty w Województwie Śląskim **Regionalny Program Operacyjny** wyznacza następujące osie priorytetowe:

- I. Nowoczesna Gospodarka
- II. Cyfrowe Śląskie
- III. Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw
- IV. Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna
- V. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów
- VI. Transport
- VII. Regionalny rynek pracy
- VIII. Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy
- IX. Włączenie społeczne
- X. Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna
- XI. Wzmocnienie potencjału edukacyjnego
- XII. Infrastruktura edukacyjna
- XIII. Pomoc techniczna

Zgodnie z zasadą terytorialnego ukierunkowania część środków pomocowych zaprogramowanych w ramach RPO WSL przeznaczona została na zadania wskazane w subregionalnych Strategiach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych. W przypadku Częstochowy dotyczy to przyjętej w listopadzie 2015 r. Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Północnego Województwa Śląskiego.

4. Analiza SWOT czynników zewnętrznych

Analiza SWOT	
Uwarunkowania zewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Integracja Polski z krajami wspólnoty europejskiej w ramach UE. ▪ Stabilność polityczna kontynentu europejskiego. ▪ Ukierunkowanie polityki UE na rozwój regionalny i poprawę spójności krajów i regionów europejskich. ▪ Otwarcie granic wewnątrz wspólnoty UE umożliwiające swobodny przepływ pracy, usług, towarów i kapitału. ▪ Konsekwentne wdrażanie w Polsce polityk unijnych opartych o zasadę pomocniczości dążących do poprawy spójności społecznej, gospodarczej i komunikacyjnej. ▪ Określenie ram rozwojowych miast i regionów w dokumentach strategicznych. ▪ Określenie w Umowie Partnerskiej Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Komisji Europejskiej stabilnych zasad udzielania pomocy rozwojowej i określenie ich ram finansowych. ▪ Przyjęcie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego uznającej Częstochowę za centrum Subregionu Północnego. ▪ Realizacja krajowych programów rozbudowy i modernizacji podstawowej infrastruktury poprawiającej dostępność komunikacyjną Częstochowy i jej bezpieczeństwo energetyczne. ▪ Przyjęcie Krajowej Polityki Miejskiej i skierowanie wsparcia na rozwój miasta, w tym na rewitalizację obszarów zdegradowanych, poprawę atrakcyjności inwestycyjnej, poprawę dostępności 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zmniejszanie się populacji mieszkańców Polski i starzenie się społeczeństwa. ▪ Ograniczone możliwości adoptowania się do zmian technologicznych i społecznych pokolenia 50+. ▪ Koncentrowanie działań prorozwojowych w ośrodkach będących stolicami województw. ▪ Preferowanie w polityce rządowej silnych uczelni, zlokalizowanych w dużych miastach wojewódzkich. ▪ Rosnące rozwarstwienie społeczne i utrwalanie się zjawiska grup wykluczonych. ▪ Wprowadzanie przepisów blokujących wolność obrotu gospodarczego, wolność dysponowania nieruchomościami rolnymi, możliwości rozwoju energetyki odnawialnej. ▪ Perspektywiczne zagrożenia stabilności finansowej Polski przez nadmierne tempo zadłużania, niski poziom oszczędności krajowych i słabość polskiej waluty na rynkach globalnych. ▪ Zmiany klimatyczne prowadzące do wzrostu zagrożenia ekstremalnymi zjawiskami: powódzie, huragany, gradobicia, susze itp. ▪ Wzrost poparcia dla ruchów ekstremistycznych i separatystycznych w Europie. ▪ Brak politycznych gwarancji kontynuowania kierunków polityk określonych w przyjętych dokumentach

<p>komunikacyjnej, ochronę środowiska.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabilne i trwałe perspektywy rozwoju gospodarczego Polski. ▪ Utrwalenie zasad demokratycznego państwa prawa. 	<p>strategicznych i programowych.</p>
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konsolidacja i stabilizacja polityczna UE, przy kontynuowaniu polityk spójności opartych na zasadach pomocniczości. ▪ Uzyskanie bezpieczeństwa finansowego przez trwałe powiązanie polskiej waluty finansowej z euro. ▪ Deeskalacja i zamrożenie konfliktów zbrojnych na obrzeżach UE. ▪ Wzrost współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa ograniczający niebezpieczeństwa ataków terrorystycznych na społeczeństwo polskie. ▪ Wprowadzenie skutecznych form adaptacji społecznej i kulturowej napływających do Polski imigrantów. ▪ Stabilna i konsekwentna realizacja narodowych polityk rozwojowych. ▪ Stworzenie mechanizmu skutecznego wspierania rewitalizacji miejskich obszarów zdegradowanych i budowy mieszkań na wynajem. ▪ Zwiększenie napływu do Polski inwestycji gospodarczych. ▪ Poprawa efektywności energetycznej i zdolności wdrażania rozwiązań innowacyjnych w gospodarce. ▪ Wzrost postaw prospołecznych i aktywności obywatelskiej. ▪ Wzmocnienie znaczenia uczelni częstochowskich w krajowym systemie edukacji wyższej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eskalacja konfliktów na obrzeżach UE i niekontrolowany napływ uchodźców do polskich miast. ▪ Pogłębienie sporów między krajami wewnątrz UE powodujące paraliż decyzyjny, wyjście z UE niektórych państw lub tworzenie wąskiego kręgu państw decyzyjnych dyktujących swoje warunki słabszym. ▪ Odchodzenie przez UE od polityki spójności na rzecz unarodowienia polityk rozwojowych. ▪ Obciążenie samorządów polskich miast odpowiedzialnością finansową za opóźnienia we wdrożeniach dyrektyw unijnych chroniących środowisko. ▪ Negatywne zmiany społeczne zachodzące pod wpływem zagrożenia poczucia bezpieczeństwa zamachami terrorystycznymi lub realną groźbą konfliktu zbrojnego. ▪ Kryzys finansowy wynikający z upadku strefy euro lub zjawisk recesyjnych w Chinach. ▪ Pułapka „średniego wzrostu”; Polska traci atrakcyjność inwestycyjną ze względu na zbyt wysokie koszty płac w stosunku do rzeczywistej wydajności i zdolności innowacyjnych. ▪ Eskalacja sporów politycznych, przenosząca się na lokalne i regionalne podziały społeczne, powodująca paraliż decyzyjny w politykach rozwojowych.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Znaczący wzrost cen energii, przy braku poprawy efektywności energetycznej. ▪ Delegowanie zadań rządowych samorządom bez przekazania adekwatnych środków na realizację tych zadań. ▪ Brak stabilizacji prawnej, częste zmiany w przepisach uniemożliwiają planowanie długoterminowe ▪ Załamanie się, ze względów finansowych, narodowych systemów ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych. ▪ Wzrost wydatków socjalnych powodowany przewidywalnym w bliskiej perspektywie pogorszeniem się sytuacji materialnej osób w wieku poprodukcyjnym.
--	--

5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe

(wyciąg z opracowania DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA - CZĘSTOCHOWA 2015)

DEMOGRAFIA

Z obserwowanych trendów demograficznych, przy świadomości ograniczonego wpływu na ograniczenie negatywnych skutków, wnioskować można:

- zmniejszanie się liczby mieszkańców miasta przy równoczesnym zjawisku "rozlewania miast";
- postępować będzie proces starzenia się populacji miejskiej, w największym stopniu dotyczyć to będzie takich dzielnic Częstochowy jak: Tysiąclecie, Śródmieście, Stare Miasto, Trzech Wieszców, Wrzosowiak i Raków;
- za pięć lat liczba dzieci rozpoczynających naukę szkolną spadnie poniżej poziomu 1800 osób. Największy spadek przewidywany jest w dzielnicach o wysokim nasyceniu infrastrukturą szkolną: Śródmieście, Trzech Wieszców i Tysiąclecie;
- nawet przy utrzymaniu przedłużonego wieku przechodzenia na emeryturę (67 lat), w perspektywie do 10 lat 25% mieszkańców Częstochowy będzie w wieku poprodukcyjnym; przy założeniu skrócenia wieku emerytalnego (65 lat mężczyźni, 60 lat kobiety) w perspektywie najbliższych 10 lat ponad 30% mieszkańców Częstochowy będzie emerytami;
- liczba osób wchodzących na rynek pracy (25-29 lat) wynosi 15,5 tys., liczba osób kończących aktywność zawodową (60-64 lata) ponad 20 tys. Oznacza to niebezpieczne dla rozwoju gospodarczego wyczerpywanie się zasobu pracowniczego w wieku produkcyjnym mobilnym;
- stały spadek liczby osób w wieku 20-24 lat, przy podobnym trendzie spadowym zauważalnym w całej Polsce, stanowi zagrożenie dla rozwoju, a nawet istnienia, w Częstochowie szkolnictwa wyższego;
- obecnie Częstochowa odczuwa korzyści z migracji sezonowej; zmniejsza ona presję na rynek pracy, transfery zarobionych przez migrantów pieniędzy poprawiają koniunkturę na rynku. W dłuższej perspektywie migracja sezonowa może jednak zmienić się w trwałe opuszczanie Częstochowy, a więc zubożyć miasto o cenne zasoby przedsiębiorczych i dobrze wykształconych ludzi w mobilnym wieku produkcyjnym.

Problemem dla Częstochowy staje się **zjawisko „rozlewania miast”**. Jest to też proces trwający od kilkadziesiąt lat, choć wyraźnie nasilający się wraz z wzrostem dobrobytu. Analizy strumieni dojazdów codziennych do szkół i zakładów pracy są potwierdzeniem, że ten charakter migracji nie oznacza przecięcia więzi z Częstochową. Na przestrzeni ostatnich 10 lat dodatnie saldo (przyrost mieszkańców) dotyczyło gmin: Konopiska, Mstów, Mykanów, Olsztyn, Poczesna, Rędziny, Starcza, Wręczyca, Kłobuck, Poraj. Wpływ migracji z Częstochowy widoczny był także w gminach Kamienica Polska, Kruszyna, Kłomnice, Janów. Mamy więc zjawisko podobne jak w przypadku Krakowa, Poznania, Warszawy, Katowic- narastającą migrację

polegającą na przesiedleniu się z centrum miast na tereny podmiejskie. Największy odpływ migracyjny w Częstochowie dotyczy dwóch grup: osób w wieku 35-45 lat, oraz młodzieży w wieku 18-25 lat. Przyjąć można, z dużym prawdopodobieństwem, że mamy dwa rodzaje migracji: przesiedlenie się osób o pewnym dorobku materialnym i wyższych od średniej dochodach na tereny podmiejskie (realizacja marzeń o własnym domu w atrakcyjnym otoczeniu); drugi rodzaj: migracja młodych ludzi na studia i do lepszej pracy (przeniesienie do miast metropolitalnych i za granicę).

Tabela 1. Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost naturalny, wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców

Kryterium	Rok odniesienia	
	2014	2015
Liczba ludności	230 123	228 179
Gęstość zaludnienia	1 441	1 429
Przyrost naturalny	- 954	-1 008
Przyrost naturalny na 1000 ludności	- 4,1	-4,4
Wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców	-3,5	
saldo migracji gminnych wewnętrznych	-723	-728
saldo migracji zagranicznych	-96	

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 2. Liczba osób zameldowanych w dzielnicach 2016 r.

Dzielnica	Liczba osób zameldowanych na pobyt stały w Częstochowie
	dn. 23.02.2016 r.
Błaszno	4 129
Częstochówka-Parkitka	8 694
Dźbów	5 623
Gnaszyn-Kawodrza	5 332
Grabówka	4 370
Kiedrzyn	2 984
Lisniec	9 561
Mirów	2 274
Ostatni Grosz	8 514
Podjasnogórska	3 229
Pólnoc	27 910
Raków	21 300
Stare Miasto	10 608
Stradom	11 474
Śródmieście	14 313

Trzech Wieszczów	10 122
Tysiąclecie	26 968
Wrzosowiak	24 360
Wyczerpy-Aniołów	8 920
Zawodzie-Dąbie	8 768
Suma	219 453

Źródło: Dane Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Częstochowy.

Tabela 3. Liczba ludności w dzielnicach (2013r.) z podziałem na grupy wiekowe

Dzielnica	0-18	19-64	>65
	2013	2013	2013
Bleszno	784	2 715	628
Częstochówka - Parkitka	1 470	6 170	1 008
Dźbów	972	3 753	851
Gnaszyn - Kawodrza	884	3 621	889
Grabówka	774	2 920	622
Kiedrzyn	560	1 918	460
Lisiniec	1 626	6 269	1 548
Mirów	430	1 499	338
Ostatni Grosz	1 017	4 211	1 295
Podjasnogórska	498	2 153	657
Północ	4 461	20 769	3 471
Raków	3 473	14 413	4 240
Stare Miasto	2 027	7 579	1 903
Stradom	1 971	7 700	1 927
Śródmieście	1 901	9 336	3 484
Trzech Wieszczów	1 662	6 876	2 189
Tysiąclecie	3 498	15 886	8 569
Wrzosowiak	4 315	19 300	3 966
Wyczerpy - Aniołów	1 735	6 299	1 215
Zawodzie - Dąbie	1 397	6 239	1 342
suma:	35 455	14 9626	40 602

Źródło: Dane Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Częstochowy.

SPOŁECZNOŚĆ

Zdrowie

Zmniejszająca się statystyczna ilość schorzeń rozpoznanych wśród dzieci i młodzieży wynika w pewnym stopniu ze zmian demograficznych. Nie powinno to jednak zwalniać z odpowiedzialności za działania profilaktyczne. Występujące licznie schorzenia, takie jak zaburzenia refrakcji i akomodacji oka, dychawica oskrzelowa, zniekształcenia kręgosłupa oraz

chorobliwa otyłość, mogą mieć bezpośredni związek z stylem życia i warunkami środowiskowymi. Stałym zagrożeniem zdrowotności młodego pokolenia jest nadużywanie alkoholu i innych środków psychoaktywnych.

Inną niebezpieczną tendencją jest nadopiekuńczość rodziców przejawiająca się niekiedy w postaci zachowań szkodzących zdrowiu dzieci. Uwidocznia się to w blokowaniu udziału, mimo chęci dzieci w zabawach ruchowych, rekreacyjnych, przyzwyczajania dzieci do biernego, „siedzącego” trybu życia, wpajaniu niewłaściwych nawyków żywieniowych.

Zwiększa się ilość osób w wieku podeszłym, co ma także swoje przełożenie na statystykę schorzeń. Zaobserwować można pewne tendencje pozytywne, związane ze zmianami trybu życia. Wyraźny spadek schorzeń układu oddechowego oraz chorób układu krążenia można łączyć ze zmniejszającą się liczbą osób uzależnionych od nikotyny. Poprawie służy moda na zdrowy styl życia, uwidaczniająca się bardziej u 40-latków, niż u młodzieży.

W statystyce chorób zakaźnych niepokojąco wysoki (co gorsze – rosnący) jest wskaźnik chorób wynikających z zaniedbań sanitarnych (wirusowe zapalenie wątroby typu B, salmonella i inne bakteryjne zatrucia pokarmowe). Widoczny jest także wzrost zachorowań na gruźlicę (z 123 przypadków w 2013 r. do 143 w 2014 r.), a więc choroby, która od dawna przestała być poważnym problemem społecznym.

Tabela 4. Stan zdrowia dzieci i młodzieży do 18 lat

Rozpoznanie - według najczęstszych schorzeń		Rok
		2014
Niedokrwistość		184
Choroby tarczycy		146
Niedożywienie		174
Otyłość		421
Zaburzenia refrakcji i akomodacji oka		1 273
Alergie:	dychawica oskrzelowa	1 105
	pokarmowe	355
	skórne	308
Zniekształcenia kręgosłupa		1 274
Choroby układu moczowego		171
Zaburzenia rozwoju:		348
w tym:	fizycznego	232
	psychomotorycznego	108

Źródło: opracowanie Wydziału Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.

Tabela 5. Stan zdrowia osób powyżej 19 lat

Rozpoznanie - według najczęstszych schorzeń	Rok 2014
Choroby tarczycy	2 225
Cukrzyca	7 535

Choroby układu krążenia	26 207
Przewlekły nieżyt oskrzeli, dychawica oskrzelowa	4 470
Przewlekłe choroby układu trawiennego	4 436
Choroby układu mięśniowo- kostnego i tkanki łącznej	5 455

Źródło: opracowanie Wydziału Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.

Tabela 6. Przyczyny zgonów mieszkańców (współczynnik na 100 tys. mieszkańców) 2014 r.

Przyczyny zgonów mieszkańców	Rok 2014
zgony z powodu nowotworów ogółem na 100 tys. ludności	311,0
zgony osób z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności	563,0
zgony kobiet z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. kobiet	588,4
zgony mężczyzn z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. mężczyzn	535,7
zgony osób w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku	96,5
zgony kobiet w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. kobiet w tym wieku	50,5
zgony mężczyzn w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. mężczyzn w tym wieku	144,1
zgony kobiet z powodu nowotworu złośliwego sutka na 100 tys. kobiet	35,9
zgony kobiet z powodu nowotworu szyjki macicy na 100 tys. kobiet	13,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 7. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności

	Ilość wydanych orzeczeń	wiek	
		do 16. r. ż.	powyżej 16. r. ż.
2015	12 895	935	11 960

Źródło: Dane Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

Zjawiska ubóstwa, starzenie się populacji, pomoc społeczna

Pomimo spadającego bezrobocia utrzymuje się stała duża liczba bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej. Wynikające z nierównowagi na rynku pracy niskie płace pracowników powodują, że od lat utrzymuje się wysoki poziom osób korzystających ze świadczeń społecznych.

Niepokojącym zjawiskiem jest, mimo zauważalnego spadku stopy bezrobocia, duża liczba osób w wieku produkcyjnym (na 8 239 beneficjentów – 5 038), w tym wieku produkcyjnym mobilnym (2 973), korzystająca z zasiłków pomocowych. Dostrzec w tym można niebezpieczny symptom uzależniania od pomocy, rezygnacji z własnych prób poprawy sytuacji materialnej.

Zmiany demograficzne powodują, że coraz większym problemem społecznym staje się

wsparcie osób starszych. Problem ten nie ujawnia się szczególnie w statystyce przyznawanych zasiłków z pomocy społecznej. Na ogólną liczbę osób korzystających w 2014 r. z pomocy społecznej 8 239, osób w wieku poprodukcyjnych było 738, w tym osób poniżej ustawowego minimum dochodowego 233.

Dane statystyczne pokazują społeczność zróżnicowaną pod względem materialnych warunków życia. Z zestawienia Izby Skarbowej za 2014 r. wynika, że z grona 1733 osób w województwie śląskim, których dochody przekroczyły milion złotych rocznie, aż 115 mieszka w Częstochowie. Stosunkowo duża liczba osób dobrze zarabiających nie zmienia faktu, że przy średnich wynagrodzeniach miesięcznych w wysokości 3 526,81 zł, poziom ten oznaczał 88,1% średniej w Polsce i 86% przeciętnej dla województwa.

Pogłębiające się negatywne tendencje demograficzne związane ze starzeniem się lokalnej społeczności powodują konieczność przeprofilowania struktury niesionej pomocy w odniesieniu do poszczególnych grup wiekowych /seniorzy/ oraz zabezpieczenia w budżecie miasta wyższych środków umożliwiających finansowanie całodobowej opieki nad osobami niesamodzielnymi, przebywającymi zarówno w placówkach na terenie miasta, jak i poza nim. Wzrasta liczba emerytów korzystających z usług pomocy społecznej (niskie emerytury), podobnie jak i osób zatrudnionych (niskie płace).

Blisko 1/3 gospodarstw domowych utrzymuje się z dochodów poniżej minimum socjalnego (wyliczonego przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w marcu 2015 r. na poziomie od 1 067 zł w gospodarstwie 1 osobowym, po 870 zł per capita w gospodarstwie 3 osobowym). W rankingu 28 dużych miast, najgorsze oceny Częstochowa uzyskała w kategoriach „Poziom cywilizacyjny”: 27, „Dobrobyt materialny”: 27, „Patologie” (im wyższe miejsce tym więcej patologii): 4, „Dobrostan fizyczny”: 27, „Dobrostan psychiczny”: 23, „Stres życiowy”: 20. Średni wynik miasto uzyskało w kategorii „Dobrostan Społeczny”: 15, wysokie w kategorii „Kapitał społeczny”: 6.

Tabela 8. Liczba osób otrzymujących wsparcie z MOPS; powody przyznania świadczeń

Powody przyznania pomocy rodzinie (na podstawie decyzji)	Liczba osób	
	2014 r.	2015 r.
Ubóstwo	5085	4891
sieroctwo	3	3
bezdomność	507	534
potrzeba ochrony macierzyństwa	221	243
bezrobocie	3802	3175
niepełnosprawność	2900	2797
długotrwała lub ciężka choroba	3222	3355
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	997	1059
przemoc w rodzinie	23	28
alkoholizm	262	234

narkomania	14	21
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	82	72
zdarzenie losowe	8	9
sytuacja kryzysowa	5	3

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 9. Średnia płaca w Częstochowie, wskaźnik w odniesieniu do województwa i kraju

	2014 r.		2015 r.	
	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100)
Częstochowa	3526,81	88,1	3644,53	87,8
Powiat częstochowski	3097,47	77,4	3209,23	77,3
województwo śląskie	4100,51	102,4	4221,45	101,7
kraj	4003,99	100,0	4150,88	100,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Kapitał ludzki i bezpieczeństwo

Od dziesięciu lat dostrzegalny jest wyraźny spadek liczby przestępstw. Na podobnym poziomie utrzymuje się przestępczość nieletnich.

Czynnikami niepokojącymi jest rosnąca liczba osób dotkniętych problemami patologicznymi. Ok. 2% (4 600 osób) populacji uzależniona jest od alkoholu, ok. 5-7% populacji nadużywa alkoholu w sposób szkodliwy, ofiarami przemocy domowej jest rocznie ok. 11 000 osób. Niepokojące są także wskaźniki trwałości rodziny.

Innymi niepokojącymi danymi jest zwiększenie liczby niewypłacalnych dłużników w rejestrze KRS obsługującym Częstochowę i podregion częstochowski. W 2005 r. było ich 717, w 2010 r.: 7 020, w 2013 r.: 12 202, w 2014 r.: 13 820.

Widoczny jest wzrost aktywności mieszkańców w liczbie stowarzyszeń rejestrowanych przez KRS w Częstochowie (rejon obejmuje statystyczny podregion częstochowski).

Budżet partycypacyjny: W I edycji w 2015 r. mieszkańcy zgłosili 532 propozycje, wybierając ostatecznie 72 zadania. Kwota przeznaczona na budżet partycypacyjny wyniosła 5,7 mln zł. W II edycji w 2016 r., przy kwocie podniesionej do 6,7 mln zł, zgłoszono 761 wniosków, wyłoniono 120 zadań. W głosowaniu w czasie I edycji brało udział ok. 15 tys. mieszkańców, w II edycji 36 tys. (18,3% uprawnionych).

Tabela 10. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców; odniesienie do innych miast województwa.

	2014 r.
--	---------

Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych	Częstochowa	Bielsko-Biała	Gliwice	Katowice	Rybnik	Sosnowiec
ogółem	5697	5718	6715	17392	3013	7925
o charakterze kryminalnym	3999	3908	5059	11050	2091	4712
o charakterze gospodarczym	1085	1254	1128	5467	514	2695
drogowe	476	391	361	557	307	353
przeciwko życiu i zdrowiu	194	157	212	343	106	168
przeciwko mieniu	2957	2978	4275	10739	1804	3878
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - ogółem (%)	71,0	68,0	59,0	60,0	62,0	69,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - o charakterze kryminalnym (%)	62,0	58,0	48,0	40,0	50,0	52,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - o charakterze gospodarczym (%)	90,0	86,0	92,0	94,0	80,0	96,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - drogowe (%)	97,7	97,2	97,8	97,1	98,0	99,4
ogółem na 1000 mieszkańców	24,61	32,96	36,30	57,34	21,51	37,69
o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców	17,27	22,53	27,35	36,43	14,93	22,41
o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców	4,69	7,23	6,10	18,02	3,67	12,82
drogowe na 1000 mieszkańców	2,06	2,25	1,95	1,84	2,19	1,68
przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców	0,84	0,91	1,15	1,13	0,76	0,80
przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców	12,77	17,17	23,11	35,41	12,88	18,44
2015 r.						
ogółem	5039	4860	7532	13102	3120	6882
o charakterze kryminalnym	3771	3290	4572	8848	1828	4466
o charakterze gospodarczym	757	1111	2392	3438	935	1890
drogowe	387	314	379	557	250	351
przeciwko życiu i zdrowiu	154	120	168	282	95	148
przeciwko mieniu	2852	2649	4871	8299	1895	3504
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - ogółem (%)	67,1	62,6	66,1	56,4	66,3	67,1
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję	60,6	50,4	48,5	40,8	49,5	53,5

- o charakterze kryminalnym (%)						
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - o charakterze gospodarczym (%)	80,2	85,1	93,2	88,8	89,2	93,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - drogowe (%)	96,9	98,1	98,2	98,2	99,2	98,6
ogółem na 1000 mieszkańców	22,00	28,13	40,94	43,56	22,31	33,04
o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców	16,46	19,04	24,85	29,42	13,07	21,44
o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców	3,30	6,43	13,00	11,43	6,68	9,07
drogowe na 1000 mieszkańców	1,69	1,82	2,06	1,85	1,79	1,68
przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców	0,67	0,69	0,91	0,94	0,68	0,71
przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców	12,45	15,33	26,48	27,59	13,55	16,82

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 11. Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych

	2014 r.	2015 r.
stowarzyszenia i organizacje społeczne	685	712
fundacje	137	164
razem	822	876

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 12. Budżet obywatelski: liczba wniosków i frekwencja w głosowaniu 2015 rok

	2015 r.
Ilość złożonych propozycji zadań	761
Ilość propozycji zadań poddanych pod głosowanie	459
W głosowaniu wzięło udział	36 621
Ilość osób głosujących przez aplikację elektroniczną	8 599
Ilość osób głosujących tradycyjnie	28 022
Frekwencja	18,31 %

Źródło: <http://konsultacje.czestochowa.pl/>

Tabela 13. Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.

Sejmiki wojewódzkie	
uprawnieni do głosowania (osób)	188 235
oddane głosy ogółem (szt.)	77 849
frekwencja wyborcza (%)	41,36
Rady gmin i rady miast w miastach na prawach powiatu	
uprawnieni do głosowania	188 006

oddane głosy ogółem	77 777
frekwencja wyborcza	41,37
Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - I tura wyborów	
uprawnieni do głosowania	188 006
oddane głosy ogółem	77 817
frekwencja wyborcza	41,39
Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - II tura wyborów	
uprawnieni do głosowania	188 016
oddane głosy ogółem	68 270
frekwencja wyborcza	36,31

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 14. Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 r.

Sejm	
uprawnieni do głosowania (osób)	184 337
liczba kart ważnych(szt.)	101 499
liczba głosów ważnych (szt.)	100 096
frekwencja wyborcza (%)	55,06
Senat	
uprawnieni do głosowania (osób)	184 337
liczba kart ważnych (szt.)	101 484
liczba głosów ważnych (szt.)	99 391
frekwencja wyborcza (%)	55,05

Źródło: www.parlament2015.pkw.gov.pl

Warunki mieszkaniowe

Przeciętna powierzchnia mieszkań wynosiła 61,8 m², na 1 mieszkańca: 26,3 m². Na 1000 mieszkańców przypadało 426,2 mieszkania. Do sieci wodociągowej podłączone było 98,5%, do sieci kanalizacyjnej 95,5%, do sieci gazowej 85% mieszkań.

Ponad 31 tys. mieszkańców Częstochowy mieszka w lokalach wybudowanych przed 1945 r. Budynki wielomieszkaniowe budowane w latach 1971-88 r. stanowią główny zasób mieszkaniowy miasta; mieszka w nich blisko 90 tys. mieszkańców.

W ostatnim okresie 25 lat wyraźnie spadł przyrost nowych budynków wielomieszkaniowych.

Ustalana na poziomie zapewniającym utrzymanie budynków wysokość opłat czynszowych (opłat na fundusz remontowy) dla części mieszkańców stanowi problem materialny. W 2014 r. przyznano 49 086 dodatków mieszkaniowych na kwotę 12,3 mln zł, przy tym aż 20 419 dodatków na kwotę blisko 6 mln zł, stanowiło wsparcie dla mieszkańców zasobów gminnych. Miasto dysponuje jedynie 339 mieszkaniami socjalnymi. Potrzeby są nieporównywalnie większe: na wynajem mieszkań z zasobu gminy oczekuje 1709

wnioskodawców.

W ciągu ostatnich 5 lat wobec lokatorów zamieszkałych w zasobach komunalnych wykonano 72 wyroki eksmisyjne, 450 prawomocnych wyroków czeka na wykonanie. Ogólna liczba orzeczonych wyroków eksmisyjnych ze wszystkich zasobów oczekujących na dostarczenie lokalu socjalnego z zasobów gminy wynosi 1138. Z tego wykonano w ciągu ostatnich 5 lat jedynie 261 wyroków. Równie poważnym problemem jest konieczność zapewnienia lokali rodzinom z budynków, których stan techniczny uniemożliwia dalszą eksploatację.

Zaspokojenie podstawowych potrzeb mieszkaniowych dla mniej zamożnych mieszkańców Częstochowy wymaga wybudowania ok. 5 tys. mieszkań na wynajem oraz ok. 1000 mieszkań socjalnych.

Miasto dysponuje objętymi mpzp terenami pod budownictwo mieszkaniowe o obszarze przekraczającym potrzeby (ponad 300 ha). Wykorzystanie tych obszarów wymaga jednak przeprowadzenia prac scaleniowych, wykupu terenów pod inwestycje publiczne (drogi itp.), uzbrojenia terenu.

Tabela 15. Liczba nowooddanych mieszkań (budynki, inwestor, powierzchnia)

Mieszkania oddane do użytkowania	2014	2015
Ogółem		
mieszkania	302	291
izby	1 432	1391
powierzchnia użytkowa (m ²)	37 441	36 295
Spółdzielcze		
mieszkania	24	0
izby	78	0
powierzchnia użytkowa (m ²)	1 314	0
Komunalne		
mieszkania	0	
izby	0	
powierzchnia użytkowa (m ²)	0	
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem		
mieszkania	98	66
izby	342	220
powierzchnia użytkowa (m ²)	9 577	5 395
Indywidualne		
mieszkania	180	225
izby	1 012	1 171
powierzchnia użytkowa (m ²)	26 550	30 990
Indywidualne- realizowane z przeznaczeniem na użytek własny inwestora		

mieszkania	156	183
izby	873	1022
powierzchnia użytkowa (m ²)	22 618	27190
Indywidualne realizowane na sprzedaż lub wynajem		
mieszkania	24	42
izby	139	149
powierzchnia użytkowa (m ²)	3 932	3710

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 16. Liczba mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej

Mieszkania w zasobach mieszkaniowych wyposażone w instalacje w 2014 r.					
Ogółem	Wyposażone w:				
	wodociąg	ustęp	łazienkę	centralne ogrzewanie	gaz z sieci
98 078	96 637	95 334	93 691	83 348	71 807

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 17. Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych w 2014

Dodatki mieszkaniowe- liczba i kwoty wypłacanych dodatków mieszkaniowych		2014
Ogółem:		
Liczba (szt.)		49 086
Kwota (zł)		12 263 264
W zasobie gminnym:		
Liczba (szt.)		20 419
Kwota (zł)		5 946 086
W zasobie spółdzielczym		
Liczba (szt.)		19 100
Kwota (zł)		3 887 890
W zasobie wspólnot mieszkaniowych		
Liczba (szt.)		788
Kwota (zł)		158 736
W zasobie prywatnym		
Liczba (szt.)		6 916
Kwota (zł)		1 811 207
W zasobie towarzystwa budownictwa społecznego		
Liczba (szt.)		398
Kwota (zł)		108 970
W zasobie innym		
Liczba (szt.)		1 465
Kwota (zł)		350 375

Tabela 18. Liczba wyroków eksmisyjnych (wydanych i wykonanych) stan na 2014 r.

Postępowania eksmisyjne i eksmisje z lokali mieszkalnych w zasobach gminnych	2014 r.
toczące się w sądzie postępowania eksmisyjne ogółem	102
z powodu zaległości w opłatach za mieszkanie	74
orzeczone przez sąd eksmisje ogółem	125
z powodu zaległości w opłatach za mieszkanie	111
wykonane eksmisje ogółem	20
z powodu zaległości w opłatach za mieszkanie	19

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Edukacja i wychowanie

Sieć przedszkoli tworzyła się organicznie przez kilkadziesiąt lat, odpowiadając na potrzeby z okresu tworzenia placówek. Nie jest ona w pełni dostosowana do potrzeb wynikających z demograficznego obrazu dzielnic. Zwiększona mobilność mieszkańców powoduje, że lokalizacja przedszkola w pobliżu miejsca zamieszkania nie jest już najważniejszą przesłanką wyboru miejsca. Istotniejsza staje się jakość placówki, rozumiana nie tylko jako standard techniczny budynku, ale też przyjazność i wszechstronność usług wychowawczo-edukacyjnych. Koszty opieki przedszkolnej w placówkach prowadzonych przez Miasto w większości są zbliżone. Standard obiektów jest zróżnicowany, zależny od miejsca.

Sieć szkolna tworzona była z uwzględnieniem potrzeb sprzed kilkadziesiąt lat. Stąd różnice kosztów kształcenia wynikające z ilości uczniów w stosunku do zatrudnionych nauczycieli.

Sieć gimnazjów tworzona była w 1999 r., po zmianach wprowadzonych reformą Ministra Edukacji Narodowej M. Handkego. Pomimo partykularnych nacisków udało się tak zorganizować usługi edukacji gimnazjalnej by zapewniły dobry dostęp mieszkańcom wszystkich dzielnic. Średni koszt kształcenia uczniów jest niższy niż w szkołach podstawowych (szkoły podstawowe 770 zł miesięcznie, gimnazja 727 zł). Mniejsze jest także zróżnicowanie kosztów.

Średni koszt kształcenia ucznia w liceum wynosił w 2014r. 599 zł. Wyższe koszty występowały w placówkach prowadzących oddziały specjalne i integracyjne. Po wprowadzanych w ostatnich latach zmianach tylko część placówek zachowała nazwę i profil kształcenia ogólnokształcącego (I LO im. Słowackiego, II LO im. Traugutta, IV LO im. Sienkiewicza, V LO im. Mickiewicza, VI LO im. Dąbrowskiego, VII LO im. Kopernika, VIII LO Samorządowe, IX LO im. Norwida); w pozostałych klasy licealne włączono do zespołów szkół zawodowych tworząc wszechstronne Zespoły Szkół. Baza szkolna jest niezadowalająca. W większości szkoły mieszczą się w obiektach budowanych w latach 60-70-tych XX w.

Dane z poziomu subregionu pokazują, że Częstochowa stanowi główny ośrodek kształcenia zawodowego, w którym wszelkie wprowadzane zmiany rzutują na jakość kapitału ludzkiego całej Ziemi Częstochowskiej.

Dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy jest od kilku lat

przedmiotem niezwyklej uwagi. Pozytywnym zjawiskiem jest stopniowy powrót do modelu patronackiego (przedsiębiorstwa rynkowe bezpośrednio opiekują się szkołami zawodowymi dbając o jakość kształcenia). Najtrudniejszą rzeczą są zmiany świadomości. Aspiracje rodziców wyznaczają ścieżkę kariery dzieci: liceum – studia.

System edukacji policealnej obejmuje 27 szkół, 192 oddziały z 3 868 uczniami. Według danych z GUS za 2014 r. największą popularnością cieszyły się kierunki: biznes i administracja (704 osoby), higiena i bezpieczeństwo pracy (668), usługi dla ludności (474), ochrona i bezpieczeństwo (217), teleinformatyka (199). Od kilku lat wysokim popytem cieszą się formy kształcenia zawodowego pozwalające uzyskać akceptowane w UE uprawnienia pielęgniarские (741 osób w 2014 r.) i opiekuńcze (125 osób).

Ta forma szkolnictwa przejęta została przez podmioty niepubliczne. Miasto nie ma wpływu ani możliwości kontrolowania jakości kształcenia.

Częstochowski ośrodek akademicki tworzyły w 2014 r. następujące uczelnie: Politechnika Częstochowska (7 861 studentów na studiach stacjonarnych, 3 632 na studiach niestacjonarnych, ogółem 11 493), Akademia im. Jana Długosza (5 242 studentów na studiach stacjonarnych oraz 1 285 na studiach niestacjonarnych, ogółem 6 527), Akademia Polonijna (1 388 studentów), Wyższa Szkoła Zarządzania (597 studentów), Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki (364 studentów), Wyższa Szkoła Lingwistyczna (68 studentów na studiach stacjonarnych i 848 na niestacjonarnych), Centrum Języków Europejskich i Papieska Akademia Teologiczna – Wyższe Seminarium Duchowne. Ogółem na częstochowskich uczelniach kształciło się w 2014 r. 21 tys. osób.

Tabela 19. Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną

	Liczba wychowanków 2014 r.	Liczba wychowanków 2015 r.
liczba dzieci ogółem	6983	6279
przedszkola bez specjalnych, dzieci, ogółem	5956	5651
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	4803	4587
przedszkola specjalne, dzieci, ogółem	36	42
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	26	27
dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych	866	472
punkty przedszkolne bez specjalnych, dzieci, ogółem	125	114
dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym i w wieku przedszkolnym w wieku 3-5 lat	6 376	6 051
odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, ogółem w wieku 3-5 lat	87,9 %	93,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 20. Liczba przedszkoli gminnych i społecznych/ komercyjnych

Typ placówki	Ilość 2014 r.	Ilość 2015 r.
przedszkola ogółem	78	78
przedszkola bez specjalnych, ogółem	65	64
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	43	43
przedszkola specjalne, ogółem	3	4
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	2	2
oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	36	20
punkty przedszkolne bez specjalnych, ogółem	10	10

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 21. Liczba uczniów i szkół podstawowych gminnych

	2014 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
szkoły podstawowe ogółem	58	11 831	
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych, ogółem	50	11 607	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	41	10 415	
szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży, ogółem	8	224	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	5	148	
uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych ogółem		18	
uczniowie przypadający na 1 oddział szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		20	
współczynnik skolaryzacji brutto			98,47%
współczynnik skolaryzacji netto			97,22%
	2015 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
szkoły podstawowe ogółem	60	12 968	
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych, ogółem	50	12 738	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	41	11 403	

szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży, ogółem	10	230	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	5	146	
uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych ogółem		19	
uczniowie przypadający na 1 oddział szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		20	
współczynnik skolaryzacji brutto			95,29%
współczynnik skolaryzacji netto			94,31%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 22. Liczba uczniów i szkół podstawowych społecznych

	2014 r.		2015 r.	
	Liczba szkół	Liczba wychowanków/ uczniów	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów
prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia	3	384	3	424
prowadzone przez organizacje wyznaniowe	3	521	3	539
prowadzone przez pozostałe organizacje	3	287	3	372
razem	9	1 192	9	1 335

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 23. Średnie wyniki sprawdzianu uczniów klas szóstych szkół podstawowych

Część sprawdzianu	2015 r.		2016 r.	
	Liczba uczniów	Średnia %	Liczba uczniów	Średnia %
część pierwsza	1 637	68,67	1 675	64,45
język polski		76,23		73,95
matematyka		60,67		54,46
część druga- język obcy nowożytny- język angielski	1 636	80,85	1 667	74,90
część druga- język obcy nowożytny- język niemiecki	1	98,00	8	74,80

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 24. Liczba uczniów i szkół gimnazjalnych gminnych

	2014 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
gimnazja ogółem	41	5 831	

gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych, ogółem	32	5 538	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	22	4 869	
gimnazja specjalne dla dzieci i młodzieży, ogółem	8	162	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	6	119	
uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach ogółem		21	
uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach bez specjalnych		23	
współczynnik skolaryzacji brutto			103,52
współczynnik skolaryzacji netto			97,05
	2015 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
gimnazja ogółem	41	5 831	
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych, ogółem	32	5456	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	22	4755	
gimnazja specjalne dla dzieci i młodzieży, ogółem	8	157	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	6	114	
uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach ogółem		21	
uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach bez specjalnych		23	
współczynnik skolaryzacji brutto			105,24
współczynnik skolaryzacji netto			97,08

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 25. Liczba uczniów i szkół gimnazjalnych społecznych

	2014 r.		2015 r.	
	Liczba szkół	Liczba wychowanków w/uczniów	Liczba szkół	Liczba wychowanków w/uczniów
prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia	5	448	5	470
prowadzone przez organizacje	3	159	3	163

wyznaniowe				
prowadzone przez pozostałe organizacje	2	62	2	68
razem	10	669	10	701

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 26. Średnie wyniki uczniów szkół gimnazjalnych

Część sprawdzianu	2015 r.		2016 r.	
	Liczba uczniów	Średnia %	Liczba uczniów	Średnia %
Część humanistyczna	1 856		1 839	
język polski		65,22		72,69
historia i wiedza o społeczeństwie		65,37		58,77
Część matematyczno-przyrodnicza	1 855		1839	
matematyka		49,42		49,12
przedmioty przyrodnicze		51,34	1840	53,57
Część z języka nowożytnego - język angielski na poziomie podstawowym	1 770	69,84	1761	69,48
Część z języka nowożytnego - język niemiecki na poziomie podstawowym	76	61,58	67	62,58
Część z języka nowożytnego - język francuski na poziomie podstawowym	3	53,33	6	63,83
Część z języka nowożytnego - język rosyjski na poziomie podstawowym	4	67,00	5	70,80
Część z języka nowożytnego - język angielski na poziomie rozszerzonym	1 771	48,86	1761	48,01
Część z języka nowożytnego - język niemiecki na poziomie rozszerzonym	20	60,05	7	49,86

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 27. Liczba uczniów i szkół licealnych ogólnokształcących miejskich

	2014 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków / uczniów	Wskaźniki
Licea ogólnokształcące dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	16	5 648	
prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	10	5 264	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących		27	
absolwenci liceów ogólnokształcących w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			79,2%

	2015 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
Licea ogólnokształcące dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	16	5446	
prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	10	5094	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących		27	
absolwenci liceów ogólnokształcących w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			55,5%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 28. Liczba uczniów i szkół ponadgimnazjalnych zawodowych

	2014 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
technika dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	15	5 201	
prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	11	5 064	
zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	9	1 559	
W tym prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	8	1 515	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży		21	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży bez specjalnych		24	
Szkoły ponadgimnazjalne ogółem (bez policealnych), ogółem	68	15 049	
absolwenci zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			8,8%
absolwenci techników w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			27,8%
absolwenci zasadniczych szkół zawodowych oraz techników w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			12,1%

	2015 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
technika dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	15	5263	
prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	11	5068	
zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	9	1287	
W tym prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	8	1257	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży		20	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży bez specjalnych		23	
Szkoły ponadgimnazjalne ogółem (bez policealnych), ogółem	63	14460	
absolwenci zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			13,7%
absolwenci techników w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			30,8%
absolwenci zasadniczych szkół zawodowych oraz techników w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			24,7%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 29. Zdawalność egzaminu maturalnego w sesji majowej

	2015	2016
Liczba obecnych na wszystkich wymaganych egzaminach	2 918	2 993
Odsetek sukcesów	75,8	79,62
Zdawalność z języka polskiego	2 918	2 993
Odsetek sukcesów	98,8	98,4
Zdawalność z matematyki	2 918	2 993
Odsetek sukcesów	78,0	82,43
Zdawalność z języka angielskiego	2 734	2 855
Odsetek sukcesów	94,8	94,78
Zdawalność z języka niemieckiego	161	112
Odsetek sukcesów	89,4	97,32

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 30. Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie - nowy egzamin

Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe uczniów technikum, technikum uzupełniającego, szkoły policealnej oraz zasadniczej szkoły zawodowej
--

2015 r. (nowy egzamin – sesja od 25 maja do 6 lipca 2015 r.)					
Część pisemna		Część praktyczna		Wydane Świadectwa	
Liczba zdających	Zdawalność [%]	Liczba zdających	Zdawalność [%]	Liczba przystępujących do obu części egzaminu	Zdawalność [%]
2 782	85,5	2 773	87,2	2 714	75,8
Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe uczniów technikum, technikum uzupełniającego, szkoły policealnej oraz zasadniczej szkoły zawodowej					
2016 r. (nowy egzamin – sesja od 30 maja do 4 lipca 2016 r.)					
Część pisemna		Część praktyczna		Wydane Świadectwa	
Liczba zdających	Zdawalność [%]	Liczba zdających	Zdawalność [%]	Liczba przystępujących do obu części egzaminu	Zdawalność [%]
1 726	86,5	1 706	85,6	1688	75,9

Zestawienie obejmuje wyniki uczniów technikum, technikum uzupełniającego, szkoły policealnej oraz zasadniczej szkoły zawodowej

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 31. Liczba uczniów i szkół pomaturalnych

	2014 r.		2015 r.	
	Liczba szkół	Liczba wychowanków/ uczniów	Liczba szkół	Liczba wychowanków / uczniów
szkoły policealne dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	7	867	8	763
prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	1	74	1	19
uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach policealnych dla młodzieży bez specjalnych		14		13

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 32. Liczba wyższych uczelni, studentów i absolwentów

	2014 r.	2015 r.
Liczba szkół wyższych ogółem	6	6
Liczba studentów	16 784	15 347
Liczba absolwentów	5 549	5 328

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

GOSPODARKA

Zmiany zachodzące w Częstochowie odzwierciedlają podobne procesy dotyczące obszaru całej Polski. Po 1990 r. mieliśmy okres restrukturyzacji, odejścia od modelu dużych praco- i energochłonnych przedsiębiorstw państwowych na rzecz tworzenia sieci elastycznie dostosowujących się do rynku małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych. Na to nakładała się restrukturyzacja branżowa, utrata dotychczasowej pozycji branży hutniczej i włókienniczej. Podstawowy proces restrukturyzacji zakończony został na przełomie XX i XXI w. Trwa jednocześnie druga faza procesu modernizacji lokalnej gospodarki, od powstania której zależna jest perspektywiczna pozycja Częstochowy.

Przyjąć można, że w perspektywie najbliższych kilkadziesiąt lat trwać będzie rozwój dwutorowy. Będziemy mieli do czynienia z wzmocnionym nowymi technologiami rozwojem „starego przemysłu” oraz z nowymi formami „przemysłu jutra”, którego dziś nie da się nawet precyzyjnie określić. W obu jednak wypadkach zachowane zostaną podstawowe determinanty rozwojowe: dostępność zasobów i właściwy poziom skomunikowania umożliwiający zarówno transport surowców i produktów, jak i odpowiednią prędkość przesyłu informacji.

W ograniczonym stopniu na rozwój gospodarczy Częstochowy wpłynąć może wykorzystanie zasobów surowcowych. Przedmiotem gospodarczego wykorzystania są zasoby surowców mineralnych. Wykorzystanie zasobów surowcowych raczej nie będzie miało poważniejszego wpływu na rozwój gospodarczy. Walory środowiskowe miasta narzucają bariery ograniczające sposób prowadzenia działalności przemysłowej. W praktyce nie ma tu obszarów, gdzie można wskazać lokalizację dużego przedsiębiorstwa o wysokiej uciążliwości dla środowiska. Istniejące tego typu przedsiębiorstwa (huta stali, koksownia) musiały przeprowadzić kosztowne procesy modernizacji technologicznej by dostosować się do wymaganych norm ekologicznych.

Przyjęte mpzp otwierają na inwestycje tereny o wielkości 338 ha, dodać do tego należy ponad 300 ha niezainwestowanych terenów przemysłowych. Jest to wielkość wystarczająca do zaspokojenia potrzeb potencjalnych inwestorów.

W Częstochowie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach wyniosły w końcu 2013 r. 694,8 mln zł i budownictwie 459,5 mln (66,1%). Oznacza to wyraźny wzrost w odniesieniu do roku 2012, gdy nakłady inwestycyjne wyniosły 505,6 mln zł, w tym 321,8 mln zł w przemyśle i budownictwie.

Charakterystycznym wskaźnikiem ilustrującym stadium rozwoju Częstochowy jest wyraźna dominacja w przyroście nowych budynków niemieszkalnych obiektów przeznaczonych pod handel i usługi. Dostrzegalne w ostatnich latach jest przyspieszenie procesu koncentracji handlu.

Tego typu koncentracja stanowi zagrożenie dla dotychczasowego modelu handlu opartego na małych sklepach osiedlowych.

Wyraźne korzyści przynosi współpraca Miasta ze Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi. Do roku 2010 dzięki KSSE rozwinęły się takie przedsiębiorstwa jak Huta Szkła Guardian, zakłady Brembo, huta szkła Stolzle, TRW. Utworzenie w 2014 r. dwóch częstochowskich

obszarów objętych przez KSSE oraz, dodatkowo, obszaru objętego przez SSE Europark, przyniosło już pozytywne decyzje.

Siłą lokalnej gospodarki są małe i średnie przedsiębiorstwa. Wysoka jakość przetwórstwa spożywczego, zastosowanie unikatowych receptur wynikających w części z lokalnych tradycji, poszukiwanie niezagospodarowanych nisz rynkowych, powodują że ta specjalizacja przynosi liczne sukcesy przedsiębiorcom.

Tabela 33. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w Częstochowie

Podmioty gospodarcze w Częstochowie		
	2014	2015
Ilość ogółem	26 667	26 744
Osoby fizyczne	19 725	19 480
Spółki handlowe	2 844	2 951
Spółki handlowe z kapitałem zagranicznym	468	478

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Tabela 34. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w 2014

Rodzaj nakładów inwestycyjne w przedsiębiorstwach	Kwota nakładów w mln zł. 2014 r.
Nakłady ogółem	953,9
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	0,1
przemysł i budownictwo	493,7
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	416,6
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	13,8
pozostałe usługi	29,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Tabela 35. PKB per capita w 2013 r.

	PKB per capita 2013 PKB na 1 mieszkańca (zł)
Podregion częstochowski	36.349

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Tabela 36. Liczba nowych obiektów budowlanych (mieszkaniowych, przemysłowych, usługowo-handlowych)

	2014 r.	2015 r.
nowe budynki mieszkalne (pozwolenia) ogółem	152	143
w tym budownictwo indywidualne	149	131
budynki ogółem, budynki, ogółem	159	199

w tym budownictwo indywidualne	155	143
budynki ogółem, mieszkania, ogółem	267	307
w tym budownictwo indywidualne	206	144
budynki jednorodzinne, pozwolenia, ogółem	148	138
w tym budownictwo indywidualne	147	130
budynki jednorodzinne, budynki, ogółem	155	189
w tym budownictwo indywidualne	153	130
budynki jednorodzinne, mieszkania, ogółem	155	189
w tym budownictwo indywidualne	153	142
budynki zbiorowego zamieszkania i niemieszkalne - pozwolenia	64	67
budynki zbiorowego zamieszkania i niemieszkalne - budynki	93	75
budynki biurowe - pozwolenia	1	3
budynki biurowe - budynki	1	3
budynki handlowo-usługowe - pozwolenia	24	19
budynki handlowo-usługowe - budynki	24	22
budynki transportu i łączności - pozwolenia	12	9
budynki transportu i łączności - budynki	39	10
budynki przemysłowe i magazynowe - pozwolenia	17	27
budynki przemysłowe i magazynowe - budynki	18	28

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl, Bank Danych Lokalnych

Tabela 37. Ilość firm korzystających ze wsparcia miasta/ ilość utworzonych w nich miejsc pracy
Stan na dzień 29.02.2016

	Stan na 29.02.2016r.
Liczba przedsiębiorców korzystających ze wsparcia	50
Ilość utworzonych miejsc pracy	263

Źródło: Wydziału Podatków i Opłat Urzędu Miasta Częstochowy

Rynek pracy

Średnia płaca w Częstochowie w 2015 roku wynosiła 3 644,53 zł, była wyższa od średniej płacy w subregionie wynoszącej 3 209,23 zł. Poziom bezrobocie w mieście był niższy niż wskaźnik bezrobocia w sąsiadujących powiatach. W bliskiej perspektywie firmy częstochowskie będą coraz częściej się sięgać po pracowników z powiatów, a to wymusi zmiany np. w układzie komunikacyjnym. Oznacza to stały napływ osób poszukujących pracy, gotowych zgodzić się na gorsze warunki płacowe. Dążąc do konkurencyjności, małe i średnie przedsiębiorstwa ograniczają do minimum koszty płacowe, stąd coraz większy zasięg zatrudniania na tzw. „umowy śmieciowe” lub bez umowy. Realna stawka płacy w handlu i gastronomii na stanowiskach podstawowych wynosi (według przeprowadzonego sondażu): 5-7 zł za godzinę pracy. Powszechnie stosowaną jest metoda omijania rygoru płacy minimalnej;

formalnie zatrudnieni na część etatu pracownicy pracują przynajmniej 8 godz. dziennie, zarabiając netto poniżej 1 000 zł. Nadwyżka podaży niskowyzkwalifikowanych lub niedoświadczonych pracowników powoduje akceptację tego typu form zaniżania kosztów pracy. Z analizy tendencji wieloletnich wynika, że podstawową barierą aktywności zawodowej jest niskie wykształcenie (zwłaszcza w grupie osób 50+). Oznacza to, że nawet przy zwiększonej dynamice rozwoju gospodarczego część osób nie będzie w stanie znaleźć pracy; ten rodzaj „bezrobocia naturalnego” można szacować w subregionie na 5%. Wśród młodych ludzi z wyższym wykształceniem najtrudniejsza wydaje się sytuacja kobiet - absolwentek uczelni. Prawdopodobną blokadą jest obawa pracodawców przed ponoszeniem kosztów społecznych opieki nad młodymi matkami.

Niepokojącym zjawiskiem jest wysoki udział w grupie bezrobotnych osób w najbardziej produktywnym okresie życia – 25–34 lata (7 559 w 2014 r.). W subregionie stanowili oni ponad 26 procent bezrobotnych. Kolejną grupę wiekową stanowili bezrobotni w przedziale wiekowym 35 - 44 lata, wyprzedzając kolejną, bardzo produktywną grupę 45-54 lata.

Odnutowane przez Wojewódzki Urząd Pracy główne tendencje na rynku pracy dotyczące Subregionu Północnego Województwa Śląskiego wskazują:

- poziom bezrobocia w subregionie północnym był wyższy niż średnia województwa śląskiego i średnia ogólnopolska. Najwyższy poziom bezrobocia w skali województwa występował w powiatach częstochowskim i myszkowskim. Dynamika przyrostu bezrobocia w Częstochowie i powiecie częstochowskim była do 2012 r. wyższa niż średnia w województwie. Obecnie zauważalna jest wyraźna poprawa sytuacji w samej Częstochowie, spadek poziomu bezrobocia ma wyższą dynamikę niż średnia w województwie;
- zmniejsza się odsetek bezrobotnych kobiet. Zdecydowana większość kobiet poszukujących pracy była poprzednio zatrudniona. Szybciej wzrasta liczba bezrobotnych mieszkańców wsi niż miast. Bezrobocie agrarne cechuje także większa sezonowość – wzrost liczby bezrobotnych w okresie zimowym;
- większość bezrobotnych nie posiada prawa do zasiłku. Oznacza to, że podstawowy ciężar pomocy osobom bezrobotnym spoczywał na samorządach, obciążając budżety wydatkami na cele pomocy socjalnej;
- wśród osób długotrwale bezrobotnych dominują osoby o niskiej jakości wykształcenia i z małym doświadczeniem zawodowym;
- stosunkowo zmniejsza się wskaźnik bezrobocia wśród młodzieży do 25 lat. Najniższy poziom w subregionie widoczny jest w Częstochowie. Niski jest też udział osób młodych w grupie długotrwale bezrobotnych;
- najtrudniejsza jest sytuacja bezrobotnych w wieku 50+. Przeważają tu mężczyźni, z których prawie połowa jest długotrwale bezrobotna. Najwyższy wskaźnik bezrobocia osób 50+ występuje w Częstochowie. Ich sytuację utrudnia niski poziom wykształcenia;
- zwiększa się bezrobocie wśród osób niepełnosprawnych;
- rośnie liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym.

Tabela 38. Ilość bezrobotnych, z wyszczególnieniem grup (absolwenci, młodzież do 24 lat, długotrwale bezrobotni, kobiety, osób 45+, niepełnosprawni)

Kategorie osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy		
rok	2014 r.	2015 r.
Liczba bezrobotnych ogółem	12 232	9 087
absolwenci	384	278
młodzież 24 lata i mniej	986	647
kobiety	6 005	4 633
niepełnosprawni	1 260	1 013
długotrwale bezrobotni (powyżej 12 miesięcy)	5 533	3 898
Bezrobotni 45+	5 507	4 333

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 39. Ilość bezrobotnych w podregionie częstochowskim/ odniesienie do średniej województwa i kraju

	2014 r.		2015 r.	
	Liczba bezrobotnych ogółem	Stopa bezrobocia rejestrowanego	Liczba bezrobotnych ogółem	Stopa bezrobocia rejestrowanego
Miasto Częstochowa	12 232	11,2%	9 078	8,5
Powiat częstochowski	8 160	18,0%	6 464	14,7
Podregion częstochowski	28 646	13,6%	22 598	10,9
województwo śląskie	175 675	9,6%	148 508	8,2
kraj	1 825 180	11,4	1 563 339	9,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 40. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach (pow. 9 osób)

	Liczba zatrudnionych	
	2014 r.	2015 r.
Pracujący ogółem	70 805	71 082
mężczyźni	35 188	35 049
kobiety	35 617	36 033

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

Klasy bonitacyjne gruntów rolnych na terenie miasta są na ogół słabe lub średnie. Około 89% wszystkich gruntów rolnych przypada na klasy IV i V.

Lasy: Częstochowa posiada 568 ha lasów leżących w granicach miasta. Lasy te występują głównie na peryferiach miasta. Główne kompleksy leśne zlokalizowane są w północno - zachodniej części miasta, w dzielnicy Żabiniec i Grabówka oraz we wschodnim i południowo - wschodnim obrzeżu miasta, w dzielnicy Mirów i Bugaj. Na terenie miasta znajduje się również park o charakterze leśnym w dzielnicy Aniołów - „Las Aniołowski”.

W mieście zostały wyznaczone strefy ochronne i cenne przyrodniczo stanowiska.

Atrakcyjność turystyczna miasta i jakość zdrowotna życia mieszkańców nakłania do ochrony posiadanych zasobów przyrodniczych. Podstawowym narzędziem ochrony powinny być zapisy uchwał z zakresu planowania przestrzennego. Godnym rozważenia jest wprowadzanie we wskazanych najcenniejszych obszarach form ochrony rezerwatowej lub krajobrazowej. Zwrócić też szczególną uwagę należy na zachowania wartości dolin rzecznych i ciągów przestrzennych terenów zielonych. Są one naturalnymi korytarzami napowietrzania miasta, pełniąc przy tym rolę tras migracyjnych zwierząt i roślin.

Zidentyfikowane zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi obejmują:

- powódź (prawdopodobieństwo duże),
- ekstremalne temperatury: mrozy, susze (prawdopodobieństwo duże),
- intensywne opady śniegu, deszczu, gradu (prawdopodobieństwo duże).

Przyjmując, że zjawiska ekstremalne będą stałym zagrożeniem wynikającym z globalnych zmian klimatycznych, polityka miasta skoncentrować się powinna na działaniach prewencyjnych. Inwestycje w zabezpieczenia przeciwpowodziowe nie powinny być jedyną formą działań. Istotne znaczenie ma zwiększenie możliwości retencji wody na obszarze miasta, tak w formie minizbiorników, jak i poprzez utrzymanie odpowiedniej wielkości terenów zielonych. Na obszarach gęsto zabudowanych wskazane jest promowanie „domowych” zbiorników na wodę deszczową lub/i „zielonych dachów” (pokrytych roślinnością). Na pozostałych terenach plany zagospodarowania przestrzennego powinny zapobiegać nadmiernemu uszczelnianiu gruntu. Istotnym jest także ograniczanie zabudowy terenów zalewowych, czyniąc na nich – w miarę możliwości – rezerwy terenowe pozwalające przyjąć nadmiar wody w czasie katastrofy powodzi.

Efektom tych historycznych procesów rozwojowych jest kształt przestrzenny miasta, z wyraźnym, centralnym pasem (od dzielnicy Raków przez Śródmieście po dzielnice Północ) gęsto zaludnionych obszarów z zabudową wielomieszkaniową, oraz otaczającym go obszarem zabudowy rozproszonej, niskiej, jednorodzinnej.

Rozwój budownictwa jednorodzinnego na obszarach otaczających centrum zatężył w większości tradycyjny kształt przestrzenny dawnych osad podmiejskich. Wprowadzony w latach 90-tych podział miasta na dzielnice w wielu przypadkach nie uwzględniał historycznej tożsamości dawnych wsi i osad. O wyraźnej odrębności, widocznej w zagospodarowaniu przestrzeni i w tożsamości mieszkańców można mówić w dawnych wsiach i osadach wcielonych w ramach procesu rozszerzenia w latach 70-tych (Kiedrzyn, Grabówka, Dźbów, Mirów, Rząsawy). Przechowały się także pewne różnice tożsamościowe dzielące Raków (i nowe dzielnice na południu miasta) od Śródmieścia.

W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego z 2005r. zdiagnozowano, że struktura przestrzenna Częstochowy czyni wrażenia klarownej na co składa się:

- regularny kształt obszaru zurbanizowanego,
- czytelny układ zabudowy historycznego centrum,

- struktura zabudowy otaczającej centrum ze stopniowo rozluźniająca się i obniżającą zabudową, z dzielnicami budownictwa wielorodzinnego skupionymi na dwóch obszarach przylegających do śródmieścia z południa i północy,
  - podstawowy układ dróg o czytelnej strukturze, z drogami o wysokich parametrach.
- Jednocześnie w Studium zauważono niepokojące zjawiska braku ładu przestrzennego

w postaci:

- przestrzennego rozproszenia zabudowy jednorodzinnej oraz wprowadzania tam obok funkcji mieszkalnej funkcji gospodarczej,
- niedokończonych, a przez to niefunkcjonalnych układów dróg lokalnych,
- braku ukształtowanych lokalnych centrów usługowo-handlowych w dzielnicach peryferyjnych,
- różnorodności form architektonicznych tworzącej poczucie chaosu,
- niekontrolowanych przestrzennie procesów powstawania nowych, dużych centrów handlowo-usługowych,
- braku zagospodarowania ulokowanych w centrum miasta terenów przemysłowych.

Tabela 41. Powierzchnia miasta pokryta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (stan na dzień 10.08.2016 r.)

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na podst. ustawy z 7 lipca 1994r. oraz ustawy z 27 marca 2003 r.	2016 r.
liczba planów zagospodarowania przestrzennego ogółem	56 szt.
powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami ogółem	3400 ha
udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem	21,3 %

Źródło: Dane Miejskiej Pracowni Urbanistyczno-Planistycznej Urzędu Miasta Częstochowy.

Stan środowiska

Stan jakości powietrza: obszar przekroczeń stężeń normatywnych pyłów, jak i benzo(a)pirenu obejmuje praktycznie całą centralną część miasta, w tym dzielnice: Śródmieście, Stare Miasto, południową część Dzielnicy Północ, Wyczerpy- Aniołów, Zawodzie, Dąbie, Raków, Wrzosowiak, Błeszno, Ostatni Grosz, Bór, Stradom, Podjasnogórska, Trzech Wieszców i Parkitkę. Występuje on na powierzchni ok. 31,5 km² i jest zamieszkiwany przez ok. 80% populacji Częstochowy, czyli ok. 200 tys. osób.

Walory przyrodnicze Subregionu, a także konieczność skutecznej ochrony cennego zasobu wód podziemnych, powoduje konieczność prowadzenia skutecznych form ograniczania niebezpieczeństwa zanieczyszczenia powierzchni ziemi odpadami stałymi i płynnymi.

Problemem istotnym pozostaje usuwanie i unieszkodliwianie z obiektów mieszkalnych i przemysłowych materiałów zawierających azbest. Brak lokalnych możliwości składowania odpadów zawierających azbest zwiększa koszt ich usuwania.

Tabela 42. Dane dotyczące ścieków, odpadów

Kryterium	Ilość 2014 r.	Ilość 2015 r.
Przemysłowe i komunalne oczyszczalnie ścieków		
Oczyszczalnie		
ogółem	5 szt.	
z podwyższonym usuwaniem biogenów	2 szt.	2 szt.
Przepustowość		
ogółem	191 935 m ³ /dobę	
z podwyższonym usuwaniem biogenów	90 800 m ³ /dobę	90 800 m ³ /dobę
ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich		
ogółem	208 397 os.	208 778 os.
z podwyższonym usuwaniem biogenów	208 397 os.	208 778 os.
Oczyszczalnie przemysłowe		
mechaniczne	2 szt.	2 szt.
biologiczne	1 szt.	1 szt.
przepustowość projektowa oczyszczalni		
mechaniczne	101 115 m ³ /dobę	101 115 m ³ /dobę
biologiczne	20 m ³ /dobę	20 m ³ /dobę
Odpady wytworzone w ciągu roku		
ogółem	194,6 tys. t	
poddane odzyskowi	38,4 tys. t	
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku		
ogółem	67 171,86 t	
ogółem na 1 mieszkańca	290,1 kg	
Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych		
zbiorniki bezodpływowe	3 500 szt.	
oczyszczalnie przydomowe	112 szt.	
stacje zlewne	1 szt.	
odprowadzone ogółem	9 754,0 dam ³	
Ścieki przemysłowe odprowadzone w ciągu roku		
ścieki odprowadzone ogółem	2 927 dam ³	3 009 dam ³
ścieki odprowadzone do sieci kanalizacyjnej	1 917 dam ³	2 000 dam ³
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku		
ogółem	10 764,0 dam ³	
Osady wytworzone w ciągu roku		
ogółem	3 288 t	3 100 t
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku		

ogółem	14 325,6 dam ³	15 574,6 dam ³
Wodociągi		
długość czynnej sieci rozdzielczej	600,3 km	616,2 km
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	221 462 os.	
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	37,0 m ³	36,8
Kanalizacja		
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	562,0 km	577,8 km
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	201 908 os.	

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 43. Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy

Wyniki pomiarów	2012 r.	2015
Pył zawieszony PM10 stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]		
Częstochowa ul. Baczyńskiego	41	32
Częstochowa al. Armii Krajowej		45
Pył zawieszony PM 2,5 stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]		
Częstochowa ul. Baczyńskiego	30	26
Częstochowa al. Armii Krajowej		32
benzo(a)piren stężenie średnioroczne [ng/m^3]		
Częstochowa ul. Baczyńskiego	4,6	1,5
Częstochowa al. Armii Krajowej		1,5
Dwutlenek azotu NO2 stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]		
Częstochowa ul. Baczyńskiego	21	19
Częstochowa al. Armii Krajowej	41	39

Źródło: www.katowice.pios.gov.pl

Transport

Istniejący układ komunikacyjny tworzy z Częstochowy węzeł łączący korytarze transportowe o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Do czasu wybudowania autostradowej obwodnicy A-1, przez gęsto zabudowany obszar miejski przebiegać będą główne potoki tranzytu transportowego.

W Częstochowie, mimo podejmowanych i realizowanych inwestycji nadal występują wielkie potrzeby w zakresie modernizacji istniejących odcinków i budowy nowych. Sytuacja taka spowodowana jest m.in.:

- nieuporządkowaniem pod względem technicznym i organizacyjnym – hierarchizacja sieci, niski poziom parametrów przepustowości oraz wieloletni okres funkcjonowania wielu elementów bez istotnych, nadążających za potrzebami zmian;
- niezadowalającym poziomem technicznym odpowiadającym niskiej hierarchii klas ulic,

- wyróżniającym się m.in.: złym stanem nawierzchni, niewłaściwą geometrią jezdni, niedostatecznymi przekrojami poprzecznymi, bliskością sąsiadującej zabudowy, różnorodną infrastrukturą pod jezdnią, wielofunkcyjnością (co powoduje, że ulice jednocześnie obsługują powiązania metropolitalne, powiązania międzydzielnicowe, zespoły osiedli mieszkaniowych i dzielnice przemysłowe);
- brakiem obwodnic zewnętrznych oraz „niedomkniętymi” drogami obwodowymi dzielnic miast, nierównomiernością geometrii, parametrów technicznych i warunków ruchowych ciągów dróg miejskich obciążonych ruchem zewnętrznym, wielofunkcyjnością dróg i ulic, powodującą przeplatanie się ruchu zewnętrznego i wewnętrznego (zwłaszcza na obszarach miejskich);
  - zróżnicowaniem cech ilościowych i jakościowych ruchu ze względu na przeciążenie ruchowe na ulicach intensywnie "obudowanych", a historycznie zaliczonych do podstawowego układu przenoszącego ruch (dotyczy to zarówno ulic obsługujących śródmieścia miast, tranzyt międzydzielnicowy, jak i ruch zewnętrzny), brak dróg alternatywnych, umożliwiających rozproszczenie ruchu na najbardziej obciążonych relacjach. co generuje uciążliwości dla mieszkańców, wyrażające się efektem kanionu i rozcięciem sąsiedztwa, brak spójności kierunków i struktury zagospodarowania przestrzennego z rozwojem układu drogowo - ulicznego, często nadmierne postulatywne stosowanie środków i technik organizacji ruchu, prowadzące do ograniczenia przepustowości układu drogowo-ulicznego;
  - niskim poziomem bezpieczeństwa niektórych dróg powiatowych (także gminnych) z uwagi na brak elementów bezpieczeństwa ruchu, segregacji ruchu: chodniki, ścieżki rowerowe.

Według danych Regionalnego Centrum Analiz i Planowania Strategicznego w Wydziale Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego Częstochowa jest drugim w województwie centrum generującym ruch dojeżdżających do szkół i miejsc pracy. Codzienna migracja szacowana jest na 40 tys. osób, w tym 22 tys. stanowią dojazdy do pracy.

Tabela 44. Stan dróg w Częstochowie

Sieć drogowa wymagająca remontu (stan na 01.01.2016 r.)			
Rodzaj drogi	Długość w km		Wskaźnik dekapitalizacji
	całkowita	wymagająca remontu	
Układ podstawowy			
Drogi krajowe	46,4	16,4	35,3
Drogi wojewódzkie	20,5	12,4	60,5
Drogi powiatowe	129,8	73,4	56,5
Układ obsługujący			
Drogi gminne	456,6	337,0	73,8

ogółem:	653,3	439,2	67,2
---------	-------	-------	------

Źródło: Dane Miejskiego Zarządu Dróg i Transportu w Częstochowie.

Tabela 45. Ilość zarejestrowanych pojazdów (stan na koniec 2014 r.)

Pojazdy	2014
Pojazdy- ogółem:	
pojazdy samochodowe i ciągniki	138 500
motocykle ogółem	5 836
samochody osobowe	110 209
autobusy ogółem	504
samochody ciężarowe	18 641
samochody ciężarowo - osobowe	769
samochody specjalne (łącznie z sanitarnymi)	1 023
ciągniki samochodowe	1 351
ciągniki siodłowe	1 349
motorowery	4 069
przyczepy	2 750
naczepy	1 147
samochody ciężarowe o ładowności 15000 kg i więcej	172
Pojazdy samochodowe i ciągniki- wskaźniki:	
samochody osobowe na 1000 ludności	478,9
samochody ciężarowe na 1000 ludności	86,9
motocykle na 1000 ludności	25,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 46. Przewozy MPK (tramwaje, autobusy)
TABOR TRAMWAJOWY

ilostan inwentarzowy taboru w (szt.)	Struktura wiekowa taboru w %						ilość niskopodłogowych	
	marka	do 5 lat	5 - 10 lat	powyżej 10 lat	powyżej 15 lat	powyżej 20 lat		średni wiek
KONSTAL 105Na						44	32	0
PESA TWIST		7					3	7

KONSTAL 102N (zabytkowy) prod.1972
4N/1 (zabytkowy) prod. 1958

TABOR AUTOBUSOWY 2015

ilostan inwentarzowy taboru w (szt.)	Struktura wiekowa taboru w %					% autobusów niskopodłogowych	% autobusów z silnikami EURO 5,	% autobusów napędzanych innym paliwem niż
	do 3 lat	3 - 6 lat	6 - 10 lat	powyżej 10 lat	średni wiek			

							EURO 6	ON
178	53	11	48	66	10,5	72,5%	43,8%	22,5%

Źródło: Dane MPK Częstochowa Sp. z o.o.

Tabela 47. Długość ścieżek rowerowych

Długość ścieżek rowerowych	2014 r.	2015 r.
ścieżki rowerowe ogółem	51,0 km	65,0 km
ścieżki rowerowe na 10 tys. km ²	3 187,5 km	4 069,90 km
ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności	2,2 km	2,8 km

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Kultura

Samorząd Miasta Częstochowy prowadzi następujące instytucje kultury:

- Biblioteka Publiczna im. dr W. Biegańskiego wraz z 22 filiami,
- Teatr im. Adama Mickiewicza,
- Miejska Galeria Sztuki wraz z OKF 'Iluzja",
- Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana,
- Muzeum Częstochowskie,
- Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater”,
- Miejski Dom Kultury.

Najbardziej znanym i cieszącym się największym prestiżem wydarzeniem kulturalnym w Częstochowie jest Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”, odbywający się od 1991 r. w pierwszych dniach maja. Drugim znaczącym wydarzeniem z kręgu muzyki poważnej jest Festiwal Wiolinistyczny im. Bronisława Hubermana, który miał swoją pierwszą edycję w 1997 roku. Ugruntowane pozycje w kalendarzu imprez kulturalnych mają między innymi Triennale Sztuki Sacrum (organizowane od 1991 r. przez Miejską Galerię Sztuki), Międzynarodowe Biennale Miniatury (organizowane od 2000 r. przez OPK „Gaude Mater”) i Przegląd Przedstawień Istotnych „Przez dotyk” (organizowane od 2007 r. przez Teatr im. Adama Mickiewicza). Od czterech lat realizowany jest projekt „Aleje - tu się dzieje!”, którego celem jest ożywienie kulturalne najważniejszej arterii miejskiej i tak np. w 2015 roku w ramach tego projektu zrealizowano 141 przedsięwzięć artystycznych. Częstochowa z sukcesami włącza się w organizację markowych, cieszących się uznaniem krytyków i publiczności wydarzeń artystycznych realizowanych przez śląskie instytucje i stowarzyszenia kulturalne. Należą do nich m.in. Festiwal Ars Cameralis oraz Festiwal jaZZ i okolice. Do największych cyklicznych imprez masowych organizowanych, bądź współorganizowanych przez miasto należą Dni Samorządu Terytorialnego, Festiwal Kultury Alternatywnej „Frytka Off”, Dni Częstochowy, uroczystości z okazji Święta Niepodległości, czy Sylwester. To wyłącznie wybrane propozycje z pełnej oferty, która z roku na roku powiększa się o kolejne projekty plenerowe, skupiając sporą rzeszę odbiorców zainteresowanych ofertą kulturalną.

Istotną działalność interdyscyplinarną prowadzi w Częstochowie Regionalne Towarzystwo

Zachęty Sztuk Pięknych w galerii Konduktorownia.

Szkoły artystyczne dostarczają społeczności częstochowskiej dobrze przygotowanych profesjonalnych twórców i uczestników życia kulturalnego. Ich aktywność przenosi się na różnorodność projektów. Efekty pracy szkolnictwa zawodowego widać także w branżach gospodarczych opartych na dobrej jakości wzornictwie

W rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wpisanych jest 150 nieruchomości, chronionych ze względu na wartości kulturowe. Wśród nich jest 15 obiektów sakralnych, ok. 100 kamienic, 4 pałace fabrykantów, dwa budynki bankowe. Oprócz najważniejszego zespołu zabytkowego – Klasztoru Jasnogórskiego, pod nadzorem konserwatora zabytków są strefy urbanistyczne: Stare Miasto, Aleja Najświętszej Maryi Panny i otoczenie Jasnej Góry.

Miasto dwutorowo realizuje zadania z zakresu ochrony dziedzictwa materialnego. Podstawowym działaniem jest inwestowanie w odrestaurowanie należących do miasta obiektów zabytkowych. Dodatkowo z budżetu miasta od 2005 r. udzielano dotacji dla prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych. Do 2015 r. przeznaczono na ten cel ponad 2,5 mln zł, dotując 44 zadań, oszacowanych na 17,5 mln zł.

Tabela 48. Placówki, imprezy kulturalne, frekwencja

Rodzaj placówki	2014 r.			2015 r.		
	Ilość obiektów	Ilość imprez kulturalnych	Ilość widzów / słuchaczy (w stałej sali)	Ilość obiektów	Ilość imprez kulturalnych	Ilość widzów / słuchaczy (w stałej sali)
Ośrodek Kultury Filmowej	1	308	36 783	1	1386	40 943
Muzeum Częstochowskie	1	1175	38 726	1	1094	34 660
Teatr im. Adama Mickiewicza	1	253	68 813	1	275	74 188
Filharmonia	1	246	56 087	1	252	54 238

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 49. Szkoły artystyczne

	2014 r.		2015	
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów
Szkoły artystyczne średnie zawodowe razem	23	5 677	18	5 640
technika (wraz z ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe)	23	5 677	18	5 640

szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych, ogółem	1	177	1	177
ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, ogółem	3	389	3	377
szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych, ogółem	2	61	2	64
Uczniowie przypadający na 1 oddział w ogólnokształcących szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe	-	24	-	24

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 50. Ilość obiektów zabytkowych poddanych renowacji korzystających z dotacji miejskich

Rok udzielenia dotacji	Ilość obiektów zabytkowych poddanych renowacji	Kwota dotacji
2015	3	200 000 zł.
2016	2	100 000 zł.

Źródło: Dane Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju UM Częstochowy

Turystyka, sport, rekreacja

Częstochowa pomimo posiadanych atutów – centrum ruchu pielgrzymkowego - nie jest znaczącym ośrodkiem pod względem rozwoju usług turystycznych.

Podobnie pomimo atrakcyjność jury krakowsko- częstochowskiej subregion północny ustępuje subregionowi południowemu. Wskaźnik miejsc noclegowych na 1000 ludności w statystycznym podregionie częstochowskim wynosi 6,6 jest niższy od średniej województwa 9,8.

Tabela 51. Miejsca noclegowe i ich wykorzystanie

Rok	Obiekty hotelowe i turystyczne	Miejsca w obiektach	Noclegi całoroczne			Udzielone noclegi	
			Ilość	Korzystający ogółem	Turyści zagraniczni	Ogółem	Turyści zagraniczni
2014	12	2 456	1 968	187 564	31 934	237 334	46 936
2015	13	2 300	1 570	207 953	35 407	261 926	50 605

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Poziom aktywności fizycznej w Częstochowie nie odbiega od średniej w województwie śląskim. Miasto dysponuje dobrą bazą sportową zarówno w postaci boisk, stadionów jak i hal krytych. Zauważalny jest deficyt pływalni, zarówno krytych jak i otwartych. Podstawowa baza sportowa w Częstochowie zarządzana jest przez MOSiR. W zachowaniach społecznych zauważalne jest zwiększone zainteresowanie sportem amatorskim w grupie wiekowej 30+, zwiększa się także aktywność osób w wieku senioralnym 60+.

Tabela 52. Kluby sportowe

	2014 r.
Kluby sportowe	77
Sekcje sportowe	166
Członkowie	6 737
Ćwiczący ogółem,	6 174
w tym:	
- mężczyźni	4 399
- kobiety	1 775
Ćwiczący do lat 18,	4 074
w tym:	
- chłopcy	2 941
- dziewczęta	1 133

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych

Analiza SWOT	
Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabilny rozwój miasta zgodny z potrzebami mieszkańców. ▪ Atrakcyjność turystyczna Częstochowy wynikająca z zachowanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. ▪ Dobry poziom wykształcenia mieszkańców. ▪ Dostępne, dobrze przygotowane, tereny inwestycyjne. ▪ Zdywersyfikowany rozwój gospodarczy, brak uzależnienia rozwoju od koniunktury w jednej branży czy dominacji jednego, silnego podmiotu gospodarczego. ▪ Wysoki poziom kapitału społecznego i aktywności obywatelskiej mieszkańców. ▪ Realizacja części zadań własnych gminy przez organizacje pozarządowe. ▪ Stabilność polityczna i dobre zarządzanie rozwojem miasta. ▪ Położenie geograficzne w sąsiedztwie silnych ośrodków miejskich, przy międzynarodowym korytarzu komunikacyjnym. ▪ Dobry stan środowiska naturalnego, w tym dostęp do najlepszych w Polsce zasobów podziemnej wody pitnej. ▪ Rozpoznawalna w świecie marka Miasta z Jasną Górą. ▪ Dobry poziom kształcenia technicznego na Politechnice Częstochowskiej. ▪ Zachowane tradycje rzemieślnicze umożliwiające kształtowanie pozytywnych cech rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. ▪ Dobry system kształcenia podstawowego, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Depopulacja i starzenie się społeczeństwa. ▪ Istnienie obszarów zdegradowanych pod względem społecznym, gospodarczym, technicznym i przestrzennym. ▪ Rosnące rozwarstwienie majątkowe, w tym pojawianie się zjawisk gentryfikacji zderzającej się z „dzielnicami biedy”. ▪ Niekontrolowane „rozlewanie się” miasta zwiększające koszty usług publicznych i prowadzące do chaosu przestrzennego. ▪ Nieład estetyczny, zagrożenie możliwości zachowania cennych obiektów dziedzictwa materialnego (zabytkowej architektury fabrycznej). ▪ Presja zabudowy na terenach o wysokiej wartości przyrodniczej i krajobrazowej, w tym zajmowanie naturalnych korytarzy ekologicznych. ▪ Wysoki stopień zużycia technicznego domów mieszkalnych i infrastruktury bytowej. ▪ Brak właściwej dostępności do terenów zieleni miejskiej mieszkańców dzielnic gęsto zaludnionych (Raków, Wrzosowiak, Ostatni Grosz, Stare Miasto). ▪ Niska dostępność do specjalistycznych usług medycznych. ▪ Rosnące zagrożenia patologiami społecznymi (alkoholizm, uzależnienie od narkotyków i innych środków psychotropowych). ▪ Pojawienie się, także w centrum miasta, licznych przestrzeni zdegradowanych terenów przemysłowych.

<p>gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zachowanie naturalnych korytarzy ekologicznych umożliwiających wentylację centrum miasta. ▪ Dobrze zaplanowany i rozbudowany układ komunikacyjny. ▪ Stabilny, ciągły mimo zmian politycznych, przyjazny stosunek do inwestorów zewnętrznych. ▪ Dobry poziom bezpieczeństwa finansowego i wiarygodności Miasta na międzynarodowych rynkach kapitałowych. ▪ Wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa publicznego, niższy w odniesieniu do innych dużych miast wskaźnik przestępczości, wyższa wykrywalność. ▪ Dobry poziom bezpieczeństwa energetycznego, dywersyfikacja dostawców energii na potrzeby mieszkańców i miasta. ▪ Sposób uregulowania i zabezpieczenia węzła wodnego tworzonego przez Wartę i jej dopływy skutecznie chroniący mieszkańców przed powodzią. ▪ Lokalizacja w Częstochowie Centralnej Szkoły Państwowej Straży Pożarnej zwiększająca poczucie bezpieczeństwa. ▪ Dobrze zorganizowany system ratownictwa medycznego. ▪ Wolne przygotowane tereny inwestycyjne w dwóch SSE. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nadmierna ilość pojazdów samochodowych i anachroniczne, indywidualne systemy grzewcze powodujące zagrożenia emisją zanieczyszczeń do atmosfery. ▪ Niewystarczająca wobec potrzeb sieć powiązań uczelni z gospodarką. ▪ Niski poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym. ▪ Duża energochłonność budynków mieszkalnych i obiektów publicznych. ▪ Względnie wysoki wskaźnik osób długotrwale bezrobotnych świadczący o rosnącej grupie rodzin wykluczonych, niezdolnych do adaptacji się na współczesnym rynku pracy. ▪ Niepokojąco wysoki wskaźnik orzeczeń o niepełnosprawności, wzrost schorzeń „cywilizacyjnych” u dzieci (otyłość, choroby wzroku, skrzywienia kręgosłupa). ▪ Niski poziom kwalifikacji absolwentów i potencjalnych kadr pochodzących z uczelni wyższych.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stopniowy wzrost jakości i prestiżu specjalizacji kształcenia inżynierskiego na Politechnice Częstochowskiej. ▪ Otwarcie się uczelni na współpracę międzynarodową, w tym kształcenie obcokrajowców. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Upadek znaczenia częstochowskich uczelni powodujący odpływ najzdolniejszej młodzieży do innych miast akademickich. ▪ Wyczerpywanie się zasobów pracowniczych, w tym przez odpływ migracyjny „za pracą” do innych ośrodków

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pozytywne procesy rozwojowe przedsiębiorstw powstałych w Częstochowie dzięki inwestycjom zagranicznym: od prostych prac montażowych do specjalistycznego centrum badawczo-rozwojowego. ▪ Rozwój branż o wysokim poziomie innowacyjności. ▪ Utrwalony pozytywny obraz Częstochowy jako miasta przyjaznego inwestorom. ▪ Poprawa połączeń komunikacyjnych i skrócenie czasu dojazdu do Katowic, Warszawy, Wrocławia, Krakowa. ▪ Zmiany świadomości mieszkańców; wzrost oczekiwań dotyczących jakości zdrowotnej, estetycznej i ekologicznej miasta. ▪ Rosnąca aktywność społeczna, zawodowa, kulturalna i sportowa osób w wieku senioralnym. ▪ Przyrost transferów finansowych od osób pracujących za granicą. ▪ Zwiększenie akceptacji do form poszukiwania kompromisowego rozstrzygnięcia sporów i konfliktów społecznych. ▪ Rosnąca grupa świadomych i aktywnych odbiorców oferty kulturalnej. ▪ Wzrost zainteresowania przeszłością miasta, świadczący o rosnącej tożsamości lokalnej. ▪ Organizowanie się różnorodnych środowisk i grup lobbystycznych działających na rzecz Częstochowy. ▪ Pronatalistyczna polityka rządu, która może przyczynić się do poprawy sytuacji demograficznej miasta. ▪ Przenoszenie do Częstochowy „dobrych wzorów” działań podpatrzonych w innych ośrodkach miejskich Polski i Europy. 	<p>miejskich.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pogłębienie się negatywnych zjawisk społecznych, w tym procesów „dziedziczenia biedy i niezaradności”. ▪ Narastanie zjawiska „wielopropblemowości” rodzin, przejawiającego się w kumulacji negatywnych problemów i zjawisk o charakterze patologicznym. ▪ Pogorszenie się stanu zdrowotnego mieszkańców przez upowszechnienie niewłaściwych zachowań społecznych (brak aktywności fizycznej, uzależnienia, niezdrowa dieta itp.). ▪ Brak stabilności i niższy od rzeczywistych potrzeb poziom finansowania usług zdrowotnych przez NFZ, grożący ograniczeniem usług leczenia zamkniętego i pogorszeniem dostępu do usług specjalistycznych. ▪ Wzrost lokalnych konfliktów przestrzennych i środowiskowych. ▪ Brak dogodnej obsługi otaczającego Częstochowę obszaru funkcjonalnego komunikacją pasażerską zbiorową, powodujący wzrost indywidualnego ruchu samochodowego w centrum miasta. ▪ Pogłębienie, z braku środków na remonty, degradacji technicznej budynków mieszkalnych i infrastruktury bytowej, skutkującej ujemnym przyrostem substancji mieszkaniowej. ▪ Tworzenie się gett społecznych w różnych dzielnicach Częstochowy co wywołuje stygmatyzację tych miejsc. ▪ Znaczące zmniejszenie się ruchu pielgrzymkowego na Jasną Górę. ▪ Stopniowa utrata przez Częstochowę funkcji lidera subregionalnego; reorientacja gmin subregionu
---	---

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zwiększona dostępność do sieci szybkiego przesyłu danych i skokowy wzrost cyfrowych umiejętności mieszkańców. ▪ Powszechna znajomość języka angielskiego wśród osób młodszego pokolenia, przed 45 rokiem życia. 	<p>na współpracę z Katowicami lub innymi dużymi ośrodkami miejskimi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Błędy w zarządzaniu rozwojem skutkujące niewykorzystaniem szans na pomoc środkami UE. ▪ Odpływ inwestycji nastawionych na czerpanie korzyści z „taniej siły roboczej”. ▪ Wzrost liczby osób żyjących poniżej minimum socjalnego, na skutek przechodzenia na emerytury wyliczone według nowego systemu. ▪ Brak mechanizmów kanalizujących aktywność obywatelską prowadzący do zniechęcenia lub anarchizacji życia społecznego. ▪ Nie docenienie, także przy finansowaniu, znaczenia ważnych wydarzeń kulturalnych w życiu miasta, powodujące degradację postrzegania atrakcyjności miasta. ▪ Brak właściwej edukacji kulturowej pogłębiający atomizację społeczną i ograniczający poczucie tożsamości lokalnej. ▪ Brak elastycznego dostosowania szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy utrwalający model „kształcenia przyszłych bezrobotnych”. ▪ Tendencja „emigracji” edukacyjnej wśród najzdolniejszych maturzystów i ich pozostanie w innych miastach.
--	---

7. Wyzwania rozwoju stojące przed miastem Częstochowa

(materiał będący wynikiem dyskusji warsztatu strategicznego z dnia 31 maja 2016r.)

WYZWANIA	
SPOŁECZEŃSTWO	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Rosnące znaczenie kreatywności i innowacyjności dla rozwoju lokalnego w aspekcie społecznym i gospodarczym.	<p>Wspieranie procesu wzrostu poziomu kreatywności i innowacyjności miasta i jego mieszkańców:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie kreatywnego rynku pracy, ▪ promowanie innowacyjności i przedsiębiorczości wśród mieszkańców. <p>Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.</p>
2. Luka kompetencyjna odczuwalna na rynku pracy.	<p>Rozwój szkolnictwa zawodowego i wyższego z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy.</p> <p>Współpraca samorządu, uczelni i przedsiębiorców w opracowaniu oferty edukacyjnej przystającej do rynku pracy.</p>
3. Emigracja mieszkańców poszukujących atrakcyjniejszej pracy.	<p>Pozyskiwanie inwestorów tworzących nowe, atrakcyjne miejsca pracy; wypracowanie długofalowej polityki podatkowej dla inwestorów.</p>
4. Osłabienie relacji łączących mieszkańców miasta oraz wiążący się z tym niezadowolający poziom zaangażowania mieszkańców w rozwój wspólnoty lokalnej.	<p>Wszechstronne działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz tworzenie warunków dla wyzwania inicjatywy mieszkańców.</p> <p>Wspieranie inicjatyw lokalnych podejmowanych przez mieszkańców.</p> <p>Wzmocnienie integracji mieszkańców.</p>
5. Regres demograficzny obniżający pozycję miasta oraz osłabiający jego atrakcyjność inwestycyjną. Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci.	<p>Realizacja polityki prorodzinnej: zapewnienie miejsc w żłobkach i przedszkolach dla dzieci w wieku 0-6 lat, wypracowanie polityki mieszkaniowej.</p> <p>Działania prorodzinne niwelujące bezradność i utrwalanie biedy, zwalczanie dysfunkcji w rodzinie.</p> <p>Promowanie rodzicielstwa zastępczego.</p> <p>Funkcja asystenta rodziny i rodziny wspierającej.</p>
6. Proces starzenia się społeczeństwa – rozwiązywanie problemów starzejącego się społeczeństwa, poprawa jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych.	<p>Realizacja polityki senioralnej z uwzględnieniem potrzeb różnych grup emerytów.</p> <p>Podejmowanie działań na rzecz podnoszenia aktywności zawodowej i społecznej osób starszych.</p> <p>Kompleksowa opieka wielodyscyplinarna uwzględniająca m.in. adaptację gminnych zasobów mieszkaniowych na potrzeby seniorów i osób niepełnosprawnych: tworzenie mieszkań chronionych - przygotowujących osoby tam przebywające pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia, tworzenie rodzinnych domów pomocy społecznej, które są</p>

	alternatywą dla dużych domów pomocy społecznej lub zastępują pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę, są ogniwem pośrednim pomiędzy usługą opiekuńczą świadczoną w miejscu zamieszkania, a całodobową placówką specjalistyczną. Tworzenie mieszkań czynszowych dla seniorów wraz z opieką medyczną.
7. Przełamywanie zjawiska wykluczenia społecznego, segregacji i polaryzacji społecznej,	Rozwój aktywnych form pomocy i integracji społecznej. Rozwój zatrudnienia socjalnego i zatrudnienia wspieranego u pracodawcy. Rozwój przedsiębiorczości społecznej. Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w aktywizacji i integrowaniu środowiska lokalnego.
8. Niski poziom dostępności do usług zdrowotnych wynikający z rozwiązań systemowych w kraju.	Polityka prozdrowotna nakierowana na zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów.
9. Rosnące natężenie ruchu samochodowego w mieście.	Poprawa komunikacji miejskiej.
GOSPODARKA	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Nieukształtowany profil gospodarczy miasta oraz brak spójnej linii rozwoju gospodarczego.	Wykreowanie lokalnych marek jakości w oparciu o mocne branże (produkcja wózków, lamp, obuwia) oraz przyciąganie do miasta talentów związanych z tymi działalnościami. Stworzenie warunków dla przyciągnięcia dużego inwestora.
2. Wykorzystanie przedsiębiorczości lokalnej dla wzmocnienia gospodarki miasta.	Stworzenie atrakcyjnej wizji rozwoju ekonomicznego miasta angażującej mieszkańców. Preferencyjne warunki dla rozwoju firm lokalnych. Ułatwienie wszystkich procedur administracyjnych dotyczących prowadzenia bieżącej działalności gospodarczej.
3. Niski poziom dostosowania kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.	Stworzenie oferty edukacyjnej dla kreatywnych kadr. Kontynuacja wsparcia przez Urząd Pracy praktyk, staży, bonów zatrudnieniowych itp. Ścisłe powiązanie potrzeb przedsiębiorców z kierunkami dedykowanymi w szkołach zawodowych, średnich, wyższych.
4. Niewykorzystywany potencjał turystyczny miasta.	Wykorzystanie ruchu pielgrzymkowego do wykreowania usług turystycznych.
5. Wszechstronny rozwój kapitału ludzkiego w mieście.	Kreacja przestrzeni wspierających work-life balance. Tworzenie miejsc wypoczynku dla wszystkich pokoleń, kompleksy rekreacyjne, w tym z basenami.
6. Spójność komunikacyjna miasta na rzecz rozwoju gospodarczego.	Dogodna komunikacja: połączenia dróg krajowych, powiatowych i lokalnych, rozwiązania typu „zielona fala”).

KULTURA	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Niski poziom świadomości kulturalnej mieszkańców.	Zintensyfikowanie działań w zakresie edukacji kulturalnej wśród różnych grup wiekowych mieszkańców, w szczególności edukacja kulturalna w szkołach. Stworzenie programu edukacyjnego dla szkół podstawowych i gimnazjów z zakresu kultury.
2. Bariery finansowe utrudniające dostęp do kultury części mieszkańców.	System ulg finansowych dla osób uczestniczących w miejskich wydarzeniach kulturalnych.
3. Niski poziom tożsamości społeczności lokalnych.	Tworzenie warunków dla rozwoju lokalnych inicjatyw kulturalnych mieszkańców
4. Wysoki poziom wydarzeń kulturalnych niedostatecznie wykorzystywanych do kształtowania wizerunku miasta.	Promocja istniejących wydarzeń, łączenie wydarzeń w festiwale. Stworzenie jednej interaktywnej platformy informacyjnej dla podmiotów kultury z częścią informacyjną dla mieszkańców.
5. Marginalizowane przestrzenie w mieście, pozbawione oferty kulturalnej.	Aktywizacja terenów peryferyjnych miasta do działań kulturalnych.
6. Występowanie w mieście terenów zdegradowanych, niewykorzystywanych i obciążających wizerunek miasta.	Realizacja rewitalizacji (przestrzeni oraz społeczności) przy wykorzystaniu kultury.
7. Niedofinansowanie instytucji kultury utrudniające zarówno bieżące funkcjonowanie jak i rozwój oferty.	Przeznaczenie większych środków na kulturę – rozwój oferty, imprezy cykliczne, promocja oferty kulturalnej, generalne remonty i doposażenie. Zainteresowanie sektora biznesu i sektora pozarządowego włączaniem się w realizację działań kulturalnych – w aspekcie finansowym, organizacyjnym, lokalowym itp.
PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Rozlewanie się miasta.	Niedopuszczanie do utraty wartości przez dotychczas użytkowane przestrzenie. Zintensyfikowanie działań z zakresu planowania i zagospodarowania przestrzennego; objęcie całego miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego zakładającymi właściwe proporcje i układ terenów o poszczególnych funkcjach – zapobieganie dalszemu rozproszaniu zabudowy i „rozlewania” się miasta.
2. Antropopresja na tereny cenne przyrodniczo.	Objęcie obszarową oraz obiektową formą ochrony przyrody cennych zasobów przyrodniczych występujących w mieście i ich ochrona przed stopniową zabudową i przekształcaniem.

	Zachowanie fragmentacji obszarów przyrodniczo aktywnych, w tym ciągów ekologicznych, stworzenie spójnego przestrzennie i funkcjonalnie układu terenów zieleni (urządzonej i nieurządzonej).
3. Niewykorzystany potencjał przestrzeni miasta w dziedzinie wypoczynku.	Istotne zwiększenia ilości terenów zieleni urządzonej, doprowadzenie do ich równomiernego rozkładu w obrębie miasta. Zagospodarowanie terenów nad Wartą w sposób wykorzystujący potencjał rzeki. Lepsze zagospodarowanie zieleni w Częstochowie – Warta, Lisiniec, parki, poprawa zagospodarowania istniejących i stworzenie nowych parków, stworzenie tras przyrodniczych, krajobrazowych, poznawczych, edukacyjnych. Wykorzystanie potencjału jaką dają obecność przepływającej przez miasto Wartę, stworzenie przestrzeni integrującej miasto z rzeką; odpowiednio zagospodarowane tereny kreujące atrakcyjność krajobrazów oraz całych zespołów urbanistycznych.
4. Konkurencja o inwestorów ze strony innych miast.	Tworzenie nowych i podniesienie jakości istniejących terenów inwestycyjnych. Przemysłane lokalizacje dla sklepów powierzchniowych.
5. Zaniedbane przestrzenie, w tym w centrum miasta, stara zabudowa wymagająca modernizacji.	Rewitalizacja przestrzeni miejskiej.
6. Dostosowanie infrastruktury technicznej do potrzeb nowoczesnej gospodarki i społeczeństwa.	Rozbudowa sieci energetycznych umożliwiającą zaopatrzenie nowych terenów rozwoju. Modernizacja istniejącej infrastruktury z dostosowaniem jej lokalizacji do poprawy jakości krajobrazu miejskiego.
7. Nieokreślona rola Alei NMP w mieście.	Rozstrzygnięcie funkcji Alei – deptak wyłączony z ruchu lub arteria komunikacyjna.
8. Liczne tereny przemysłowe możliwe do ponownego wykorzystania.	Zagospodarowanie terenów przemysłowych, w tym Elanex, browar, zapalczarnia.
9. Rozległość miasta i obciążenie ruchem drogowym.	Uporządkowanie układu drogowego miasta oraz dalsza poprawa jakości dróg. Rozwój publicznej komunikacji miejskiej – tania, sprawna, niezawodna, w tym tramwajowa. Rozwój węzłów komunikacyjnych i stacji przesiadkowych. Połączenia komunikacją publiczną z lotniskiem „Katowice” w Pyrzowicach.
10. Niski poziom wykorzystania ruchu pielgrzymkowego dla rozwoju miasta.	Ruch pielgrzymkowy jako wsparcie dla rozwoju lokalnego biznesu – zatrzymanie pielgrzymów w mieście na dłużej.
11. Zanieczyszczenia powietrza w mieście.	Intensyfikacja działań w zakresie ograniczenia wpływu procesów

energetycznych na środowisko ze szczególnym uwzględnieniem jakości powietrza.
Poprawa jakości powietrza w mieście – likwidacja niskiej emisji, podłączenie do sieci ciepłowniczych.
Budowa społeczeństwa obywatelskiego w obszarze poprawy efektywności paliw i energii oraz ograniczenia niskiej emisji.
Utrzymanie pozycji Częstochowy jako lidera w kształtowaniu i wdrażaniu zrównoważonej gospodarki energetycznej na poziomie regionu i kraju.

12. Wzmocnienie pozycji Częstochowy w otoczeniu.

Kształtowanie pozycji Częstochowy jako lidera na obszarze subregionu północnego.

8. Uwarunkowania finansowe

(rozdział przygotowany przez służby finansowe Urzędu Miasta Częstochowy pracujące pod kierownictwem pani Skarbnik Ewy Wójcik)

Wskazanie możliwości finansowych określa realność działań wskazanych w Strategii Rozwoju Miasta. Przedstawione zostały dwa warianty prognoz sytuacji finansowej.

WARIANT I

Prognoza przyjęta na podstawie aktualnie obowiązującej Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Częstochowy na lata 2016-2031.

Podstawą przygotowania prognozy finansowej w tym wariantcie były dane zawarte w Wieloletniej Prognozie Finansowej Miasta Częstochowy na lata 2016-2031 przyjętej Uchwałą nr 236.XIX.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 30.12.2016 r. w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Częstochowy na lata 2016-2031.

I. PROGNOZA DOCHODÓW BUDŻETU MIASTA

Długoterminowa prognoza dochodów uwzględnia:

- prognozowany przez Ministerstwo Finansów wskaźnik inflacji i PKB,
- analizę danych historycznych,
- zmianę przepisów prawnych, mających wpływ na poszczególne źródła dochodów,
- indywidualne założenia dla poszczególnych kategorii dochodów budżetowych,
- możliwość pozyskania bezzwrotnych środków zewnętrznych.

W celu uzyskania porównywalnych wielkości w prognozie uwzględnione zostały dochody miasta mające rytmicznie powtarzający się charakter (podatki, opłaty, subwencje, dotacje).

Dochody budżetowe powiększone zostały również o środki pochodzące z Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych nie podlegających zwrotowi. Środki te zaplanowano w wielkościach realnych do pozyskania. W prognozie dochodów na 2016 rok i lata następne uwzględniono również wpływy za zarządzanie i administrowanie miejskim zasobem lokalowym oraz dochody z opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Natomiast środki planowane do pozyskania, mające charakter jednorazowy oraz te, które budzą wątpliwości co do szans pojawienia się w budżecie, nie zostały uwzględnione w prognozie dochodów na rok 2016 i na lata przyszłe.

1. Prognoza poszczególnych źródeł dochodów bieżących

Założono, iż dochody bieżące, z wyłączeniem dotacji i środków unijnych, wzrosną o 4,5% w roku 2017, tj. na poziomie zakładanego w projekcie budżetu państwa wskaźnika PKB powiększonego o 40% zakładanej inflacji. Po roku 2017 dochody bieżące będą wzrastać o 2%, co wynika z ostrożności i niepewności co do kształtowania się makroekonomicznych

wskaźników w kolejnych latach.

2. Prognoza poszczególnych źródeł dochodów majątkowych

Dochody majątkowe z tytułu środków pozyskiwanych na realizację inwestycji zaplanowano na podstawie zawartych umów. Wyjątek stanowią dwa strategiczne zadania przewidziane do realizacji w bieżącym okresie programowania, dla których założono pełny montaż finansowy łącznie ze środkami unijnymi.

Dochody majątkowe wypracowywane z majątku miasta zaplanowano z uwzględnieniem posiadanego stanu majątku miasta oraz jego odtworzenia.

II. PROGNOZA WYDATKÓW BUDŻETU MIASTA

Do prognozy wydatków przyjęto następujące założenia:

- wykonanie wydatków w budżetach lat przeszłych, a w szczególności 2014 roku i przewidywanego wykonania 2015 roku,
- zachowanie dotychczasowej struktury poszczególnych kategorii wydatków,
- zabezpieczenia kwot na spłatę i obsługę długu oraz ewentualną spłatę poręczeń udzielonych przez gminę,
- zachowanie relacji wynikającej z art. 242 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, tj. planowane wydatki bieżące są niższe niż planowane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową z lat ubiegłych i wolne środki,
- kształtowanie się wskaźnika wydatków bieżących i inwestycyjnych w stosunku do wydatków ogółem na poziomie zabezpieczającym realizację zadań miasta,
- wydatki majątkowe na poziomie zabezpieczającym realizację zadań współfinansowanych ze środków UE oraz kontynuacji rozpoczętych inwestycji, a także z uwzględnieniem możliwości finansowania zadań inwestycyjnych z budżetów kolejnych lat.

1. Prognoza wydatków bieżących

Wydatki bieżące, bez obsługi długu, średniorocznie wzrastają o 0,05-0,1%. Nieznaczny wzrost wynika z konieczności zabezpieczenia w pierwszej kolejności wydatków na obsługę długu, kwot na ewentualną spłatę poręczeń, a także na zabezpieczenie spłat kredytów i pożyczek. W związku z tym, na pozostałe potrzeby wydatkowe nie przewiduje się znacznego wzrostu.

2. Prognoza wydatków majątkowych

Wydatki majątkowe w okresie 2016–2020 zaplanowano uwzględniając realizację zadań współfinansowanych środkami bezzwrotnymi zewnętrznymi oraz zakończenie zadań rozpoczętych w latach poprzednich. W latach kolejnych kwota wydatków majątkowych wynika

z możliwości budżetu miasta.

W zakresie zadań inwestycyjnych planowanych do współfinansowania środkami Unii Europejskiej w nowej perspektywie finansowej 2014-2020 ujęto jedynie kwoty wkładu własnego, z wyjątkiem dwóch zadań pn. „Budowa przedłużenia Alei Bohaterów Monte Cassino do ul. Dźbowskiej oraz rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 908 (ul. Dźbowska, Powstańców Warszawy, Gościnną)” oraz „Modernizacja części sieci oświetleniowej w Częstochowie”, dla których sporządzono pełny montaż finansowy.

III. PROGNOZOWANE WYNIKI BUDŻETU MIASTA CZĘSTOCHOWY

Założenia dotyczące deficytu budżetowego i źródeł jego pokrycia

Prognozy budżetowe wskazują, iż budżet roku 2016 zamknie się ujemnym wynikiem. Planuje się, że źródłem pokrycia deficytu budżetowego będzie kredyt.

Zakłada się, że budżety lat kolejnych począwszy od 2017 roku zamykać się będą nadwyżką budżetową, która zabezpiecza spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań.

IV. ZADŁUŻENIE MIASTA CZĘSTOCHOWY

Założenia dotyczące zadłużenia i jego spłaty

Planuje się, że na koniec 2015 roku będzie wynosiło 452 388 005 zł. Przy założeniu, że w roku 2016 do budżetu wpłynie kwota 33 mln zł z tytułu pozyskanego kredytu z EBI, planowane zadłużenie miasta Częstochowy z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek na koniec 2016 roku wyniesie 452 401 905 zł.

W przypadku wyższego zapotrzebowania na wydatki majątkowe niż wynika to z prognoz nie wyklucza się zaciągania kolejnych kredytów. Natomiast, przy założeniu, że poziom wydatków majątkowych będzie zgodny z założonym w prognozie, nie będzie potrzeby zaciągania długu.

W sporządzonej Wieloletniej Prognozie Finansowej ujęto spłatę rat w wielkościach wynikających z zawartych umów kredytowych. Odsetki od zadłużenia na lata 2016-2017 wyliczono przyjmując WIBOR na poziomie 3% oraz indywidualne marże banku zgodnie z zawartymi umowami, natomiast od roku 2018 przyjęto WIBOR na poziomie 3,5% powiększony o indywidualne marże banku zgodnie z zawartymi umowami.

Założenia dotyczące udzielonych poręczeń

Miasto Częstochowa poręczyło kredyty następującym podmiotom:

- Miejski Szpital Zespolony w Częstochowie – poręczenia ustanowione w 2007, 2013, 2014 i 2015 roku,
- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej TBS w Częstochowie Sp. z o.o. – dwa poręczenia ustanowione w 2010 roku,
- Częstochowskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. – poręczenie ustanowione w 2013 roku.

Splata ewentualnych zobowiązań z tytułu ww. poręczeń następować będzie z dochodów własnych miasta Częstochowy zgodnie z harmonogramami spłat wynikających z umów bankowych.

V. UDZIELONE POŻYCZKI

Miasto Częstochowa w latach poprzednich udzieliło swoim jednostkom nieoprocentowanych pożyczek, tj.:

- Miejskiemu Szpitalowi Zespolonemu w Częstochowie z przeznaczeniem na uregulowanie części zobowiązań krótkoterminowych i częściowe przywrócenie płynności finansowej,
- Agencji Rozwoju Regionalnego w Częstochowie z przeznaczeniem na realizację projektu pn. „Green IT Network Europe” w ramach programu Operacyjnego Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IVC.

Zarówno w roku 2016, jak i kolejnych latach przewiduje się wpływ środków z udzielonych przez miasto ww. podmiotom pożyczek, zgodnie z zawartymi umowami.

VI. WSKAŹNIKI BUDŻETOWE

Wszystkie wskaźniki budżetowe kształtują się na prawidłowym poziomie.

WARIANT I

STRATEGIA FINANSOWA MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2016-2030											
Lp.	Wyszczególnienie	ROK BUDŻETOWY									
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Dochody ogółem	1 005 864 343	1 061 376 642	1 047 235 975	1 047 436 965	1 061 649 128	1 082 877 533	1 104 530 505	1 126 506 710	1 148 915 464	1 171 893 773
1.1.	Dochody bieżące	966 041 021	1 003 543 019	1 020 472 463	1 040 836 965	1 061 649 128	1 082 877 533	1 104 530 505	1 126 506 710	1 148 915 464	1 171 893 773
1.2.	dochody majątkowe	39 823 322	57 833 623	26 763 512	6 600 000						
	w tym:										
	- planowane do pozyskania środki UE	26 412 892	27 633 623	12 963 512							
2.	Wydatki ogółem	1 028 409 943	1 026 277 190	1 010 358 018	1 016 172 058	1 029 032 091	1 046 950 496	1 067 893 468	1 089 869 673	1 112 278 427	1 135 330 764
2.1.	Wydatki bieżące	894 782 886	890 121 067	891 427 194	890 987 829	890 701 340	890 065 727	889 430 992	888 997 135	888 465 157	888 733 059
	w tym:										
	z tytułu poręczeń i gwarancji	6 030 000	6 338 024	6 151 124	5 082 531	4 639 800	4 775 900	4 745 000	4 019 600	3 534 200	3 510 300
	wydatki na obsługę długu	15 000 000	14 185 000	15 087 000	13 772 000	12 619 000	11 181 000	9 723 000	8 490 000	7 143 000	6 608 000
2.2.	Wydatki majątkowe	133 627 057	136 156 123	118 930 824	125 184 229	138 330 751	156 884 769	178 462 476	200 872 538	223 813 270	246 597 705
	w tym:										
	- planowane do pozyskania środki UE	26 412 892	27 633 623	12 963 512							
3.	Wynik budżetu	-22 545 600	35 099 452	36 877 957	31 264 907	32 617 037	35 927 037	36 637 037	36 637 037	36 637 037	36 563 009
4.	Przychody budżetu	55 531 700	1 781 000	1 830 200	1 630 200	1 630 200	1 620 200	910 200	910 200	910 200	910 200
4.1.	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych										
4.2.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt. 6 ustawy	21 000 000									
4.3.	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych	33 000 000									
4.4.	Inne przychody niezwiązane z zaciągnięciem długu	1 531 700	1 781 000	1 830 200	1 630 200	1 630 200	1 620 200	910 200	910 200	910 200	910 200
5.	Rozchody budżetu	32 986 100	36 880 452	38 708 157	32 895 107	34 247 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 473 209
5.1.	Splaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	32 986 100	36 880 452	38 708 157	32 895 107	34 247 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 473 209
6.	Kwota długu	452 401 905	415 521 453	376 813 296	343 918 189	309 670 952	272 123 715	234 576 478	197 029 241	159 482 004	122 008 795

WARIANT I

		STRATEGIA FINANSOWA MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2016-2030				
Lp.	Wyszczególnienie	ROK BUDŻETOWY				
		2026	2027	2028	2029	2030
1.	Dochody ogółem	1 195 331 649	1 219 238 282	1 243 623 048	1 268 495 509	1 293 865 418
1.1.	Dochody bieżące	1 195 331 649	1 219 238 282	1 243 623 048	1 268 495 509	1 293 865 418
1.2.	dochody majątkowe					
	w tym:					
	- planowane do pozyskania środki UE					
2.	Wydatki ogółem	1 165 940 558	1 189 120 691	1 217 205 457	1 248 772 795	1 282 232 084
2.1.	Wydatki bieżące	887 201 842	886 971 507	886 642 055	886 516 486	886 700 801
	w tym:					
	z tytułu poręczeń i gwarancji	3 461 334	3 389 596	1 820 000	1 785 000	1 800 000
	wydatki na obsługę długu	4 262 000	3 217 000	2 081 000	1 139 000	495 000
2.2.	Wydatki majątkowe	278 738 716	302 149 184	330 563 402	362 256 309	395 531 283
	w tym:					
	- planowane do pozyskania środki UE					
3.	Wynik budżetu	29 391 091	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
4.	Przychody budżetu	726 500	0	0	0	0
4.1.	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych					
4.2.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt. 6 ustawy					
4.3.	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych					
4.4.	Inne przychody niezwiązane z zaciągnięciem długu	726 500				
5.	Rozchody budżetu	30 117 591	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
5.1.	Spłaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	30 117 591	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
6.	Kwota długu	91 891 204	61 773 613	35 356 022	15 633 308	3 999 974

WARIANT II

Prognoza uwzględniająca przyjęcie środków unijnych z perspektywy 2014-2020 w wysokości oszacowanej przez poszczególne wydziały Urzędu Miasta i jednostki realizujące.

1. Założono, iż dochody bieżące, z wyłączeniem dotacji i środków unijnych, wzrosną o 4,5% w roku 2017, tj. na poziomie zakładanego w projekcie budżetu państwa wskaźnika PKB powiększonego o 40% zakładanej inflacji. Po roku 2017 dochody bieżące będą wzrastać o 2%, co wynika z ostrożności i niepewności co do kształtowania się makroekonomicznych wskaźników w kolejnych latach.
2. Dochody majątkowe zaplanowano zgodnie z przygotowanymi przez wydziały/jednostki zestawieniami planowanych do pozyskania środków w latach 2016-2020 w ramach nowej perspektywy unijnej, niezbędnych do realizacji szeregu inwestycji miejskich.
3. Wydatki bieżące, bez obsługi długu, średniorocznie wzrastają o 0,05-0,1%. Nieznaczny wzrost wynika z konieczności zabezpieczenia w pierwszej kolejności wydatków na obsługę długu, kwot na ewentualną spłatę poręczeń, a także na zabezpieczenie spłat kredytów i pożyczek. W związku z tym, na pozostałe potrzeby wydatkowe nie przewiduje się znacznego wzrostu.
4. Wydatki majątkowe w okresie 2016–2020 zaplanowano zgodnie z przygotowanymi przez wydziały/jednostki zestawieniami planowanych do pozyskania środków w ramach nowej perspektywy unijnej na lata 2016-2020, niezbędnych do realizacji szeregu inwestycji miejskich.
5. Prognozy budżetowe wskazują, iż budżet roku 2016 zamknie się ujemnym wynikiem. Planuje się, że źródłem pokrycia deficytu budżetowego będzie kredyt. Zakłada się, że budżety lat kolejnych począwszy od 2017 roku zamykać się będą nadwyżką budżetową, która zabezpiecza spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań.
6. Pozostałe założenia dotyczące ewentualnych spłat poręczeń, udzielonych pożyczek kształtują się tak jak w wariantcie I.
7. Ze sporządzonych analiz wynika, iż po dokonaniu zwiększenia, zarówno strony dochodowej, jak i wydatkowej, o planowane do pozyskania środki unijne, wszystkie wskaźniki budżetowe będą kształtować się na prawidłowym poziomie.
Absorpcja środków unijnych powoduje wzrost wydatków ogółem. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem kształtować się będzie na poziomie średnio 20%.
Od 2021 roku realizacja zadań majątkowych będzie się odbywać ze środków własnych budżetu na poziomie ok. 16-20% wydatków ogółem.
Ewentualne zwiększenie wydatków majątkowych musiałyby odbyć się przez dofinansowanie ich realizacji zwrotnymi środkami zewnętrznymi.

WARIANT II

STRATEGIA FINANSOWA MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2016-2030											
Lp.	Wyszczególnienie	ROK BUDŻETOWY									
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Dochody ogółem	1 008 984 149	1 128 830 622	1 144 766 092	1 296 241 616	1 118 649 128	1 082 877 533	1 104 530 505	1 126 506 710	1 148 915 464	1 171 893 773
1.1.	Dochody bieżące	966 041 021	1 003 543 019	1 020 472 463	1 040 836 965	1 061 649 128	1 082 877 533	1 104 530 505	1 126 506 710	1 148 915 464	1 171 893 773
1.2.	dochody majątkowe	42 943 128	125 287 603	124 293 629	255 404 651	57 000 000					
	w tym:										
	- planowane do pozyskania środki UE	29 532 698	95 087 603	110 493 629	248 804 651	57 000 000					
2.	Wydatki ogółem	1 031 529 749	1 093 731 170	1 107 888 135	1 264 976 709	1 086 032 091	1 046 950 496	1 067 893 468	1 089 869 673	1 112 278 427	1 135 330 764
2.1.	Wydatki bieżące	894 782 886	890 121 067	891 427 194	890 987 829	890 701 340	890 065 727	889 430 992	888 997 135	888 465 157	888 733 059
	w tym:										
	z tytułu poręczeń i gwarancji	6 030 000	6 338 024	6 151 124	5 082 531	4 639 800	4 775 900	4 745 000	4 019 600	3 534 200	3 510 300
	wydatki na obsługę długu	15 000 000	14 185 000	15 087 000	13 772 000	12 619 000	11 181 000	9 723 000	8 490 000	7 143 000	6 608 000
2.2.	Wydatki majątkowe	136 746 863	203 610 103	216 460 941	373 988 880	195 330 751	156 884 769	178 462 476	200 872 538	223 813 270	246 597 705
	w tym:										
	- planowane do pozyskania środki UE	29 532 698	95 087 603	110 493 629	248 804 651	57 000 000					
3.	Wynik budżetu	-22 545 600	35 099 452	36 877 957	31 264 907	32 617 037	35 927 037	36 637 037	36 637 037	36 637 037	36 563 009
4.	Przychody budżetu	55 531 700	1 781 000	1 830 200	1 630 200	1 630 200	1 620 200	910 200	910 200	910 200	910 200
4.1.	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych										
4.2.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt. 6 ustawy	21 000 000									
4.3.	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych	33 000 000									
4.3.1.	w tym na pokrycie deficytu budżetu	22 545 600									
4.4.	Inne przychody niezwiązane z zaciągnięciem długu	1 531 700	1 781 000	1 830 200	1 630 200	1 630 200	1 620 200	910 200	910 200	910 200	910 200
5.	Rozchody budżetu	32 986 100	36 880 452	38 708 157	32 895 107	34 247 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 473 209
5.1.	Spląty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	32 986 100	36 880 452	38 708 157	32 895 107	34 247 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 473 209
6.	Kwota długu	452 401 905	415 521 453	376 813 296	343 918 189	309 670 952	272 123 715	234 576 478	197 029 241	159 482 004	122 008 795

WARIANT II

		STRATEGIA FINANSOWA MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2016-2030				
Lp.	Wyszczególnienie	ROK BUDŻETOWY				
		2026	2027	2028	2029	2030
1.	Dochody ogółem	1 195 331 649	1 219 238 282	1 243 623 048	1 268 495 509	1 293 865 418
1.1.	Dochody bieżące	1 195 331 649	1 219 238 282	1 243 623 048	1 268 495 509	1 293 865 418
1.2.	dochody majątkowe					
	w tym:					
	- planowane do pozyskania środki UE					
2.	Wydatki ogółem	1 165 940 558	1 189 120 691	1 217 205 457	1 248 772 795	1 282 232 084
2.1.	Wydatki bieżące	887 201 842	886 971 507	886 642 055	886 516 486	886 700 801
	w tym:					
	z tytułu poręczeń i gwarancji	3 461 334	3 389 596	1 820 000	1 785 000	1 800 000
	wydatki na obsługę długu	4 262 000	3 217 000	2 081 000	1 139 000	495 000
2.2.	Wydatki majątkowe	278 738 716	302 149 184	330 563 402	362 256 309	395 531 283
	w tym:					
	- planowane do pozyskania środki UE					
3.	Wynik budżetu	29 391 091	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
4.	Przychody budżetu	726 500	0	0	0	0
4.1.	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych					
4.2.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt. 6 ustawy					
4.3.	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych					
4.3.1.	w tym na pokrycie deficytu budżetu					
4.4.	Inne przychody niezwiązane z zaciągnięciem długu	726 500				
5.	Rozchody budżetu	30 117 591	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
5.1.	Splaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	30 117 591	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
6.	Kwota długu	91 891 204	61 773 613	35 356 022	15 633 308	3 999 974

WNIOSKI:

1. Przyjęte założenia do prognoz w Wariancie I i II uwzględniają wzrost dochodów (bez środków UE) na poziomie ok. 2%. Wydatki bieżące przyjęto natomiast w kwotach niewykazujących żadnego realnego wzrostu.
A zatem zakłada się bardzo rygorystyczną politykę w zakresie wydatkowania środków publicznych bez przyjmowania do realizacji nowych zadań bieżących jeśli nie będą one miały źródła pokrycia w dochodach.
2. W wariancie II przyjęto na podstawie danych zebranych z wydziałów, że średnio w latach 2016-2020, 43% wydatków majątkowych będzie finansowanych ze środków unijnych. Zakłada się, że środki UE zwiększą zarówno stronę dochodową, jak i wydatkową budżetu. Wydatki majątkowe w okresie 2016-2020 będą średniorocznie stanowić 20% wydatków ogółem, a kierunki wydatkowania środków będą zgodne z programami unijnymi. W latach 2021-2024 finansowanie zadań bez udziału jakichkolwiek środków zewnętrznych będzie stanowiło średniorocznie ok. 17% budżetu. Natomiast po 2025 roku, w przypadku niezwiększania długu i utrzymania wydatków bieżących na poziomie minimalnym, budżet miasta mógłby wyasygnować na wydatki inwestycyjne średniorocznie ok. 25%.
3. Słabą stroną przedstawionych prognoz mogą okazać się niskie limity na wydatki bieżące. Presja na nie może wymuszać zmniejszenie wydatków majątkowych bądź konieczność sięgnięcia po zewnętrzne zwrotne źródła finansowania.

Warunkiem istotnym dla utrzymania bezpieczeństwa finansowego miasta jest utrzymanie dobrej oceny wiarygodności finansowej Częstochowy na rynkach międzynarodowych. Fitch Ratings zmienił w 2015 r. perspektywę ratingów Miasta Częstochowy ze „stabilnej” na „pozytywną” oraz potwierdził międzynarodowe długoterminowe ratingi dla zadłużenia w walucie zagranicznej i krajowej na poziomie „BBB”.

Dostępność do instrumentów finansowania rozwoju, w tym długoterminowych kredytów Europejskiego Banku Inwestycyjnego, zależy od utrzymania przynajmniej tak wysokiej oceny ratingowej.

9. Wizja, cele strategiczne

Wizja Miasta

My, Częstochowianie, świadomi intelektualnego i materialnego dziedzictwa naszego Miasta, w sposób odpowiedzialny budując przyszłość, dążyć będziemy by w przyszłości, w perspektywie 2030 roku, Częstochowa była:

Miastem przyjaznym dla mieszkańców, oferującym wysoką jakość życia rozumianą nie tylko jako materialne warunki życia, zdrowie, edukację, aktywność ekonomiczną i kulturalną, czas wolny i relacje społeczne, osobiste bezpieczeństwo, jakość infrastruktury, środowiska przyrodniczego, lecz także dobrobyt subiektywny, rozumiany jako satysfakcja, jaką czerpią ludzie z różnych aspektów życia jako całości, samopoczucie psychiczne i odczuwane stany emocjonalne.

Miastem konkurencyjnym w skali ponadregionalnej, atrakcyjnym dla przedsiębiorców, jako miejsce lokowania i prowadzenia biznesu; miastem nowoczesnym, dysponującym dobrze wykształconymi zasobami pracowników, tworzącym stałe więzy kooperacji między nauką a przedsiębiorczością.

Miastem spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzenie, chroniącym bioróżnorodność, rewitalizującym najbardziej zdegradowane obszary, obsługiwanych przez efektywny transport publiczny. Miastem otwartym i dostępnym, rozwijającym się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni.

Miastem sprawnie zarządzanym w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez coraz bardziej zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Miastem w widoczny sposób ograniczającym zużycie zasobów, w tym zwłaszcza paliw, energii, wody i coraz lepiej przygotowującym się do skutków zmian klimatu.

Miastem z Jasną Górą, dumnym z tradycji otwartości i gościnności, tworzącym możliwie najlepsze warunki przybywającym tu od stuleci pielgrzymom, pamiętającym o symbolicznym znaczeniu „duchowej Stolicy Polski”, centrum pielgrzymkowym chrześcijańskiego świata.

Dążąc do realizacji takiej wizji Częstochowy kierujemy się zasadami:

- zrównoważonego rozwoju – oznaczającego dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców, trwałego rozwoju gospodarki oraz odpowiedzialnego korzystania z zasobów środowiska przy uwzględnieniu skutków ekonomicznych, społecznych i środowiskowych dla obecnych i przyszłych pokoleń;
- inteligentnego rozwoju – oznaczającego twórcze, kreatywne podejście do problemów, wdrażanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w gospodarce miejskiej oraz wykorzystywanie nowoczesnych technik przetwarzania danych przy realizacji usług publicznych;
- pomocniczości – polegającej na rozwiązywaniu lokalnych problemów u źródła. Oznacza to delegowanie wykonania poszczególnych zadań lokalnym wspólnotom, organizacjom pozarządowym oraz przedsiębiorcom, jeśli są w stanie je zrealizować, oraz wsparcia

tych dziedzin, w których instytucje niższego rzędu nie są w stanie poradzić sobie same. Oznacza to także działanie poprzez partnerstwa publiczno-prywatne i publiczno-społeczne;

- skuteczności i gospodarności – oznaczającej dążenie do maksymalizacji efektów działań przy minimalizacji nakładów. Miasto powinno stale poprawiać skuteczność, odpowiedzialnie gospodarując ograniczonymi zasobami;
- koncentracji działań – polegającej na skupieniu działań na najważniejszych wyzwaniach w konkretnej przestrzeni Miasta. Wiąże się to z koniecznością dokonywania wyboru dotyczącego pierwszeństwa dla działań priorytetowych.

Dążąc do tworzenia miasta przyjaznego, zapewniającego mieszkańcom dobre i godne życie, miasta konkurencyjnego i spójnego społecznie, ekonomicznie i przestrzenne, ogniskujemy aktywność i wysiłek społeczności w czterech obszarach:

- A. Przestrzeń
- B. Praca
- C. Społeczeństwo
- D. Centrum

A. Przestrzeń

Częstochowa, dążąc do konkurencyjności i będąc liderem rozwoju regionalnego powinna być równocześnie dobrym miejscem do życia. Dzięki zastosowaniu standardów urbanistycznych przestrzeń miejska stanie się zagospodarowana w sposób racjonalny, charakteryzując się ładem przestrzennym. Centrum miasta będzie nie tylko dobrą lokalizacją dla siedzib firm i instytucji, ale również miejscem, w którym chętnie osiedlają się ich mieszkańcy, korzystając między innymi z wysokiej jakości przestrzeni publicznych. Energochłonny transport samochodowy wewnątrz miasta będzie skutecznie zastępowany przez zintegrowane systemy transportu publicznego, co przeciwdziała zanieczyszczeniu środowiska. Zmodernizowany i uzupełniony układ drogowy zapewni płynny tranzyt przez miasto oraz między dzielnicami miasta, by w ten sposób ograniczyć energochłonność transportu i jego negatywny wpływ na środowisko. Procesy „rozlewania się” miasta i niekontrolowanej suburbanizacji będą ograniczane przez sprawny system planowania przestrzennego. Zidentyfikowane obszary zdegradowane poddane zostaną procesom rewitalizacji, uwzględniającej przede wszystkim pozytywne efekty społeczne. Jednocześnie funkcjonalne obszary Częstochowy staną się atrakcyjnym miejscem do życia; ich mieszkańcy uzyskają dostęp do terenów zielonych czy przestrzeni rekreacyjnej, a także do dobrej jakości usług publicznych. Planowanie przestrzenne dążyć będzie do rozdzielania stref aktywności gospodarczej od terenów mieszkalnych. Rozwój budownictwa mieszkaniowego promować będzie rozwiązania zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Budownictwo będzie dążyło do ograniczania materiałochłonności i energochłonności budynków w całym cyklu budowlanym – od projektu

po eksploatację. Na terenach ośrodków miejskich dążyć się będzie do wdrażania takich rozwiązań, które umożliwią zagospodarowanie wód opadowych w obrębie nieruchomości i ograniczą konieczność odprowadzania tych wód kanalizacją deszczową.

B. Praca

Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, przy jednoczesnym inwestowaniu w podniesienie jakości kształcenia zawodowego, otworzyć powinno szansę dla wszystkich mieszkańców miasta na pracę zgodną z zainteresowaniem i wrodzonymi uzdolnieniami, pracę w godnych i zdrowych warunkach, właściwie wynagradzaną. Miasto dążyć będzie do konkurencji z innymi silnymi ośrodkami pod względem przygotowania terenów inwestycyjnych i wprowadzania zachęt materialnych, tak by skłonić poważnych inwestorów do lokowania tu planowanych przedsięwzięć. Jednocześnie Miasto aktywnie wspierać będzie lokalną małą i średnią przedsiębiorczość, promując zwłaszcza gospodarcze wykorzystanie lokalnych produktów, materiałów, usług oraz chroniąc lokalne, wynikające z tradycji specjalizacje i technologie. Zamawiając na otwartym rynku produkty i usługi miasto kierować się będzie zasadą eliminowania z grona dostawców przedsiębiorstw nieprzestrzegających podstawowych praw pracowniczych, w tym w zakresie minimalnego wynagrodzenia i warunków pracy.

Najcenniejszym zasobem Częstochowy dla rozwoju gospodarczego są ludzie: ich pracowitość, zdolność, kreatywność, wykształcenie. Miasto inwestując w rozwój szkolnictwa zawodowego dbać będzie o umocnienie tych cech. Bezpośrednia współpraca szkół z przedsiębiorcami umożliwi elastyczne dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Promowana i wspierana będzie współpraca przedsiębiorców z lokalnymi uczelniami wyższymi, w zakresie badań i wdrożenia nowych technologii. Miasto aktywnie promować będzie najlepsze przykłady produktów i usług częstochowskich, widząc w nich świadectwo jakości pracy częstochowian.

C. Społeczność

Nikt, nigdy i z żadnego powodu nie może czuć się osobą wykluczoną z praw do godnego życia, przysługującym naszej społeczności. Każdy powinien mieć równe szanse dostępu do podstawowych usług społecznych, w tym chroniących zdrowie, zapewniających dobrą edukację, a także wspierających rodzinę, opiekę nad małymi dziećmi, osobami niepełnosprawnymi i w podeszłym wieku, tworzącymi możliwość korzystania z dóbr kultury, z godziwej rozrywki, sportu i rekreacji. Promowana będzie aktywność obywatelska, tak by umacniać jakość kapitału społecznego, rozwijać umiejętność współpracy i wzajemnego zaufania. Szczególną funkcję w kreowaniu pozytywnych cech społecznych powinna odgrywać edukacja kulturalna, pozwalająca odkrywać i rozwijać wrodzoną kreatywność. Dążąc do poprawy jakości środowiska, zwiększając dostępność do zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji Miasto dbać będzie o poprawę jakości zdrowotnej życia ogółu mieszkańców. W polityce społecznej podstawowymi zasadami wyznaczającymi sposób realizacji

zadań będą: solidarność i pomocniczość. W imię solidarności wsparcie kierowane będzie tam, gdzie jest niezbędne; w pierwszym rzędzie promowana i wspierana będzie pomoc udzielana potrzebującym przez najbliższe otoczenie: rodzinę, wspólnotę sąsiedzką, lokalne organizacje pozarządowe.

D. Centrum

Potencjał miasta, jakoś wytworzonych tu usług publicznych oddziałuje na obszar szerszy, przekraczający nie tylko granice administracyjne miasta, lecz i granice subregionu. Współtworzy tym samym przyjazny model współpracy regionu śląskiego, łódzkiego i świętokrzyskiego. Zakres oddziaływania zależny jest od rozwoju częstochowskiego ośrodka akademickiego. Dostosowywane do potrzeb regionalnego rynku pracy są preferowane na uczelniach kierunki kształcenia. Działające w partnerstwie z uczelniami i rynkowymi przedsiębiorstwami centra badawczo - rozwojowe służą transferowi dorobku intelektualnego, w tym nowych technologii i rozwiązań organizacyjnych z zakresu efektywności energetycznej, energii odnawialnej, wdrażania nowych materiałów budowlanych oraz automatyki produkcji. Uczelnie udzielają intelektualnego wsparcia dla zachowania i rozwoju unikatowych, tradycyjnych specjalizacji rękodzielnictwa i wytwórczości opartej na wysokiej jakości wzornictwie przemysłowym. Jakość kształcenia i ścisła współpraca uczelni z przemysłem przyciąga do Częstochowy nowych, zdolnych i kreatywnych, obywateli.

Częstochowa staje się ośrodkiem kultury o znaczeniu ponadregionalnym. Wysoką renomą w kraju cieszy się ambitny repertuar filharmonii, teatru, wystawy muzealne i sztuki współczesnej. Cenione są organizowane w Częstochowie festiwale i prezentacje artystyczne.

Współpraca z samorządami subregionu pozwala wprowadzać standardy zagospodarowania przestrzennego chroniące walory przyrodnicze i krajobrazowe. Jura Krakowsko-Częstochowska i inne atrakcyjne krajobrazowo tereny subregionu, dzięki dobrej promocji, zyskują wysoką markę jako miejsca rodzinnego odpoczynku i aktywnej turystyki. Sprawny, zintegrowany system komunikacji zbiorowej zapewnia dogodny dojazd do pracy i szkół z obszaru otaczającego aglomerację częstochowską.

Miasto wykorzystuje skutecznie atut promocyjny jakim jest Jasna Góra. Tworzy i rozwija w mieście warunki odpowiadające różnym potrzebom milionów pielgrzymów z różnych krajów świata. W porozumieniu z innymi gminami dba o rozwój bazy pozwalający podtrzymać i rozwijać jedną z najstarszych w Europie tradycji pieszych pielgrzymek do Sanktuarium Jasnogórskiego.

Obszar:		A. PRZESTRZEŃ	
Cel strategiczny:		Kierunki działań:	
A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.		<p>A.1.1 Określenie i wdrażanie nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.</p> <p>A.1.2 Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów miasta przewidywanych w Studium jako obszary mieszkalne oraz przeznaczone pod produkcję i usługi.</p> <p>A.1.3 Stopniowe separowanie obszarów mieszkalnych od stref rozwoju produkcji i usług.</p> <p>A.1.4 Identyfikacja i wprowadzenie form ochrony miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej.</p> <p>A.1.5 Wyznaczenie i ochrona krajobrazu promującego dziedzictwo materialne Częstochowy.</p> <p>A.1.6 Zwiększanie ilości zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji dostępnych we wszystkich dzielnicach.</p>	
A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.		<p>A.2.1 Dokończenie rozbudowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta, w tym połączenie centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych.</p> <p>A.2.2 Modernizacja i remont dróg i ulic lokalnych, w sposób poprawiający bezpieczeństwo ruchu.</p> <p>A.2.3 Wprowadzanie stref „uspokojonego” i niskoemisyjnego ruchu w centrum miasta i w osiedlach mieszkaniowych.</p> <p>A.2.4 Wdrażanie inteligentnego systemu sterowania ruchem.</p> <p>A.2.5 Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych.</p> <p>A.2.6 Rozwój i integracja pasażerskiego transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców miasta i związanego z nim, otaczającego obszaru funkcjonalnego.</p>	
A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.		<p>A.3.1 Wdrożenie stałego monitoringu pozwalającego wyznaczyć obszary miasta wykazujące cechy degradacji społecznej, gospodarczej, technicznej lub przestrzennej.</p> <p>A.3.2 Aktualizacja i wdrożenie Miejskiego Programu Rewitalizacji.</p>	

	<p>A.3.3 Zdiagnozowanie, wyznaczenie pod ponowne wykorzystanie zdegradowanych terenów przemysłowych i ich modernizacja infrastrukturalna.</p>
<p>A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.</p>	<p>A.4.1 Modernizacja i renowacja mieszkalnych budynków z zasobów zarządzanych przez jednostki miejskie, z uwzględnieniem poprawy efektywności energetycznej i zachowania ich walorów estetyczno-funkcjonalnych.</p> <p>A.4.2 Adaptacja i przeznaczenie na wynajem lokali mieszkalnych przystosowanych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, z zapewnieniem najemcom dostępu do usług opiekuńczych.</p> <p>A.4.3 Przygotowanie planistyczne i uzbrojenie infrastrukturalne terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego.</p> <p>A.4.4 Realizacja, w tym z wykorzystaniem form partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, budynków z mieszkaniami na wynajem.</p> <p>A.4.5 Adaptacja zwalnianych lokali mieszkalnych w obiektach o gorszym standardzie na potrzeby lokali socjalnych.</p> <p>A.4.6 Zapewnienie wszystkim terenom przeznaczonym pod budownictwo mieszkaniowe, wskazanym w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, dostępu do sieci zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków, zaopatrzenia w gaz i energię elektryczną oraz sieci teleinformatycznych.</p>
<p>A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.</p>	<p>A.5.1 Zwiększenie ilości i powierzchni urządzonych terenów zielonych, w tym zapewnienie dostępności do nich mieszkańców gęsto zaludnionych dzielnic (Wrzosowiak, Raków, Ostatni Grosz, Tysiąclecie, Stare Miasto).</p> <p>A.5.2 Upowszechnianie różnorodnych form mikroretencji wód opadowych, w tym „zielonych dachów”, „rozszczelnionych” otoczeń domów, mikroziorników na wody deszczowe.</p> <p>A.5.3 Upowszechnianie „zielonych barier” i innych form skutecznie chroniących budynki mieszkalne od emisji hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych.</p> <p>A.5.4 Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie rozwoju komunikacji publicznej.</p>

	<p>A.5.5 Eliminacja, z centrum miasta i z dzielnic o wysokiej gęstości zamieszkania, opartych na spalaniu węgla domowych palenisk i systemów grzewczych, poprzez zastąpienie ich systemami centralnego ogrzewania.</p> <p>A.5.6 Wsparcie na wymianę domowych palenisk i systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla na instalacje niskoemisyjne w dzielnicach o przewadze budownictwa jednorodzinne.</p> <p>A.5.7 Upowszechnienie systemów segregacji i recyklingu odpadów „u źródła”.</p> <p>A.5.8 Wspieranie dotacjami robót związanych z usuwaniem i utylizowaniem materiałów zawierającym azbest.</p> <p>A.5.9 Upowszechnianie form energetyki rozproszonej opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii.</p>
<p>A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.</p>	<p>A.6.1 Wdrożenie programu efektywności energetycznej, kierowanego do wszystkich właścicieli i zarządców obiektów mieszkalnych, usługowych i przemysłowych na obszarze miasta, w zakresie poprawy skuteczności zarządzania i upowszechnienia dobrych wzorców efektywności.</p> <p>A.6.2 Utworzenie, przy współpracy z uczelniami, centrum upowszechniania efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii (transfer technologii i rozwiązań z zakresu zarządzania).</p> <p>A.6.3 Współpraca z jednostkami, funduszami i instytucjami europejskimi, narodowymi i regionalnymi w celu stworzenia systemu wsparcia finansowego inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i zmniejszającą emisję zanieczyszczeń.</p> <p>A.6.4 Dotacje dla najuboższych grup mieszkańców na wspieranie form remontów i instalowania urządzeń zmniejszających zużycie energii w mieszkaniu.</p> <p>A.6.5 Narzucanie standardów budowlanych o wysokiej efektywności energetycznej na obiekty realizowane przez miasto.</p>
<p>Obszar:</p>	<p>B. PRACA</p>

Cel strategiczny:	Kierunki działań:
<p>B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.</p>	<p>B.1.1 Przygotowanie w porozumieniu z instytucjami rządowymi nowych obszarów przewidzianych do objęcia przez Specjalne Strefy Ekonomiczne, w tym przygotowanie gotowej infrastruktury powierzchni logistyczno – produkcyjnej.</p> <p>B.1.2 Wyznaczenie i przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne stref aktywności gospodarczej, w pierwszej kolejności wykorzystujących istniejące tereny przemysłowe oraz tereny otaczające planowane węzły autostradowe.</p> <p>B.1.3 Wskazanie i przygotowanie miejsc rozwoju działalności logistycznej powiązanych infrastrukturalnie z sieciami autostrad, dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk w Pyrzowicach oraz „rezerwowym” w Rudnikach.</p> <p>B.1.4 Utrzymanie stabilnego systemu ulg podatkowych zachęcających do tworzenia nowych miejsc pracy, realizacji dużych inwestycji i wdrażania nowoczesnych technologii.</p>
<p>B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.</p>	<p>B.2.1 Utworzenie w porozumieniu z Izbą Rzemieślniczą i uczelniami centrum promocyjno-doradczego mającego na celu identyfikację, promocję, ochronę unikatowych specjalizacji lokalnych produktów i usług.</p> <p>B.2.2 Wsparcie form promocji i zbytu unikatowych specjalizacji lokalnych poprzez preferencje w wynajmie lokali użytkowych i organizacji targów, kiermaszów, wystaw.</p> <p>B.2.3 Wprowadzenie do kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym nauki technik i wykorzystywania tradycyjnych lokalnych technologii.</p> <p>B.2.4 Preferowanie w zamówieniach publicznych związanych z zakupem materiałów promocyjnych produktów wytwarzanych zgodnie z lokalnymi technologiami lub opartych na lokalnych materiałach oraz wzornictwie.</p>
<p>B.3 Rozwój edukacji zawodowej.</p>	<p>B.3.1 Promocja i podniesienie atrakcyjności kształcenia w szkołach zawodowych w celu zwiększenia zainteresowania ofertą kształcenia uzdolnionych młodych ludzi.</p> <p>B.3.2 Modernizacja bazy edukacyjnej szkolnictwa zawodowego, w tym doposażenie</p>

	<p>w nowoczesne urządzenia warsztatów praktycznej nauki zawodu.</p> <p>B.3.3 Przywrócenie modelu patronackiego, w którym duże przedsiębiorstwa rynkowe bezpośrednio wpływają na wybór kierunków i jakość kształcenia swoich przyszłych kadr zawodowych.</p> <p>B.3.4 Wprowadzenie form partnerstwa szkół zawodowych z małymi i średnimi przedsiębiorstwami oraz zakładami rzemieślniczymi w zakresie rozwoju praktycznej nauki zawodu.</p> <p>B.3.5 Rozszerzenie systemu doksztalania i doskonalenia zawodowego poprzez realizację przez szkolnictwo zawodowe form szkoleń realizowanych na zamówienie przedsiębiorstw rynkowych.</p> <p>B.3.6 Zniesienie barier architektonicznych, technicznych i mentalnościowych blokujących dostępność do zdobycia dobrych kwalifikacji zawodowych przez osoby niepełnosprawne lub z innych przyczyn wykluczone społecznie.</p> <p>B.3.7 Stworzenie, przy współpracy Miasta i przedsiębiorstw rynkowych, systemu stypendiów wspierających zdobycie przez młodych ludzi wyższych kwalifikacji zawodowych, przy założeniu zwrotnego charakteru wsparcia (obowiązku odpracowania w firmie fundującej).</p> <p>B.3.8 Wdrożenie programu powtórnej edukacji zawodowej osób w wieku 45+, umożliwiającej adoptowanie wcześniej nabytych umiejętności do zmian wynikających z postępu technologicznego.</p>
<p>B.4 Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.</p>	<p>B.4.1 Wspieranie form współpracy uczelni z przedsiębiorcami w zakresie badań i wdrożeń.</p> <p>B.4.2 Wspieranie tworzenia form start-up umożliwiających rozpoczynanie przez studentów i absolwentów samodzielnej działalności gospodarczej.</p> <p>B.4.3 Promowanie wykorzystywania potencjału intelektualnego pracowników naukowych i studentów przy pracach zleconych w ramach outsourcingu.</p> <p>B.4.4 Wspieranie wprowadzenia rodzaju patronatu dużych przedsiębiorstw rynkowych nad rozwojem kierunków i specjalności na wyższych uczelniach.</p>

<p>B.5 Aktywna ochrona podstawowych praw pracowniczych.</p>	<p>B.5.1 Upowszechnienie, w jednostkach podległych samorządowi Miasta Częstochowa, standardów ochrony podstawowych praw pracowniczych: zatrudnianie na stałe umowy, przy wynagrodzeniu nie mniejszym niż płaca minimalna, w warunkach zgodnych z przepisami prawa.</p> <p>B.5.2 Wprowadzenie formy dialogu społecznego, na poziomie miasta, między reprezentantami pracodawców i pracowników.</p> <p>B.5.3 Wprowadzenie standardu stosowanego przez zamówieniach publicznych finansowanych z budżetu miasta, dotyczącego wymogu uwzględniania przez wykonawcę kosztów związanych z zagwarantowaniem podstawowych praw pracowniczych (wynagrodzenia nie mniejsze od płacy minimalnej, opłacane ubezpieczenia społeczne, zagwarantowanie warunków pracy zgodnych z przepisami BHP).</p>
<p>Obszar:</p>	<p>C. SPOŁECZNOŚĆ</p>
<p>Cel strategiczny:</p>	<p>Kierunki działań:</p>
<p>C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.</p>	<p>C.1.1 Wprowadzenie powszechnego prozdrowotnego monitoringu i wsparcia profilaktycznego dla dzieci od urodzenia do ukończenia szkół podstawowych.</p> <p>C.1.2 Wsparcie na rzecz przeciwdziałania nieszczęściu bezpłodności.</p> <p>C.1.3 Wdrażanie nowych form wsparcia dla kobiet brzemiennych i we wczesnym okresie macierzyńskim, w tym upowszechnienie możliwości wykonywania pracy zawodowej zdalnej oraz udziału w szkoleniach doskonalenia zawodowego umożliwiających powrót do aktywności zawodowej.</p> <p>C.1.4 Rozwój bazy rekreacyjno-sportowej i promowanie aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania i stylu życia wśród dzieci i młodzieży.</p> <p>C.1.5 Zwiększenie dostępności mieszkańców do specjalistycznych usług medycznych.</p> <p>C.1.6 Upowszechnienie aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia w grupie wiekowej 45+.</p> <p>C.1.7 Wprowadzenie, na podstawie Karty Seniora, preferencji dla osób starszych w dostępie</p>

	<p>do usług medycznych.</p> <p>C.1.8 Wdrażanie programu rozwoju Miejskiego Szpitala Zespolonego.</p> <p>C.1.9 Utrzymanie standardu czasu interwencji zespołów ratunkowych: 15 minut od powiadomienia.</p> <p>C.1.10 Wdrażanie i dofinansowanie programów profilaktycznych finansowanych z budżetu miasta na podstawie wskazań wynikających ze statystyk zachorowalności.</p> <p>C.1.11 Wspieranie form opieki hospicyjnej gwarantującej zachowanie godności odchodzącym i pomoc psychologiczną rodzinom żegnającym najbliższych.</p>
<p>C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.</p>	<p>C.2.1 Poprawa dostępności do form opieki nad dziećmi do lat 3, w tym wspieranie rozwoju punktów opieki nad małymi dziećmi i tworzenia żłobków przy zakładach pracy.</p> <p>C.2.2 Zagwarantowanie dostępu do przedszkoli lub oddziałów przedszkolnych dla wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat.</p> <p>C.2.3 Dofinansowanie programów uzupełniających wzmacniających zdolności intelektualne dzieci w wieku przedszkolnym.</p> <p>C.2.4 Wprowadzenie standardów jakości nauczania (minimalna i maksymalna ilość uczniów w klasach, ilość uczniów na jednego zatrudnionego nauczyciela itp.) by zagwarantować równy dostęp do usług edukacyjnych.</p> <p>C.2.5 Promowanie szkół osiągających najlepsze wyniki na egzaminach zewnętrznych, wprowadzanie „programów naprawczych” tam gdzie wyniki odzwierciedlają złą jakość kształcenia.</p> <p>C.2.6 Upowszechnienie na poziomie szkół poradnictwa psychologicznego i poradnictwa w zakresie wyboru zawodu.</p> <p>C.2.7 Wprowadzenie, jako programu dodatkowego, edukacji kulturalnej dla szkół wszystkich rodzajów, mobilizując nauczycieli do korzystania z oferty miejskich placówek kultury.</p> <p>C.2.8 Utrzymanie i rozwój systemu stypendialnego wzmacniającego szanse kształcenia uzdolnionych dzieci i młodzieży z rodzin uboższych.</p>

<p>C.3 Rozwój usług społecznych, przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.</p>	<p>C.3.1 Przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym, w tym objęcie szczególną opieką rodzin osób uzależnionych.</p> <p>C.3.2 Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych poprzez organizację prac interwencyjnych i wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej.</p> <p>C.3.3 Kontynuacja i rozwój form wsparcia osób niepełnosprawnych, w sposób umożliwiający im pełną aktywność zawodową, społeczną, obywatelską, kulturalną, sportową.</p> <p>C.3.4 Rozwój lokalnych centrów samopomocy społecznej mobilizujących wspólnotę sąsiedzką do wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem.</p> <p>C.3.5 Tworzenie mieszkań „chronionych” umożliwiających usamodzielnianie osób dotkniętych niepełnosprawnością lub osamotnieniem w starszym wieku.</p> <p>C.3.6 Wprowadzanie, przy współpracy z ruchem Uniwersytetów Trzeciego Wieku i wspólnotami sąsiedzkimi, różnorodnych form wsparcia aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej, obywatelskiej osób w wieku senioralnym.</p> <p>C.3.7 Znoszenie barier architektonicznych, dostosowanie przestrzeni publicznej miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych, starszych, kobiet brzemiennych i z małymi dziećmi.</p> <p>C.3.8 Kontynuacja działań na rzecz ochrony minimalnych praw dziecka, w tym ochrony przed przemocą, zagwarantowania potrzebującym posiłku, miejsca rozwoju intelektualnego oraz niezbędnego wypoczynku.</p> <p>C.3.9 Rozwój działań na rzecz rodzin i osób bezdomnych zmierzających do wyprowadzenia z bezdomności tych rodzin oraz osób, w tym poprzez tworzenie mieszkań chronionych.</p>
<p>C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.</p>	<p>C.4.1 Rozwijanie form wsparcia ochrony i właściwego wykorzystania zachowanego dziedzictwa materialnego dla rozwoju poczucia lokalnej tożsamości.</p> <p>C.4.2 Upowszechnianie wiedzy o przeszłości i teraźniejszości Częstochowy i regionu częstochowskiego.</p> <p>C.4.3 Wspieranie amatorskiej aktywności kulturalnej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży oraz grup senioralnych.</p>

	<p>C.4.4 Promowanie i wspieranie rozwoju lokalnych grup artystycznych i częstochowskich wybitnych twórców.</p> <p>C.4.5 Utrzymanie i stopniowe rozszerzanie na inne obszary miasta projektów: „Aleje, tu się dzieje” oraz „Nocy Kulturalnej” jako form tworzenia współpracy między różnorodnymi organizatorami, instytucjami, wykonawcami kreacji kulturalnych.</p> <p>C.4.6 Wsparcie rozwoju Uniwersytetów Trzeciego Wieku, przy promowaniu w nich aktywności umacniającej tożsamość lokalną słuchaczy.</p> <p>C.4.7 Rozszerzenie oferty edukacyjnej miejskich instytucji kultury.</p> <p>C.4.8 Tworzenie warunków do zwiększenia udziału mieszkańców w życiu kulturalnym miasta poprzez ułatwiony dostęp do kultury i poprawę stanu bazy materialnej istniejących instytucji kultury.</p>
<p>C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.</p>	<p>C.5.1 Wyznaczenie i monitorowanie rejonów szczególnie zagrożonych i wprowadzenie skuteczniejszych form przeciwdziałania przypadkom naruszenia bezpieczeństwa osobistego mieszkańców, w tym objęcie wskazanych rejonów monitoringiem wizyjnym.</p> <p>C.5.2 Doinwestowanie bazy, taboru i sprzętu Policji, Straży Pożarnej i Straży Miejskiej w celu skuteczniejszej walki z zagrożeniami.</p> <p>C.5.3 Poprawa skuteczności działań przeciw zjawiskom patologicznym, w tym ograniczenie dostępu do narkotyków, innych substancji psychoaktywnych (dopalaczy) i alkoholu ze źródeł nielegalnych.</p> <p>C.5.4 Wdrożenie programów profilaktycznych umacniających współpracę wspólnot sąsiedzkich z Policją i Strażą Miejską.</p> <p>C.5.5 Upowszechnienie szkoleń kształtujących właściwe zachowanie mieszkańców wobec zagrożeń nowego typu (zamachów terrorystycznych, katastrof, zagrożeń ze strony niekontrolowanych zbiegowisk itp.).</p> <p>C.5.6 Uwzględnianie, od etapu planowania przestrzennego i projektowania obiektów, zagrożeń bezpieczeństwa, w tym także zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi.</p>

	<p>C.5.7 Realizacja projektowanych zadań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i wprowadzenie stałego monitoringu stanu urządzeń przeciwpowodziowych.</p> <p>C.5.8 Zapewnienie w zasobach komunalnych rezerwy mieszkań zastępczych dla rodzin – ofiar kataklizmów i katastrof.</p> <p>C.5.9 Wspieranie i promowanie form samoorganizacji obywatelskiej, przygotowanych, w ramach szeroko rozumianej obrony cywilnej, do przeciwdziałania zagrożeniom.</p> <p>C.5.10 Wyznaczenie w sieci układu komunikacyjnego punktów szczególnie niebezpiecznych dla użytkowników ruchu drogowego i uwzględnianie ich przy planowaniu modernizacji i remontów.</p>
<p>C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.</p>	<p>C.6.1 Utrzymanie i rozwój form obywatelskiej partycypacji w zarządzaniu Miastem (budżet obywatelski, zasada konsultacji społecznej, publiczne debaty nad budżetem i dokumentami strategicznymi, wspieranie lokalnych inicjatyw itp.).</p> <p>C.6.2 Tworzenie, zwłaszcza w dzielnicach na obrzeżach miasta, centrów aktywności obywatelskiej, służących debatom społecznym i inicjowaniu lokalnych działań.</p> <p>C.6.3 Określanie w perspektywie kilkuletniej programów wspierania organizacji pozarządowych, by zagwarantować ciągłość finansowania ich zadań.</p> <p>C.6.4 Utrzymanie stałej formy Forum Organizacji Pozarządowych, by w sposób partnerski uzgadniać z nim kierunki i zasady rozwoju Miasta.</p> <p>C.6.5 Utrzymanie formy inkubatora organizacji pozarządowych i centrum wolontariatu, wspierając przez to skuteczność działań społecznych.</p> <p>C.6.6 Stwarzanie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście.</p> <p>C.6.7 Nowoczesna i trwała struktura dostępu do informacji, w tym o zasobach i wydarzeniach kulturalnych miasta i regionu, na bazie sieci miejskich bibliotek publicznych.</p>
<p>Obszar:</p>	<p>D. CENTRUM</p>

Cel strategiczny:	Kierunki działań:
<p>D.1 Rozwój akademickiego ośrodka oddziałującego na rozwój regionu.</p>	<p>D.1.1 Przygotowanie przez uczelnie i uzgodnienie z Miastem zakresu wsparcia dla rozwoju ośrodka akademickiego.</p> <p>D.1.2 Wspieranie sieci współpracy uczelni częstochowskich z ośrodkami naukowymi w Polsce i innych krajach europejskich.</p> <p>D.1.3 Pomoc w zaadaptowaniu się studentów i zatrudnianych pracowników naukowych przybyłych z innych krajów.</p> <p>D.1.4 Preferowanie uczelni lokalnych przy zamawianiu badań i opracowań dotyczących Częstochowy i regionu częstochowskiego.</p> <p>D.1.5 Wspieranie rozwoju kultury studenckiej.</p>
<p>D.2 Tworzenie w partnerstwie uczelni i przedsiębiorstw rynkowych centrów badawczo-rozwojowych i form transferu technologii o znaczeniu ponadregionalnym.</p>	<p>D.2.1 Utworzenie, w partnerstwie z uczelniami, Ośrodka Badań Regionalnych prognozującego i monitorującego kierunki rozwoju i zmiany w kształtowaniu specjalizacji gospodarczych.</p> <p>D.2.2 Utworzenie, partnerstwie z uczelniami, Centrum Edukacji Nauk Ścisłych i Technicznych kształcącego nowoczesne kadry i budującego etos częstochowskiego inżyniera - wysokiej klasy specjalisty, wynalazcy, projektanta, naukowca.</p> <p>D.2.3 Promowanie różnorodnych form współpracy dużych podmiotów gospodarczych z województwa śląskiego z uczelniami częstochowskimi.</p> <p>D.2.4 Inicjowanie i zachęcanie uczelni do aktywności w ramach regionalnych klastrów gospodarczych.</p> <p>D.2.5 Wsparcie powstawania centrów badawczo-rozwojowych ukierunkowanych na współpracę z regionalnymi podmiotami gospodarczymi, zgodnie z prognozowanymi rozwojowymi specjalnościami gospodarczymi.</p>
<p>D.3 Kreowanie wysokiej jakości oferty kulturalnej.</p>	<p>D.3.1 Utrzymanie wysokiego poziomu placówek kulturalnych miasta (biblioteki, domu kultury, filharmonii, galerii sztuki, muzeum, ośrodka kultury, teatru); wsparcie ich aktywnej obecności w krajowym i europejskim obiegu kultury (udział w festiwalach, przeglądach,</p>

	<p>prezentacjach itp).</p> <p>D.3.2 Wykreowanie, przynajmniej kilku dużych wydarzeń kulturalnych (tj. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”, Festiwal Wiolinistyczny im B. Hubermana, Międzynarodowe Triennale Sztuki „Sacrum” itp.) by stały się świadectwem potencjału kulturalnego miasta.</p> <p>D.3.3 Wsparcie dla rozwoju szkolnictwa artystycznego.</p> <p>D.3.4 Promowanie i wspieranie środowiskowych inicjatyw kulturalnych, takich jak utworzenie Muzeum Monet i Medali im Jana Pawła II, Muzeum Produkcji Zapałek, autorskich galerii plastycznych.</p> <p>D.3.5 Wsparcie dla wydawnictw promujących w kraju częstochowską literaturę i krytykę kulturalną.</p> <p>D.3.6 Organizacja dużych wydarzeń z zakresu kultury popularnej lub sportowych promujących miasto.</p>
<p>D.4 Wypełnienie historycznej misji Miasta z Jasną Górą, poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.</p>	<p>D.4.1 Dążenie do wpisania zespołu klasztornego Jasnej Góry wraz z jego otoczeniem na listę Dziedzictwa Światowego UNESCO.</p> <p>D.4.2 Współpraca promocyjna z Klasztorem Jasnogórskim uwypuklająca wartość przechowywanych w Sanktuarium zasobów dziedzictwa kulturowego i historycznego.</p> <p>D.4.3 Wspieranie rozwoju bazy schronisk młodzieżowych, hosteli i innych miejsc noclegowych nakierowanych na przyjmowanie zorganizowanych grup młodzieży szkolnej odwiedzających Klasztor Jasnogórski w ramach programów edukacyjnych.</p> <p>D.4.4 Utrzymywanie działań zapewniających wysokie poczucie bezpieczeństwa u osób odwiedzających Częstochowę.</p> <p>D.4.5 Wzmocnienie form ochrony krajobrazowej otoczenia Jasnej Góry i historycznego centrum miasta, w tym eliminacja „krzykliwych” form reklamy, estetyczne dostosowanie kolorystyki i architektury ulokowanych tam obiektów, eliminacja obiektów substandardowych.</p>

	<p>D.4.6 Wspieranie oferty turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej uzupełniającej atrakcyjność pobytu pielgrzymów na Jasnej Górze.</p> <p>D.4.7 Współpraca z samorządami subregionu częstochowskiego, z innymi instytucjami świeckimi i kościelnymi, z organizacjami pozarządowymi, na rzecz utrzymania i promocji europejskiego fenomenu kulturowego jakim jest kilkuwiekowa tradycja pieszego pielgrzymowania na Jasną Górę.</p>
<p>D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu.</p>	<p>D.5.1 Utworzenie systemu stałego monitoringu codziennej migracji mieszkańców subregionu częstochowskiego do pracy i szkół</p> <p>D.5.2 Integracja różnych form komunikacji pasażerskiej zbiorowej (komunikacja kolejowa, autobusowa miejska, autobusowa podmiejska, przewozy busami itp.), w tym wprowadzenie normy „jednego biletu” respektowanego przez różnych przewoźników oraz uzgodnienie z nimi tras i rozkładów jazdy.</p> <p>D.5.3 Utworzenie centrów przesiadkowych dogodnie łączących różne formy komunikacji pasażerskiej.</p> <p>D.5.4 Uzgodnienie podstawowego standardu pojazdów przeznaczonych do obsługi komunikacji pasażerskiej zbiorowej, w tym narzucenie niezbędnych ochronie środowiska norm niskoemisyjnych.</p>
<p>D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej.</p>	<p>D.6.1 Utrzymanie i instytucjonalizacja Klubu Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów i Starostów Ziemi Częstochowskiej jako przedstawicielstwa samorządów Subregionu Północnego Województwa Śląskiego.</p> <p>D.6.2 Wprowadzenie zasady wzajemnych uzgodnień między jednostkami samorządowymi działań oddziałujących na rozwój subregionu (w tym istotniejszych planów zagospodarowania przestrzennego, planów ważniejszych inwestycji liniowych: dróg, infrastruktury medialnej oraz inwestycji rzutujących na zmiany w krajobrazie, dokumentów strategicznych itp.).</p> <p>D.6.3 Realizacja i monitoring efektów przyjętej w Subregionie Strategii Regionalnych Inwestycji</p>

	<p>Terytorialnych.</p> <p>D.6.4 Opracowanie i przyjęcie wspólnego programu ochrony przeciwpowodziowej Subregionu, obejmującego także niezbędny zakres współdziałania przy ograniczaniu skutków innych katastrof naturalnych (huraganowe wiatry, opady gradu lub śniegu, pożary lasów, susze itp.)</p> <p>D.6.5 Współpraca przy promocji atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej Subregionu.</p> <p>D.6.6 Współpraca przy budowie infrastruktury IT i budowie społeczeństwa informacyjnego w Subregionie.</p>
--	--

10. Zgodność celów strategicznych z programowaną pomocą unijną

Obszar:				
A. PRZESTRZEŃ				
Cel strategiczny	Umowa Partnerska UE	RPO	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.		II.5 Oś Priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów II.5.3 Dziedzictwo kulturowe II.5.4 Ochrona różnorodności biologicznej		
A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.	Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej Priorytet 7i, 7a (FS/EFRR) Wspieranie multimodalnego jednolitego europejskiego obszaru transportu poprzez inwestycje w TEN-T Priorytet 7b. (EFRR) Zwiększanie	II.4 Oś Priorytetowa IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna II. 4.5 Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie II.6 Oś Priorytetowa VI Transport II.6.1 Drogi wojewódzkie	Oś priorytetowa IV Infrastruktura drogowa dla miast Działanie 4.1 Zwiększenie dostępności transportowej ośrodków miejskich leżących w sieci drogowej TEN-T i odciążenie miast od nadmiernego ruchu drogowego. Działanie 4.2 Zwiększenie dostępności transportowej ośrodków miejskich leżących poza siecią drogową TEN-T i odciążenie miast od nadmiernego ruchu drogowego.	

	<p> mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi Priorytet 7ii, 7c (FS/EFRR) Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej </p>		<p> Oś priorytetowa VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach Działanie 6.1 Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach. </p>	
--	--	--	--	--

<p>A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.</p>	<p>Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami Priorytet 6iv, 6e (FS/EFRR) Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<p>II.10 Oś Priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna II.10.3 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych II. 10.4 Poprawa stanu środowiska miejskiego</p>	<p>Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Działanie 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego</p>	
---	--	--	--	--

<p>A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.</p>		<p>II.10 Oś Priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna II.10.2 Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych</p>		
<p>A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.</p>	<p>Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami Priorytet 6i, 6a (FS/EFRR) Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez</p>	<p>II.5 Oś Priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów II.5.2 Gospodarka odpadami II.5.4 Ochrona różnorodności biologicznej</p>	<p>Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska Działanie 2.2 Gospodarka odpadami komunalnymi Działanie 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna Działanie 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego</p> <p>Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki Działanie 1.1</p>	

	<p>państwa członkowskie Priorytet 6ii, 6b (FS/EFRR) Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie. Priorytet 6c (EFRR) Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego Priorytet 6iii, 6d (FS/EFRR) Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług</p>		<p>Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych Działanie 1.2 Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach</p>	
--	--	--	---	--

	ekosystemowych, także poprzez program Natura 2000 i zieloną infrastrukturę			
A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.	<p>Cel tematyczny 4. Wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p> <p>Priorytet 4i, 4a (FS/EFRR) wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</p> <p>Priorytet 4ii, 4b (FS/EFRR) Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach</p> <p>Priorytet 4iii, 4c (FS/EFRR) Wsparcie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania</p>	<p>II.4 Oś Priorytetowa IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna</p> <p>II.4.1 Odnawialne źródła energii</p> <p>II.4.2 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach</p> <p>II.4.3 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej</p> <p>II.4.4 Wysokosprawna kogeneracja</p> <p>II. 4.5 Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie</p>	<p>Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki</p> <p>Działanie 1.1 Wsparcie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</p> <p>Działanie 1.2 Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach</p> <p>Działanie 1.3 Wsparcie efektywności energetycznej w budynkach</p> <p>Działanie 1.4 Rozwijanie i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji działających na niskich i średnich poziomach napięcia.</p> <p>Działanie 1.5 Efektywna dystrybucja ciepła i chłodu.</p> <p>Działanie 1.6</p>	

	<p>odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym Priorytet 4e, 4v (FS/EFRR) Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu Priorytet 4g, 4vi (EFRR/FS) Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe</p>		<p>Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe.</p>	
--	---	--	--	--

Obszar: B. PRACA				
Cel strategiczny	Umowa Partnerska UE	RPO	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
<p>B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.</p>	<p>Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR) Priorytet 3a. (EFRR) Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości Priorytet 3c (EFRR) Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności</p>	<p>II.3 Oś Priorytetowa III Konkurencyjność MŚP II.3.1 Poprawa warunków do rozwoju MŚP</p>		

	w zakresie rozwoju produktów i usług			
B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.	<p>Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)</p> <p>Priorytet 3a. (EFRR) Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości</p>	<p>II.3 Oś Priorytetowa III Konkurencyjność MŚP</p> <p>II.3.1 Poprawa warunków do rozwoju MŚP</p> <p>II.3.2 Innowacje w MŚP</p> <p>II.3.3 Technologie informacyjno-komunikacyjne w działalności gospodarczej</p> <p>II.3.4 Dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości</p> <p>II.1 Oś Priorytetowa I Nowoczesna gospodarka</p> <p>II.1.1 Kluczowa dla regionu infrastruktura badawcza</p> <p>II.1.2 Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach</p> <p>II.1.3 Profesjonalizacja IOB</p> <p>II.7 Oś Priorytetowa VII Regionalny rynek pracy</p> <p>II.7.3 Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej</p> <p>II.7.4 Wspomaganie procesów adaptacji do zmian na regionalnym rynku pracy (działania z zakresu outplacementu)</p> <p>II.7.5 Wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności</p>		

		gospodarczej poprzez instrumenty finansowe		
B.3 Rozwój edukacji zawodowej.	<p>Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p> <p>Priorytet 8b (EFRR) wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako elementu strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształceniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększenia dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych</p> <p>Priorytet 8i (EFS) zapewnianie dostępu do zatrudnienia</p>	<p>II.11 Oś Priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego</p> <p>II.11.2 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe uczniów</p> <p>II.11.3 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe osób dorosłych</p> <p>II.11.4 Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób dorosłych</p> <p>II.12 Oś Priorytetowa XII Infrastruktura edukacyjna</p> <p>II.12.2 Infrastruktura kształcenia zawodowego</p> <p>II.7 Oś Priorytetowa VII Regionalny rynek pracy</p> <p>II.7.1 Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu</p> <p>II.7.2 Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia</p>		<p>OŚ PRIORYTETOWA I OSOBY MŁODE NA RYNKU PRACY</p> <p><i>Działanie 1.1. Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy</i></p> <p><i>Działanie 1.2 Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy</i></p> <p><i>Działanie 1.3 Wsparcie osób młodych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji</i></p> <p>OŚ PRIORYTETOWA II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI</p> <p><i>Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym</i></p> <p><i>Działanie 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty</i></p> <p><i>Działanie 2.12 Zwiększenie wiedzy o potrzebach kwalifikacyjno-zawodowych</i></p> <p><i>Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie</i></p> <p><i>Działanie 2.15 Kształcenie i szkolenie zawodowe</i></p>

	<p>osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników</p> <p>Priorytet 8ii (EFS) trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych, zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych także poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży</p> <p>Priorytet 8iii (EFS) samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy</p>			<p><i>dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki</i></p>
--	---	--	--	--

<p>B.4 Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.</p>	<p>Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji Priorytet 1a (EFRR) Udoskonalanie infrastruktury B+I i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie B+I oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy</p> <p>Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR) Priorytet 3a. (EFRR) Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności</p>	<p>II.1 Oś Priorytetowa I Nowoczesna gospodarka II.1.1 Kluczowa dla regionu infrastruktura badawcza II.1.2 Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach II.1.3 Profesjonalizacja IOB</p>		<p>OŚ PRIORYTETOWA III SZKOLNICTWO WYŻSZE DLA GOSPODARKI I ROZWOJU <i>Działanie 3.1 Kompetencje w szkolnictwie wyższym</i> <i>Działanie 3.2 Studia doktoranckie</i></p>
--	--	--	--	--

	poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości			
B.5 Aktywna ochrona podstawowych praw pracowniczych.	<p>Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p> <p>Priorytet 8b (EFRR) wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako elementu strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształceniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększenia</p>	<p>II.8 Oś Priorytetowa VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy</p> <p>II.8.1 Wspieranie rozwoju warunków do godzenia życia zawodowego i prywatnego</p> <p>II.8.2 Wzmacnianie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw, przedsiębiorców i ich pracowników</p> <p>II.8.3 Poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy</p> <p>II.8 Oś Priorytetowa VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy</p> <p>II.8.2 Wzmacnianie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw, przedsiębiorców i ich pracowników</p>		

	<p>dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych Priorytet 8iv (EFS) równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego Priorytet 8v (EFS) adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian Priorytet 8vii (EFS) modernizacja instytucji działających na rynku pracy, takich jak publiczne i prywatne służby zatrudnienia oraz lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy, w tym poprzez przedsięwzięcia służące zwiększaniu ponadnarodowej mobilności pracowników oraz systemy mobilności oraz lepszej współpracy instytucji i właściwych zaangażowanych</p>			
--	---	--	--	--

	podmiotów			
Obszar: C. SPOŁECZNOŚĆ				
Cel strategiczny	Umowa Partnerska UE	RPO	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.		II.10 Oś Priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna II.10.1 Infrastruktura ochrony zdrowia	Oś priorytetowa IX Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia Działanie 9.1 Infrastruktura ratownictwa medycznego Działanie 9.2 Infrastruktura ponadregionalnych podmiotów leczniczych	OŚ PRIORYTETOWA V WSPARCIE DLA OBSZARU ZDROWIA <i>Działanie 5.1 Programy profilaktyczne</i> <i>Działanie 5.2 Działania projąkociowe i rozwiązania organizacyjne w systemie ochrony zdrowia ułatwiające dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych</i>
C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.	Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie Priorytet 10i (EFS) ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie	II.12 Oś Priorytetowa XII Infrastruktura edukacyjna II.12.1 Infrastruktura wychowania przedszkolnego II.12.3 Instytucje popularyzujące naukę II.11 Oś Priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego II.11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego		OŚ PRIORYTETOWA II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI <i>Działanie 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty</i>

	<p>równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiającym ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p> <p>Priorytet 10ii (EFS) poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć</p> <p>Priorytet 10iii (EFS) wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym</p>			
--	--	--	--	--

	wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji			
C.3 Rozwój usług opiekuńczych, przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu.	Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją Priorytet 9a (EFRR) inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie	II.9 Oś Priorytetowa IX Włączenie społeczne II.9.1 Aktywna integracja II.9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne II.9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie II.10 Oś Priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna II.10.2 Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych		OŚ PRIORYTETOWA II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI <i>Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna</i> <i>Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych</i> <i>Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym</i> <i>Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym</i> <i>Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej</i>

	<p>włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych</p> <p>Priorytet 9b (EFRR) wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich</p> <p>Priorytet 9i (EFS) aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności</p> <p>Priorytet 9iv (EFS) ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie</p>			
--	--	--	--	--

	<p>ogólnym Priorytet 9v (EFS) wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych</p> <p>Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników Priorytet 8vi (EFS) aktywne i zdrowe starzenie się.</p>			
<p>C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.</p>		<p>II.5 Oś Priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów II.5.3 Dziedzictwo kulturowe</p>	<p>Oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury</p>	
<p>C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.</p>	<p>Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem Priorytet 5 ii., 5b. (FS/EFRR) Wspieranie inwestycji</p>		<p>Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiłowe, w szczególności katastrofy naturalne</p>	

	ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń, przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami		oraz monitoring środowiska	
C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.		II.9 Oś Priorytetowa IX Włączenie społeczne II.9.1 Aktywna integracja		OŚ IV INNOWACJE SPOŁECZNE I WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA <i>Działanie 4.1 Innowacje społeczne</i>
Obszar: D. CENTRUM				
Cel strategiczny	Umowa Partnerska UE	RPO	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
D.1 Rozwój akademickiego ośrodka oddziałującego na rozwój regionu.	Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie Priorytet 10i (EFS)			OŚ PRIORYTETOWA III SZKOLNICTWO WYŻSZE DLA GOSPODARKI I ROZWOJU <i>Działanie 3.1 Kompetencje w szkolnictwie wyższym</i> <i>Działanie 3.2 Studia doktoranckie</i> <i>Działanie 3.3 Umędzynarodowienie polskiego szkolnictwa wyższego</i> <i>Działanie 3.4 Zarządzanie</i>

	<p>ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p> <p>Priorytet 10ii (EFS) poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć</p> <p>Priorytet 10iii (EFS) wyrównywanie</p>			<p><i>w instytucjach szkolnictwa wyższego</i></p>
--	--	--	--	---

	<p>dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji Priorytet 10iv (EFS) lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich</p>			
--	--	--	--	--

	<p>jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p> <p>Priorytet 10a (EFRR) inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>			
<p>D.2 Tworzenie w partnerstwie uczelni i przedsiębiorstw rynkowych centrów badawczo-rozwojowych i form transferu technologii o znaczeniu ponadregionalnym.</p>	<p>Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji</p> <p>Priorytet 1a (EFRR) Udoskonalanie infrastruktury B+I i zwiększanie zdolności do osiągnięcia</p>	<p>II.1 Oś Priorytetowa I Nowoczesna gospodarka</p> <p>II.1.1 Kluczowa dla regionu infrastruktura badawcza</p> <p>II.1.2 Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach</p>		

	doskonałości w zakresie B+I oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy			
D.3 Kreowanie wysokiej jakości oferty kulturalnej.			Oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury	
D.4 Wypełnienie historycznej misji Miasta z Jasną Górą, poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.			Oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury	
D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu.	Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach Priorytet 4e, 4v (FS/EFRR) Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów	II.4 Oś Priorytetowa IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna II. 4.5 Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie	Oś priorytetowa VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach Działanie 6.1 Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach	

	terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu			
D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej.				

11. Wskaźniki rezultatu

Przy podanych niżej wskaźnikach znakami graficznymi zaznaczmy oczekiwania:

↑ - wzrost/poprawa

→ - utrzymanie obecnego poziomu

↓ - obniżenie

Lp.	Nazwa wskaźnika / Jednostka miary oczekiwania	Źródło	Wartość wskaźnika		
			Rok bazowy	2015	2016
Wskaźniki ogólne					
1	Przyrost naturalny na 1000 ludności / - (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	-4,10	-4,4	
2	Wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	-3,50		
3	Migracje na pobyt stały gminne - saldo migracji gminnych wewnętrznych / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	-723,00	-728	
4	Migracje na pobyt stały gminne - saldo migracji zagranicznych / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	-96,00		
5	Gęstość zaludnienia - ludność na 1 km ² / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1 441,00	1 429	
Wskaźniki obciążenia demograficznego					
6	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	60,80	63,3	

7	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	149,80	156,3	
8	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	36,50	38,6	
9	Dochody budżetu miasta per capita/ zł (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	4 555,20	4 841,61	
10	Dochody własne budżetu per capita /zł (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 409,92	2 634,82	
11	Dochody z udziału w podatku PIT per capita / zł (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	959,54	1 067,45	
12	Poziom wydatków majątkowych w stosunku do ogółu wydatków / - (rok bazowy 2014) ↑	System Analiz Samorządowych, www.sas24.org	15,26	15,07	
13	Poziom wydatków majątkowych per capita / zł (rok bazowy 2014) ↑	System Analiz Samorządowych, www.sas24.org	704,12	728,26	
14	Wskaźnik procentowy zadłużenia miasta w stosunku do dochodów ogółem / % (rok bazowy 2014) →	System Analiz Samorządowych, www.sas24.org	41,86	4,66	
15	Zadłużenie miasta per capita / zł (rok bazowy 2014) →	System Analiz Samorządowych, www.sas24.org	1 906,82	225,42	
16	Pracujący ogółem / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	73 525		
17	Stopa bezrobocia rejestrowanego / % (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	11,2	8,5	
18	Produkt krajowy per capita / zł (rok bazowy 2013) ↑	Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	36 349,00		
Obszar A. Przestrzeń					

A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.

1	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	17,5	20,8	
2	Obszary prawnie chronione / ha (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1 012	1 012	
3	Wielkość zagospodarowanych obszarów zielonych na terenie miasta / ha (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	487,33	486,80	
4	Wielkość zagospodarowanych obszarów zielonych na obszarze dzielnic: Śródmieście, Stare Miasto, Ostatni Grosz, Raków (obszar wskazany do rewitalizacji) /ha (rok bazowy 2015) ↑	Dane Wydziału Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Urzędu Miasta Częstochowy	22,65	rok bazowy	

A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.

5	Stan techniczny dróg publicznych (całkowita długość, wymagająca remontu, wskaźnik dekapitalizacji):				
a	- drogi krajowe (całkowita długość) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	46,4	rok bazowy	
b	- drogi krajowe (wymagająca remontu) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	16,4	rok bazowy	
c	- drogi krajowe (wskaźnik dekapitalizacji) / % (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	35,3	rok bazowy	
d	- drogi wojewódzkie (całkowita długość) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	20,5	rok bazowy	
e	- drogi wojewódzkie (wymagająca remontu) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	12,4	rok bazowy	

f	- drogi wojewódzkie (wskaźnik dekapitalizacji) / % (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	60,5	rok bazowy	
g	- drogi powiatowe (całkowita długość) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	129,8	rok bazowy	
h	- drogi powiatowe (wymagająca remontu) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	73,4	rok bazowy	
i	- drogi powiatowe (wskaźnik dekapitalizacji) / % (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	56,5	rok bazowy	
j	- drogi gminne (całkowita długość) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	456,6	rok bazowy	
k	- drogi gminne (wymagająca remontu) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	337	rok bazowy	
l	- drogi gminne (wskaźnik dekapitalizacji) % (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	73,8	rok bazowy	
ł	- ogółem (całkowita długość) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	653,3	rok bazowy	
m	- ogółem (wymagająca remontu) / km (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	439,2	rok bazowy	
n	- ogółem (wskaźnik dekapitalizacji) / % (rok bazowy 2015) ↓	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	67,2	rok bazowy	
6	Pomiary ruchu pojazdów na drogach krajowych ogółem (średni dobowy ruch roczny SDRR):				
a	- Kruszyna – Częstochowa / poj./dobę (rok bazowy 2015) →	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	35 414	rok bazowy	

b	- Częstochowa – Poczesna / poj./dobę (rok bazowy 2015) →	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	48 493	rok bazowy	
c	- Kłobuck – Częstochowa / poj./dobę (rok bazowy 2015) →	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	10 434	rok bazowy	
d	- Blachownia – Częstochowa / poj./dobę (rok bazowy 2015) →	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	11 455	rok bazowy	
e	- Częstochowa – Janów / poj./dobę (rok bazowy 2015) →	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	4 489	rok bazowy	
f	- Rędziny – Częstochowa / poj./dobę (rok bazowy 2015) →	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	7 525	rok bazowy	
7	Ilość pojazdów zarejestrowanych w Częstochowie:				
a	- ogółem / szt. (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	284 728	291 799	
b	- samochody osobowe / szt. (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	110 209	11 3250	
c	- samochody ciężarowe / szt. (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	18 641	18 707	
8	Pojazdy na 1000 mieszkańców:				
a	- samochody osobowe na 1000 ludności / szt. (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	478,9	496,3	

b	- samochody ciężarowe na 1000 ludności / szt. (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	86,9	87,	
9	Wypadki drogowe na 100 tys. ludności (rok bazowy 2014) / osoba ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	201,6	146,8	
10	Roczne przewozy pasażerów autobusami miejskimi / osoba ↑	-	-		
11	Roczne przewozy pasażerów tramwajami / osoba ↑	-	-		
12	Długość ścieżek rowerowych na terenie miasta / km (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	51	65	
13	Wskaźnik: ścieżki rowerowe na 10 tys. km kw./ km (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3193,3	4069,9	
14	Liczba osób korzystających z usług centrum przesiadkowego / osoba (rok bazowy 2015) ↑	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	0	rok bazowy	
A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.					
15	Wskaźniki podstawowe z Diagnozy obszaru zdegradowanego MPR				
a	Wielkość obszaru terenów przemysłowych, zmodernizowanych z przeznaczeniem pod nowe inwestycje ↑	-	-		
A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.					
16	Liczba oddanych budynków mieszkalnych ogółem / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	192	186	
17	Liczba oddanych budynków wielomieszkaniowych / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	11,00	7	

18	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (budynki o dwóch mieszkania oraz budynki o trzech i więcej mieszkaniach) / m ² (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	61,8	62,0	
19	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę / m ² (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	26,3	26,7	
20	Mieszkania na 1000 mieszkańców / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	426,2	26,7	
21	Mieszkania oddane do użytkowania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	98	66	
22	Liczba oddanych do użytkowania lokali socjalnych / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	339	580	
23	Liczba funkcjonujących mieszkań chronionych / szt. (rok bazowy 2015) ↑	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	6	rok bazowy	
24	Mieszkania wyposażone w instalacje:				
a	- wodociągi / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	96 637		
b	- ustęp / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	95 334		
c	- łazienka / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	93 691		
d	- gaz z sieci / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	71 807		
e	- centralne ogrzewanie/ szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	83 348		
25	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności:				

a	- wodociągi / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	96,2		
b	- kanalizacja / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	87,7		
c	- gaz sieciowy / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	73,3		
26	Mieszkania wyposażone w instalacje w % ogółu mieszkań:				
a	- wodociąg / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	98,5		
b	- łazienka % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	95,5		
c	- centralne ogrzewanie % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	85,0		

A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.

27	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	208 397	208 778	
28	Odpady wytwarzane w ciągu roku ogółem / t (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	194,6 tys.	249,9 tys.	
29	Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku, ogółem / t (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	67 171,86	66691,86	
30	Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca / kg (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	290,1	291,1	
31	Zużycie wody na potrzeby przemysłu / dam ³ (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 879	4 223	
32	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	221 462	219 658	

33	zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca / m ³ (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	37	36,8	
34	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	201 908	200 582	
35	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej / km (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	562	577,8	
36	Długość kanalizacji deszczowej / km (rok bazowy 2014) ↑	Biuro Inżyniera Miejskiego Urzędu Miasta Częstochowy	454,60		
37	Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM10 (stanowisko pomiarowe ul. Armii Krajowej) (norma 40 ug/m ³) / ug/m ³ (rok bazowy 2014) ↓	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, http://www.katowice.pios.gov.pl	48	45	
38	Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM2,5 (stanowisko pomiarowe ul. Armii Krajowej) (norma 26 ug/m ³) / ug/m ³ (rok bazowy 2014) ↓	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, http://www.katowice.pios.gov.pl	45	32	
39	Ozon (stanowisko pomiarowe ul. Baczyńskiego) (norma 125 ug/m ³) / ug/m ³ (rok bazowy 2014) ↓	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, http://www.katowice.pios.gov.pl	148		
40	Średnioroczne stężenie benzo(a)pirenu (stanowisko pomiarowe ul. Baczyńskiego) (norma 1 ug/m ³) / ug/m ³ (rok bazowy 2014) ↓	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, http://www.katowice.pios.gov.pl	3	1,5	
41	Średnioroczne stężenie dwutlenku siarki (stanowisko pomiarowe ul. Armii Krajowej) (norma 125 ug/m ³) / ug/m ³ (rok bazowy 2014) ↓	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, http://www.katowice.pios.gov.pl	69		
42	Średnioroczne stężenie dwutlenku azotu (stanowisko pomiarowe ul. Armii Krajowej) (norma 40 ug/m ³) / ug/m ³ (rok bazowy 2014) ↓	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, http://www.katowice.pios.gov.pl	19	39	

A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.					
43	Liczba odbiorców energii elektrycznej w gospodarstwach domowych / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	98 385		
44	Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca) / kWh (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	704,8		
45	Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych / m ³ (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	124,40		
46	Zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych / m ³ (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	37	36,8	
47	Liczba obiektów publicznych należących do miasta w których przeprowadzono termomodernizację / szt. (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych Urzędu Miasta Częstochowy	0	rok bazowy	
48	Liczba budynków mieszkalnych zarządzanych przez jednostkę miejska w których przeprowadzono termomodernizację / szt. (rok bazowy 2015) ↑	Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych Urzędu Miasta Częstochowy	15	rok bazowy	
Obszar B. Praca					
1	Wielkość terenów w Częstochowie objętych przez Specjalne Strefy Ekonomiczne / ha (rok bazowy 2015) →	Wydział Funduszy Europejski i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	118,9	rok bazowy	
2	Wielkość wyznaczonych, przygotowanych planistycznie i infrastrukturalnych pod potrzeby inwestora terenów inwestycyjnych / ha (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Funduszy Europejski i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	36,5	rok bazowy	
3	Liczba podmiotów gospodarczych korzystających z pomocy publicznej Miasta związanej z tworzeniem nowych miejsc pracy / szt. (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Podatków i Opłat Urzędu Miasta Częstochowy	50	rok bazowy	

4	Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach korzystających z pomocy publicznej Miasta na ten cel / szt. (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Podatków i Opłat Urzędu Miasta Częstochowy	263	rok bazowy	
5	Podmioty gospodarki narodowej ogółem / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	26 667	26 744	
6	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Częstochowie / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	19 725	19 480	
7	Liczba spółek prawa handlowego zarejestrowanych w KRS / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 844	2 951	
8	Liczba spółek prawa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	468	478	
9	Wyniki finansowe przedsiębiorstw zatrudniających pow.10 osób:				
a	Przychody / zł (rok bazowy 2013) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	13 922,7 mln		
b	Koszty / zł (rok bazowy 2013) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	13 751,8 mln		
c	Wynik finansowy / zł (rok bazowy 2013) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	170,9 mln		
d	Wynik finansowy brutto / zł (rok bazowy 2013) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	171,5 mln		
e	Wynik finansowy netto / zł (rok bazowy 2013) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	148,9 mln		
10	Wskaźniki kosztów, rentowności i płynności finansowej w podmiotach zatrudniających pow. 10 os.				
a	Wskaźnik kosztów (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	98,8		

b	Wskaźnik rentowności obrotu brutto (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1,2		
c	Wskaźnik rentowności obrotu netto (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1,1		
d	Wskaźnik płynności finansowej I stopień (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	21,0		
e	Wskaźnik płynności finansowej II stopień (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	70,9		
f	Wskaźnik płynności finansowej III stopień (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	107,8		
11	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach / mln zł (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	953,9		
12	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach / mln zł (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	10 642,7		
13	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca) / zł (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	46248		
14	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto / zł (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 526,81	3644,53	
15	Liczba uczniów szkół zawodowych (Szkoly średnie zawodowe razem) / osoba ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5677	5640	
16	Liczba absolwentów średnich szkół zawodowych (Szkoly średnie zawodowe razem) / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1120	1129	
17	Zdawalność egzaminu maturalnego w średnich szkołach zawodowych / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	68,2	69,6	
18	Zdawalność egzaminu zawodowego / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	75,8	rok bazowy	

C. Społeczność

C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.

1	Liczba osób w wieku do 18 lat dotkniętych schorzeniami:				
a	- zaburzenia refrakcji i akomodacji oka / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa	1 273,00		
b	- zniekształcenia kręgosłupa / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa	1 274,00		
c	- dychawica oskrzelowa / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa	1 105,00		

d	- otyłość / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa	421,00		
2	zgony na 1000 ludności (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	11,83	12,00	
3	zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych / promil (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5,6	2,9	
4	zgony z powodu nowotworów ogółem na 100 tys. ludności (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	311		
5	zgony osób z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	563,6		
6	Schorzenia osób w wieku powyżej 19 lat:				
a	- choroby układu krążenia / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.	26 207		
b	- choroby układu mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.	5 455		

c	- cukrzyca / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.	7 535		
d	- przewlekły nieżyt oskrzeli, dychawica oskrzelowa / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.	4 470		
e	- nowotwory złośliwe ↓				
7	Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności / szt. (rok bazowy 2015)	Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności	12 895	rok bazowy	
a	- do 16 roku życia / szt. (rok bazowy 2015) ↓	Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności	935	rok bazowy	
b	- powyżej 16 roku życia / szt. (rok bazowy 2015) ↓	Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności	11 960	rok bazowy	
8	Liczba osób ćwiczących w klubach sportowych				
a	- ogółem / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	6 174		
b	- do 18 roku życia / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	4 074		
C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.					
9	Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych / miejsce (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	200	353	

10	Wskaźnik uprzedzszkolnienia dzieci 3-5 lat % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	87,9	93,8
11	Wskaźnik uprzedzszkolnienia dzieci w wieku 3 - 4 lat % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	82,8	88,
12	Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych; szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	20	20
13	Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych; szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5	4
14	Uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach; gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	23	23
15	Uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach; gimnazja dla dzieci i młodzieży specjalne / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	6	5
16	Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących; licea ogólnokształcące dla młodzieży bez specjalnych / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	27	27
17	Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych; zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży specjalne / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	9	9
18	Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych; szkoły specjalne przysposabiające do pracy zawodowej / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	6	6
19	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (język polski, przedmioty przyrodnicze, język angielski):			

a	język polski / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	65,22	rok bazowy	72,69
b	historia i wiedza o społeczeństwie / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	65,37	rok bazowy	58,77
c	matematyka / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	49,42	rok bazowy	49,12
d	przedmioty przyrodnicze / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	51,34	rok bazowy	53,57
e	język angielski na poziomie podstawowym / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	69,84	rok bazowy	69,48
20	Zdalność egzaminu maturalnego w szkołach pogimnazjalnych ogólnokształcących / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	75,8	rok bazowy	86,10
21	Średni wynik egzaminu maturalnego				
a	język polski / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	65,6	rok bazowy	59,56
b	matematyka / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	54,2	rok bazowy	54,53
c	język angielski podstawowy / % (rok bazowy 2015) ↑	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	78,3	rok bazowy	71,26
22	Zdalność egzaminu maturalnego w szkołach pogimnazjalnych zawodowych / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	68,2	rok bazowy	67,00
23	Liczba uczniów uczestniczących w edukacji kulturalnej prowadzonej przez miejskie placówki kulturalne / osoba				
a	- szkoły podstawowe / osoba ↑	-	-		
b	- szkoły gimnazjalne / osoba ↑	-	-		

c	- szkoły pogimnazjalne ogólnokształcące / osoba ↑	-	-		
d	- szkoły pogimnazjalne zawodowe / osoba ↑	-	-		
C.3 Rozwój usług społecznych, przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.					
24	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej:				
a	- osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	11 524	10 774	
b	- z powodu ubóstwa / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5 085	4891	
c	- bezrobocia / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 802	3175	
d	- niepełnosprawności / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 900	2797	
e	- długotrwałej lub ciężkiej choroby / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 222	3355	
f	- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	997	1059	
g	- alkoholizmu / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	262	234	
h	- narkomanii / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	14	21	
i	- potrzeby ochrony macierzyństwa / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	221	243	

j	- bezdomności / osoba (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	507	534	
25	Liczba rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy domowej ↓	-	-		
26	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	387	374	
27	Liczba dzieci objętych dożywianiem w szkołach / osoba (rok bazowy 2014) →	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	1 982		
28	Liczba osób korzystających z Karty Seniora / osoba (rok bazowy XII 2015) ↑	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	7220	rok bazowy	
29	Liczba osób korzystających z Karty Rodzony Wielodzietnej / osoba (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy	646	rok bazowy	
C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.					
30	Liczba obiektów zabytkowych korzystających z dotacji miasta na renowację / obiekt (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	3	rok bazowy	2
31	Liczba zarządzanych przez Miasto obiektów zabytkowych poddanych renowacji / obiekt (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	0	rok bazowy	0
32	Liczba czytelników w miejskich placówkach bibliotecznych (czytelnicy w ciągu roku) / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	41 663	39684	
33	Frekwencja zwiedzających Muzeum Częstochowskie / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	38 726	34 660	
34	Frekwencja zwiedzających Miejską Galerię Sztuki / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	33 447		
35	Liczba dzieci uczestniczących w zajęciach edukacyjnych Miejskiego Domu Kultury / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	9 703		

36	Liczba seniorów uczestniczących w zajęciach Miejskiego Domu Kultury ↑	-	-		
37	Liczba wydarzeń kulturalnych w ramach „Aleja, tu się dzieje” / szt. (rok bazowy 2015) →	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	141	Rok bazowy	
38	Liczba wydarzeń kulturalnych, partnerów organizacyjnych i uczestników „Nocy Kulturalnej” / szt. →	-	-		
39	Liczba słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku / osoba (rok bazowy 2015) ↑	Informacja Uniwersytetu Trzeciego Wieku	1 650	rok bazowy	
C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.					
40	Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych:				- -
a	- ogółem / szt. (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5 697	5039	
b	- kryminalnych / szt. (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 999	3771	
c	- gospodarczych / szt. (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1 085	757	
d	- drogowych / szt. (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	476	387	
e	- przeciw życiu i zdrowiu / szt. (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	194	154	
f	- przeciwko mieniu / szt. (rok bazowy 2014) ↓	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 957	2852	
41	Wskaźnik wykrywalności przestępstw:				
a	- ogółem / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	71	67,1	

b	- kryminalnych / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	62	60,6	
c	- gospodarczych / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	90	80,2	
d	- drogowych / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	97,7	96,9	
e	przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	0,84	0,6	
f	przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	12,77	12,45	
42	Interwencje Straży Miejskiej / szt. (rok bazowy 2015) →	Komenda Straży Miejskiej w Częstochowie	46 002	rok bazowy	
43	Wskaźnik interwencji Straży Miejskiej na 1000 mieszkańców / szt. (rok bazowy 2015) →	Komenda Straży Miejskiej w Częstochowie	210	rok bazowy	
C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.					
44	Liczba organizacji pozarządowych:				
a	- stowarzyszeń organizacji społecznych / szt. (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	685	712	
b	- fundacji / szt. (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	137	164	
45	Budżet obywatelski:				
a	- frekwencja % (rok bazowy 2015) ↑	www. http://konsultacje.czestochowa.pl /	18,31	rok bazowy	
b	- liczba zgłoszonych wniosków / szt. (rok bazowy 2015) →	www. http://konsultacje.czestochowa.pl /	761	rok bazowy	

46	Frekwencja w wyborach parlamentarnych i samorządowych:				
a	frekwencja w wyborach samorządowych - Sejmiki wojewódzkie / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	41,36	-	
b	frekwencja w wyborach samorządowych - Rady gmin i rady miast w miastach na prawach powiatu / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	41,37	-	
c	frekwencja w wyborach samorządowych - Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - I tura wyborów / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	41,39	-	
d	frekwencja w wyborach samorządowych - Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - II tura wyborów / % (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	36,31	-	
e	Frekwencja w wyborach parlamentarnych – sejm / % (rok bazowy 2015) ↑	www.parlament2015.pkw.gov.pl	55,06	rok bazowy	
f	Frekwencja w wyborach parlamentarnych – senat / % (rok bazowy 2015) ↑	www.parlament2015.pkw.gov.pl	55,05	rok bazowy	
Obszar D. Centrum					
1	Liczba szkół wyższych / szt. (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	6	6	
2	Liczba studentów szkół wyższych / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	16 784	15347	
3	Liczba absolwentów – ogółem / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5 549	5328	
a	- kobiety / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 368	3305	

b	- mężczyźni / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 181	2023	
4	Frekwencja na imprezach Juwenaliowych / osoba ↑	-	-		
5	Liczba obcokrajowców studiujących na uczelniach publicznych / osoba ↑	-	-		
6	Ilość podpisanych umów partnerskich przez Politechnikę i AJD z uczelniami w innych krajach / szt. ↑	-	-		
7	Ilość podmiotów gospodarczych współpracujących z Politechniką i AJD w zakresie badań i wdrożeń / szt. ↑	-	-		
8	Ilość funkcjonujących w Częstochowie centrum badawczo-rozwojowych / szt. (rok bazowy 2015) ↑	Centrum Obsługi Inwestora, Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju	1	rok bazowy	
9	Frekwencja widzów Teatru / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	68 813	74 188	
10	Frekwencja na koncertach symfonicznych Filharmonii / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	56 087	54 238	
11	Liczba występujących i widzów MFMS Gaude Mater / osoba (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	7 000	rok bazowy	
12	Liczba uczniów szkoły artystyczne ogólnokształcące dające uprawnienia zawodowe / osoba (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	389	377	
13	Liczba uczniów szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych (rok bazowy 2014) →	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	177	177	
14	Liczba studentów wydziałów artystycznych →	-	-		
15	Szacunkowa liczba uczestników największych wydarzeń kulturalnych:				
a	- Sylwester / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	3 000		

b	- Festiwal Off Frytka / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	5 000		
c	- Europejskie Dni Kultury Ludowej / osoba ↑	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	10 000		
d	- Dni Samorządu Terytorialnego / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	4 000		
e	- Dni Częstochowy / osoba (rok bazowy 2014) ↑	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	6 000		
16	Liczba pielgrzymów przybywających na Jasną Górę / osoba (rok bazowy 2015) →	Jasna Góra http://www.jasnagora.com/tematy/Statystyki%20pielgrzymkowe/temat_61	3 700 000		rok bazowy
17	Liczba pielgrzymek przybywających na Jasną Górę / szt. (rok bazowy 2015) →	Jasna Góra http://www.jasnagora.com/tematy/Statystyki%20pielgrzymkowe/temat_61	204		rok bazowy
18	Liczba pieszych pielgrzymek przybywających na Jasną Górę / szt. (rok bazowy 2015) →	Jasna Góra http://www.jasnagora.com/tematy/Statystyki%20pielgrzymkowe/temat_61	267		rok bazowy
19	Liczba miejsc noclegowych / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 456		2 300
20	udzielone noclegi / szt. (rok bazowy 2014) ↑	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	237 334		261 926
21	Liczba osób dojeżdżających do pracy w Częstochowie / osoba (rok bazowy 2012) →	Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego w Wydziale Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego (Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego ze szczególnym uwzględnieniem Miasta Częstochowa - dane dot. 2015r.)	22 000		180 898

22	Liczba osób dojeżdżających do szkół / osoba (rok bazowy 2012) ↑	Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego w Wydziale Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego (Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego ze szczególnym uwzględnieniem Miasta Częstochowa - dane dot. 2015r.)	18 000		
23	Liczba osób wyjeżdżających do innych gmin do pracy / osoba (rok bazowy 2015) ↓	Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego w Wydziale Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego (Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego ze szczególnym uwzględnieniem Miasta Częstochowa - dane dot.2015r.)	-	14 773	
24	Liczba osób wyjeżdżających do innych gmin do szkół / osoba ↓	-	-		
25	Liczba jednostek samorządowych realizujących Strategię RIT dla Subregionu Północnego w ramach RPOWSL 2014-2020 / JST (rok bazowy 2015) →	Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy http://fe.czystochowa.pl/data/other/porozumienie_z_dnia_6_marca_2015r.pdf	34	rok bazowy	34
26	Liczba projektów zrealizowanych w ramach Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych / szt. (rok bazowy 2015) ↑	Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	0	rok bazowy	

12. Wdrożenie, monitoring, ewaluacja

Strategia Rozwoju Miasta wyznacza ogólne ramy dla działań prorozwojowych władz samorządu Miasta Częstochowy oraz jej partnerów lokalnych, w tym środowiska akademickiego, przedsiębiorców, aktywistów organizacji pozarządowych. Strategia, wraz ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, w ramach określonych Wieloletnią Prognozą Finansową, wskazuje kierunek polityki prorozwojowej realizowanej za pośrednictwem instrumentów wdrażania:

- polityk i programów sektorowych wskazujących w perspektywie kilkuletniej (do 2020r.) rozwój w poszczególnych sferach działań priorytetowych;
- projektów o charakterze wieloletnim lub jednorocznym.

Działania określone w instrumentach wdrażania są ujmowane w Wieloletnim Planie Inwestycyjnych, stanowiącym podstawę corocznego planowania budżetu Miasta.

Wdrażanie Strategii Rozwoju Miasta wymaga przyjęcia lub aktualizacji następujących polityk i programów sektorowych.

Nazwa dokumentu	Cel strategiczny	Termin przygotowania /aktualizacji
Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego	A.1	2017
Miejski Program Rewitalizacji	A.3	2016
Strategia Rozwoju zrównoważonego transportu miejskiego	A.2	2017
- Wieloletni program modernizacji układu komunikacyjnego	A.2.1, A.2.2, A.2.3, A.2.4, A.2.5	2017
- Zintegrowany plan transportowy z zakresu zbiorowego transportu pasażerskiego dla aglomeracji częstochowskiej	A.2.6, D.5	2018
Strategia rozwoju budownictwa mieszkaniowego	A.4	2018
Program Ograniczania Niskiej Emisji	A.5	2018
Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy	A.6	2017
Plan działań na rzecz zrównoważonej energii dla miasta Częstochowy (SEAP)	A.6	2018
Lokalny plan działań dotyczący efektywności energetycznej dla miasta Częstochowy (CEEAP)	A.6	2018
Program wspierania przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy w Częstochowie na lata 2013-	B.1, B.2, B.3, B.4	2018

2018		
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych	C.1, C.3	2017
Wieloletni Plan Profilaktyki Prozdrowotnej	C.1	2018
Program Rozwoju Usług Edukacyjnych	C.2	2018
Program Rozwoju Kapitału Społecznego	C.4, C.6, D.3, D.4	2018
„Bezpieczna Częstochowa” Program Działań na rzecz porządku publicznego i bezpieczeństwa	C.5	2018
Plan zabezpieczenia miasta przed skutkami katastrof i ekstremalnych zjawisk pogodowych	C.5	2018
„Akademicka Częstochowa” Program działań na rzecz poprawy jakości usług edukacyjnych uczelni częstochowskich /przygotowany przez środowisko akademickie/	D.1, D.2	2018

Wymieniony katalog nie zwalnia z obowiązku przygotowywania programów wskazanych jako obligatoryjne dla samorządu w ustawach, dokumentach rządowych i programach regionalnych oraz innych programów wskazanych do przygotowania przez Radę Miasta Częstochowy.

Każdy z wymienionych programów sektorowych, za wyłączeniem ustawowo zdefiniowanych (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Miejski Program Rewitalizacji, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych) powinien zawierać:

- szczegółową diagnozę stanu miasta w określonym obszarze,
- analizę SWOT,
- priorytety, cele strategiczne i kierunki działań,
- wykaz niezbędnych projektów służących realizacji programu,
- wskazanie partnerów realizujących zadania/ działania wskazane w programie,
- określenie ram finansowania projektów,
- wskaźniki pomiaru założonych efektów,
- analizy czynników ryzyka,
- procedurę wdrażania i monitorowania programu.

Instrumentem uzupełniającym realizację Strategii są projekty składane przez jednostki samorządu Miasta Częstochowy i partnerów w realizacji Strategii, dotyczące szczegółowo ukierunkowanych działań lub zadań. Zgłoszenie projektu powinno zawierać:

- nazwę projektu,
- lokalizację/ zasięg przestrzenny,
- wykaz partnerów realizujących projekt,
- cel strategiczny projektu,

- rezultaty projektu, wraz ze wskaźnikami pomiaru,
- zakres projektu,
- nakłady niezbędne dla uruchomienia,
- szacunkowe koszty funkcjonowania projektu,
- wymiar czasowy projektu,
- czynniki ryzyka.

Identyczne wymogi dotyczą także wykazu projektów wskazanego w programach sektorowych. Zgłoszenia projektów powinny zostać przekazane odpowiedniej komórce Urzędu Miasta Częstochowy nie później niż do 30 czerwca roku poprzedzającego realizację projektu.

Konieczność ochrony walorów przestrzennych Częstochowy skłaniać powinna do aktywnego wykorzystania instrumentów wynikających z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W szczególności dotyczy to, po przeprowadzeniu w myśl art. 10 ust 1 pkt 4a audytu krajobrazowego, wyznaczenia obszaru krajobrazu priorytetowego, określonego art. 2 pkt 16f ww. ustawy. Audyt krajobrazowy potwierdzić też może wskazanie podjęcia, przy współpracy z samorządem Gminy Mstów, działań na rzecz uchwalenia przez Sejmik Samorządowy Województwa Śląskiego ochrony przyrodniczej obszaru „Mirowskiego Przełomu Warty” w formie wskazanej w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w art.6 ust 1 pkt 4 i art 23 jako obszar chronionego krajobrazu.

Przeprowadzona Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Częstochowy wskazuje na występowanie na obszarze miasta, cech określonych w ustawie z dnia 9 października 2015 o rewitalizacji, w art. 9 ust 1. Tym samym uznać należy konieczność podjęcia działań przewidzianych w ustawie o rewitalizacji.

Koordinacją i wdrożeniem Strategii oraz wynikających z niej programów sektorowych zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta. W skład zespołu wchodzi: zastępcy Prezydenta Miasta, Skarbnik i Sekretarz Miasta, naczelnicy/kierownicy kluczowych wydziałów/jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta, wyznaczeni dyrektorzy gminnych jednostek organizacyjnych i przedstawiciele spółek komunalnych świadczących usługi użyteczności publicznej. Zespołowi przewodniczy wyznaczony przez Prezydenta Miasta zastępca Prezydenta Miasta. Za obsługę administracyjną i przygotowanie prac zespołu odpowiada Naczelnik wydziału właściwego ds. strategii rozwoju miasta.

Oceną procesu wdrażania i realizacji Strategii zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta, przy współpracy z Radą Miasta Częstochowy, Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Miasta, rad dzielnic, Miejskiej Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miasta, reprezentanci środowiska akademickiego, środowiska przedsiębiorców, związków zawodowych oraz innych organizacji pozarządowych i środowisk łączących mieszkańców Częstochowy. Zespół jest gremium opiniodawczo-

doradczym, pracującym społecznie, przedstawiającym przyjęte stanowiska Prezydentowi Miasta i Radzie Miasta. Zasady powołania Zespołu i regulamin jego pracy określa Prezydent Miasta w drodze zarządzenia.

Obsługę administracyjną zespołu zapewnia Naczelnik Wydziału właściwego ds. strategii rozwoju miasta.

Podstawowym zadaniem Zespołu ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta jest analizowanie i wybór bieżących działań i zadań służących realizacji strategii i programów. W szczególności Zespół dokonuje wyboru projektów zgłoszonych w programach sektorowych lub indywidualnie na kartach zgłoszeń i ustala termin ich realizacji przez wpisanie do Wieloletniej Prognozy Finansowej. Dokonując wyboru Zespół kieruje się następującymi kryteriami:

- możliwości finansowe budżetu miasta wraz z oceną możliwości uzyskania współfinansowania zewnętrznego w zakresie uruchomienia i utrzymania projektu,
- zgodność projektu z celami Strategii Rozwoju Miasta,
- stan i poziom przygotowania projektu,
- przy projektach realizowanych w partnerstwie: ocena podziału kosztów i ryzyka w zakresie uruchomienia i utrzymania projektu,
- mierzalne korzyści budżetowe, gospodarcze lub społeczne wykazane wskaźnikami,
- wpływ projektu na rozwój partnerstwa społecznego,
- ocena ryzyka występującego na etapie uruchomienia i utrzymania projektu.

Rekomendowane przez Zespół projekty, wpisane do projektu WPF, zostają przedstawione Radzie Miasta wraz z projektem budżetu miasta w terminie określonym ustawą. Wykaz projektów zgłoszonych indywidualnie na Kartach Zgłoszeń wraz z oceną Zespołu jest publikowany w terminie zbieżnym z ustawowym terminem publikacji projektu budżetu miasta. Ocena Zespołu jest ostateczna, nie przysługuje od niej prawo odwołania.

Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta dokonuje cyklicznej oceny procesu realizacji Strategii. W szczególności raz w roku, do dnia 15 października, przedstawia Prezydentowi Miasta raport oparty na wskaźnikach rezultatu wskazanych w Strategii Rozwoju Miasta oraz własną ocenę wykonania strategii i wynikających z niej programów sektorowych. W ramach tej oceny zespół może wnioskować o wprowadzenie zmian lub korekt w treść Strategii lub w procedury jej realizacji.

Prezydent Miasta, przynajmniej dwa razy w ciągu swojej kadencji, przedstawia Radzie Miasta sprawozdanie z realizacji Strategii Rozwoju Miasta. Pierwszy termin wiąże się z otwarciem kadencji; sprawozdanie powinno zostać złożone radnym Rady Miasta nie później niż 3 miesiące od dnia objęcia funkcji przez Prezydenta Miasta (od dnia złożenia przysięgi na sesji Rady Miasta). Drugi obligatoryjny termin to: nie później niż na 6 miesięcy przed końcem kadencji. W ramach sprawozdania Prezydent Miasta przedstawia:

1. zaktualizowaną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej miasta,

2. ocenę wdrożenia i realizacji strategii uzasadnioną mierzalnymi wskaźnikami,
3. porównanie podstawowych mierzalnych wskaźników rozwoju Częstochowy z innymi miastami polskimi o podobnym potencjale ludnościowym,
4. wykaz najważniejszych, wynikających z wdrażania Strategii działań i zadań zrealizowanych,
5. ocenę realizacji wynikających ze Strategii programów sektorowych.

Uzupełniająco, ocenę realizacji Strategii i programów sektorowych przedstawia w imieniu Zespołu ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta Przewodniczący Zespołu lub osoba przez niego upoważniona.

Warunkiem niezbędnym utrzymania Częstochowy na drodze trwałego zrównoważonego rozwoju jest powszechna akceptacja społeczna i aktywny udział obywatelski w urzeczywistnieniu wizji rozwojowej wskazanej w Strategii. Potrzebna jest stała partycypacja społeczna, nie tylko na etapie przygotowania Strategii, ale także w procesie jej realizacji i zarządzania miastem. Wymaga to określenia, gwarantujących partycypację społeczną, procedur konsultowania procesu przygotowania i realizacji wynikających ze Strategii programów sektorowych oraz procesu wyboru projektów uwzględnianych w planowanych Wieloletnich Prognozach Finansowych. W doborze tych projektów preferowane powinny być rozwiązania zakładające partnerstwo publiczno-społeczne lub partnerstwo publiczno-prywatne. Urząd Miasta Częstochowy powinien wprowadzić program edukacji obywatelskiej kierowany do mieszkańców Częstochowy i Subregionu Północnego informujący nie tylko o Strategii i wdrażanych politykach lokalnych, ale także o zasadach nowej polityki wspólnotowej Unii Europejskiej wobec miast, polityce miejskiej prowadzonej przez władze Rzeczypospolitej Polskiej oraz roli miast w regionalnych strategiach i programach operacyjnych. Wskazane jest tworzenie mechanizmu wymiany doświadczeń, pokazywania dobrych wzorców działań, a także uruchomienie forum wymiany poglądów między mieszkańcami Częstochowy. Od poziomu wiedzy, doświadczenia i świadomości mieszkańców zależna jest przyszłość każdego miasta; z tego względu niezbędny jest właściwie opracowany i prowadzony program edukacji obywatelskiej.

Równie niezbędnym warunkiem realizacji strategii rozwoju jest stałe podnoszenie poziomu usług świadczonych przez instytucje samorządowe. Inwestowanie w sprawną administrację wymaga:

- podnoszenia poziomu pracy urzędników samorządowych,
- rozwoju usług świadczonych drogą elektroniczną,
- wspierania nowoczesnych narzędzi oceny poziomu zarządzania samorządem (metoda CAF, PRI, inne),
- utrzymania wysokiej pozycji miasta w ramach benchmarkingu wśród miast na prawach powiatu.

Sprawna administracja partnersko współpracująca z lokalną społecznością jest gwarancją

skuteczności podejmowanych działań.

Opracowanie „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+”

Referat Strategii i Rozwoju, Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy:

- Barbara Ruksza,
- Jarosław Kapsa,
- Małgorzata Narolska,
- Marcin Urbańczyk.

**Prognoza
oddziaływania
na środowisko
„Strategii Rozwoju
Miasta Częstochowa
2030+”**

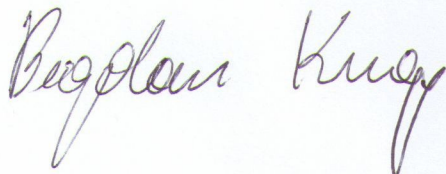

Wykonawca:

Atmoterm –Ekourbis Sp. z o.o.

zespół: Bogdan Knop, Jerzy Zygmunt

przy współpracy Referatu Strategii i Rozwoju, Wydziału Funduszy Europejskich
i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy.

BOGDAN KNOP
BIEGŁY W ZAKRESIE
Sporządzania Ocen Oddziaływania
na Środowisko
z listy Ministra Nr 0584
z listy Wojewody Śląskiego Nr 176

ATMOTERM-EKOURBIS Sp.z o.o.
Al. Wolności 26 lok. 6
42-200 CZĘSTOCHOWA
IDS 151998346, NIP 573-24-79-677
tel. 34 366 53 03, fax 34 366 53 17
e-mail: biuro@ekourbis.pl

Spis treści

1. Charakterystyka prognozy	1
1.1. Podstawy prawne opracowania prognozy	1
1.2. Cel i zakres prognozy	2
1.3. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy	3
2. Charakterystyka Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+	3
2.1. Podstawy prawne opracowania strategii	3
2.2. Zawartość oraz główne cele strategii	3
2.3. Ocena powiązań strategii z innymi dokumentami strategicznymi	22
3. Ocena istniejącego stanu środowiska	25
3.1. Ogólna charakterystyka	25
3.2. Demografia	26
3.3. Różnorodność biologiczna	27
3.4. Zwierzęta	30
3.5. Rośliny	33
3.6. Woda	35
3.6.1. Wody powierzchniowe	35
3.6.2. Wody podziemne	39
3.7. Powietrze	41
3.8. Powierzchnia ziemi	42
3.9. Krajobraz	43
3.10. Klimat	44
3.11. Hałas	45
3.12. Zasoby naturalne	46
3.13. Zabytki	47
3.14. Gospodarka odpadami	53
3.15. Gospodarka wodno-ściekowa	56
4. Potencjalne zmiany w przypadku braku realizacji strategii	58
5. Istniejące problemy ochrony środowiska	59
6. Przewidywane znaczące oddziaływanie na środowisko	61
6.1. Oddziaływanie zadań strategii na obszary NATURA 2000	111
6.2. Oddziaływania skumulowane i wtórne	115
7. Transgraniczne oddziaływanie na środowisko	116
8. Rozwiązania alternatywne	116
9. Przewidywane środki mające na celu zapobieganie, redukcję i kompensację znaczących niekorzystnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji strategii	117
10. Monitoring	123
11. Streszczenie w języku niespecjalistycznym	124

Spis tabel

Tabela 1: Powierzchnia miasta, liczba ludności i gęstość zaludnienia w 2014 r.	26
Tabela 2: Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost i przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2010-2014.	26
Tabela 3: Funkcja użytkowania terenów miasta Częstochowy w 2014 r.	27
Tabela 4: Pomniki przyrody na terenie Częstochowy.	28
Tabela 5: Strefy chroniące walory bioróżnorodności.	29
Tabela 6: Wyniki badań wód powierzchniowych – rzeki na terenie Częstochowy w 2015 r. .	38
Tabela 7: Wyniki badań i klasyfikacja wód podziemnych w punktach pomiarowych sieci krajowej monitoringu operacyjnego stanu wód podziemnych w 2015 roku	40
Tabela 8: Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w latach 2010-2012.	41
Tabela 9: Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w 2015 r.	42
Tabela 10: Wyniki pomiarów ruchu pojazdów w 2015 r.	46
Tabela 11: Obiekty z terenu miasta Częstochowy wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Śląskiego	48
Tabela 12: Odpady komunalne i nie komunalne w Częstochowie w 2014 roku.	54
Tabela 13: Wybrane dane dotyczące ścieków, odpadów, wodociągów i kanalizacji dla miasta Częstochowy w 2014 r.	55
Tabela 14: Wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ludzi i dobra kultury.	62
Tabela 15: Charakter oddziaływań oraz wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na obszary NATURA 2000.	99
Tabela 16: Proponowane środki i zalecenia łagodzące niekorzystne oddziaływania na środowisko wynikające z realizacji Strategii	118

Spis map

Mapa 1: Mapa sytuacyjna stref i stanowisk przyrodniczych Częstochowy	30
Mapa 2: Układ sieci hydrograficznej w regionie częstochowskim.	36

1. Charakterystyka prognozy

1.1. Podstawy prawne opracowania prognozy

Bezpośrednią delegację dla postępowania administracyjnego w sprawie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w prawodawstwie polskim stanowi art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.), dokonującej w zakresie swojej regulacji wdrożenia następujących dyrektyw Wspólnot Europejskich:

- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (Dz.U.U.E.L.2012.26.1 z dnia 28.01.2012, z późn. zm.)
- dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U.U.E.L.1992.206.7 z dnia 22.07.1992 z późn. zm.);
- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. U.U.E.L.2001.197.30 z 21.07.2001);
- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/4/WE z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska i uchylającej dyrektywę Rady 90/313/EWG (Dz.U.U.E.L.2003.41.26 z dnia 14.02.2003);
- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/35/WE z dnia 26 maja 2003 r. przewidującej udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniającej w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy Rady 85/337/EWG i 96/61/WE (Dz.U.U.E.L.2003.156.17 z dnia 25.06.2003).

Poza ww. aktami prawnymi, postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko regulują dodatkowo:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 672 z późn. zm.);
- ustawa z dn. 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 778 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 469 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 290 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. z 2016 r. poz. 23 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach Dz. U. z 2013 r. poz.21 z późn. zm.);

- ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (t.j. Dz. U. 2016 poz. 250 z późn. zm.).

Na potrzeby przeprowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko organ, opracowujący projekt ocenianego dokumentu, sporządza prognozę oddziaływania na środowisko, o której mowa w art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.), zwaną Prognozą.

1.2. Cel i zakres prognozy

Celem Prognozy sporządzonej na potrzeby przeprowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie strategicznej oceny oddziaływania, jest analiza potencjalnych znaczących oddziaływań realizacji założeń „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+”, na środowisko. Zgodnie z wymogami art. 51 ust 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.), niniejsza prognoza zawiera następujące elementy:

- analizę projektu dokumentu;
- analizę i ocenę istniejącego stanu środowiska;
- charakterystykę oddziaływania na środowisko;
- możliwość wystąpienia oddziaływania transgranicznego;
- prezentację rozwiązań zapobiegających i ograniczających negatywne dla środowiska oddziaływania;
- przedstawienie rozwiązań alternatywnych;
- charakterystykę metod zastosowanych przy sporządzaniu prognozy;
- charakterystykę metod analizy skutków realizacji dokumentu (monitoring);
- streszczenie w języku niespecjalistycznym.

Zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 353 z późn. zm) zakres sporządzenia prognozy został uzgodniony z:

- Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Katowicach (pismo nr WOOS.411.164.2016.MG z dnia 08.09.2016 r.).

Zakres przestrzenny Prognozy dla „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” jest ograniczony do granic administracyjnych miasta Częstochowy. Prognoza analogicznie

do projektu strategii rozwoju swoim horyzontem czasowym sięga roku 2030.

Ze względu na swój charakter „Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” opisuje poszczególne założenia w sposób ogólny, poruszając szerokie spektrum zagadnień i obszarów związanych z rozwojem miasta. Sytuacja ta determinuje poziom szczegółowości sporządzonej Prognozy oddziaływania na środowisko.

1.3. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy

Obecnie metodyka sporządzania prognoz strategicznych ocen oddziaływania w Polsce nie jest ściśle zdeterminowana określonymi przepisami prawnymi. Sporządzenie Prognozy dla „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” przebiegało wieloetapowo i obejmowało kolejno:

- ocenę aktualnego stanu środowiska na obszarze objętym dokumentem strategicznym, zawierającą analizę zasobów i walorów środowiska, wywieranej na nie presji antropogenicznej oraz jakości środowiska;
- ocenę potencjalnego wpływu ustaleń dokumentu strategicznego na środowisko przyrodnicze;
- opracowanie propozycji łagodzenia skutków realizacji ustaleń dokumentu strategicznego w obszarach, w których zidentyfikowano znaczące negatywne oddziaływania;
- opracowanie systemu monitorowania środowiskowych skutków wdrażania dokumentu strategicznego.

Charakterystykę stanu środowiska przyrodniczego oraz analizę jakości jego poszczególnych elementów sporządzono metodą opisową przy wykorzystaniu dostępnych danych na temat obszaru miasta w tym informacji pozostających w zasobach administracji rządowej i samorządowej, danych statystyki publicznej oraz państwowego monitoringu środowiska.

2. Charakterystyka Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

2.1. Podstawy prawne opracowania strategii

Podstawą prawną opracowania „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” jest art. 4 ust 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2016r. poz. 383 z późn. zm.) zgodnie, z którym politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju. Za prowadzenie polityki rozwoju na poziomie gminy odpowiedzialny jest samorząd gminny (art. 3 ustawy). Rada Miasta Częstochowy uchwałą nr 165.XV.2015 z dnia 24 września 2015 r. w sprawie przystąpienia do tworzenia strategii rozwoju miasta Częstochowy w perspektywie roku 2030, zobligowała Prezydenta Miasta do przedstawienia projektu Strategii w roku 2016.

2.2. Zawartość oraz główne cele strategii

„Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” jest podstawowym narzędziem kształtowania polityki lokalnej. Dokument zakłada wykorzystanie potencjału zasobu regionalnego oraz szans

jakie niesie otoczenie. Dokument określa obszary wymagające interwencji publicznej oraz kierunki i działania prorozwojowe wraz ze wskazaniem ram finansowych oraz zasad wdrażania i monitorowania.

Podstawą przygotowania Strategii była praca nad „Diagnozą społeczno-gospodarczą Częstochowa 2015”. Dokument zawiera:

- opis sytuacji demograficznej miasta,
- warunki fizjogeograficzne,
- warunki klimatyczne,
- proces przekształceń przestrzennych,
- stan środowiska,
- stan zdrowia mieszkańców i dostępne usługi lecznicze,
- zjawiska społeczne, w tym starzenie się społeczeństwa, ubóstwo, sytuację rodzin, pojawiające się patologie,
- warunki życia mieszkańców w świetle NSP 2011 i Diagnozy Społecznej,
- jakość kapitału ludzkiego i społecznego,
- warunki mieszkaniowe,
- bezpieczeństwo energetyczne miasta,
- zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków,
- rynek pracy i działania na rzecz pobudzenia przedsiębiorczości,
- stan układu komunikacyjnego,
- opis usług w zakresie lokalnego transportu pasażerskiego, zbiorowego,
- jakość usług z zakresu edukacji,
- stan usług zbiorowych z zakresu kultury, rekreacji i sportu.

Uzupełnieniem Diagnozy jest statystyczne zestawienie porównawcze Częstochowy z miastami porównywalnymi, na podstawie wskaźników obrazujących warunki życia.

Oparty na sporządzonej Diagnozie oraz wynikach warsztatów strategicznych, przeprowadzonych w dniach: 31 maja, 13 czerwca, 20 czerwca i 27 czerwca 2016 r. w sali sesyjnej Urzędu Miasta Częstochowy, projekt Strategii zawiera:

- określenie determinantów rozwojowych wynikających z przyjętych programów i strategii europejskiej, krajowych i regionalnych,
- określenie wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych,
- analizę SWOT w zakresie zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych,
- określenie wyzwań związanych z rozwojem miasta,
- opis ram finansowych działań prorozwojowych,
- określenie wizji, celów strategicznych i kierunków działań,
- opis zgodności celów strategicznych z programowaną na lata 2014-2020 pomocą europejską,
- zasady wdrożenia, monitoringu i ewaluacji.

W projekcie została sformułowana wizja miasta:

Wizja Miasta

My, Częstochowianie, świadomi intelektualnego i materialnego dziedzictwa naszego Miasta, w sposób odpowiedzialny budując przyszłość, dążyć będziemy by w przyszłości, w perspektywie 2030 roku, Częstochowa była:

Miastem przyjaznym dla mieszkańców, oferującym wysoką jakość życia rozumianą nie tylko jako materialne warunki życia, zdrowie, edukację, aktywność ekonomiczną i kulturalną, czas wolny i relacje społeczne, osobiste bezpieczeństwo, jakość infrastruktury, środowiska przyrodniczego, lecz także dobrobyt subiektywny, rozumiany jako satysfakcja, jaką czerpią ludzie z różnych aspektów życia jako całości, samopoczucie psychiczne i odczuwane stany emocjonalne.

Miastem konkurencyjnym w skali ponadregionalnej, atrakcyjnym dla przedsiębiorców, jako miejsce lokowania i prowadzenia biznesu; miastem nowoczesnym, dysponującym dobrze wykształconymi zasobami pracowników, tworzącym stałe więzy kooperacji między nauką a przedsiębiorczością.

Miastem spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzenie, chroniącym bioróżnorodność, rewitalizującym najbardziej zdegradowane obszary, obsługiwanych przez efektywny transport publiczny. Miastem otwartym i dostępnym, rozwijającym się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni.

Miastem sprawnie zarządzanym w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez coraz bardziej zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Miastem w widoczny sposób ograniczającym zużycie zasobów, w tym zwłaszcza paliw, energii, wody i coraz lepiej przygotowującym się do skutków zmian klimatu.

Miastem z Jasną Górą, dumnym z tradycji otwartości i gościnności, tworzącym możliwie najlepsze warunki przybywającym tu od stuleci pielgrzymom, pamiętającym o symbolicznym znaczeniu „duchowej Stolicy Polski”, centrum pielgrzymkowym chrześcijańskiego świata.

Dążąc do realizacji takiej wizji Częstochowy kierujemy się zasadami:

- zrównoważonego rozwoju – oznaczającego dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców, trwałego rozwoju gospodarki oraz odpowiedzialnego korzystania z zasobów środowiska przy uwzględnieniu skutków ekonomicznych, społecznych i środowiskowych dla obecnych i przyszłych pokoleń;
- inteligentnego rozwoju – oznaczającego twórcze, kreatywne podejście do problemów, wdrażanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w gospodarce miejskiej oraz wykorzystywanie nowoczesnych technik przetwarzania danych przy realizacji usług publicznych;
- pomocniczości – polegającej na rozwiązywaniu lokalnych problemów u źródła. Oznacza to delegowanie wykonania poszczególnych zadań lokalnym wspólnotom, organizacjom pozarządowym oraz przedsiębiorcom, jeśli są w stanie je zrealizować, oraz wsparcia tych dziedzin, w których instytucje niższego rzędu nie są w stanie poradzić sobie same. Oznacza to także działanie poprzez partnerstwa publiczno-prywatne i publiczno-

- społeczne;
- skuteczności i gospodarności – oznaczającej dążenie do maksymalizacji efektów działań przy minimalizacji nakładów. Miasto powinno stale poprawiać skuteczność, odpowiedzialnie gospodarując ograniczonymi zasobami;
  - koncentracji działań – polegającej na skupieniu działań na najważniejszych wyzwaniach w konkretnej przestrzeni Miasta. Wiąże się to z koniecznością dokonywania wyboru dotyczącego pierwszeństwa dla działań priorytetowych.

Dążąc do tworzenia miasta przyjaznego, zapewniającego mieszkańcom dobre i godne życie, miasta konkurencyjnego i spójnego społecznie, ekonomicznie i przestrzenne, ogniskujemy aktywność i wysiłek społeczności w czterech obszarach:

- A. Przestrzeń
- B. Praca
- C. Społeczeństwo
- D. Centrum

A. Przestrzeń

Częstochowa, dążąc do konkurencyjności i będąc liderem rozwoju regionalnego powinna być równocześnie dobrym miejscem do życia. Dzięki zastosowaniu standardów urbanistycznych przestrzeń miejska stanie się zagospodarowana w sposób racjonalny, charakteryzując się ładem przestrzennym. Centrum miasta będzie nie tylko dobrą lokalizacją dla siedzib firm i instytucji, ale również miejscem, w którym chętnie osiedlają się ich mieszkańcy, korzystając między innymi z wysokiej jakości przestrzeni publicznych. Energochłonny transport samochodowy wewnątrz miasta będzie skutecznie zastępowany przez zintegrowane systemy transportu publicznego, co przeciwdziała zanieczyszczeniu środowiska. Zmodernizowany i uzupełniony układ drogowy zapewni płynny tranzyt przez miasto oraz między dzielnicami miasta, by w ten sposób ograniczyć energochłonność transportu i jego negatywny wpływ na środowisko. Procesy „rozlewania się” miasta i niekontrolowanej suburbanizacji będą ograniczane przez sprawny system planowania przestrzennego. Zidentyfikowane obszary zdegradowane poddane zostaną procesom rewitalizacji, uwzględniającej przede wszystkim pozytywne efekty społeczne. Jednocześnie funkcjonalne obszary Częstochowy staną się atrakcyjnym miejscem do życia; ich mieszkańcy uzyskają dostęp do terenów zielonych czy przestrzeni rekreacyjnej, a także do dobrej jakości usług publicznych. Planowanie przestrzenne dążyć będzie do rozdzielania stref aktywności gospodarczej od terenów mieszkalnych. Rozwój budownictwa mieszkaniowego promować będzie rozwiązania zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Budownictwo będzie dążyło do ograniczania materiałochłonności i energochłonności budynków w całym cyklu budowlanym – od projektu po eksploatację. Na terenach ośrodków miejskich dążyć się będzie do wdrażania takich rozwiązań, które umożliwią zagospodarowanie wód opadowych w obrębie nieruchomości i ograniczą konieczność odprowadzania tych wód kanalizacją deszczową.

B. Praca

Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, przy jednoczesnym inwestowaniu w podniesienie jakości kształcenia zawodowego, otworzyć powinno szansę dla wszystkich mieszkańców miasta na pracę zgodną z zainteresowaniem i wrodzonymi uzdolnieniami, pracę w godnych i zdrowych warunkach, właściwie wynagradzaną. Miasto dążyć będzie do konkurencji z innymi silnymi ośrodkami pod względem przygotowania terenów inwestycyjnych i wprowadzania zachęt materialnych, tak by skłonić poważnych inwestorów do lokowania tu planowanych przedsięwzięć. Jednocześnie Miasto aktywnie wspierać będzie lokalną małą i średnią przedsiębiorczość, promując zwłaszcza gospodarcze wykorzystanie lokalnych produktów, materiałów, usług oraz chroniąc lokalne, wynikające z tradycji specjalizacje i technologie. Zamawiając na otwartym rynku produkty i usługi miasto kierować się będzie zasadą eliminowania z grona dostawców przedsiębiorstw nieprzestrzegających podstawowych praw pracowniczych, w tym w zakresie minimalnego wynagrodzenia i warunków pracy.

Najcenniejszym zasobem Częstochowy dla rozwoju gospodarczego są ludzie: ich pracowitość, zdolność, kreatywność, wykształcenie. Miasto inwestując w rozwój szkolnictwa zawodowego dbać będzie o umocnienie tych cech. Bezpośrednia współpraca szkół z przedsiębiorcami umożliwi elastyczne dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Promowana i wspierana będzie współpraca przedsiębiorców z lokalnymi uczelniami wyższymi, w zakresie badań i wdrożenia nowych technologii. Miasto aktywnie promować będzie najlepsze przykłady produktów i usług częstochowskich, widząc w nich świadectwo jakości pracy częstochowian.

C. Społeczność

Nikt, nigdy i z żadnego powodu nie może czuć się osobą wykluczoną z praw do godnego życia, przysługującym naszej społeczności. Każdy powinien mieć równe szanse dostępu do podstawowych usług społecznych, w tym chroniących zdrowie, zapewniających dobrą edukację, a także wspierających rodzinę, opiekę nad małymi dziećmi, osobami niepełnosprawnymi i w podeszłym wieku, tworzącymi możliwość korzystania z dóbr kultury, z godziwej rozrywki, sportu i rekreacji. Promowana będzie aktywność obywatelska, tak by umacniać jakość kapitału społecznego, rozwijać umiejętność współpracy i wzajemnego zaufania. Szczególną funkcję w kreowaniu pozytywnych cech społecznych powinna odgrywać edukacja kulturalna, pozwalająca odkrywać i rozwijać wrodzoną kreatywność. Dążąc do poprawy jakości środowiska, zwiększając dostępność do zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji Miasto dbać będzie o poprawę jakości zdrowotnej życia ogółu mieszkańców. W polityce społecznej podstawowymi zasadami wyznaczającymi sposób realizacji zadań będą: solidarność i pomocniczość. W imię solidarności wsparcie kierowane będzie tam, gdzie jest niezbędne; w pierwszym rzędzie promowana i wspierana będzie pomoc udzielana potrzebującym przez najbliższe otoczenie: rodzinę, wspólnotę sąsiedzką, lokalne organizacje pozarządowe.

D. Centrum

Potencjał miasta, jakość wytwarzanych tu usług publicznych oddziałuje na obszar szerszy, przekraczający nie tylko granice administracyjne miasta, lecz i granice subregionu. Współtworzy tym samym przyjazny model współpracy regionu śląskiego, łódzkiego i świętokrzyskiego. Zakres oddziaływania zależy jest od rozwoju częstochowskiego ośrodka akademickiego. Dostosowywane do potrzeb regionalnego rynku pracy są preferowane na uczelniach kierunki kształcenia. Działające w partnerstwie z uczelniami i rynkowymi przedsiębiorstwami centra badawczo - rozwojowe służą transferowi dorobku intelektualnego, w tym nowych technologii i rozwiązań organizacyjnych z zakresu efektywności energetycznej, energii odnawialnej, wdrażania nowych materiałów budowlanych oraz automatyki produkcji. Uczelnie udzielają intelektualnego wsparcia dla zachowania i rozwoju unikatowych, tradycyjnych specjalizacji rękodzielnictwa i wytwórczości opartej na wysokiej jakości wzornictwie przemysłowym. Jakość kształcenia i ścisła współpraca uczelni z przemysłem przyciąga do Częstochowy nowych, zdolnych i kreatywnych, obywateli.

Częstochowa staje się ośrodkiem kultury o znaczeniu ponadregionalnym. Wysoką renomą w kraju cieszy się ambitny repertuar filharmonii, teatru, wystawy muzealne i sztuki współczesnej. Cenione są organizowane w Częstochowie festiwale i prezentacje artystyczne.

Współpraca z samorządami subregionu pozwala wprowadzać standardy zagospodarowania przestrzennego chroniące walory przyrodnicze i krajobrazowe. Jura Krakowsko-Częstochowska i inne atrakcyjne krajobrazowo tereny subregionu, dzięki dobrej promocji, zyskują wysoką markę jako miejsca rodzinnego odpoczynku i aktywnej turystyki. Sprawny, zintegrowany system komunikacji zbiorowej zapewnia dogodny dojazd do pracy i szkół z obszaru otaczającego aglomerację częstochowską.

Miasto wykorzystuje skutecznie atut promocyjny jakim jest Jasna Góra. Tworzy i rozwija w mieście warunki odpowiadające różnym potrzebom milionów pielgrzymów z różnych krajów świata. W porozumieniu z innymi gminami dba o rozwój bazy pozwalający podtrzymać i rozwijać jedną z najstarszych w Europie tradycji pieszych pielgrzymek do Sanktuarium Jasnogórskiego.

Obszar:	A. PRZESTRZEŃ
Cel strategiczny:	Kierunki działań:
<p>A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.</p>	<p>A.1.1 Określenie i wdrażanie nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.</p> <p>A.1.2 Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów miasta przewidywanych w Studium jako obszary mieszkalne oraz przeznaczone pod produkcję i usługi.</p> <p>A.1.3 Stopniowe separowanie obszarów mieszkalnych od stref rozwoju produkcji i usług.</p> <p>A.1.4 Identyfikacja i wprowadzenie form ochrony miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej.</p> <p>A.1.5 Wyznaczenie i ochrona krajobrazu promującego dziedzictwo materialne Częstochowy.</p> <p>A.1.6 Zwiększanie ilości zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji dostępnych we wszystkich dzielnicach.</p>
<p>A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.</p>	<p>A.2.1 Dokończenie rozbudowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta, w tym połączenie centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych.</p> <p>A.2.2 Modernizacja i remont dróg i ulic lokalnych, w sposób poprawiający bezpieczeństwo ruchu.</p> <p>A.2.3 Wprowadzanie stref „uspokojonego” i niskoemisyjnego ruchu w centrum miasta i w osiedlach mieszkaniowych.</p> <p>A.2.4 Wdrażanie inteligentnego systemu sterowania ruchem.</p> <p>A.2.5 Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych.</p> <p>A.2.6 Rozwój i integracja pasażerskiego transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców miasta i związanego z nim, otaczającego obszaru funkcjonalnego.</p>
<p>A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.</p>	<p>A.3.1 Wdrożenie stałego monitoringu pozwalającego wyznaczyć obszary miasta wykazujące cechy degradacji społecznej, gospodarczej, technicznej lub przestrzennej.</p> <p>A.3.2 Aktualizacja i wdrożenie Miejskiego Programu Rewitalizacji.</p> <p>A.3.3 Zdiagnozowanie, wyznaczenie pod ponowne wykorzystanie zdegradowanych terenów</p>

	poprzemysłowych i ich modernizacja infrastrukturalna.
<p>A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.</p>	<p>A.4.1 Modernizacja i renowacja mieszkalnych budynków z zasobów zarządzanych przez jednostki miejskie, z uwzględnieniem poprawy efektywności energetycznej i zachowania ich walorów estetyczno-funkcjonalnych.</p> <p>A.4.2 Adaptacja i przeznaczenie na wynajem lokali mieszkalnych przystosowanych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, z zapewnieniem najemcom dostępu do usług opiekuńczych.</p> <p>A.4.3 Przygotowanie planistyczne i uzbrojenie infrastrukturalne terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego.</p> <p>A.4.4 Realizacja, w tym z wykorzystaniem form partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, budynków z mieszkaniami na wynajem.</p> <p>A.4.5 Adaptacja zwalnianych lokali mieszkalnych w obiektach o gorszym standardzie na potrzeby lokali socjalnych.</p> <p>A.4.6 Zapewnienie wszystkim terenom przeznaczonym pod budownictwo mieszkaniowe, wskazanym w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, dostępu do sieci zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków, zaopatrzenia w gaz i energię elektryczną oraz sieci teleinformatycznych.</p>
<p>A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.</p>	<p>A.5.1 Zwiększenie ilości i powierzchni urządzonych terenów zielonych, w tym zapewnienie dostępności do nich mieszkańców gęsto zaludnionych dzielnic (Wrzosowiak, Raków, Ostatni Grosz, Tysiąclecie, Stare Miasto).</p> <p>A.5.2 Upowszechnianie różnorodnych form mikroretencji wód opadowych, w tym „zielonych dachów”, „rozszczelnionych” otoczeń domów, mikroziorników na wody deszczowe.</p> <p>A.5.3 Upowszechnianie „zielonych barier” i innych form skutecznie chroniących budynki mieszkalne od emisji hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych.</p> <p>A.5.4 Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie rozwoju komunikacji publicznej.</p> <p>A.5.5 Eliminacja z centrum miasta i z dzielnic o wysokiej gęstości zamieszkania opartych</p>

	<p>na spalaniu węgla domowych palenisk i systemów grzewczych, poprzez zastąpienie ich systemami centralnego ogrzewania.</p> <p>A.5.6 Wsparcie na wymianę domowych palenisk i systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla na instalacje niskoemisyjne w dzielnicach o przewadze budownictwa jednorodzinnego.</p> <p>A.5.7 Upowszechnienie systemów segregacji i recyklingu odpadów „u źródła”.</p> <p>A.5.8 Wspieranie dotacjami robót związanych z usuwaniem i utylizowaniem materiałów zawierającym azbest.</p> <p>A.5.9 Upowszechnianie form energetyki rozproszonej opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii.</p>
<p>A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.</p>	<p>A.6.1 Wdrożenie programu efektywności energetycznej, kierowanego do wszystkich właścicieli i zarządców obiektów mieszkalnych, usługowych i przemysłowych na obszarze miasta, w zakresie poprawy skuteczności zarządzania i upowszechnienia dobrych wzorców efektywności.</p> <p>A.6.2 Utworzenie, przy współpracy z uczelniami, centrum upowszechniania efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii (transfer technologii i rozwiązań z zakresu zarządzania).</p> <p>A.6.3 Współpraca z jednostkami, funduszami i instytucjami europejskimi, narodowymi i regionalnymi w celu stworzenia systemu wsparcia finansowego inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i zmniejszającą emisję zanieczyszczeń.</p> <p>A.6.4 Dotacje dla najuboższych grup mieszkańców na wspieranie form remontów i instalowania urządzeń zmniejszających zużycie energii w mieszkaniu.</p> <p>A.6.5 Narzucanie standardów budowlanych o wysokiej efektywności energetycznej na obiekty realizowane przez miasto.</p>
<p>Obszar:</p>	<p>B. PRACA</p>
<p>Cel strategiczny:</p>	<p>Kierunki działań:</p>

<p>B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.</p>	<p>B.1.1 Przygotowanie w porozumieniu z instytucjami rządowymi nowych obszarów przewidzianych do objęcia przez Specjalne Strefy Ekonomiczne.</p> <p>B.1.2 Wyznaczenie i przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne stref aktywności gospodarczej, w pierwszej kolejności wykorzystujących istniejące tereny przemysłowe oraz tereny otaczające planowane węzły autostradowe.</p> <p>B.1.3 Wskazanie i przygotowanie miejsc rozwoju działalności logistycznej powiązanych infrastrukturalnie z sieciami autostrad, dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk w Pyrzowicach oraz „rezerwowym” w Rudnikach.</p> <p>B.1.4 Utrzymanie stabilnego systemu ulg podatkowych zachęcających do tworzenia nowych miejsc pracy, realizacji dużych inwestycji i wdrażania nowoczesnych technologii.</p>
<p>B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.</p>	<p>B.2.1 Utworzenie w porozumieniu z Izbą Rzemieśniczą i uczelniami centrum promocyjno-doradczego mającego na celu identyfikację, promocję, ochronę unikatowych specjalizacji lokalnych produktów i usług.</p> <p>B.2.2 Wsparcie form promocji i zbytu unikatowych specjalizacji lokalnych poprzez preferencje w wynajmie lokali użytkowych i organizacji targów, kiermaszów, wystaw.</p> <p>B.2.3 Wprowadzenie do kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym nauki technik i wykorzystywania tradycyjnych lokalnych technologii.</p> <p>B.2.4 Preferowanie w zamówieniach publicznych związanych z zakupem materiałów promocyjnych produktów wytwarzanych zgodnie z lokalnymi technologiami lub opartych na lokalnych materiałach oraz wzornictwie.</p>
<p>B.3 Rozwój edukacji zawodowej.</p>	<p>B.3.1 Promocja i podniesienie atrakcyjności kształcenia w szkołach zawodowych w celu zwiększenia zainteresowania taką ofertą kształcenia uzdolnionych młodych ludzi.</p> <p>B.3.2 Modernizacja bazy edukacyjnej szkolnictwa zawodowego, w tym doposażenie w nowoczesne urządzenia warsztatów praktycznej nauki zawodu.</p> <p>B.3.3 Przywrócenie modelu patronackiego, w którym duże przedsiębiorstwa rynkowe bezpośrednio wpływają na wybór kierunków i jakość kształcenia swoich przyszłych kadr</p>

	<p>zawodowych.</p> <p>B.3.4 Wprowadzenie form partnerstwa szkół zawodowych z małymi i średnimi przedsiębiorstwami oraz zakładami rzemieślniczymi w zakresie rozwoju praktycznej nauki zawodu.</p> <p>B.3.5 Rozszerzenie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego poprzez realizację przez szkolnictwo zawodowe form szkoleń realizowanych na zamówienie przedsiębiorstw rynkowych.</p> <p>B.3.6 Zniesienie barier architektonicznych, technicznych i mentalnościowych blokujących dostępność do zdobycia dobrych kwalifikacji zawodowych przez osoby niepełnosprawne lub z innych przyczyn wykluczone społecznie.</p> <p>B.3.7 Stworzenie, przy współpracy Miasta i przedsiębiorstw rynkowych, systemu stypendiów wspierających zdobycie przez młodych ludzi wyższych kwalifikacji zawodowych, przy założeniu zwrotnego charakteru wsparcia (obowiązku odpracowania w firmie fundującej).</p> <p>B.3.8 Wdrożenie programu powtórnej edukacji zawodowej osób w wieku 45+, umożliwiającej adoptowanie wcześniej nabytych umiejętności do zmian wynikających z postępu technologicznego.</p>
<p>B.4 Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.</p>	<p>B.4.1 Wspieranie form współpracy uczelni z przedsiębiorcami w zakresie badań i wdrożeń.</p> <p>B.4.2 Wspieranie tworzenia form start-up umożliwiających rozpoczynanie przez studentów i absolwentów samodzielnej działalności gospodarczej.</p> <p>B.4.3 Promowanie wykorzystywania potencjału intelektualnego pracowników naukowych i studentów przy pracach zleconych w ramach outsourcingu.</p> <p>B.4.4 Wspieranie wprowadzenia rodzaju patronatu dużych przedsiębiorstw rynkowych nad rozwojem kierunków i specjalności na wyższych uczelniach.</p>
<p>B.5 Aktywna ochrona podstawowych praw pracowniczych.</p>	<p>B.5.1 Upowszechnienie, w jednostkach podległych samorządowi Miasta Częstochowa, standardów ochrony podstawowych praw pracowniczych: zatrudnianie na stałe umowy, przy wynagrodzeniu nie mniejszym niż płaca minimalna, w warunkach zgodnych</p>

	<p>z przepisami prawa.</p> <p>B.5.2 Wprowadzenie formy dialogu społecznego, na poziomie miasta, między reprezentantami pracodawców i pracowników.</p> <p>B.5.3 Wprowadzenie standardu stosowanego przez zamówieniach publicznych finansowanych z budżetu miasta, dotyczącego wymogu uwzględniania przez wykonawcę kosztów związanych z zagwarantowaniem podstawowych prac pracowniczych (wynagrodzenia nie mniejsze od płacy minimalnej, opłacane ubezpieczenia społeczne, zagwarantowanie warunków pracy zgodnych z przepisami BHP).</p>
Obszar:	C. SPOŁECZNOŚĆ
Cel strategiczny:	Kierunki działań:
<p>C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.</p>	<p>C.1.1 Wprowadzenie powszechnego prozdrowotnego monitoringu i wsparcia profilaktycznego dla dzieci od urodzenia do ukończenia szkół podstawowych.</p> <p>C.1.2 Wsparcie na rzecz przeciwdziałania nieszczęściu bezpłodności.</p> <p>C.1.3 Wdrażanie nowych form wsparcia dla kobiet brzemiennych i we wczesnym okresie macierzyńskim, w tym upowszechnienie możliwości wykonywania pracy zawodowej zdalnej oraz udziału w szkoleniach doskonalenia zawodowego umożliwiających powrót do aktywności zawodowej.</p> <p>C.1.4 Rozwój bazy rekreacyjno-sportowej i promowanie aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania i stylu życia wśród dzieci i młodzieży.</p> <p>C.1.5 Zwiększenie dostępności mieszkańców do specjalistycznych usług medycznych.</p> <p>C.1.6 Upowszechnienie aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia w grupie wiekowej 45+.</p> <p>C.1.7 Wprowadzenie, na podstawie Karty Seniora, preferencji dla osób starszych w dostępie do usług medycznych.</p> <p>C.1.8 Wdrażanie programu rozwoju Miejskiego Szpitala Zespołonego.</p> <p>C.1.9 Utrzymanie standardu czasu interwencji zespołów ratunkowych: 15 minut od powiadomienia.</p>

	<p>C.1.10 Wdrażanie i dofinansowanie programów profilaktycznych finansowanych z budżetu miasta na podstawie wskazań wynikających ze statystyk zachorowalności.</p> <p>C.1.11 Wspieranie form opieki hospicyjnej gwarantującej zachowanie godności odchodzącym i pomoc psychologiczną rodzinom żegnającym najbliższych.</p>
<p>C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.</p>	<p>C.2.1 Poprawa dostępności do form opieki nad dziećmi do lat 3, w tym wspieranie rozwoju punktów opieki nad małymi dziećmi i tworzenia żłobków przy zakładach pracy.</p> <p>C.2.2 Zagwarantowanie dostępu do przedszkoli lub oddziałów przedszkolnych dla wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat.</p> <p>C.2.3 Dofinansowanie programów uzupełniających wzmacniających zdolności intelektualne dzieci w wieku przedszkolnym.</p> <p>C.2.4 Wprowadzenie standardów jakości nauczania (minimalna i maksymalna ilość uczniów w klasach, ilość uczniów na jednego zatrudnionego nauczyciela itp.) by zagwarantować równy dostęp do usług edukacyjnych.</p> <p>C.2.5 Promowanie szkół osiągających najlepsze wyniki na egzaminach zewnętrznych, wprowadzanie „programów naprawczych” tam gdzie wyniki odzwierciedlają złą jakość kształcenia.</p> <p>C.2.6 Upowszechnienie na poziomie szkół poradnictwa psychologicznego i poradnictwa w zakresie wyboru zawodu.</p> <p>C.2.7 Wprowadzenie, jako programu dodatkowego, edukacji kulturalnej dla szkół wszystkich rodzajów, mobilizując nauczycieli do korzystania z oferty miejskich placówek kultury.</p> <p>C.2.8 Utrzymanie i rozwój systemu stypendialnego wzmacniającego szanse kształcenia uzdolnionych dzieci i młodzieży z rodzin uboższych.</p>
<p>C.3 Rozwój usług społecznych, przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.</p>	<p>C.3.1 Przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym, w tym objęcie szczególną opieką rodzin osób uzależnionych.</p> <p>C.3.2 Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych poprzez organizację prac interwencyjnych i wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej.</p>

	<p>C.3.3 Kontynuacja i rozwój form wsparcia osób niepełnosprawnych, w sposób umożliwiający im pełną aktywność zawodową, społeczną, obywatelską, kulturalną, sportową.</p> <p>C.3.4 Rozwój lokalnych centrów samopomocy społecznej mobilizujących wspólnotę sąsiedzka do wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem.</p> <p>C.3.5 Tworzenie mieszkań „chronionych” umożliwiających usamodzielnianie osób dotkniętych niepełnosprawnością lub osamotnieniem w starszym wieku.</p> <p>C.3.6 Wprowadzanie, przy współpracy z ruchem Uniwersytetów Trzeciego Wieku i wspólnotami sąsiedzkimi, różnorodnych form wsparcia aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej, obywatelskiej osób w wieku senioralnym.</p> <p>C.3.7 Znoszenie barier architektonicznych, dostosowanie przestrzeni publicznej miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych, starszych, kobiet brzemiennych i z małymi dziećmi.</p> <p>C.3.8 Kontynuacja działań na rzecz ochrony minimalnych praw dziecka, w tym ochrony przed przemocą, zagwarantowania potrzebującym posiłku, miejsca rozwoju intelektualnego oraz niezbędnego wypoczynku.</p> <p>C.3.9 Rozwój działań na rzecz rodzin i osób bezdomnych zmierzających do wyprowadzenia z bezdomności tych rodzin oraz osób, w tym poprzez tworzenie mieszkań chronionych.</p>
<p>C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.</p>	<p>C.4.1 Rozwijanie form wsparcia ochrony i właściwego wykorzystania zachowanego dziedzictwa materialnego dla rozwoju poczucia lokalnej tożsamości.</p> <p>C.4.2 Upowszechnianie wiedzy o przeszłości i teraźniejszości Częstochowy i regionu częstochowskiego.</p> <p>C.4.3 Wspieranie amatorskiej aktywności kulturalnej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży oraz grup senioralnych.</p> <p>C.4.4 Promowanie i wspieranie rozwoju lokalnych grup artystycznych i częstochowskich wybitnych twórców.</p> <p>C.4.5 Utrzymanie i stopniowe rozszerzanie na inne obszary miasta projektów: „Aleje, tu się dzieje” oraz „Nocy Kulturalnej” jako form tworzenia współpracy między różnorodnymi</p>

	<p>organizatorami, instytucjami, wykonawcami kreacji kulturalnych.</p> <p>C.4.6 Wsparcie rozwoju Uniwersytetów Trzeciego Wieku, przy promowaniu w nich aktywności umacniającej tożsamość lokalną słuchaczy.</p> <p>C.4.7 Rozszerzenie oferty edukacyjnej miejskich instytucji kultury.</p> <p>C.4.8 Tworzenie warunków do zwiększenia udziału mieszkańców w życiu kulturalnym miasta poprzez ułatwiony dostęp do kultury i poprawę stanu bazy materialnej istniejących instytucji kultury.</p>
<p>C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.</p>	<p>C.5.1 Wyznaczenie i monitorowanie rejonów szczególnie zagrożonych i wprowadzenie skuteczniejszych form przeciwdziałania przypadkom naruszenia bezpieczeństwa osobistego mieszkańców, w tym objęcie wskazanych rejonów monitoringiem wizyjnym.</p> <p>C.5.2 Doinwestowanie bazy, taboru i sprzętu Policji, Straży Pożarnej i Straży Miejskiej w celu skuteczniejszej walki z zagrożeniami.</p> <p>C.5.3 Poprawa skuteczności działań przeciw zjawiskom patologicznym, w tym ograniczenie dostępu do narkotyków, innych substancji psychoaktywnych (dopalaczy) i alkoholu ze źródeł nielegalnych.</p> <p>C.5.4 Wdrożenie programów profilaktycznych umacniających współpracę wspólnot sąsiedzkich z Policją i Strażą Miejską.</p> <p>C.5.5 Upowszechnienie szkoleń kształtujących właściwe zachowanie mieszkańców wobec zagrożeń nowego typu (zamachów terrorystycznych, katastrof, zagrożeń ze strony niekontrolowanych zbiegowisk itp.).</p> <p>C.5.6 Uwzględnianie, od etapu planowania przestrzennego i projektowania obiektów, zagrożeń bezpieczeństwa, w tym także zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi.</p> <p>C.5.7 Realizacja projektowanych zadań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i wprowadzenie stałego monitoringu stanu urządzeń przeciwpowodziowych.</p> <p>C.5.8 Zapewnienie w zasobach komunalnych rezerwy mieszkań zastępczych dla rodzin – ofiar</p>

	<p>kataklizmów i katastrof.</p> <p>C.5.9 Wspieranie i promowanie form samoorganizacji obywatelskiej, przygotowanych, w ramach szeroko rozumianej obrony cywilnej, do przeciwdziałania zagrożeniom.</p> <p>C.5.10 Wyznaczenie w sieci układu komunikacyjnego punktów szczególnie niebezpiecznych dla użytkowników ruchu drogowego i uwzględnianie ich przy planowaniu modernizacji i remontów.</p>
<p>C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.</p>	<p>C.6.1 Utrzymanie i rozwój form obywatelskiej partycypacji w zarządzaniu Miastem (budżet obywatelski, zasada konsultacji społecznej, publiczne debaty nad budżetem i dokumentami strategicznymi, wspieranie lokalnych inicjatyw itp.).</p> <p>C.6.2 Tworzenie, zwłaszcza w dzielnicach obrzeżnych centrów aktywności obywatelskiej, służących debatom społecznym i inicjowaniu lokalnych działań.</p> <p>C.6.3 Określanie w perspektywie kilkuletniej programów wspierania organizacji pozarządowych, by zagwarantować ciągłość finansowania ich zadań.</p> <p>C.6.4 Utrzymanie stałej formy Forum Organizacji Pozarządowych, by w sposób partnerski uzgadniać z nim kierunki i zasady rozwoju Miasta.</p> <p>C.6.5 Utrzymanie formy inkubatora organizacji pozarządowych i centrum wolontariatu, wspierając przez to skuteczność działań społecznych.</p> <p>C.6.6 Stwarzanie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście.</p> <p>C.6.7 Nowoczesna i trwała struktura dostępu do informacji, w tym o zasobach i wydarzeniach kulturalnych miasta i regionu, na bazie sieci miejskich bibliotek publicznych.</p>
Obszar:	D. CENTRUM
Cel strategiczny:	Kierunki działań:
<p>D.1 Rozwój akademickiego ośrodka oddziałującego na rozwój regionu.</p>	<p>D.1.1 Przygotowanie przez uczelnie i uzgodnienie z Miastem zakresu wsparcia dla rozwoju ośrodka akademickiego.</p> <p>D.1.2 Wspieranie sieci współpracy uczelni częstochowskich z ośrodkami naukowymi w Polsce i innych krajach europejskich.</p>

	<p>D.1.3 Pomoc w zaadaptowaniu się studentów i zatrudnianych pracowników naukowych przybyłych z innych krajów.</p> <p>D.1.4 Preferowanie uczelni lokalnych przy zamawianiu badań i opracowań dotyczących Częstochowy i regionu częstochowskiego.</p> <p>D.1.5 Wspieranie rozwoju kultury studenckiej.</p>
<p>D.2 Tworzenie w partnerstwie uczelni i przedsiębiorstw rynkowych centrów badawczo-rozwojowych i form transferu technologii o znaczeniu ponadregionalnym.</p>	<p>D.2.1 Utworzenie, w partnerstwie z uczelniami, Ośrodka Badań Regionalnych prognozującego i monitorującego kierunki rozwoju i zmiany w kształtowaniu specjalizacji gospodarczych.</p> <p>D.2.2 Promowanie różnorodnych form współpracy dużych podmiotów gospodarczych z województwa śląskiego z uczelniami częstochowskimi.</p> <p>D.2.3 Inicjowanie i zachęcanie uczelni do aktywności w ramach regionalnych klastrów gospodarczych.</p> <p>D.2.4 Wsparcie powstawania centrów badawczo-rozwojowych ukierunkowanych na współpracę z regionalnymi podmiotami gospodarczymi, zgodnie z prognozowanymi rozwojowymi specjalnościami gospodarczymi.</p>
<p>D.3 Kreowanie wysokiej jakości oferty kulturalnej.</p>	<p>D.3.1 Utrzymanie wysokiego poziomu placówek kulturalnych miasta (biblioteki, domu kultury, filharmonii, galerii sztuki, muzeum, ośrodka kultury, teatru); wsparcie ich aktywnej obecności w krajowym i europejskim obiegu kultury (udział w festiwalach, przeglądach, prezentacjach itp).</p> <p>D.3.2 Wykreowanie, przynajmniej kilku dużych wydarzeń kulturalnych (tj. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”, Festiwal Wiolinistyczny im B. Hubermana, Międzynarodowe Triennale Sztuki „Sacrum” itp.) by stały się świadectwem potencjału kulturalnego miasta.</p> <p>D.3.3 Wsparcie dla rozwoju szkolnictwa artystycznego.</p> <p>D.3.4 Promowanie i wspierania środowiskowych inicjatyw kulturalnych, takich jak tworzenie Muzeum Monet i Medali im Jana Pawła II, Muzeum Produkcji Zapałek, autorskich galerii plastycznych.</p>

	<p>D.3.5 Wsparcie dla wydawnictw promujących w kraju częstochowską literaturę i krytykę kulturalną.</p> <p>D.3.6 Organizacja dużych wydarzeń z zakresu kultury popularnej lub sportowych promujących miasto.</p>
<p>D.4 Wypełnienie historycznej misji Miasta z Jasną Górą, poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.</p>	<p>D.4.1 Dążenie do wpisania zespołu klasztornej Jasnej Góry wraz z jego otoczeniem na listę Dziedzictwa Światowego UNESCO.</p> <p>D.4.2 Współpraca promocyjna z Klasztorem Jasnogórskim uwypuklająca wartość przechowywanych w Sanktuarium zasobów dziedzictwa kulturowego i historycznego.</p> <p>D.4.3 Wspieranie rozwoju bazy schronisk młodzieżowych, hosteli i innych miejsc noclegowych nakierowanych na przyjmowanie zorganizowanych grup młodzieży szkolnej odwiedzających Klasztor Jasnogórski w ramach programów edukacyjnych.</p> <p>D.4.4 Utrzymywanie działań zapewniających wysokie poczucie bezpieczeństwa u osób odwiedzających Częstochowę.</p> <p>D.4.5 Wzmocnienie form ochrony krajobrazowej otoczenia Jasnej Góry i historycznego centrum miasta, w tym eliminacja „krzykliwych” form reklamy, estetyczne dostosowanie kolorystyki i architektury ulokowanych tam obiektów, eliminacja obiektów substandardowych.</p> <p>D.4.6 Wspieranie oferty turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej uzupełniającej atrakcyjność pobytu pielgrzymów na Jasnej Górze.</p> <p>D.4.7 Współpraca z samorządami subregionu częstochowskiego, z innymi instytucjami świeckimi i kościelnymi, z organizacjami pozarządowymi, na rzecz utrzymania i promocji europejskiego fenomenu kulturowego jakim jest kilkuwiekowa tradycja pieszego pielgrzymowania na Jasną Górę.</p>
<p>D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu.</p>	<p>D.5.1 Utworzenie systemu stałego monitoringu codziennej migracji mieszkańców subregionu częstochowskiego do pracy i szkół</p> <p>D.5.2 Integracja różnych form komunikacji pasażerskiej zbiorowej (komunikacja kolejowa,</p>

	<p>autobusowa miejska, autobusowa podmiejska, przewozy busami itp.), w tym wprowadzenie normy „jednego biletu” respektowanego przez różnych przewoźników oraz uzgodnienie z nimi tras i rozkładów jazdy.</p> <p>D.5.3 Utworzenie centrów przesiadkowych dogodnie łączących różne formy komunikacji pasażerskiej.</p> <p>D.5.4 Uzgodnienie podstawowego standardu pojazdów przeznaczonych do obsługi komunikacji pasażerskiej zbiorowej, w tym narzucenie niezbędnych ochronie środowiska norm niskoemisyjnych.</p>
<p>D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej.</p>	<p>D.6.1 Utrzymanie i instytucjonalizacja Klubu Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów i Starostów Ziemi Częstochowskiej jako przedstawicielstwa samorządów Subregionu Północnego Województwa Śląskiego.</p> <p>D.6.2 Wprowadzenie zasady wzajemnych uzgodnień między jednostkami samorządowymi działań oddziałujących na rozwój subregionu (w tym istotniejszych planów zagospodarowania przestrzennego, planów ważniejszych inwestycji liniowych: dróg, infrastruktury medialnej oraz inwestycji rzutujących na zmiany w krajobrazie, dokumentów strategicznych itp.).</p> <p>D.6.3 Realizacja i monitoring efektów przyjętej w Subregionie Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych.</p> <p>D.6.4 Opracowanie i przyjęcie wspólnego programu ochrony przeciwpowodziowej Subregionu, obejmującego także niezbędny zakres współdziałania przy ograniczaniu skutków innych katastrof naturalnych (huraganowe wiatry, opady gradu lub śniegu, pożary lasów, susze itp.)</p> <p>D.6.5 Współpraca przy promocji atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej Subregionu.</p> <p>D.6.6 Współpraca przy budowie infrastruktury IT i budowie społeczeństwa informacyjnego w Subregionie.</p>

2.3. Ocena powiązań strategii z innymi dokumentami strategicznymi

Realizacja celów zawartych w „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” wpisuje się w szereg założeń, przyjętych w innych dokumentach strategicznych poziomu międzynarodowego, krajowego, i regionalnego. Zgodność założeń Strategii z tymi dokumentami gwarantuje, że podejmowane działania w skali miasta będą harmonizowały z kierunkami rozwoju ustalonymi na poziomie międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Oznacza to, że planowane działania nie będą przypadkowe oraz, że przyczynią się do realizacji celów o charakterze globalnym i długoterminowym oraz realizowane będą zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W szczególności projekt Strategii jest zgodny z następującymi dokumentami:

Globalna Agenda 21

Globalna Agenda 21, uchwalona w czerwcu 1992 r. na Konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Spraw Środowiska i Rozwoju w Rio de Janeiro na tzw. Szczycie Ziemi, stanowi globalny program działań na rzecz środowiska i rozwoju. Program ten wskazuje w jaki sposób należy równoważyć rozwój gospodarczy i społeczny z poszanowaniem środowiska. Wdrażanie założeń Agendy opiera się na zasadzie *Myśl globalnie, działaj lokalnie*, zgodnie z którą największą rolę w ich realizacji przypisuje się władzom lokalnym.

Agenda składa się z czterech zasadniczych części, omawiających następujące zagadnienia:

- problemy socjalne i gospodarcze;
- zachowanie i zagospodarowanie zasobów w celu zapewnienia rozwoju;
- wzmocnienie znaczenia ważnych grup społecznych;
- możliwości realizacyjne celów i zadań agendy.

„EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, zawierająca nowe regulacje ujęte w siedmiu projektach przewodnich: „Unia innowacji”, „Mobilna młodzież”, „Europejska agenda cyfrowa”, „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”, „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” i „Europejski program walki z ubóstwem”.

Karta Lipska, powstała w 2007 podczas spotkania w dniach 24-25 maja ministrów ds. regionów i miast z krajów członkowskich Unii Europejskiej. Karta jest zobowiązaniem *promowania zrównoważonej organizacji terytorialnej opartej na europejskiej policentrycznej strukturze miejskiej*. Pokłosiem Karty Lipskiej jest przyjęcie przez Parlament Europejski, Radę Europejskiego Komitetu Społeczno-Gospodarczego oraz Komitetu Regionów w dniu 18 lipca 2014 r. w Brukseli Agendy polityki miejskiej UE przedstawionej w sprawozdaniu „Miasta Przyszłości”. Zebrano w nim zasady modelu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich wynikające z Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, europejskiego modelu społecznego, Karty Lipskiej, deklaracji z Toledo i Agendy

Terytorialnej Unii Europejskiej 2020.

Raport Polska 2030, diagnoza powstała w 2008 r. prezentująca w swojej treści 11 kluczowych wyzwań, jakie stoją przed Polską:

- wzrost i konkurencyjność,
- sytuacja demograficzna,
- wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy,
- odpowiedni potencjał infrastruktury,
- bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne,
- gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego,
- solidarność i spójność regionalna,
- ochrona kulturalnego dziedzictwa narodowego,
- poprawa spójności społecznej,
- sprawne państwo,
- wzrost kapitału społecznego Polski.

„Strategia Rozwoju Kraju 2020” i „Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”. Strategia Rozwoju Kraju 2020, przyjęta przez Radę Ministrów 25 września 2012 r. Celem głównym strategii średniokresowej staje się wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.

Projekt **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju** przyjęty przez Radę Ministrów 29 lipca 2016 r. Strategia definiuje odpowiedzialny rozwój jako: *„rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. Istotne jest odpowiednie kształtowanie relacji pomiędzy konkurencyjnością gospodarki, dbałością o środowisko oraz jakością życia. Odpowiedzialny rozwój odnosi się więc zarówno do kwestii gospodarczych, społecznych, środowiskowych, terytorialnych, jak i instytucjonalnych.*

Odpowiedzialny rozwój to wzrost gospodarczy oparty na solidnych fundamentach, jakimi jest przedsiębiorczość, pracowitość, zasoby i umiejętności Polaków. Odpowiedzialny rozwój to także wielowymiarowa solidarność społeczna, której celem jest troska o dobro wspólne – solidarność między pokoleniami teraźniejszymi i przyszłymi, między poszczególnymi regionami, miastami i obszarami wiejskimi, między pracodawcami i pracownikami”.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie; przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. KSRR ustaliła trzy cele szczegółowe do 2020 roku:

1. wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,
2. budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych,

3. tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Krajowa Polityka Miejska, przyjęta przez Radę Ministrów w październiku 2015 r., przyjmująca jako zasady jakimi powinny się kierować strategie rozwoju miast:

- zasada integralności: podporządkowanie polityki miejskiej polityce rozwoju,
- zasada zintegrowanego podejścia terytorialnego,
- zasada wielopoziomowego zarządzania.

Strategicznym celem polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju KPZK 2030, przyjęta przez Radę Ministrów w grudniu 2011 r., wskazuje najpilniejsze problemy zagospodarowania polskiej przestrzeni i konkretne działania naprawcze w sześciu obszarach tematycznych dla:

1. poprawy konkurencyjności największych miast i powiązań między nimi,
2. tworzenia warunków równomiernego rozwoju poza dużymi miastami,
3. rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (np. sieci szerokopasmowe),
4. poszanowania środowiska naturalnego i walorów krajobrazowych, a także kulturowych,
5. wzmocnienia odporności Polski na zagrożenia związane z bezpieczeństwem energetycznym (np. poprzez budowanie połączeń energetycznych z sąsiednimi państwami) czy ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi (np. powodziami),
6. systematycznej budowy i utrzymania skutecznego systemu planowania przestrzennego (np. eliminowania chaotycznego sposobu zabudowy przedmieść).

Strategia Województwa Śląskiego Śląskie 2020+ przyjęta przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr IV/38/2/2013 na posiedzeniu w dniu 1 lipca 2013 roku. Wyznaczony został w niej obszar funkcjonalny otaczający Częstochowę – Subregion Północny oraz Aglomeracja Częstochowska. Do Aglomeracji Częstochowskiej zakwalifikowana została jedynie Częstochowa. W skład jej bezpośredniego otoczenia funkcjonalnego wchodzi gminy: Mstów, Olsztyn, Rędziny, Kłomnice, Mykanów, Przyrów, Kruszyna, Blachownia, Konopiska, Poczesna, Janów. Aglomeracja Częstochowska to obszar organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym. Częstochowa określona została także jako obszar wymagający rewitalizacji.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, jest instrumentem programowym, służącym wdrażaniu projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach realizacji polityki spójności, na obszarze województwa śląskiego, w perspektywie budżetowej 2014-2020.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Zasadniczym dążeniem tego dokumentu o charakterze planistycznym, jest *kształtowanie harmonijnej struktury przestrzennej województwa śląskiego sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi województwa*. W ramach wdrażania regionalnej polityki przestrzennej, w szczególności podkreślono konieczność dynamizacji, jak również restrukturyzacji przestrzeni województwa. Uwypuklono również konieczność wdrożenia przedsięwzięć ukierunkowanych na ochronę zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych, a także wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych. W Planie określona została funkcja Częstochowy jako ośrodka centralnego dla Subregionu Północnego.

3. Ocena istniejącego stanu środowiska

3.1. Ogólna charakterystyka

Częstochowa jest średniej wielkości miastem europejskim, 13. pod względem liczby mieszkańców miastem w Polsce. Wprowadzona w 1999 r. reforma samorządowa ulokowała Częstochowę w województwie śląskim jako miasto na prawach powiatu. Położone nad Wartą, na obszarze Wyżyny Śląsko-Krakowskiej, miasto ulokowane jest na styku trzech dużych mezoregionów geograficznych: Wyżyny Częstochowskiej (zwanej też Jurą), Wyżyny Wieluńskiej i Obniżenia Górnej Warty (współrzędne geograficzne: 50°49'N i 19°08'E). Charakter miasta kształtowała historia. W końcu XIV w. powstały niezależne od siebie, sąsiadujące jednostki osadnicze: miasto królewskie nad Wartą – Częstochowa oraz osada (od XVIII w. także miasto) Częstochówka, obsługująca założony w 1382 r. Klasztor O.O. Paulinów na Jasnej Górze. Przez okres I Rzeczypospolitej rola tych miejsc była zróżnicowana. Częstochowa, ośrodek kupiecki i rzemieślniczy, ze średniowiecznymi tradycjami rozwoju hutnictwa, była jednym z większych miast Małopolski. Połączenie obu miast nastąpiło w 1826 r. decyzją rządu, zależnego od Rosji, Królestwa Kongresowego. Pod zaborem rosyjskim nastąpił rozwój tworzący z Częstochowy silny ośrodek przemysłowy; czwarte pod względem liczby mieszkańców i potencjału produkcyjnego miasto Królestwa Kongresowego (ziem polskich pod zaborem rosyjskim).

Zmiany ustrojowe po II wojnie światowej spowodowały poważny zwrot w planowaniu rozwoju miasta. Widoczne to było w układzie przestrzennym: historyczna oś rozwojowa wschód-zachód (nadwarciańska Stara Częstochowa – Klasztor Jasnogórski) zastąpiona została osią południkową (Huta Częstochowa – ulokowane na północ od centrum dzielnice mieszkaniowe). Rządowy program narzucił wizję rozwoju przemysłu ciężkiego (Huty im. B. Bieruta) i włókienniczego. Odzyskanie samorządności mieszkańców w 1990 r., jako część zmian ustrojowych związanych z przywróceniem suwerenności narodowej, wiązało się z poważną restrukturyzacją gospodarczą. W Częstochowie uwidoczniło się to przez ograniczenie roli tradycyjnych branż (włókiennictwa, hutnictwa) na rzecz rozwoju nowych, przy równoczesnej likwidacji dużych przedsiębiorstw państwowych i erupcji małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych. Zmiany ujawniły nowe problemy społeczne: bezrobocie, rozwarstwienie majątkowe, wykluczenie społeczne. Jednocześnie w warunkach gospodarki rynkowej

zdecydowanie poprawiły się warunki życia mieszkańców.

Tabela 1: Powierzchnia miasta, liczba ludności i gęstość zaludnienia w 2014 r.

Kryterium	Rok odniesienia 2014
Powierzchnia	160 km ²
Liczba ludności	230 123
Gęstość zaludnienia	1 441

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

3.2. Demografia

Częstochowa, miasto o powierzchni 160 km², w 2014 r. liczyła 230 123 mieszkańców, w tym 121 999 kobiet i 108 124 mężczyzn. Gęstość zaludnienia wynosiła 1441 na km². Ludność w wieku przedprodukcyjnym wynosiła 34 852 osób (15,1%), produkcyjnym: 143 075 (62,2%), w tym w wieku produkcyjnym mobilnym (18-44 lata): 84 834, poprodukcyjnym (22,7%).

Wskaźniki obciążeń demograficznych określają:

- ludność w wieku nieprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym – 60,8,
- poprodukcyjnym na 1000 osób w wieku przedprodukcyjnym – 149,8,
- poprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym – 36,5.

Wskaźnik feminizacji w 2014 r. wynosił 113 kobiet na 100 mężczyzn.

Ilość mieszkańców zmniejszyła się w porównaniu z 2013 r. o 2 195 osób. Zmiana bilansu na 1000 mieszkańców wynosiła: -9,5. Od ponad dziesięciu lat trwa proces zmniejszania się stanu ludności, wynikający z niekorzystnego połączenia dwóch zjawisk: ujemnego przyrostu demograficznego i odpływu migracyjnego. Porównywalną do obecnej liczbę mieszkańców Częstochowa osiągnęła w roku 1980: 234 681; w 1975 r. była miastem 200-tysięcznym. Wzrost liczby mieszkańców trwał od 1946 r. do 1993 r., w szczytowym okresie w Częstochowie mieszkały 259 864 osoby. Poziom bliski 259 tys. mieszkańców utrzymywał się do 1997 r., potem nastąpił okres przyspieszonego zmniejszania. W ciągu ostatnich 12 lat Częstochowa straciła ok. 24 tys. mieszkańców.

Tabela 2: Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost i przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2010-2014.

Kryterium	Rok odniesienia				
	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba ludności	237 203	235 798	234 472	232 318	230 123
Gęstość zaludnienia	1 485	1 476	1 468	1 455	1 441
Przyrost naturalny	- 546	- 621	- 725	- 945	- 954
Przyrost naturalny na 1000 ludności	- 2,3	- 2,6	- 3,1	- 4,1	- 4,1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Najbardziej zaludnionymi dzielnicami w mieście są: Północ (27 910), Tysiąclecie (26 968), Wrzosowiak (24 360), Raków (21 300). Wysoka gęstość zamieszkania cechuje także dzielnice Śródmieście (14 313), Trzech Wieszców (10 122), Ostatni Grosz (8 514), Parkitka (8 694),

Podjasnogórska (3 229), Stare Miasto (10 608). Charakter podmiejski, z przewagą budownictwa jednorodzinnego, mają dzielnice: Dźbów (5 623), Gnaszyn-Kawodrza (5 332), Grabówka (4 370), Kiedrzyń (2 984), Mirów (2 274), Stradom (11 474), Wyczerpy Aniołów (8 920), Zawodzie Dąbie (8 768) i Błeszno (4 123). W dzielnicach o wysokiej gęstości zamieszkania, o przewadze zabudowy wielomieszkaniowej, mieszka 71% mieszkańców Częstochowy, w dzielnicach o niskiej zabudowie jednorodzinnej: 29%.

3.3. Różnorodność biologiczna ¹

Podłożem geologicznym miasta są przede wszystkim skały wapienne ukształtowane w epoce jurajskiej. Budowa geologiczna zdeterminowała rzeźbę krajobrazu miasta. Najstarszymi elementami rzeźby terenu na obszarze Częstochowy są ostańce denudacyjne, zbudowane z wapieni górnourajskich. Są to: w lewobrzeżnej części miasta wzniesienia Jasnej Góry, Rakowa i Błeszna, a także na północy pojedyncze pagórki w sąsiedztwie Rząsaw Łapajówki i Żabińca. Na wschodzie należą do nich: Złota Góra, Góra Prędziszowska (zwana także Góra Prędziszów), Góra Osona (najwyższa w granicach miasta, o wys. 316,7 m n.p.m.) i inne okoliczne kulminacje. Bezwzględne wysokości obszaru miejskiego zamykają się w przedziale 236 - 305 m n.p.m. Na atrakcyjność krajobrazową wschodniej części miasta wpływają odsłonięte skałki wapienne. Skałki takie można zobaczyć na szczycie Góry Osona i Kokocówce, a także na stromych zboczach doliny Warty w obrębie Przełomu Mirowskiego. U podstawy wapiennych wzniesień rozciągają się faliste równiny denudacyjne, równiny moreny dennej, równiny sandrowe i wodnolodowcowe, należące wiekowo do zlodowacenia odrzańskiego. W północnej części miasta tworzą one pasmo czołowych moren recesyjnych, tzw. Kawie Góry i Wzgórza Bory. Falisty krajobraz miasta dzielony jest dolinami rzecznyymi. Rzeki płyną konsekwentnie do nachylenia płyty mezozoicznej, w kierunku północnwschodnim lub wschodnim (Konopka, Szarlejka, Stradomka, Warta poniżej ujścia Stradomki) lub wzdłuż kuesty jurajskiej (południkowy odcinek Warty). Bardzo interesującą formą terenu jest Mirowski Przełom Warty. Powstał on w wyniku przelania się przez płytę jurajską połączonych wód zlewni górnej Warty i wód roztopowych z lądolodu odrzańskiego do doliny Pilicy. Wody tak intensywnie złobiły skały starszego podłoża, że rozcięły wapień jurajski, tworząc atrakcyjny krajobraz kanionu zdobionego odsłoniętymi ostańcami wapiennymi.

Tabela 3: Funkcja użytkowania terenów miasta Częstochowy w 2014 r.

Funkcja (rodzaj użytkowania terenu)	Powierzchnia terenów zainwestowanych (ha)		
	ukształtowana	kształtująca się	do przekształceń
zabudowa jednorodzinna	2 369,7	1 366,3	4,5
zabudowa wielorodzinna	452,4	44,5	-
zabudowa śródmiejska	145,3	28,9	-

¹ Na podstawie planowanej monografii "Przyroda Częstochowy" - pracy zbiorowej pod red. St. Cabały (mps 2010).

usługi komercyjne	107,7	61,5	2,0
usługi publiczne	300,8	5,7	0,3
dworce, zajezdnie	19,0	2,2	-
produkcja, usługi, handel	308,0	187,7	1,9
przemysł	567,4	60,5	103,3
stacje paliw	7,2	0,8	-
parkingi, garaże	14,2	16,8	-
ogródki działkowe	216,7	44,4	-
parki, sport i rekreacja	116,2	39,6	2,2
cmentarze	54,7	19,8	-
obsługa produkcji rolnej, hodowla, ogrodnictwo	78,8	220,1	37,8
infrastruktura techniczna	90,8	2,1	-
tereny nieurządzone	0,7	-	5,0
OGÓŁEM (ha) :	4 849,5	2 100,9	157,0
% gruntów miasta ogółem (15961 ha):	30,4%	13,2%	0,010%

Źródło: Dane Wydziału Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych Urzędu Miasta Częstochowy.

Na obszarze miasta ustanowiono pomniki przyrody:

Tabela 4: Pomniki przyrody na terenie Częstochowy.

L.p.	OBIEKT	LOKALIZACJA
1.	Dąb szypułkowy – pomnik przyrody nr 1	Park miejski 3 Maja
2.	Klon jawor – pomnik przyrody nr 2	Park Miejski 3 Maja, na granicy parku, przy ul. ks. Popiełuszki
3.	Tulipanowiec amerykański – pomnik przyrody nr 3	Park przy ul. Łukasińskiego, między budynkiem Miejskiego Domu Kultury a budynkiem Liceum im. H. Dąbrowskiego
4.	Dąb czerwony	Park miejski 3 Maja
5.	Kasztanowiec biały	Park miejski 3 Maja
6.	Modrzew europejski	Park miejski 3 Maja
7.	Klon pospolity	Park miejski 3 Maja
8.	Jesion wyniosły	Park miejski 3 Maja
9.	Grusza pospolita	Park miejski im. St. Staszica
10.	Klon jawor	Park miejski im St. Staszica
11.	Wiąz holenderski odm. wyniosła	Promenada im. Cz. Niemena - przy skrzyżowaniu z ul. Rolniczą
12.	Dąb szypułkowy	Park przy ul. Zagłoby
13.	Dąb szypułkowy	Park przy ul. Zagłoby

14.	Dąb szypułkowy	Park przy ul. Zagłoby
15.	Lipa drobnolistna	Park przy ul. Zagłoby
16.	Lipa drobnolistna	Park przy ul. Zagłoby
17.	Klon srebrzysty	Park im. G. Narutowicza
18.	Klon srebrzysty	Park im. G. Narutowicza
19.	Aleja Brzozowa	w ciągu ul. Białskiej

Źródło: opracowanie własne, Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy

W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej wskazano strefy chroniące walory bioróżnorodności. Dla stref przyjęto trzystopniową skalę cenności przyrodniczej:

I Strefa - ekosystemy o charakterze naturalnym lub półnaturalnym, charakteryzujące się bardzo wysoką bioróżnorodnością oraz udziałem rzadkich biocenoz, rzadkich i regionalnie rzadkich oraz chronionych prawnie gatunków oraz elementów kierunkowych. Do strefy tej kwalifikowane są lasy o naturalnym charakterze, łąki i murawy, reprezentujące zanikające typy fitocenoz, chronione dyrektywami międzynarodowymi.

II Strefa - ekosystemy półnaturalne lub powstałe w wyniku naturyzacji obszarów antropogenicznie przekształconych, charakteryzujące się wysoką bioróżnorodnością oraz udziałem gatunków rzadkich, regionalnie rzadkich, chronionych prawnie oraz osiagających skraj zasięgu. Do strefy tej kwalifikowane są łąki, młaki, murawy, zbiorniki wodne i lasy, noszące wyraźne ślady antropogenicznych przekształceń. W większości przypadków biocenozy te wymagają ochrony czynnej, polegającej na koszeniu lub przebudowie drzewostanu.

III Strefa - obszary o podwyższonej bioróżnorodności, odznaczające się mozaikowością ekosystemów oraz istnieniem stref ekotonowych, które stanowią o ich dużych walorach krajobrazowych i zróżnicowaniu występowania gatunków. Należą tu zadrzewienia, przekształcone lasy, zbiorniki wodne, kamieniołomy, agrocenozy, remizy śródpolne, ugory ulegające sukcesji w kierunku ciepłolubnych muraw. Właściwą formą gospodarowania na tych terenach jest ekstensywne rolnictwo, a w niektórych przypadkach zagospodarowanie parkowe lub turystyczno-rekreacyjne.

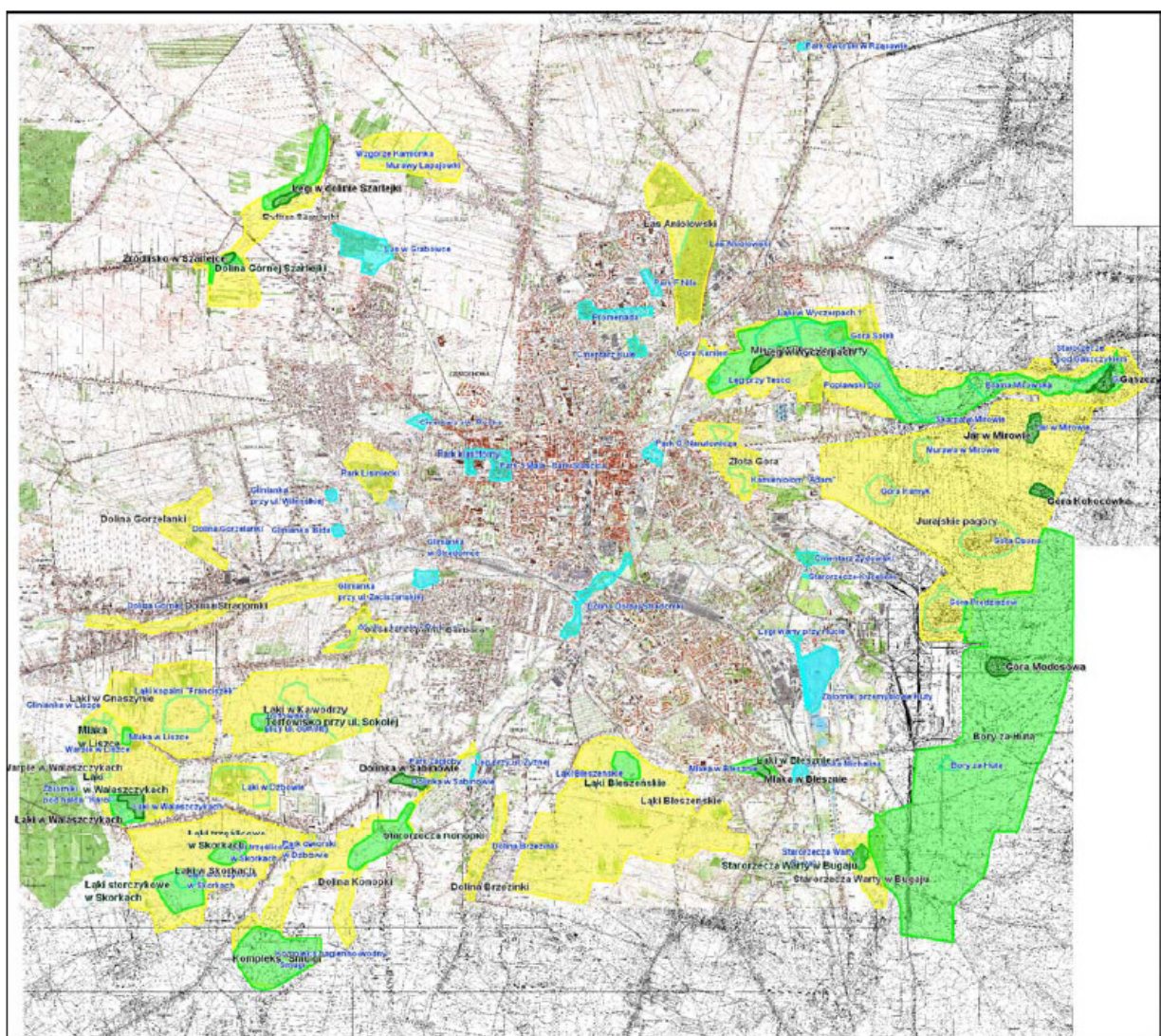
Tabela 5: Strefy chroniące walory bioróżnorodności.

Strefa I	Strefa II	Strefa III
Łęg w Wyczerpach	Mirowski Przełom Warty	Mirowski Przełom Warty
Gąszczyk	Bory za Hutą	Złota Góra
Jar w Mirowie	Starorzeczka Warty w Bugaju	Jurajskie Pagóry
Góra Kokocówka	Łąki w Blesznie	Starorzeczka Warty w Bugaju
Góra Modosowa	Łąki Bleszeńskie	Łąki Bleszeńskie
Młaka w Blesznie	Starorzeczka Konopki	Dolina Brzezinki
Dolinka w Sabinowie	Kompleks „Smugi”	Dolina Konopki
Łąki w Walaszczkach	Łąki trzęślicowe w Skorkach	Łąki w Dźbowie
Źródliśko w Szarlejce	Łąki storczykowe w Skorkach	Łąki w Skorkach

Łęg w dolinie Szarlejki	Torfowisko przy ul. Sokolej	Łąki w Kawodrzy
	Łąki w Walaszczkach	Warpie w Walaszczkach
	Młaka w Liszce	Łąki w Gnaszynie
	Dolina Górnej Szarlejki	Okolice kopalni „Barbara”
	Dolina Szarlejki	Dolina Stradomki
		Dolina Gorzelanki
		Park Lisiniecki
		Dolina Szarlejki
		Łąki Łapajówki
		Las Aniołowski

Źródło: planowana monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

Mapa 1: Mapa sytuacyjna stref i stanowisk przyrodniczych Częstochowy (zredukowany zrzut z Map Info)

Źródło: wg J. Zygmunta w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

3.4. Zwierzęta²

Badania, przeprowadzone podczas inwentaryzacji zasobów przyrodniczych, wykazały obecność

²Na podstawie planowanej monografii "Przyroda Częstochowy" - pracy zbiorowej pod red. St. Cabały (mps 2010).

62 gatunków bezkręgowców cechujących się wyższą cennością przyrodniczą. Do szczególnie rzadkich i cennych należy zaliczyć gatunki chronione w Europie Dyrektywą Rady 92/43/EWG, którymi są: ślimak ostrokrawędzisty - gatunek priorytetowy, czerwończyk nieparek, modraszek telejus i trzepla zielona - w większości zamieszczonych w Czerwonej Księdze Zwierząt. Z obszaru miasta wykazano także 43 gatunki pochodzące z Czerwonej Listy Zwierząt oraz 17 gatunków objętych ochroną prawną. Większość rzadkich gatunków związana jest z otwartymi siedliskami łąkowo-murawowymi, a niektóre z cienistymi lasami liściastymi porastającymi wychodnie skalne.

Degradacja jakości wód powierzchniowych skutkuje zredukowaniem fauny ryb do kilku wszędobylskich gatunków. Wysoką stałość występowania mają gatunki eurytypowe - okoń i płoć. Równie pospolite są dwa taksony drobnych ryb reofilnych, mianowicie kiełb i śliz. Mają one duże populacje również w małych potokach - Stradomce i Konopce. Natomiast duże gatunki rzecznych karpiowatych, takie jak jaź i kleń, występują nielicznie tylko w Warcie i Kucelince. Dzisiejszy skład gatunkowy jest w znacznym stopniu ukształtowany przez planowe zarybienia. Z pewnością obecność gatunków takich jak brzana, świnka, pstrąg potokowy, miętus i lipień jest efektem reintrodukcji. Ponieważ w stosunku do katastrofalnych lat 80. XX wieku stan wód Warty uległ poprawie, a ponadto koryto w dzielnicy Mirów odzyskało pewne cechy naturalne, wsiedlone ryby osiągają dojrzałość płciową i przynajmniej w niektórych przypadkach przystępują do tarła. Jednakże nadal typowe, reofilne gatunki rzeczne stanowią niewielki procent w stosunku do tolerancyjnych na warunki środowiska - okonia i płoci. Skład ichtiofauny zbiorników wody stojącej - stawów i glinianek jest również wynikiem działań ludzkich - zarybień prowadzonych przez PZW, jak również spontanicznych wysiedleń czynionych przez wędkarzy, dlatego jest dość przypadkowa. W niektórych zbiornikach występują gatunki obcego pochodzenia, takie jak amur biały, tołpyga pstra i karp hodowlany. Pospolite w gliniankach są leszcz, krąp, płoć, wzdręga oraz okoń. Stałym elementem ich ichtiofauny jest szczupak. Na uwagę zasługuje występowanie w kilku zbiornikach tego typu chronionej różanki oraz rzadko występującej słonecznicy.

Spośród 13 gatunków płazów nizinnych występujących w Polsce na terenie Częstochowy stwierdzono ich obecnie 12. Gatunkami o największej stałości występowania, odnotowanymi na wszystkich odpowiednich dla siebie siedliskach są żaba wodna, żaba trawna i ropucha szara. Jest to wynik typowy dla terenów w znacznej mierze przekształconych przez człowieka, gdyż są to gatunki eurytypowe, mało wybredne w stosunku do warunków środowiska. Spośród gatunków niegdyś stwierdzonych nie udało się odnaleźć ropuchy paskówki. Kondycja populacji gatunków zasiedlających obszar Częstochowy przedstawia się obecnie następująco:

- bardzo dobra: żaba wodna, żaba trawna, ropucha szara,
- dobra: kumak nizinny,
- średnia: traszka zwyczajna, żaba jeziorkowa, rzekotka drzewna,
- słaba: traszka grzebieniasta, ropucha zielona, żaba moczarowa, żaba śmieszka, grzebiuszka ziemna.

W ciągu ostatnich 30 lat (1990-2010) na obszarze Częstochowy, stwierdzono występowanie

214 gatunków ptaków³. W tej grupie 126 zaliczono do gatunków lęgowych i prawdopodobnie lęgowych. Pozostałe gatunki obserwowane były w okresie migracji jesiennej, wiosennej lub/i w okresie zimy.

Pod względem liczby gatunków awifauna Częstochowy, w porównaniu z innymi obszarami miejskimi w Polsce i Europie, jest stosunkowo bogata. Stwierdzono tu ok. 47 % z ogólnej liczby gatunków występujących w Polsce i 55 % gatunków gniazdujących na obszarze kraju. Skład gatunkowy i liczebność awifauny lęgowej na obszarze miasta ulega zmianom w szybkim tempie. Dla ptaków zwarta zabudowa to namiastka środowiska skalnego. W tym środowisku dominują więc gatunki, które gniazdują w budynkach. Najbardziej liczny jest tutaj wróbel domowy. Ponadto występują również kawka i jerzyk. Dla tych gatunków zabudowa stanowi główne siedlisko lęgowe w Polsce. Z uwagi na remonty elewacji budynków w Częstochowie populacje lęgowe tych gatunków zapewne będą się zmniejszać, z uwagi na zanik odpowiednich miejsc lęgowych. Typowym gatunkiem charakterystycznym dla centrów dużych miast jest gołąb miejski. Odnotowuje się spadek liczebności niektórych gatunków w wyniku postępujących przemian urbanizacyjnych. Dotyczy to głównie ptaków gniazdujących w krajobrazach otwartych, gdzie w wyniku rozwoju przestrzennego miasta, kurczą się obszary dogodne do gniazdowania. Również gatunki gniazdujące w budynkach w wyniku prac budowlanych, szczególnie termoizolacyjnych, tracą swoje siedliska lęgowe. Przykładem gatunku, który prawdopodobnie zniknął z obszaru Częstochowy jest dzierlatka. Pojawiają się też gatunki nowe, w wyniku zmian zasięgu występowania. Zupełnie nowym gatunkiem, który zasiedlił obszar miasta jest dzięcioł białoszy, gatunek pierwotnie zasiedlający południowo wschodnią Europę, który rozpoczął kolonizować terytorium Polski pod koniec lat 70 XX wieku. Pierwsze jego stwierdzenie na obszarze Częstochowy nastąpiło w 2008 r. w dzielnicy Lisiniec. Na obszarze Częstochowy stwierdzono występowanie 28 gatunków ssaków. Środowisko miejskie, ze swą skomplikowaną infrastrukturą, ogromną bazą pokarmową i ilością nadających się na ukrycia zakamarków, stwarza bardzo dobre warunki do życia ssaków, szczególnie gatunków synantropijnych, od wieków nierozdzielnie związanych z człowiekiem. Należą do nich powszechnie znane gryzonie, od „zawsze” bezskutecznie tępione, uważane za groźne szkodniki: mysz domowa i szczur wędrowny. Mają one swoich naturalnych wrogów, w postaci kuny domowej i łasicy, oraz dziczających kotów domowych. Do mało znanych synantropów należą nietoperze, które wykorzystują strychy domów, rzadziej piwnice, jako miejsca letnich i zimowych kryjówek. Z tej grupy stwierdzono trzy interesujące gatunki: mroczka posrebrzanego i podkowca małego, każdy uważany za wyjątkową rzadkość, oraz gacka brunatnego. Do ssaków regularnie spotykanych w środowisku miejskim należy jeż wschodni, wykazujący się wyjątkową plastycznością życiową. Najbardziej jednak rozpoznawalnym ssakiem Częstochowy jest wiewiórka, od bardzo dawna mieszkająca w parkach Jasnej Góry. W środowisko miejskie wkraczają także gatunki uważane do niedawna za leśne lub łąkowo-polne. Należy do nich kret, sarna, dzik i lis. Ślady ich dyskretnej bytności można zauważyć

---

³ Wg wieloletnich badań St. Czyża

na niewielkich, zarośniętych roślinnością ruderalną ugorach, a nawet skwerach. W kilku miejscach występuje także borsuk. Także dla ssaków doliny rzeczne stanowią atrakcyjny teren do zamieszkania. Oprócz wymienionych wcześniej niektórych gatunków, z grupy drapieżników zaobserwowano gronostaja i tchórza. Od paru lat zamieszkały tutaj dwa gatunki ssaków, uważane do niedawna za zagrożone wyginięciem, tj. bóbr i wydra. Obecnie w wielu miejscach doliny Warty i Konopki bez trudu można zauważyć charakterystyczne bobrowe żery, a nawet niedużych rozmiarów tamy.

3.5. Rośliny ⁴

Flora naczyniowa miasta Częstochowy charakteryzuje się dużym bogactwem, co wynika z bardzo znacznego zróżnicowania siedlisk, zarówno naturalnych, jak i mniej lub bardziej przekształconych, a także całkowicie nowych, powstałych w wyniku różnorodnej działalności gospodarczej człowieka – rolniczej, przemysłowej, urbanistycznej, komunikacyjnej i innej. W rezultacie przeprowadzonych badań florystycznych stwierdzono występowanie aż 623 gatunków roślin naczyniowych. Spośród odnotowanych gatunków aż 126 występuje pospolicie na terenie miasta. O dużych walorach flory i znacznym stopniu jej naturalności w wielu miejscach charakteryzowanego terenu świadczy udział wielu gatunków całkowicie (32) i częściowo (13) chronionych oraz rzadkich, a nawet bardzo rzadkich, nie tylko w skali Częstochowy, ale i Polski.

Z gatunków całkowicie chronionych są to: buławnik wielkokwiatowy, kruszczyk błotny, goryczka wąskolistna, mieczyk dachówkowaty, gółka długoostrogowa, kosaciec syberyjski, lilia złotogłów i nasięźrzał pospolity.

Ponadto licznie występują gatunki chronione częściowo: zawilec wielkokwiatowy, orlik pospolity, parzydło leśne, dziewięciśli bezłodygowy, pomocnik baldaszkowy, kukułka krwista, kukułka plamista, kukułka szerokolistna, wawrzynek wilczełyko, kruszczyk rdzawoczerwony, kruszczyk szerokolistny, goryczuszka orzęsiona, groszek wschodniokarpacki (bardzo rzadki również w Polsce), listera jajowata, miodownik melisowaty, zaraza czerwonawa, podkolan biały i bobrek trójlistkowy.

Obecny obraz flory mszaków na obszarze Częstochowy jest wypadkową naturalnych procesów kształtujących szatę roślinną oraz kilkusetletniej działalności gospodarczej. Postępująca urbanizacja znacząco ograniczyła występowanie gatunków leśnych. Najcenniejsze wartości briologiczne skupiają się głównie na niewielu spotykanych na terenie Częstochowy wychodniach skał wapiennych. Rosną tu, nieraz obficie, kalcyfilne gatunki naskalne i naskalno-murawowe, wśród nich m.in. chronione i zagrożone wyginięciem: zwiślik maczugowaty, zwiślik długolistny, zwiślik wiciowy, miechera spłaszczona, miechera kędzierzawa i krzewik źródliskowy. Ochronie podlega 38 odnotowanych tu mszaków (18 ochronie ścisłej, 20 częściowej), natomiast grupę gatunków zagrożonych reprezentuje 8 mchów i 2 wątrobowce.

Aktualna roślinność miasta Częstochowy jest odzwierciedleniem specyficznego układu

---

⁴Na podstawie planowanej monografii "Przyroda Częstochowy" - pracy zbiorowej pod red. St. Cabały (mps 2010).

warunków siedliskowych, unikalnego w skali Polski a wynikającego z położenia geograficznego oraz wielowiekowego i bardzo zróżnicowanego oddziaływania człowieka na środowisko przyrodnicze tego obszaru. Pierwotnie tereny Częstochowy porośnięte były w większości lasami. Na przestrzeni wieków, głównie w wyniku działalności rolniczej – upraw roślin użytkowych i pasterstwa, pokrywa leśna drastycznie się zmniejszyła. W rezultacie przeprowadzonych badań florystycznych i fitosocjologicznych, przeprowadzonych w latach 2008-2010 na terenie Częstochowy wyodrębniono aż 132 zbiorowiska roślinne, z których 97 zakwalifikowano do zespołów. W granicach Częstochowy występują liczne ciekły wodne, mające charakter naturalny, rowy i zbiorniki o zróżnicowanej wielkości, różnego pochodzenia – głównie antropogenicznego. W wymienionych siedliskach stwierdzono wiele zbiorowisk roślinnych typowo wodnych, a na ich obrzeżach i w bliskim sąsiedztwie o podłożu podmokłym, także liczne, często dobrze wykształcone fitocenozy zespołów szuwarowych.

W niewielu miejscach na obszarze miasta występują murawy psammofilne, które wykształciły się na ubogim edaficznie, suchym podłożu piaszczystym. Największe łącznie powierzchnie w roślinności na badanych stanowiskach Częstochowy zajmują zbiorowiska łąkowe i ziołoroślowe z klasy *Molinio-Arrhenteretea*. Wyróżniono ich ponad 20. Bardzo ważnym przyrodniczo składnikiem roślinności Częstochowy są zbiorowiska ziołoroślowe. W wielu miejscach zajmują duże powierzchnie, są bardzo bujnie rozwinięte i na ogół bogate florystycznie. Charakterystycznym i istotnym elementem Częstochowy są wyniesienia (wzgórza) z wychodniami wapiennymi, wyróżniające się charakterystycznymi warunkami siedliskowymi, umożliwiającymi wykształcenie się muraw kserotermicznych. Znaczna część płątów łąkowych, pastwiskowych i murawowych, zarówno kserotermicznych jak i psammofilnych, wykazuje znaczny stopień degeneracji i jest słabo zachowana. Nastąpiło w wielu przypadkach zubożenie florystyczne, przenikanie gatunków synantropijnych oraz pojawienie się nalotu krzewów i drzew. Jest to spowodowane w głównej mierze zaprzestaniem użytkowania, wykaszania i wypasu.

Do najcenniejszych w środowisku przyrodniczym Częstochowy należą niewątpliwie zbiorowiska leśne o charakterze naturalnym. Są one pozostałością po dominującej w przeszłości na omawianej powierzchni szacie leśnej. Pomimo znacznej i długotrwałej antropopresji zachowały one w niektórych miejscach wyjątkowo wiele cech charakterystycznych zarówno w warunkach siedliskowych jak i składzie florystycznym dla typowo wykształconych zespołów lasów liściastych i borowych. Najcenniejsze przyrodniczo są niewielkie powierzchniowo fitocenozy grądu subkontynentalnego *Tilio cordatae- Carpinetum betuli* w Gąszczyku, na Górze Modosowej, na Górze Kokocówce i w Jarze w Mirowie. Są one bardzo dobrze wykształcone i zachowane. Mają w pełni naturalny charakter. Znacznie częściej na omawianym obszarze występują fitocenozy nadrzecznego łągu wierzbowego i łągu jesionowo-olszowego. Nigdzie nie zajmują one jednak dużych powierzchni i na ogół są słabo wykształcone lub silnie zdegenerowane. Największą łącznie powierzchnię spośród zidentyfikowanych w granicach Częstochowy zbiorowisk leśnych zajmuje suboceaniczny bór świeży – *Leucobryo- Pinetum*. Tworzy on zwarty, duży kompleks lasu, w większości mający charakter naturalny, o czym

świadczą typowy dla tego zespołu skład florystyczny i warunki siedliskowe.

Szata roślinna Częstochowy charakteryzuje się bardzo dużym zróżnicowaniem. Jest to efektem z jednej strony specyficznego położenia i warunków geograficznych a z drugiej – wielowiekowego różnorodnego oddziaływania człowieka na środowisko przyrodnicze. Wśród bardzo licznych zbiorowisk roślinnych (ponad 130) znaczny udział w ich liczbie i zajmowanej powierzchni mają zbiorowiska antropogeniczne, co jest w pełni uzasadnione długotrwałą działalnością człowieka na tym obszarze. Pomimo tego, wiele miejsc w Częstochowie wciąż zachowało duże, naturalne walory przyrodnicze. Wiele zbiorowisk w nich charakteryzuje się wysokim stopniem zachowania i wykształcenia. Mają one w pełni charakter naturalny lub półnaturalny. Niektóre z nich posiadają tak cenne walory przyrodnicze, że w pełni spełniają unijne warunki ochrony siedlisk w ramach sieci Natura 2000. Należą do nich wspaniałe wykształcone fitocenozy łąk trzęślicowych *Molinietum caeruleae* w Dźbowie-Skorkach koło Walaszczek, murawy kserotermiczne na Górze Prędziszów, na Górze Osona i Górze Kamyk., oraz dobrze wykształcone i zachowane fitocenozy *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* w Gąszczyku, na Górze Modosowej, na Górze Kokocówce i w Jarze w Mirowie.

3.6. Woda

3.6.1. Wody powierzchniowe

Częstochowa leży w dorzeczu górnej Warty. Układ sieci hydrograficznej w regionie częstochowskim jest uwarunkowany przez budowę geologiczną i rozwój rzeźby w plejstocenie. Rzeki płyną konsekwentnie do nachylenia płyty mezozoicznej w kierunku północnwschodnim lub wschodnim (Konopka, Szarlejka, Stradomka, Warta poniżej ujścia Stradomki) lub subsekwentnie – wzdłuż kuesty jurajskiej (południkowy odcinek Warty).

Rzeka Warta bierze swój początek w źródle krasowym w Kromołowie na wschód od Zawiercia, na wysokości ok. 380 m n.p.m. Minąwszy Zawiercie, rzeka kieruje się na północny zachód przez Myszków i Poraj do Częstochowy, której południowe granice osiąga poniżej Słowika. Jej koryto znajduje się tutaj na wysokości 250 m n.p.m. Rzeka opuszcza granicę administracyjną Częstochowy na wschód od dzielnicy Mirów, na wysokości 235 m n.p.m.; spadek na obszarze miasta wynosi 14,5 m. Średni wieloletni przepływ Warty w przekroju Korwinów wynosi 3,22 m³/s, w Mstowie przepływy wynoszą 4,56-11,0 m³/s.

Prawym korytem Warty jest Kucelinka (dziś kanał ulgi). Z lewej strony, wody licznych rowów odwadniających zbierają się w bardzo dobrze rozwiniętym dorzeczu Stradomki i Konopki, w dzielnicy Ostatni Grosz i łączą ze sobą na 1 km przed ujściem do Warty.

Stradomka bierze początek na Garbie Herbskim w rejonie Herbów. Płynie na wschód przez Blachownię, obok której są duże stawy. Pomiędzy Łojkami a Gnaszynem wpływa na teren Częstochowy i płynie dalej przez Kawodrzę Dolną oraz Stradom. W Kawodrzy Dolnej do Stradomki uchodzi od północy niewielki jej dopływ – Gorzelanka, a pomiędzy ulicami Barbary i Herbską niewielki rów odwadniający, który prowadzi wody od Lisińca, obok stawów „Bałtyk” i „Adriatyk”. Naprzeciwko jego ujścia do Stradomki uchodzi też z prawej strony

niewielki rów płynący od Kawodrzy Górnej.

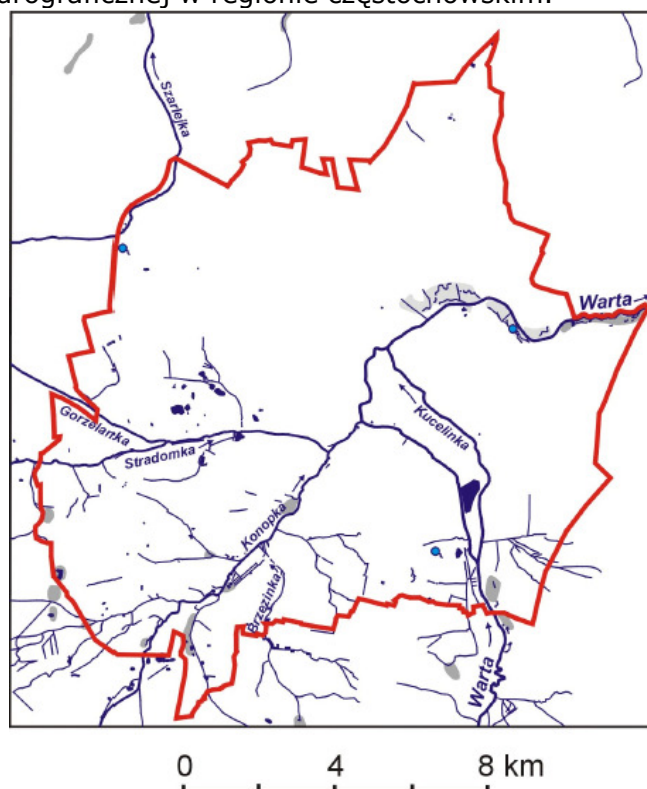
Konopka bierze początek koło Dębowej Góry na Garbie Herbskim i płynie na północny wschód przez Korzonek, koło Konopisk i Wygody, a następnie już w granicach miasta, przez Dźbów i Stradom. Jej dorzecze jest bardzo rozgałęzione.

Północno-zachodnią i północną część miasta odwadnia Szarlejka - dopływ Liswarty.

Ogólna powierzchnia wód płynących i rowów zajmuje w mieście 154 ha.

Na terenie miasta znajdują się także zbiorniki powstałe w głównej mierze w wyniku nagromadzenia wód w wyrobiskach iłów ceramicznych, tzw. gliniankach, m.in. w dzielnicach Gnaszyn i Kawodrzy Dolna. Poza tym w Kucelinie znajduje się podpiętrzenie dla ujęcia wód przemysłowych, osadniki i zbiorniki retencyjne w sąsiedztwie kanału Kucelinka oraz starorzecza w dolinie Warty w okolicach dzielnicy Mirów i dzielnicy Wyczerpy - Aniołów. Dwie duże glinianki „Bałtyk” i „Adriatyk” na terenie Parku Wypoczynkowego „Lisinieć” są zagospodarowane dla celów rekreacyjnych. Zbiorniki wodne zajmują razem w Częstochowie powierzchnię 91 ha (0,57% obszaru miasta).

Mapa 2: Układ sieci hydrograficznej w regionie częstochowskim.

Źródło: wg J. M. Wagi i M. Fajer w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

Warta i jej dopływy – Stradomka z Konopką - na obszarze Częstochowy prowadzą wody ponadnormatywnie zanieczyszczone, mimo że odbierają oczyszczone ścieki. Z Warty pobierane są duże ilości wody dla celów produkcyjnych i technologicznych.

Sieć hydrograficzna na terenie Częstochowy jest zmieniona antropogenicznie. Koryta rzek

przeływających przez miasto są przeważnie uregulowane, a w niektórych przypadkach, jak koryto Kucelinki poniżej ul. Mirowskiej – wybetonowane. Koryto Warty od Korwinowa do Mirowa, Kucelinki, a także ujściowego odcinka Konopki poniżej Kuźnicy oraz Stradomki poniżej Kawodrzy Dolnej zostały umocnione wałami przeciwpowodziowymi. Jedynie w dolinie Warty powyżej Kręciwilka i Jaskrowa występują miejscami liczne naturalne starorzecza.

Tabela 6: Wyniki badań wód powierzchniowych – rzeki na terenie Częstochowy w 2015 r.

Rzeka	Nazwa ppk	Km	Grupy wskaźników	Nazwa wskaźnika jakości wód, jednostka	Ilość pomiarów	MIN	MAX	ŚR
Warta	Warta - powyżej zbiornika Poraj m. Lgota	776,6	Substancje priorytetowe	Benzo(g,h,i)perylen (µg/l)	12	0,0011	0,0057	0,0037
				Indeno(1,2,3-cd)piren (µg/l)	12	0,001	0,0058	0,0036
Stradomka	Stradomka - miejscowość Dąbrówka	17,7	Elementy biologiczne	Fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO)	1	0,502	0,502	0,502
			Stan fizyczny	Temperatura (°C)	8	4,2	18,8	11,2
			Warunki tlenowe i zanieczyszczenia organiczne	Tlen rozpuszczony (mg O ₂ /l)	8	1,7	9,7	5,9
				BZT5 (mg O ₂ /l)	8	1,8	12,5	6,2
				OWO (mg C/l)	8	7,7	27	14,7
			Zasolenie	Przewodność w 20°C (uS/cm)	8	236	632	424
				Substancje rozpuszczone (mg/l)	8	170	470	285
				Twardość ogólna (mg CaCO ₃ /l)	8	98	190	139
			Zakwaszenie	Odczyn pH	8	7	7,5	7 - 7,5
			Substancje biogenne	Azot amonowy (mg N-NH ₄ /l)	8	1,2	8,6	3,14
				Azot Kjeldahla (mg N/l)	8	1,3	9	3,41
				Azot azotanowy (mg N-NO ₃ /l)	8	<0,05	1,8	0,63
				Azot ogólny (mg N/l)	8	2,6	9	4,09
				Fosforany (mg PO ₄ /l)	8	0,13	2,8	0,984
				Fosfor ogólny (mg P/l)	8	0,23	1,1	0,523
Specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	Cynk (mg Zn/l)	8	<0,01	0,039	0,021			
	Miedź (mg Cu/l)	8	<0,005	0,016	0,008			
	Fenole lotne (indeks fenolowy) (mg/l)	8	<0,001	<0,001	<0,001			
	Węglowodory ropopochodne - indeks olejowy (mg/l)	8	<0,05	<0,05	<0,05			
Stradomka	Stradomka - ujście do Warty	0,5	Substancje priorytetowe	Benzo(g,h,i)perylen (µg/l)	12	0,0017	0,0089	0,0038
				Indeno(1,2,3-cd)piren (µg/l)	12	0,0016	0,008	0,0038
Warta	Warta - miejscowość Mstów	721	Substancje priorytetowe	Benzo(g,h,i)perylen (µg/l)	12	0,0013	0,012	0,0054
				Indeno(1,2,3-cd)piren (µg/l)	12	0,0011	0,013	0,0056

Źródło: WIOŚ Katowice, 2016; <http://www.katowice.pios.gov.pl/monitoring/informacje/stan2015/rzeki.pdf>

3.6.2. Wody podziemne

Na terenie Częstochowy występują dwa Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP). Zbiornik piętra środkowojurajskiego (GZWP 325) z wodami niskiej jakości występuje w południowozachodniej części miasta. Podziemna eksploatacja rud żelaza doprowadziła tam do obniżenia zwierciadła wód gruntowych o 3-6 m. Powstał rozległy lej depresji, który obecnie powoli wypełnia się. Zbiornik piętra górnójurajskiego (GZWP 326) z wodami o bardzo dobrych właściwościach fizykochemicznych obejmuje północnowschodnią część miasta. Jest on jednym z najbardziej zasobnych zbiorników wód podziemnych w Polsce. Budowa geologiczna utworów wodonośnych (słaba izolacja warstw wodonośnych i szybka migracja wód w skrasowiałe podłoże wapienne) powoduje jednak, że zbiornik jest stale narażony na zanieczyszczenia i degradację jakości wód. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne całego zbiornika wynoszą 1020000 m³/d. Wydajności poszczególnych studni niniejszego zbiornika charakteryzują się dużą zmiennością rzędu od 70 do kilkuset m³/h.

Na obszarze Częstochowy funkcjonują w naturalnej formie trzy bardziej obfite wypływy wód podziemnych. Pierwszy przypadek to podzboczowe, spływowe, szczelinowe źródło krasowe w dzielnicy Mirów. Łączny wypływ z tego wywierzyśka wynosił w połowie października 2010 r. niewiele ponad 20 dm³. Niemal na całej długości podstawy prawego – południowego zbocza doliny górnej Szarlejki występują wysięki wód gruntowych. W kilku miejscach - tam, gdzie wypływy były lub są obfitsze utworzyły się półkoliste leje źródłiskowe o stromych i wysokich skarpach. W najokazalszym z nich o średnicy około 50 m i głębokości ponad 3 m znajduje się przykład drugiego typu źródła. Trzeci przykład wypływu wód podziemnych znajduje się w dzielnicy Błeszno, pomiędzy ulicą Długą, drogą ekspresową DK1 i torami kolejowymi. Pośród łąk i zadrzewień występują tam liczne wysięki i młaki. Towarzyszą im nawapienne eutroficzne torfowiska niskie, z których bierze początek niewielki ciek wodny.

Wyłącznym źródłem zaopatrzenia mieszkańców Częstochowy w wodę do celów komunalnych są wody z ujęć podziemnych, położonych na terenie miasta i w jego najbliższym sąsiedztwie. Dodatkowo dla celów przemysłowych i uzupełniających zaopatrzenie w wodę pitną eksploatowane są zasoby wód z warstw czwartorzędowych (ujęcia na terenie Huty Częstochowa z doliny Warty – ujęcie „Zawodzie”, ujęcie „Wielki Bór”, ujęcie na Gnaszynie z doliny Stradomki, ujęcie z doliny Konopki przy b. ZGH Sabinów).

Woda z ujęć głębinowych pobierana jest z trzech pięter wodonośnych:

1. jurajskiego, w którym zasadniczą rolę odgrywa poziom górnójurajski, a w nim eksploatowany Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 326. Z części zbiornika leżącej na południowy wschód od Częstochowy zasilane są podstawowe ujęcia Mirów z rejonami eksploatacji Mirów i Srocko oraz ujęcie Olsztyn z rejonami eksploatacji Kusiecia, Olsztyn i Lipówki. Z części zbiornika leżącej na północny zachód od miasta zasilane są podstawowe ujęcia Wierzchowisko i Łobodno oraz pomocnicze - między innymi Rząsawa;
2. czwartorzędowego, z którego zasilane są ujęcia pomocnicze Wielki Bór oraz Blachownia;
3. triasowego - zasilającego ujęcia pomocnicze Konopiska - Kopalnia i Rększowice.

Tabela 7: Wyniki badań i klasyfikacja wód podziemnych w punktach pomiarowych sieci krajowej monitoringu operacyjnego stanu wód podziemnych w 2015 roku

Miejscowość		Częstochowa
Głęb. ww. strop		13,7
Charakter punktu (zwierciadło)		Zwierciadło swobodne
Użytkowanie terenu		2. Zabudowa miejska luźna
opróbowanie		jesień
Wskaźnik jakości wody	Jednostka	Wynik
Ogólny węgiel organiczny	[mgC/l]	2,0
Amonowy jon	[mgNH ₄ /l]	<0.05
Antymon	[mgSb/l]	<0.00005
Arsen	[mgAs/l]	<0.002
Azotany	[mgNO ₃ /l]	41,1
Azotyny	[mgNO ₂ /l]	<0.01
Bar	[mgBa/l]	0,036015
Beryl	[mgBe/l]	<0.00005
Bor	[mgB/l]	0,042525
Chlorki	[mgCl/l]	26,7
Chrom	[mgCr/l]	<0.003
Cyjanki wolne	[mgCN/l]	<0.01
Cyna	[mgSn/l]	<0.0005
Cynk	[mgZn/l]	0,01659
Fluorki	[mgF/l]	<0.10
Fosforany	[mgHPO ₄ /l]	<0.30
Fosforany	[mgHPO ₄ /l]	<0.10
Glin	[mgAl/l]	0,0009
Kadm	[mgCd/l]	<0.00005
Kobalt	[mgCo/l]	<0.00005
Magnez	[mgMg/l]	5,84661
Mangan	[mgMn/l]	<0.001
Miedź	[mgCu/l]	0,00104
Molibden	[mgMo/l]	<0.00005
Nikiel	[mgNi/l]	<0.0005
Ołów	[mgPb/l]	<0.00005
Potas	[mgK/l]	3,135615
Rtęć	[mgHg/l]	<0.0003
Selen	[mgSe/l]	<0.002
Siarczany	[mgSO ₄ /l]	79,4
Sód	[mgNa/l]	17,020815
Srebro	[mgAg/l]	<0.00005
Tal	[mgTl/l]	<0.00005
Tytan	[mgTi/l]	<0.002
Uran	[mgU/l]	0,00007
Wanad	[mgV/l]	<0.001
Wapń	[mgCa/l]	82,088685
Wodorowęglany	[mgHCO ₃ /l]	142
Żelazo	[mgFe/l]	<0.01
Fenole (indeks fenolowy)	[mg/l]	<0.1
CO₃²⁻	[mg/l]	n.o.
Wskaźniki w II klasie		Temp, SO ₄ , Ca
Wskaźniki w III klasie		NO ₃
KLASA SUROWA 2015		III
KLASA KOŃCOWA 2015		III

Źródło: WIOŚ Katowice, 2016; <http://www.katowice.pios.gov.pl/monitoring/informacje/stan2015/kl2015.xlsx>
(badania wykonane na zlecenie GIOS przez Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy)

3.7. Powietrze

Stan jakości powietrza w Subregionie Północnym został zdiagnozowany w przyjętym 17 listopada 2014 r. Programie ochrony powietrza dla terenów województwa śląskiego (uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr IV/57/3/2014). Zauważalna jest poprawa: w ciągu ostatnich trzech lat emisja PM10 zmniejszyła się na terenie Częstochowy o 5%, emisja PM2,5 o 36%. Blisko 40% ogółu zanieczyszczeń PM10 powstaje w wyniku „niskiej emisji” z domowych kotłowni i palenisk. Istotnym źródłem zanieczyszczeń dla miasta jest emisja komunikacyjna (19% ogółu emisji zanieczyszczeń PM10). Obszar przekroczeń stężeń normatywnych pyłów, jak i benzo(a)pirenu obejmuje praktycznie całą centralną część miasta, w tym dzielnice: Śródmieście, Stare Miasto, południową część Dzielnicy Północ, Wyczerpy-Aniołów, Zawodzie, Dąbie, Raków, Wrzosowiak, Błeszno, Ostatni Grosz, Bór, Stradom, Podjasnogórska, Trzech Wieszczów i Parkitkę. Występuje on na powierzchni ok. 31,5 km² i jest zamieszkiwany przez ok. 80% populacji Częstochowy, czyli ok. 180 tys. osób.

Tabela 8: Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w latach 2010-2012.

Wyniki pomiarów	2010	2011	2012
Pył zawieszony PM10			
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	35	36	46
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	61	76	83
stanowisko pomiarowe: Częstochowa ul. Baczyńskiego manualna			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	39	43	41
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	69	87	81
Pył zawieszony PM 2,5			
stanowisko pomiarowe: Częstochowa ul. Zana			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	41	37	30
benzo(a)piren			
stanowisko pomiarowe: manualne Częstochowa ul. Baczyńskiego			
stężenie średnioroczne [ng/m^3]	4	4	5
Dwutlenek siarki			
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Armii Krajowej			
Liczba przekroczeń normy 24-godz. 125 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	0	0	2
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego			
Liczba przekroczeń normy 24-godz. 125 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	0	0	2
Dwutlenek azotu NO2			
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Armii Krajowej			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	32	43	41
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	23	25	21

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mający na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, Katowice 2014.

Tabela 9: Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w 2015 r.

	PM10	PM2,5	C6H6	SO2	NO2	Pb
ul. Baczyńskiego	32	26	1,5	-	19	00,3
ul. Armii Krajowej	45	32	1,5	-	39	0,03

Źródło: "Aktualny stan jakości powietrza w województwie śląskim 2015r."

3.8. Powierzchnia ziemi⁵

Starsze podłoże miasta budują skały dwóch pięter strukturalnych – paleozoicznego i mezozoicznego. Okrywa je cienka warstwa osadów wieku kenozoicznego. Dolne piętro tworzą kambryjskie i sylurskie łowce, mułowce, piaskowce i zlepieńce. Nad nimi spoczywają zmetamorfizowane wapienie wieku dewońskiego oraz permskie piaskowce, zlepieńce i ily. Wyższe piętro strukturalne, tworzą serie następujących po sobie utworów triasu, jury i kredy. Na terenie miasta nie zachowały się osady trzeciorzędu, natomiast utwory plejstocenu i holocenu pokrywają większość tego terenu. Najbardziej miększe osady czwartorzędowe na obszarze Częstochowy stwierdzono w dolinach Warty i jej dopływów oraz w podlodowcowej rynnicy Wielkiego Boru przebiegającej u zachodnich granic miasta. W czasie zlodowacenia północnopolskiego osady starszych okresów były przerabiane przez różne procesy geologiczne. Akumulacji podlegały piaski i żwiry tworzące stożki napływowe i nadzalewowe terasy rzeczne o wysokości 10-12 m, 6-8 m i 3-5 m nad poziom rzek. Na stoki wzniesień i zbocza dolin naniesione zostały piaski i gliny deluwialne, a we wschodniej części miasta osadziły się piaski eoliczne. Dna dolin Warty, Konopki i Stradomki zajęły holocenijskie piaski rzeczne.

Gleby na terenie Częstochowy wytworzyły się na podłożu skalnym zróżnicowanym pod względem genezy, cech fizycznych i składu mineralnego. Skałami macierzystymi gleb są tu głównie utwory polodowcowe – piaski i gliny o zróżnicowanym uziarnieniu. Przeważają gleby średnie o składzie granulometrycznym glin lekkich i piasków gliniastych (Grabówka, Kiedrzyn, Wyczerpy), natomiast niewielki jest udział gleb lekkich o składzie piasków, które są podatne na wymywanie składników i mają małą pojemność wodną. W południowo-zachodniej i południowej części miasta znaczny obszar zajmują ily środkowojurajskie. W pokrywie glebowej Częstochowy dominują gleby brunatnoziemne (brunatne i płowe) i bielicoziemne (bielicowe i rdzawe). Zajmują one ponad 75% powierzchni miasta. Mniejszy udział mają rędziny i gleby bagienne (mułowo-torfowe) oraz czarne ziemie i mady. Gleby gruntów ornych na terenie Częstochowy są średniej i niskiej jakości. Ocena przydatności rolniczej wg IUNG wskazuje, że dominują gleby zaliczane do kompleksów żytnych (klas 4-7). Klasy bonitacyjne gruntów rolnych na terenie miasta są na ogół słabe lub średnie. Około 89% wszystkich gruntów rolnych przypada na klasy IV i V. Najlepsze warunki glebowo-rolnicze na terenie Częstochowy występują w części północnej miasta, w rejonie Parkitki i Rząsawy.

Stan zanieczyszczenia gleb w Częstochowie nie jest dokładnie rozpoznany, jednak nawet bez szczegółowych badań można założyć, że zanieczyszczenie to jest wysokie. Konieczne jest jednak udokumentowanie tego stanu, czyli przeprowadzenie badań zanieczyszczeń gleby

⁵ wg J. M. Wagi i M. Fajer w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

metalami ciężkimi na terenach obecnie użytkowanych rolniczo i wykonanie mapy zanieczyszczeń gleb.

3.9. Krajobraz⁶

Krajobraz miasta kształtowany był warunkami geologicznymi, a następnie przekształceniami poprzez działalność ludzi. Najstarszymi i jednocześnie charakterystycznymi elementami rzeźby terenu na obszarze Częstochowy, są ostańce denudacyjne zbudowane z wapieni górnopaleozoicznych. Są to w lewobrzeżnej części miasta wzniesienia Jasnej Góry, Rakowa i Błeszna, a także na północy pojedyncze pagórki w sąsiedztwie Rząsawy, Łapajówki i Żabieńca. Na wschodzie należą do nich Złota Góra, Góra Prędziszowska, Góra Osona (najwyższa w granicach miasta 316,7 m n.p.m.) i inne okoliczne kulminacje. W Częstochowie kras powierzchniowy najładniej wykształcony jest w postaci skałek wypreparowanych z bioherm gąbkowych. Skałki takie można zobaczyć na szczycie Góry Osona i Kokocówce, a także na stromych zboczach doliny Warty w obrębie Przełomu Mirowskiego – na Górze Skałki, Skarpie Mirowskiej, Górze Kamień, w Bramie Mirowskiej (Skały Balikowa, Jaś i Małgosia) oraz poniżej Grodziska w Uroczysku Gąszczyk. Występują tu także formy krasu podziemnego – jaskinie i schroniska, choć nie tak liczne i okazałe jak w innych częściach Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Za najstarsze formy krasu podziemnego można uznać pionowe kanały widoczne na ścianach kamieniołomu w Prędziszowie. Najdłuższą sieć otwartych korytarzy ma obecnie Jaskinia w Górze Kamień (120 m), kolejne to Jaskinia Mysia (80 m długości korytarzy i 20,5 m głębokości), Jaskinia w Prędziszowie (26 m korytarzy i 2,5 m głębokości), Jaskinia w Balikowej Skale (15 m), Schronisko w Prędziszowie (5 m), Szczelina w Prędziszowie (5 m długości i 4 głębokości) oraz wielootworowe 5 metrowej długości Schronisko w Skale Jasia i Małgosi.

U podstawy wapiennych wzniesień rozciągają się faliste równiny denudacyjne, równiny moreny dennej, równiny sandrowe i wodnolodowcowe należące wiekowo do zlodowacenia odrzańskiego. Niemal równoleżnikowo biegnie w poprzek tych równin kilka ciągów pagórków moren akumulacyjnych, wzgórz form szczelinowych i kemów. Gliny zwałowe z piętra odry osiagające miąższość do 10 m tworzą w północnej części miasta pasmo czołowych moren recesyjnych, tzw. Kawie Góry i Wzgórza Bory.

Z wodami płynącymi związana jest geneza dolin Warty i jej dopływów oraz teras rzecznych wieku plejstoceńskiego i holoceniowego. Bardzo interesującą formą terenu jest Mirowski Przełom Warty. Jest to przełom o charakterze epigenetyczno-przelewowym. Powstał on w wyniku przelania się połączonych wód zlewni górnej Warty i wód roztopowych z lądolodu odrzańskiego, szukających odpływu do doliny Pilicy. Wody tak intensywnie żłobiły skały starszego podłoża, że rozcięły wapień jurajski. Warta z Częstochowy do dziś odpływa nie tak, jak wcześniej na północny zachód - w stronę Krzepic, lecz na wschód w kierunku Mstowa. Częstochowa i jej okolice od wieluset lat są miejscem pozyskania surowców mineralnych. Z tą częścią działalności człowieka kojarzą się w terenie misy wyrobisk, niecki z osiadań górniczych

---

⁶ wg J. M. Wagi i M. Fajer w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

oraz niekiedy okazałe i bardzo liczne hałdy. Z rozwojem traktów komunikacyjnych wiążą się wciosa drogowe i kolejowe oraz nasypy. Gospodarce wodnej towarzyszą wały, groble, kanały i rowy. Szczególne znaczenie miały w niespokojnych czasach ziemne umocnienia obronne, zachowane w wielu miejscach nawet od średniowiecza. Wszystkie wymienione formy należą do kulturowych elementów zapisanych w rzeźbie terenu i świadczą o różnych etapach gospodarczych działań człowieka.

3.10. Klimat⁷

Częstochowa leży w umiarkowanie ciepłym regionie pluwiotermicznym o optymalnym uwilgotnieniu. Średnia roczna temperatura powietrza z wielolecia 1971-2000 wynosi 8,0°C, a amplituda temperatur miesięcznych przekracza 20°C. Średnia temperatura stycznia wynosi -4°C, a lipca 17°C. Odchylenia od podanej wartości średniej temperatury rocznej mogą być uwarunkowane czynnikami lokalnymi (np. rzeźbą terenu, ekspozycją stoków, stosunkami wodnymi, zagospodarowaniem terenu). Okres wegetacyjny trwa 200-210 dni. W ciągu roku notuje się średnio 10 dni z przymrozkiem występującym w okresie od kwietnia do października.

Średnie roczne sumy opadów dla wielolecia 1961-2000 wynoszą 612 mm. W poszczególnych latach obserwuje się jednak duże zróżnicowanie w sumach opadów rocznych i przebiegu nawilgocenia w ciągu roku. W latach suchych ilość opadów wynosi 400-600 mm, natomiast w latach wilgotnych dochodzi nawet do 890 mm. Najniższą roczną sumę opadów zanotowano w 1989 r. (401 mm), najwyższą w 1974 r. (882 mm). Więcej opadów notuje się na obszarach sąsiadujących z Częstochową od południa, dla posterunku Poraj średnia z lat 1961-1995 wynosi 642 mm. Najniższe opady notuje się zimą i wczesną wiosną (styczeń - marzec). Minimum (29 mm) przypada na luty. Grad występuje w Częstochowie średnio raz na dwa lata. Prawdopodobieństwo opadu gradu w Częstochowie należy do najniższych w województwie. Rekordowy pod tym względem był rok 1966 - gradobicie wystąpiło wówczas trzykrotnie.

Pokrywa śnieżna w regionie zalega średnio przez 60 - 70 dni, a jej grubość na terenie miasta jest niewielka. Średni czas usłonecznienia wynosi 1490 godzin rocznie. Wysokie jest ono w miesiącach wiosennych i letnich, najniższe zimą. W ciągu roku notuje się średnio 42 dni z mgłą. W dolinach o podmokłych dnach, najczęściej o przebiegu N - S lub NW - SE i innych zagłębieniach terenu, jak również u podnóży stoków istnieją warunki do tworzenia się zastoisk chłodnych mas powietrza i powstawania mgieł.

W Częstochowie dominują wiatry zachodnie, południowo-zachodnie i południowe. Najrzadziej wieją one z północnego wschodu. Udział cisz jest niski - zaledwie 9%. Średnia prędkość wiatru wynosi ok. 3-3,5 m/s.

Lokalne różnice klimatyczne na terenie Częstochowy (w dobowym rozkładzie temperatur, wilgotności powietrza, usłonecznieniu, występowaniu mgieł, przymrozków oraz w ruchu mas powietrza) wynikają z warunków topoklimatycznych i zabudowy miejskiej. Wzgórza otaczające

---

⁷ wg M. Fajer w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

miasto stwarzają niekorzystne warunki przewietrzania niżej położonych terenów.

3.11. Hałas

Poziom zagrożenia hałasem w Częstochowie zdiagnozowano w Programie ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2013 – 2018 (POPH)⁸.

Częstochowa dysponuje mapą akustyczną wykonaną w 2011 roku. Realizacja zadania przebiegała w trzech etapach:

1. wykonanie ortofotomapy i numerycznego modelu terenu miasta (okres realizacji: lipiec – listopad 2009 r.) – wykonawca MGGP Aero Sp. z o.o. z Tarnowa,
2. pomiary hałasu drogowego, kolejowego, tramwajowego i przemysłowego (okres realizacji: lipiec 2009 r. – grudzień 2010 r.) – wykonawca EKKOM Sp. z o.o. z Krakowa,
3. opracowanie Map Akustycznych miasta – wykonawca SGS Eko-Projekt Sp. z o.o. z Pszczyny.

Zadanie zostało współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 Priorytet V: Środowisko, Działanie 5.4. Zarządzanie Środowiskiem.

Obecnie, w lipcu 2016 r. został ogłoszony przetarg na wykonanie pomiarów hałasu oraz aktualizację mapy akustycznej dla dróg miasta Częstochowy w związku z przewidywanymi inwestycjami drogowymi. Zleceniodawca Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie wybrał wykonawcę AkustiX Sp. z o.o.

W sierpniu 2016 roku została wykonana przez SGS POLSKA Sp. z o.o. „Analiza akustyczna hałas komunikacyjny” w związku z realizacją inwestycji „Budowa nowoczesnego systemu transportu zbiorowego w Częstochowie – rozbudowa infrastruktury tramwajowej, drogowej i pasażerskiej dla obsługi osiedli: Wrzosowiak, Raków, Błeszno” polegającej na modernizacji linii tramwajowej. W drodze analizy określono oddziaływanie pasa drogowo-tramwajowego na obszary akustycznie chronione.

Wyróżnić można dwa główne rodzaje hałasu stanowiącego potencjalną uciążliwość dla mieszkańców – w zależności od źródła jego powstawania tj. hałas przemysłowy i komunikacyjny. Hałas przemysłowy powodowany przez urządzenia i maszyny w obiektach przemysłowych i usługowych. W POPH nie zidentyfikowano obszarów podlegających ochronie akustycznej, w obrębie których zarejestrowano przekroczenia obowiązujących wartości dopuszczalnych.

Problemem w niektórych obszarach miasta jest natomiast hałas komunikacyjny – zwłaszcza drogowy. Zgodnie z POPH, na hałas drogowy o poziomie przekraczającym wartość dopuszczalną LDWN narażonych jest łącznie 28 973 osób (12,3% mieszkańców), natomiast na hałas drogowy przekraczający wartość dopuszczalną LN – 25 182 osób (10,7% mieszkańców). Na hałas kolejowy o poziomie przekraczającym wartość dopuszczalną wskaźnika LDWN narażone są łącznie 873 osoby (0,4% mieszkańców), natomiast na hałas

⁸ Przyjęty Uchwałą Nr 900/L/2014 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 marca 2014 r.

kolejowy przekraczający wartość dopuszczalną wskaźnika LN – 795 osób (0,3% mieszkańców). Zarówno w przypadku hałasu drogowego, jak i kolejowego zdecydowana większość osób zamieszkuje tereny o przekroczeniach mieszczących się w przedziale 0,01 – 5 dB.

Tabela 10: Wyniki pomiarów ruchu pojazdów w 2015 r.

Nazwa odcinka drogi	SDRR* pojemność silnika ogółem poj./dobę	Rodzajowa struktura ruchu pojazdów silnikowych						
		Motocykle poj./dobę	Samochody osobowe mikrobusy poj./dobę	Lekkie sam. ciężarowe (dostawcze) poj./dobę	Samochody ciężarowe		Autobusy poj./dobę	Ciągniki rolnicze poj./dobę
					bez przyczepy poj./dobę	z przyczepą poj./dobę		
Kruszyna - Częstochowa	35414	65	22523	2960	945	8749	172	0
Częstochowa - Poczesna	48493	128	33707	4237	1373	8776	270	2
Poczesna - Koziegłowy	41022	101	26722	3699	1319	8928	252	1
Koziegłowy - Siewierz	38668	88	24559	3567	1305	8937	210	2
Kłobuck skrz. DW492 - GR. M. Kłobuck	10041	38	7949	902	385	644	121	2
GR. M. Kłobuck - GR. M. Częstochowa	10434	40	8435	942	305	580	128	4
Herby-Blachownia	10117	39	7226	1033	297	1450	70	2
Blachownia - Częstochowa	11455	55	8811	1019	289	1143	136	2
Częstochowa - Janów	4489	51	3520	396	127	316	74	5
Kłomnice - Przejęcie	7018	69	6092	523	114	169	38	13
Kłomnice - Rędziny	6785	61	5580	524	147	360	100	13
Rędziny - Częstochowa	7525	74	6469	543	89	175	171	4

Źródło: https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/g/generalny-pomiar-ruchu-w-2015_15598//SYNTEZA/WYNIKI_GPR2015_DK.pdf

*SDRR – średni dobowy ruch roczny

3.12. Zasoby naturalne

Przedmiotem gospodarczego wykorzystania były zasoby surowców mineralnych. Istotne

znaczenie w historii miasta miała eksploatacja złóż rudy żelaza. Rudy tego metalu na terenie Częstochowskiego Obszaru Rudonośnego występują w łach środkowej jury (dogger). W rejonie Konopisk i Dźbowa udokumentowane wydobywanie rud żelaza rozpoczęło w 1897 roku. Surowiec wybierano systemem odkrywkowym i wieloszybikowym, które to systemy powodowały duże zmiany w krajobrazie i niszczenie użytków zielonych. Jeszcze w okresie przedwojennym rozpoczęła się eksploatacja złoża ciągnącego się od Gnaszyna Górnego po Dźbów-Skorki (równoległe do drogi Dźbów – Ostrowy) przez kopalnię o nazwie Paweł. Powstały wówczas szyby od I do IV, zaś po 1945 roku V i VI. „Paweł VI”, którego szyby rozpoczęto głębić w 1946 roku na terenie dzielnicy Liszka Dolna był jedną z najwydajniejszych kopalń – eksploatowano w niej wyjątkowo grubą (ponad 35 cm) warstwę rudy, którą wożono do pieców prażalnych w Dźbowie. Warstwa rudonośna w regionie częstochowskim jest bardzo cienka – rzadko przekracza 30 cm. Jej eksploatacja musiała się wiązać z wydobywaniem ogromnych ilości skał płonnych. Były one składowane w postaci widocznych do dziś hałd oraz kopców i zwalów. Jednocześnie powstawały wyrobiska. Aby wydobywanie było możliwe, z wyrobisk musiała być ciągle odpompowywana woda, którą zrzucano do rzek. Wiązało się to z obniżeniem wód gruntowych w rejonie eksploatacji i, co za tym idzie, przekształceniami szaty roślinnej. Na terenie samej kopalni istniejące tam wcześniej ekosystemy zostały całkowicie zniszczone. Na początku lat 70-tych zamknięto wszystkie istniejące jeszcze kopalnie rud żelaza w regionie częstochowskim.

Na przestrzeń Częstochowy wpływ miała także eksploatacja kamienia wapiennego. Pierwszy kamieniołom powstał już w XVII w., na zachód od klasztoru Jasnogórskiego. Do lat 70-tych XX w. wydobywano kamień wapienny z kamieniołomów na Złotej Górze. Od XIX w. prowadzona była eksploatacja iłów na potrzeby lokalnych cegielni, wydobywane było także kruszywo budowlane. Obecnie jedynie w bardzo ograniczonym zakresie korzysta się na potrzeby cegielni ze złóż iłów usytuowanych w dzielnicy Kawodrza.

Gospodarczo wykorzystywane są zasoby drzewne, przy czym największe zapotrzebowanie tworzy sektor energetyczny. Cennym zasobem są podziemne wody pitne - w oparciu o wydobywanie ze zbiorników jurajskich. Rozlewnie korzystają z tych samych zasobów podziemnego zbiornika wodnego GZWP 326, z którego pobierana jest woda pitna dla mieszkańców Częstochowy. Poziom naturalnego nasycenia minerałami wód jurajskich jest bliski idealnej proporcji (520-550 mg/l), miasto dysponuje jednymi z najlepszych zasobów wody pitnej w Polsce.

Wykorzystanie zasobów surowcowych raczej nie będzie miało poważniejszego wpływu na rozwój miasta.

3.13. Zabytki

Zabudowa Częstochowy odzwierciedla historyczny proces kształtowania się miasta.

Pierwotna Częstochowa ulokowana była w XIV w. nad Wartą na obszarze współczesnej dzielnicy Stare Miasto, pozostała tam zabudowana powstała na średniowiecznym planie lokacyjnym. Częstochowę otaczały większe i mniejsze osady, kształtujące się od XIV w.,

największa z nich Częstochówka, otaczająca Klasztor Jasnogórski, uzyskała w XVIII w. prawa miejskie. W 1818 r. doszło do wytyczenia Alei Najświętszej Maryi Panny i połączenia w 1826 r. Częstochówki z Częstochową. Koniec XIX w. i pierwsza dekada XX w. była czasem dynamicznego przekształcania miasta w ośrodek przemysłowy. Efektem przestrzennym było powstanie w dolinach rzek zespołów fabrycznych z przyległymi osiedlami robotniczymi (dolina Warty: Częstochowianka, zakłady włókiennicze Warta, zakłady włókiennicze Motte; dolina Stradomki: zakłady włókiennicze na Gnaszynie, zakłady włókiennicze Stradom i Peltzery). Oprócz tego powstawały osady robotnicze w pobliżu dużych zakładów, w tym osiedle Raków przy Hucie Częstochowa, Ostatni Grosz (Częstochowianka), Wyczerpy przy hucie szkła.

Dążenie do zachowania dziedzictwa kulturowego, a w tym historyczne ukształtowanie przestrzeni miejskiej, wymaga wprowadzenia form ochrony obiektów i obszarów zabytkowych. Najcenniejszym zabytkiem Częstochowy jest zespół Klasztoru Ojców Paulinów na Jasnej Górze uznany przez Prezydenta RP Pomnikiem Historii.

Ochrony też wymaga strefa śródmiejska, wskazana w projekcie Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, jako krajobraz chroniony ze względu na wartości kulturowe. Obszar ten obejmuje otoczenie Jasnej Góry (ul. Wieluńska, Rynek Wieluński, ul. św. Rocha do ul. św. Jadwigi, ul. 3 Maja, ul. 7 Kamienic, ul. św. Barbary do kościoła), Parki Podjasnogórskie, Aleję Najświętszej Maryi Panny, część ulic Wolności i Kościuszki, plac Daszyńskiego z ulicami przyległymi, Stare Miasto). Względem na zachowanie dziedzictwa przemysłowego nakazuje ochronę starych obiektów fabrycznych oraz dawnych osiedli robotniczych:

1. osiedle Raków z dawnym pałacem Hantkego i domami robotniczymi,
2. zespół fabryczny Motte z osiedlem robotniczym i pałacykami,
3. zespoły fabryczne nad Stradomką (fabryka Peltzera i Stradom), z osiedlem domów robotniczych i pałacykiem),
4. zespół fabryczny b. zakładów włókienniczych „Warta”.

Oczywistym jest także troska o otoczenie przestrzenne innych obiektów wpisanych do rejestru wojewódzkiego konserwatora zabytków

Tabela 11: Obiekty z terenu miasta Częstochowy wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Śląskiego

Lp.	Obiekt	Adres	uwagi
	układ urbanistyczny		patrz: załącznik graficzny nr 1
1	zespół klasztorny na Jasnej Górze	ul. Kordeckiego 2	
2	kościół św. Barbary i Andrzeja apostoła	ul. Barbary 51	
3	plebania kościoła św. Barbary i Andrzeja apostoła – dawny klasztor	ul. Barbary 51	
4	kaplica św. Barbary	ul. Barbary 51	

5	kościół św. Jakuba	al. Najświętszej Maryi Panny 44	
6	kościół p.w. Najświętszego Imienia Maryi	al. Najświętszej Maryi Panny 56a	
7	archikatedra p.w. św. Rodziny	ul. Krakowska 18 / pl. papieża Jana Pawła II	
8	plebania archikatedry p.w. św. Rodziny	ul. Krakowska 13/15	
9	kościół św. Rocha i Sebastiana	ul. św. Rocha 79 a	
10	kościół p.w. Pana Jezusa Konającego	ul. Rynek Wieluński 29	
11	kościół św. Zygmunta	ul. Krakowska 1	
12	plebania kościoła św. Zygmunta – dawny klasztor	ul. Krakowska 1	
13	kaplica św. Marii Magdaleny	ul. Ikara 301	
14	kościół ewangelicko-augsburski Wniebowstąpienia Pańskiego	ul. Śląska 20	
15	zespół cmentarzy KULE	ul. Cmentarna	
15 a	nagrobek Władysława Biegańskiego	kwatery nr 30-20 cmentarz KULE	zabytek ruchomy
16	cmentarz wyznania mojżeszowego	ul. Złota 245	
17	zespół cmentarzy św. ROCHA	ul. św. Rocha 79 b	
18	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 1 / pl. Daszyńskiego 15	
19	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 2	
20	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 3	
21	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 4	
22	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 5	
23	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 6	
24	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 7	
25	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 8	
26	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 9	
27	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 10	
28	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 11	
29	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 12	
30	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 13	
31	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 14	
32	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 16	
33	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 18	
34	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 19	
35	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 20	
36	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 23	
37	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 24	
38	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 27 / al. Wolności 2/4	

39	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 28	
40	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 29	
41	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 30	
42	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 32	
43	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 33	
44	budynek banku	al. Najświętszej Maryi Panny 34	
45	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 35	
46	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 43	
47	Ratusz – obecnie muzeum	al. Najświętszej Maryi Panny 45	
48	Dom Duchowieństwa Prawosławnego tzw. "Popówka" – obecnie muzeum	al. Najświętszej Maryi Panny 47	
49	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 51	
50	kamienica frontowa	al. Najświętszej Maryi Panny 52	
51	elewacja frontowa budynku drukarni wraz z dwiema płaskorzeźbami	al. Najświętszej Maryi Panny 52	
52	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 53	
53	budynek Kurii Biskupiej	al. Najświętszej Maryi Panny 54	
54	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 55	
55	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 71	
	kamienica	ul. Berka Joselewicza 1 / pl. Daszyńskiego 3	patrz: poz. 60
	kamienica	ul. Berka Joselewicza 2 / pl. Daszyńskiego 4	patrz: poz. 61
56	kamienica	ul. św. Barbary 8	
57	kamienica	ul. św. Barbary 17	
58	kamienica	ul. św. Barbary 66	
59	zespół zabudowy kamienicy	pl. Daszyńskiego 2	
60	kamienica	pl. Daszyńskiego 3 / ul. Berka Joselewicza 1	
61	kamienica	pl. Daszyńskiego 4 / ul. Berka Joselewicza 2	
62	kamienica	pl. Daszyńskiego 5	
63	kamienica	pl. Daszyńskiego 6 / ul. Warszawska 1	
64	kamienica	pl. Daszyńskiego 9/10 / ul. Krakowska 2	
65	kamienica	pl. Daszyńskiego 10	
66	kamienica	pl. Daszyńskiego 11 / ul. Ogrodowa 3	
67	kamienica	pl. Daszyńskiego 13 / ul. Ogrodowa 2	
68	kamienica	pl. Daszyńskiego 14	
	kamienica	pl. Daszyńskiego 15	patrz: poz. 18

		/ al. Najświętszej Maryi Panny 1	
69	kamienica	ul. Dąbrowskiego 7	
70	willa	ul. Dembińskiego 18	
71	budynek Gminy Żydowskiej tzw. „łaźnie żydowskie”	ul. Garibaldiiego 18	
72	kamienica	ul. Jasnogórska 30	
73	kamienica	ul. Katedralna 7	
74	kamienica	ul. Katedralna 8	
75	kamienica	ul. Kilińskiego 9	
76	budynek teatru	ul. Kilińskiego 15	
77	kamienica	ul. Kilińskiego 16	
78	kamienica	ul. Kopernika 21	
79	budynek poczty	ul. Kopernika 22	
80	budynek banku	al. Kościuszki 2/4	
81	kamienica	al. Kościuszki 14	
82	kamienica	al. Kościuszki 25	
	kamienica	ul. Krakowska 2 / pl. Daszyńskiego 9/10	patrz: poz. 64
83	kamienica	ul. Krakowska 14 / ul. Ogrodowa 13	
84	kamienica	ul. Krakowska 16	
85	kamienica	ul. Krakowska 64	
86	dworek	ul. Lubuska 1/9	
87	willa dyrektora huty Bernarda Ludwika Hantkego wraz z parkiem	ul. Łukasińskiego 42/48	
88	pałac fabrykancki Bernarda Ludwika Hantkego	ul. Łukasińskiego 68	
89	stara karczma	ul. Mirowska 4 / ul. Targowa 1	
90	kamienica	ul. Mirowska 8	
	kamienica	ul. Ogrodowa 2 / pl. Daszyńskiego 13	patrz: poz. 67
	kamienica	ul. Ogrodowa 3 / pl. Daszyńskiego 11	patrz: poz. 66
	kamienica	ul. Ogrodowa 13 / ul. Krakowska 14	patrz: poz. 83
91	budynki produkcyjne: słodownia i maszynownia	ul. Ogrodowa 18/22	
92	kamienica	ul. Ogrodowa 33	
93	zabudowa fabryki zapalek: budynek produkcyjny nr 1 i 2 kotłownia	ul. Ogrodowa 68	
94	budynek banku	ul. Piłsudskiego 5	
95	budynek hotelu	ul. Piłsudskiego 9	

96	kamienica	ul. Piotrkowska 29	
97	kamienica	ul. 7 Kamienic 9	
98	kamienica	ul. 7 Kamienic 13	
99	kamienica	ul. 7 Kamienic 15	
100	kamienica	ul. 7 Kamienic 17	
101	kamienica	ul. 7 Kamienic 19	
102	kamienica	ul. 7 Kamienic 21	
103	kamienica	ul. 7 Kamienic 23	
104	kamienica	ul. 7 Kamienic 25	
105	kamienica	ul. 7 Kamienic 27	
106	kamienica	ul. 7 Kamienic 29	
107	kamienica	ul. Stary Rynek 11	
108	kamienica	ul. Stary Rynek 12	
109	kamienica	ul. Stary Rynek 13	
110	kamienica	ul. Stary Rynek 14	
111	kamienica	ul. Stary Rynek 15	
112	kamienica	ul. Stary Rynek 16	
113	kamienica	ul. Stary Rynek 18	
114	kamienica	ul. Stary Rynek 19	
115	kamienica	ul. Stary Rynek 20	
116	kamienica	ul. Stary Rynek 21	
117	kamienica	ul. Stary Rynek 22	
118	kamienica	ul. Stary Rynek 23	
119	kamienica	ul. Stary Rynek 24	
120	pałacyk fabrykanta	ul. Strażacka 8/12	
	stara karczma	ul. Targowa 1 / ul. Mirowska 4	patrz: poz. 89
121	kamienica	ul. 3 Maja 28	
	kamienica	ul. Warszawska 1 / pl. Daszyńskiego 6	patrz: poz. 63
122	kamienica - budynek frontowy dawnego zajazdu	ul. Warszawska 5	
123	kamienica	ul. Wieluńska 1	
124	kamienica	ul. Wieluńska 3	
125	kamienica	ul. Wieluńska 5	
126	kamienica	ul. Wieluńska 6	
127	kamienica	ul. Wieluńska 7	
128	kamienica	ul. Wieluńska 8	
129	kamienica	ul. Wieluńska 9	
130	kamienica	ul. Wieluńska 10	
131	kamienica	ul. Wieluńska 11	
132	kamienica	ul. Wieluńska 12	
133	kamienica	ul. Wieluńska 13	

134	kamienica	ul. Wieluńska 14	
135	kamienica	ul. Wieluńska 15	
136	kamienica	ul. Wieluńska 16	
137	kamienica	ul. Wieluńska 17	
138	kamienica	ul. Wieluńska 18	
139	kamienica	ul. Wieluńska 19	
140	kamienica	ul. Wieluńska 20	
141	kamienica	ul. Wieluńska 21	
142	kamienica	ul. Wieluńska 22	
143	kamienica	ul. Wieluńska 23	
144	kamienica	ul. Wieluńska 24	
145	kamienica	ul. Wieluńska 25	
146	kamienica	ul. Wieluńska 26	
	kamienica	al. Wolności 2/4 / al. Najświętszej Maryi Panny 27	patrz: poz. 38
147	kamienica	al. Wolności 10	
148	kamienica	al. Wolności 13	
149	kamienica	al. Wolności 16	
150	kamienica	al. Wolności 19	

Źródło: dane wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy

3.14. Gospodarka odpadami

Na obszarze Częstochowy wytworzono w 2014 r. 66 852,51 Mg odpadów, w tym w gospodarstwach domowych: 48 404,51 Mg. Subregion częstochowski w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami włączony został do rejonu I, obejmującego powiaty: Częstochowa, powiat częstochowski, kłobucki, lubliniecki, myszkowski i zawierciański. W tym Rejonie wytwarzanych jest 229 959 Mg odpadów, w tym 124 421 Mg odpadów ulegających biodegradacji.

Zrealizowane i zaplanowane do realizacji inwestycje regionalnego zakładu gospodarki odpadami oraz wprowadzone przez gminy zasady zbiórki i recyklingu „u źródeł” odpadów komunalnych, wskazują na możliwość realizacji w Subregionie unijnych wskaźników zmniejszenia składowania odpadów. Wyznaczonym centrum, instalacją o regionalnym znaczeniu w gospodarce odpadami komunalnymi, jest częstochowski Zakład Zagospodarowania Odpadów Częstochowskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o. o. znajdujący się w Sobuczynie gm. Poczesna.

W samej Częstochowie funkcjonują trzy firmy przetwarzające sprzęt elektroniczny i elektryczny: ich łączne możliwości przerobowe szacowane są na 5 000 Mg/rok. Niezbędne wydaje się zwiększenie potencjału i uzyskanie poziomu gwarantującego ochronę środowiska w komercyjnych instalacjach przetwarzających wycofane z użytkowania samochody.

Problemem oczekującym pilnego rozwiązania jest utylizacja suchej masy osadów pościelowych z komunalnych oczyszczalni. Tylko aglomeracja częstochowska przysparza rocznie 3,4 tys. Mg suchej masy osadów. Poziom zanieczyszczeń osad uniemożliwia wykorzystanie większości

masy osadowej w celach rolniczych lub dla rekultywacji terenów. Istnieje możliwość ich termicznej utylizacji w cementowni CEMEX w Rudnikach, przy ewentualnym wykorzystaniu popiołów do produkcji betonowej masy dla pokrywania nawierzchni dróg.

Problemem istotnym pozostaje usuwanie i unieszkodliwianie z obiektów mieszkalnych i przemysłowych materiałów zawierających azbest. Brak lokalnych możliwości składowania odpadów zawierających azbest zwiększa koszt ich usuwania. Stosowane przez samorządy zachęty materialne są niewspółmiernie niskie w stosunku do kosztów. Pilnym wyzwaniem jest usuwanie materiałów z azbestem z bloków mieszkalnych (materiał ten powszechnie używany był jako forma docieplania budynków) oraz z dachów budynków mieszkalnych i gospodarczych na obszarach zabudowy niskiej. Szacowana w wojewódzkim programie usuwania azbestu (projekt 2009) ilość w Częstochowie: 849 Mg u osób fizycznych i 1261 Mg u osób prawnych, łącznie na usunięcie czeka 2110 MG. Koszt usunięcia 849 Mg azbestu znajdującego się u osób fizycznych oszacowano na 2 597 tys. zł; koszt nowych materiałów: 3 651 tys. zł.

Tabela 12: Odpady komunalne i nie komunalne w Częstochowie w 2014 roku.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Jednostka miary	Wynik w 2014 roku
ODPADY KOMUNALNE		
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku:		
ogółem	t	67171,86
ogółem na 1 mieszkańca	kg	290,1
z gospodarstw domowych	t	44574,8
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	192,5
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt.	5
Dziki wysypiska:		
zlikwidowane	szt.	26
odpady komunalne zebrane podczas likwidacji dzikich wysypisk	t	21,7
ODPADY WYTWORZONE I DOTYCHCZAS SKŁADOWANE (NAGROMADZONE Z WYŁĄCZENIEM ODPADÓW KOMUNALNYCH)		
Odpady wytworzone w ciągu roku:		
ogółem	tys. t	194,6
poddane odzyskowi	tys. t	38,4
poddane odzyskowi - w inny sposób	tys. t	34,2
przekazane innym odbiorcom	tys. t	153,2
magazynowane czasowo	tys. t	3

odpady składowane w % wytworzonych	%	0
Powierzchnia terenów składowania odpadów:		
nie zrekultywowana	ha	0,7
Odpady dotychczas składowane (nagromadzone) na składowiskach własnych:		
ogółem	tys. t	19
Odpady – wskaźniki:		
odpady wytworzone na 1 km ²	t	1216,3

Źródło: Bank Danych lokalnych; <http://swaid.stat.gov.pl>

Tabela 13: Wybrane dane dotyczące ścieków, odpadów, wodociągów i kanalizacji dla miasta Częstochowy w 2014 r.

Kryterium	Ilość
Przemysłowe i komunalne oczyszczalnie ścieków	
oczyszczalnie	
ogółem	5 szt.
z podwyższonym usuwaniem biogenów	2 szt.
przepustowość	
ogółem	191 935 m ³ /dobę
z podwyższonym usuwaniem biogenów	90 800 m ³ /dobę
ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich	
ogółem	208 397 os.
z podwyższonym usuwaniem biogenów	208 397 os.
Oczyszczalnie przemysłowe	
mechaniczne	2 szt.
biologiczne	1 szt.
przepustowość projektowa oczyszczalni	
mechaniczne	101 115 m ³ /dobę
biologiczne	20 m ³ /dobę
Ludność korzystająca z oczyszczalni	
ogółem	208 397 os.
Odpady wytworzone w ciągu roku	
ogółem	194,6 tys. t
poddane odzyskowi	38,4 tys. t
Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych	
zbiorniki bezodpływowe	3 500 szt.
oczyszczalnie przydomowe	112 szt.
stacje zlewne	1 szt.
odprowadzone ogółem	9 754,0 dam ³
Ścieki przemysłowe odprowadzone w ciągu roku	
ścieki odprowadzone ogółem	2 927 dam ³
ścieki odprowadzone do sieci kanalizacyjnej	1 917 dam ³
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku	

ogółem	10 764,0 dam ³
Osady wytworzone w ciągu roku	
ogółem	3 288 t
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	
ogółem	14 325,6 dam ³
Wodociągi	
długość czynnej sieci rozdzielczej	600,3 km
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	221 462 os.
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	37,0 m ³
Kanalizacja	
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	562,0 km
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	201 908 os.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

3.15. Gospodarka wodno-ściekowa

Zasilanie miasta w wodę pitną i przeznaczoną do celów produkcyjnych następuje z wodociągów magistralnych z kierunków: Łobodno (O 600 mm), Wierzchowisko (O 400 mm), Olsztyn (O 1000 mm) i Blachownia (O 300 mm) oraz z ujęć lokalnych, z których głównymi są:

- ujęcie podstawowe „Mirów” (lokalizacja: źródło – dzielnica Częstochowy – Mirów, studnie głębinowe rozmieszczone w granicach miasta Częstochowy i gminy Mstów)- Qd=38400 m³/d,
- ujęcie podstawowe „Olsztyn” (źródło i studnie głębinowe w granicach gminy Olsztyn) – Qd=22800 m³/d,
- ujęcie podstawowe „Wierzchowisko” (lokalizacja studnie głębinowe i źródło zlokalizowane na terenach gmin Mykanów i Kłobuck) Qd=29800 m³/d,
- ujęcie podstawowe „Łobodno” (źródło zlokalizowane w m. Łobodno, studnie głębinowe na terenie gmin: Kłobuck i Miedźno) – Qd=19680 m³/d

Poza wymienionymi ujęciami bezpośrednio do wodociągu ulicznego tłoczona jest woda z ujęć pomocniczych, które zaopatrują w wodę teren miasta Częstochowy:

- ujęcie pomocnicze „Rząsawa” – Qd=2400 m³/d,
- ujęcie pomocnicze „Wielki Bór” – Qd=3561,6 m³/d,
- ujęcie wody do celów przemysłowych „Zawodzie” na terenie Walcowni Blach Grubych – Qd=9840 m³/d.

Wodę do celów technologicznych pobierają Huta Częstochowa S.A. - około 6 300 m³/dobę z rzeki Warty, oraz "Stradom S.A."

Komunalnymi sieciami i urządzeniami wodociągowymi na terenie miasta zarządza Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S.A. System wodociągów magistralnych można określić jako pierścieniowy, wieloźródłowy, zasilany z zewnętrznych i lokalnych ujęć wody. Długość sieci wodociągowej na terenie miasta Częstochowy wynosi 1 025,33 km. Sieć wodociągowa obsługuje 100% mieszkańców Częstochowy.

System wodociągów rozdzielczych o średnicach od 100 do 300 mm tworzą w zdecydowanej

większości układy pierścieniowe. Układy o strukturze drzewiastej (bardziej podatne na skutki awarii i zapewniające niższy standard obsługi) występują głównie na końcówkach systemu obsługujących rozproszone zespoły zabudowy jednorodzinnej.

Istotnym składnikiem systemu zaopatrzenia miasta w wodę są zbiorniki wyrównawcze o łącznej pojemności 56 000 m³, co stanowi ok. 50% maksymalnego zapotrzebowania dobowego. Zgromadzony zapas wody w zbiornikach pozwala na pokrycie niedoborów występujących dla maksymalnego rozbioru godzinowego oraz w sytuacjach awaryjnych.

Na terenie miasta Częstochowy odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków zajmuje się Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S.A. (odprowadzanie ścieków) oraz Oczyszczalnia Ścieków Warta S.A. w Częstochowie (oczyszczanie ścieków).

84,5% terenów zainwestowanych miasta objętych jest zbiorowym systemem kanalizacyjnym. Ścieki komunalne i przemysłowe wprowadzane do kanalizacji sanitarnej poddawane są systematycznemu monitoringowi. Długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosiła w 2014 wg GUS 562 km. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S. A. posiada własne laboratorium akredytowane przez Polskie Centrum Akredytacji na zgodność z normą ISO 17025:2005, w którym wykonuje analizy fizykochemiczne ścieków.

Miasto posiada odrębną rozdzielczą sieć kanalizacji sanitarnej i deszczowej. System kanalizacji sanitarnej stanowią dwa funkcjonujące niezależnie układy:

- centralny – umożliwiający w sposób grawitacyjny odprowadzanie ścieków z całego terenu miasta,
- lokalny – dla dzielnicy Dźbów oraz części gminy Konopiska.

Ścieki sanitarne odprowadzane są do Centralnej Oczyszczalni Ścieków o przepustowości 88 tys. m³/dobę oraz oczyszczalni Dźbów o przepustowości 2800 m³/dobę. Oczyszczalnia Ścieków w Częstochowie w 2008 r. została rozbudowana i zmodernizowana w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Działania te zostały sfinansowane przy współudziale Funduszu Spójności Unii Europejskiej. Przeprowadzona w latach 2004-2008 modernizacja Centralnej Oczyszczalni Ścieków „WARTA” S.A. sprawiła, że jest ona jedną z najnowocześniejszych oczyszczalni w kraju, spełniającą bardzo wysokie wymagania w zakresie usuwania związków biogennych tj. azotu i fosforu – poniżej wymaganych norm – a także dzięki przetwarzaniu osadów ściekowych i ich przemysłowemu zagospodarowaniu. Spółka w latach 2011-2015 przystąpiła i zrealizowała drugi etap modernizacji doprowadzając do kompleksowego zmodernizowania Centralnej Oczyszczalni Ścieków oraz Centralnej Przepompowni Ścieków. W tym etapie zmodernizowana została kompleksowo gospodarka energetyczna (elektryczna i ciepła). Uzyskano większe możliwości gospodarczego wykorzystania odpadów, zmniejszono uciążliwości środowiskowe, poprzez hermetyzowanie obiektów. Poprawieniu uległ bilans energetyczny ze względu na zastosowanie między innymi nowoczesnych nie energochłonnych pomp i innych urządzeń.

W Częstochowie istnieje również dobrze rozbudowana sieć kanalizacji deszczowej o długości 454,6 km (stan na rok 2016), która obejmuje prawie całe miasto. Odbiornikiem wód opadowych jest rzeka Warta, Stradomka, Konopka, Szarlejka, Gorzelanka, Brzezinka, Kanał

ulgi rzeki Warty – Kucelinka oraz Potok od Konopisk jak również kilka zbiorników chłono-retencyjnych. W Częstochowie zlokalizowanych jest ok. 60 wylotów kolektorów deszczowych. Na wylotach kolektorów z terenów zanieczyszczonych, zamontowano separatory, piaskowniki i osadniki. Wszystkie wyloty kolektorów deszczowych posiadają ważne pozwolenia wodnoprawne w zakresie odprowadzania wód opadowych do odbiorników. Sieciami i urządzeniami do odprowadzania i podczyszczania wód opadowych i roztopowych na terenie miasta zarządza Miejski Zarząd Dróg i Transportu. Najpełniejszym systemem odprowadzania wód opadowych i roztopowych charakteryzuje się zlewnia rzeki Warty obejmująca Kucelin, Dąbie, Zawodzie, Stare Miasto, Osiedle Północ i Wyczerpy Dolne. Nieco gorszy poziom panuje w obrębie zlewni rzeki Stradomki obsługującej Zacisze, Stradom i południową część Śródmieścia oraz za pośrednictwem dopływów Lisiniec i Liszkę Górną do wododziału biegnącego w rejonie ulicy Legnickiej, a także zlewni rzeki Konopka obejmującej w części Kuźnicę Pierwszą, Sabinów, Wrzosowiak, Błeszno i Raków. System odprowadzający ścieki deszczowe do odbiorników o łącznej długości 407 866 m jest wyposażony na wylotach w 29 urządzeń podczyszczających (separatory, osadniki i piaskowniki).

4. Potencjalne zmiany w przypadku braku realizacji strategii

Strategia w swoim założeniu realizuje politykę rozwoju regionu w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju, polegająca na zintegrowaniu polityki środowiskowej, gospodarczej i społecznej w taki sposób, aby nie naruszyć równowagi w przyrodzie oraz jednocześnie sprzyjać przetrwaniu jej zasobów. Wymaga to traktowania zasobów środowiska jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystywania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej. Ta podstawowa zasada gwarantuje, że przyjęte w Strategii cele oraz strategiczne kierunki działania sprzyjają zachowaniu środowiska regionu w odpowiednim stanie, a brak realizacji założeń dokumentu utrwaląc będzie jego niekorzystne zmiany.

Przygotowana wcześniej Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Częstochowa 2015 r uwypukla szereg negatywnych zjawisk, które wynikają z braku świadomego, strategicznego zarządzaniem rozwojem. Do takich należą m.in:

- zmniejszanie się liczby mieszkańców związane z ujemnymi wskaźnikami przyrostu naturalnego i migracji,
- starzenie się populacji oraz wysoki wskaźnik osób niepełnosprawnych i dotkniętych długotrwałymi schorzeniami,
- wysoki poziom bezrobocia „naturalnego”, wynikający ze słabości kapitału ludzkiego,
- proces chaotycznego „rozlewania się” miasta, aneksji nowych terenów pod zabudowę,
- niska efektywność energetyczna, wysoki poziom dekapitalizacji majątku służącego realizacji usług publicznych i zaspokajaniu potrzeb bytowo-mieszkaniowych mieszkańców,
- nadmierna emisja zanieczyszczeń powietrza (niska emisja i emisja komunikacyjna), przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu, zły stan jakości wód powierzchniowych,

- jako czynniki pogarszające zdrowotne warunki życia mieszkańców,
- ograniczanie terenów zielonych w gęsto zabudowanych dzielnicach, wpływające negatywnie na retencję wody, wchłanianie zanieczyszczeń, a także na przyspieszenie niekorzystnych zjawisk klimatycznych,
  - niewspółmiernie wysoki, w stosunku do możliwości infrastrukturalnych, wskaźnik użytkowania indywidualnego transportu samochodowego; skutkujący pogorszeniem stanu środowiska oraz niebezpiecznie, dużym poziomem wypadków drogowych,
  - rosnące rozwarstwienie społeczne, w tym pojawienie się grupy ludzi, trwale wykluczonych; ujawnienie się owego rozwarstwienia także w sferze przestrzennej: degradacja „złych” osiedli, gentryfikacja „lepszych”.

Są to zjawiska wynikające w części z zaniechań w sferze zarządzania miasta. Rezygnacja z prac nad strategią oznaczałaby pogłębienie tych problemów społecznych. W efekcie doprowadzi to do pogorszenia stanu środowiska:

- pogarszania się jakości powietrza;
- zwiększenia udziału terenów zdegradowanych i przemysłowych w powierzchni miasta;
- pogorszenie się stanu wód powierzchniowych;
- zanieczyszczenie wód podziemnych;
- zmniejszenie poziomu bioróżnorodności;
- pogorszenie klimatu akustycznego miasta.

5. Istniejące problemy ochrony środowiska

Komponent środowiska	Zidentyfikowane, najistotniejsze problemy
Ludzie	zmniejszenie się liczby mieszkańców, starzenie się populacji, niezadowalający stan zdrowotny, niski poziom wykształcenia w grupie 45+
Różnorodność biologiczna, fauna i flora, obszary chronione	zagrożenia dla obszarów o dużej wartości przyrodniczej (Dolina Warty na Mirowie, łąki Wałaszczyki); niszczenie siedlisk ptasich w wyniku błędów przy termomodernizacji, brak troski o agrokultury (wykaszenie itp) degradujący bioróżnorodność terenów zielonych, ograniczenie terenów zielonych na obszarach gęsto zabudowanych prowadząca do zmniejszenia bioróżnorodności, wypieranie rodzimych gatunków ekspansją gatunków obcych.
Woda	ponadprzeciętne zanieczyszczenia wód

	powierzchniowych, zagrożenie jakości wód podziemnych (migracja zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do GZWP 326), brak terenów zalewowych, a także niewystarczające lub nieprzemyślane regulacje skutkujące zagrożeniami powodziowymi.
Powietrze	duża ilość indywidualnych systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla skutkująca wysokim poziomem „niskiej emisji”, rosnąca wraz z ilością samochodów emisja zanieczyszczeń, brak osłon i obwodnic chroniących przed emisją komunikacyjną ze strony pojazdów w ruchu tranzytowym.
Powierzchnia ziemi	skażenie metalami ciężkimi i innymi zanieczyszczeniami gleb na terenach przemysłowych i ulokowanych przy trasach komunikacyjnych, zaniedbania w rekultywacji terenów po zakończonym wydobyciu rudy żelaza, kamienia wapiennego, itów
Krajobraz	chaotyczna zabudowa wzgórz ostańcowych i dolin rzecznych obniżająca jakość krajobrazu; nieuporządkowany zalew reklam wizualnych na obszarze o wysokich walorach zabytkowych (otoczenie Jasnej Góry i Aleje Najświętszej Maryi Panny), występowanie na terenach przemysłowych budynków całkowicie zdegradowanych technicznie, nieużytkowanych, występowanie w dzielnicach Gnaszyn i Kawodrza wymagających rekultywacji hałd (dziedzictwo wydobycia rud żelaza) i wyrobisk po wydobyciu itów.
Zabytki	narastająca degradacja techniczna zabytkowych budynków pofabrycznych; brak form ochrony cennych przykładów budownictwa mieszkalnego i usługowego z okresu XX-wiecznego funkcjonalizmu.

6. Przewidywane znaczące oddziaływanie na środowisko

Założeniem Strategii jest rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny miasta przy jednoczesnej poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Wdrożenie Strategii nie przyczyni się do powstania nowych zagrożeń lub uciążliwości dla środowiska, a prawidłowa jej realizacja przyniesie wymierny efekt ekologiczny, poprzez skuteczniejszą ochronę obszarów zielonych, zahamowanie procesu rozlewania miasta, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, poprawę efektywności energetycznej, a także wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

Realizacja Strategii nie spowoduje ingerencji i przekształceń w środowisku naturalnym o wysokich walorach przyrodniczych, nie wpłynie negatywnie na obszary chronione, cenne przyrodniczo.

Negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze przedsięwzięć zawartych w Strategii ograniczać się będzie w większości przypadków jedynie do etapu realizacji inwestycji (etapu prac budowlanych związanych z planowaną inwestycją), który wiąże się zazwyczaj z podwyższoną emisją hałasu, emisją spalin z maszyn budowlanych, czy też zwiększoną emisją pyłów. Negatywne oddziaływania na środowisko przyrodnicze związane z etapem realizacji inwestycji są oddziaływaniami krótkotrwałymi, odwracalnymi, o lokalnym charakterze. Strategia nie identyfikuje konkretnych inwestycji, wskazuje jedynie mechanizm ich wyboru i uwzględniania w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym. Wymogi stawiane przy wyborze inwestycji powodują, że na etapie eksploatacji ich oddziaływanie na środowisko będzie znikome, prawdopodobnie mniejsze w stosunku do stanu obecnego. Wskazane w WPI inwestycje zgodnie z procedurą podlegać będą postępowaniu w zakresie wpływu na środowisko.

Wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ludzi i dobra kultury. Przy ocenie starano się brać pod uwagę końcowy efekt realizacji przedsięwzięcia i jego potencjalne oddziaływania na etapie normalnego funkcjonowania jak również na etapie budowy. Zastosowano następujące oznaczenia:

(0) - brak zauważalnego oddziaływania w zakresie analizowanego przedsięwzięcia;

(+) - potencjalnie pozytywne oddziaływanie;

(-/+) - realizacja zadania może spowodować zarówno pozytywne, jak i negatywne oddziaływanie;

(-) - potencjalnie negatywne oddziaływanie;

(N) - brak możliwości jednoznacznego określenia spodziewanego oddziaływania

Tabela 14: Wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ludzi i dobra kultury.

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
Obszar: A. PRZESTRZEŃ											
Cel strategiczny: A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.											
A.1.1 Określenie i wdrażanie nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.	-/+	+	+	+	+	+	+	+	+	-/+	+
A.1.2 Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów miasta przewidywanych w Studium jako obszary mieszkalne oraz przeznaczone pod produkcję i usługi.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.1.3 Stopniowe separowanie obszarów mieszkalnych od stref rozwoju produkcji i usług.	+	+	+	+	++	+	+	+	+	+	+
A.1.4 Identyfikacja i wprowadzenie form ochrony miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej.	-/+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
A.1.5 Wyznaczenie i ochrona	+	0	0	0	0	0	0	+	0	0	+

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
krajobrazu promującego dziedzictwo materialne Częstochowy.											
A.1.6 Zwiększanie ilości zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji dostępnych we wszystkich dzielnicach.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
Cel strategiczny: A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.											
A.2.1 Dokończenie rozbudowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta, w tym połączenie centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
A.2.2 Modernizacja i remont dróg i ulic lokalnych, w sposób poprawiający bezpieczeństwo ruchu.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
A.2.3 Wprowadzanie stref „uspokojonego” i niskoemisyjnego ruchu w centrum miasta i w osiedlach mieszkaniowych.	+	+	+	+	0	+	+	+	+	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
A.2.4 Wdrażanie inteligentnego systemu sterowaniu ruchem.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
A.2.5 Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
A.2.6 Rozwój i integracja pasażerskiego transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców miasta i związanego z nim, otaczającego obszaru funkcjonalnego.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
Cel strategiczny: A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.											
A.3.1 Wdrożenie stałego monitoringu pozwalającego wyznaczyć obszary miasta wykazujące cechy degradacji społecznej, gospodarczej, technicznej lub przestrzennej.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
A.3.2 Aktualizacja i wdrożenie Miejskiego Programu Rewitalizacji.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
A.3.3 Zdiagnozowanie, wyznaczenie pod ponowne wykorzystanie zdegradowanych terenów przemysłowych i ich modernizacja infrastrukturalna.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Cel strategiczny: A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.											
A.4.1 Modernizacja i renowacja mieszkalnych budynków z zasobów zarządzanych przez jednostki miejskie, z uwzględnieniem poprawy efektywności energetycznej i zachowania ich walorów estetyczno-funkcjonalnych.	+	-/+	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	+
A.4.2 Adaptacja i przeznaczenie na wynajem lokali mieszkalnych przystosowanych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, z zapewnieniem najemcom dostępu do usług opiekuńczych.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
A.4.3 Przygotowanie planistyczne i uzbrojenie infrastrukturalne terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego.	+	-/+	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	0
A.4.4 Realizacja, w tym z wykorzystaniem form partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, budynków z mieszkaniami na wynajem.	+	-/+	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	0
A.4.5 Adaptacja zwalnianych lokali mieszkalnych w obiektach o gorszym standardzie na potrzeby lokali socjalnych.	+	-/+	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	0
A.4.6 Zapewnienie wszystkim terenom przeznaczonym pod budownictwo mieszkaniowe, wskazanym w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, dostępu do sieci zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków, zaopatrzenia w gaz i energię elektryczną oraz sieci teleinformatycznych.	+	0	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
Cel strategiczny: A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.											
A.5.1 Zwiększenie ilości i powierzchni urządzonych terenów zielonych, w tym zapewnienie dostępności do nich mieszkańców gęsto zaludnionych dzielnic (Wrzosowiak, Raków, Ostatni Grosz, Tysiąclecie, Stare Miasto).	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
A.5.2 Upowszechnianie różnorodnych form mikroretencji wód opadowych, w tym „zielonych dachów”, „rozszczelnionych” otoczeń domów, mikrozbiorników na wody deszczowe.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0
A.5.3 Upowszechnianie „zielonych barier” i innych form skutecznie chroniących budynki mieszkalne od emisji hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0
A.5.4 Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie rozwoju komunikacji publicznej.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
A.5.5 Eliminacja z centrum miasta i z dzielnic o wysokiej gęstości zamieszkania opartych na spalaniu węgla domowych palenisk i systemów grzewczych, poprzez zastąpienie ich systemami centralnego ogrzewania.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.5.6 Wsparcie na wymianę domowych palenisk i systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla na instalacje niskoemisyjne w dzielnicach o przewadze budownictwa jednorodzinnego.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.5.7 Upowszechnienie systemów segregacji i recyklingu odpadów „u źródła”.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.5.8 Wspieranie dotacjami robót związanych z usuwaniem i utylizowaniem materiałów zawierającym azbest.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.5.9 Upowszechnianie form energetyki rozproszonej opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	-/+	-/+	+	+	-/+

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
energii.											
Cel strategiczny: A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.											
A.6.1 Wdrożenie programu efektywności energetycznej, kierowanego do wszystkich właścicieli i zarządców obiektów mieszkalnych, usługowych i przemysłowych na obszarze miasta, w zakresie poprawy skuteczności zarządzania i upowszechnienia dobrych wzorców efektywności.	+	+	0	0	0	+	0	-/+	+	+	-/+
A.6.2 Utworzenie, przy współpracy z uczelniami, centrum upowszechniania efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii (transfer technologii i rozwiązań z zakresu zarządzania).	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0
A.6.3 Współpraca z jednostkami, funduszami i instytucjami europejskimi, narodowymi i regionalnymi w celu	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
stworzenia systemu wsparcia finansowego inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i zmniejszającą emisję zanieczyszczeń.											
A.6.4 Dotacje dla najuboższych grup mieszkańców na wspieranie form remontów i instalowania urządzeń zmniejszających zużycie energii w mieszkaniu.	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0
A.6.5 Narzucanie standardów budowlanych o wysokiej efektywności energetycznej na obiekty realizowane przez miasto.	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0
Obszar: B. PRACA											
Cel strategiczny: B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.											
B.1.1 Przygotowanie w porozumieniu z instytucjami rządowymi nowych obszarów przewidzianych do objęcia przez Specjalne Strefy Ekonomiczne.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	0
B.1.2 Wyznaczenie	+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
i przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne stref aktywności gospodarczej, w pierwszej kolejności wykorzystujących istniejące tereny przemysłowe oraz tereny otaczające planowane węzły autostradowe.											
B.1.3 Wskazanie i przygotowanie miejsc rozwoju działalności logistycznej powiązanych infrastrukturalnie z sieciami autostrad, dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk w Pyrzowicach oraz „rezerwowym” w Rudnikach.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	0
B.1.4 Utrzymanie stabilnego systemu ulg podatkowych zachęcających do tworzenia nowych miejsc pracy, realizacji dużych inwestycji i wdrażania nowoczesnych technologii.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	0
Cel strategiczny: B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.											

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
B.2.1 Utworzenie w porozumieniu z Izbą Rzemieśniczą i uczelniami centrum promocyjno-doradczego mającego na celu identyfikację, promocję, ochronę unikatowych specjalizacji lokalnych produktów i usług.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.2.2 Wsparcie form promocji i zbytu unikatowych specjalizacji lokalnych poprzez preferencje w wynajmie lokali użytkowych i organizacji targów, kiermaszów, wystaw.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.2.3 Wprowadzenie do kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym nauki technik i wykorzystywania tradycyjnych lokalnych technologii.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.2.4 Preferowanie w zamówieniach publicznych związanych z zakupem materiałów promocyjnych produktów wytwarzanych zgodnie z lokalnymi	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
technologiami lub opartych na lokalnych materiałach oraz wzornictwie.											
Cel strategiczny: B.3 Rozwój edukacji zawodowej.											
B.3.1 Promocja i podniesienie atrakcyjności kształcenia w szkołach zawodowych w celu zwiększenia zainteresowania taką ofertą kształcenia uzdolnionych młodych ludzi.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.2 Modernizacja bazy edukacyjnej szkolnictwa zawodowego, w tym doposażenie w nowoczesne urządzenia warsztatów praktycznej nauki zawodu.	+	-/+	-/+	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.3 Przywrócenie modelu patronackiego, w którym duże przedsiębiorstwa rynkowe bezpośrednio wpływają na wybór kierunków i jakość kształcenia swoich przyszłych kadr zawodowych.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.4 Wprowadzenie form	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
partnerstwa szkół zawodowych z małymi i średnimi przedsiębiorstwami oraz zakładami rzemieślniczymi w zakresie rozwoju praktycznej nauki zawodu.											
B.3.5 Rozszerzenie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego poprzez realizację przez szkolnictwo zawodowe form szkoleń realizowanych na zamówienie przedsiębiorstw rynkowych.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.6 Zniesienie barier architektonicznych, technicznych i mentalnościowych blokujących dostępność do zdobycia dobrych kwalifikacji zawodowych przez osoby niepełnosprawne lub z innych przyczyn wykluczone społecznie.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
B.3.7 Stworzenie, przy współpracy Miasta i przedsiębiorstw rynkowych, systemu stypendiów wspierających zdobycie przez młodych ludzi wyższych kwalifikacji zawodowych, przy założeniu zwrotnego charakteru wsparcia (obowiązku odpracowania w firmie fundującej).	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.8 Wdrożenie programu powtórnej edukacji zawodowej osób w wieku 45+, umożliwiającej adoptowanie wcześniej nabytych umiejętności do zmian wynikających z postępu technologicznego.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: B.4 Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.											
B.4.1 Wspieranie form współpracy uczelni z przedsiębiorcami w zakresie badań i wdrożeń.	+	0	0	0	+	+	+	+	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
B.4.2 Wspieranie tworzenia form start-up umożliwiających rozpoczynanie przez studentów i absolwentów samodzielnej działalności gospodarczej.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.4.3 Promowanie wykorzystywania potencjału intelektualnego pracowników naukowych i studentów przy pracach zleconych w ramach outsourcingu.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.4.4 Wspieranie wprowadzenia rodzaju patronatu dużych przedsiębiorstw rynkowych nad rozwojem kierunków i specjalności na wyższych uczelniach.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: B.5 Aktywna ochrona podstawowych praw pracowniczych.											
B.5.1 Upowszechnienie, w jednostkach podległych samorządowi Miasta Częstochowa, standardów ochrony podstawowych praw pracowniczych: zatrudnianie na stałe umowy, przy wynagrodzeniu nie mniejszym niż płaca	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
minimalna, w warunkach zgodnych z przepisami prawa.											
B.5.2 Wprowadzenie formy dialogu społecznego, na poziomie miasta, między reprezentantami pracodawców i pracowników.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.5.3 Wprowadzenie standardu stosowanego przez zamówieniach publicznych finansowanych z budżetu miasta, dotyczącego wymogu uwzględniania przez wykonawcę kosztów związanych z zagwarantowaniem podstawowych prac pracowniczych (wynagrodzenia nie mniejsze od płacy minimalnej, opłacane ubezpieczenia społeczne, zagwarantowanie warunków pracy zgodnych z przepisami BHP).	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Obszar: C. SPOŁECZNOŚĆ											

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUZDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
Cel strategiczny: C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.											
C.1.1 Wprowadzenie powszechnego prozdrowotnego monitoringu i wsparcia profilaktycznego dla dzieci od urodzenia do ukończenia szkół podstawowych.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.2 Wsparcie na rzecz przeciwdziałania nieszczęściu bezpłodności.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.3 Wdrażanie nowych form wsparcia dla kobiet brzemiennych i we wczesnym okresie macierzyńskim, w tym upowszechnienie możliwości wykonywania pracy zawodowej zdalnej oraz udziału w szkoleniach doskonalenia zawodowego umożliwiających powrót do aktywności zawodowej.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.4 Rozwój bazy rekreacyjno-sportowej i promowanie aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania i stylu życia wśród dzieci i młodzieży.	+	-/+	-/+	-/+	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
C.1.5 Zwiększenie dostępności mieszkańców do specjalistycznych usług medycznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.6 Upowszechnienie aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia w grupie wiekowej 45+.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.7 Wprowadzenie, na podstawie Karty Seniora, preferencji dla osób starszych w dostępie do usług medycznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.8 Wdrażanie programu rozwoju Miejskiego Szpitala Zespołowego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.9 Utrzymanie standardu czasu interwencji zespołów ratunkowych: 15 minut od powiadomienia.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.10 Wdrażanie i dofinansowanie programów profilaktycznych finansowanych z budżetu miasta na podstawie wskazań wynikających ze statystyk zachorowalności.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
C.1.11 Wsparcie form opieki hospicyjnej gwarantującej zachowanie godności odchodzącym i pomoc psychologiczną rodzinom żegnającym najbliższych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.											
C.2.1 Poprawa dostępności do form opieki nad dziećmi do lat 3, w tym wspieranie rozwoju punktów opieki nad małymi dziećmi i tworzenia żłobków przy zakładach pracy.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.2 Zagwarantowanie dostępu do przedszkoli lub oddziałów przedszkolnych dla wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.3 Dofinansowanie programów uzupełniających wzmacniających zdolności intelektualne dzieci w wieku przedszkolnym.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.4 Wprowadzenie standardów jakości nauczania (minimalna i maksymalna ilość uczniów w klasach,	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
ilość uczniów na jednego zatrudnionego nauczyciela itp.) by zagwarantować równy dostęp do usług edukacyjnych.											
C.2.5 Promowanie szkół osiągających najlepsze wyniki na egzaminach zewnętrznych, wprowadzanie „programów naprawczych” tam gdzie wyniki odzwierciedlają złą jakość kształcenia.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.6 Upowszechnienie na poziomie szkół gimnazjalnych poradnictwa psychologicznego i poradnictwa w zakresie wyboru zawodu.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.7 Wprowadzenie, jako programu dodatkowego, edukacji kulturalnej dla szkół wszystkich rodzajów, mobilizując nauczycieli do korzystania z oferty miejskich placówek kultury.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.8 Utrzymanie i rozwój systemu stypendialnego wzmacniającego szanse	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
kształcenia uzdolnionych dzieci i młodzieży z rodzin uboższych.											
Cel strategiczny: C.3 Rozwój usług opiekuńczych, przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu.											
C.3.1 Przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym, w tym objęcie szczególną opieką rodzin osób uzależnionych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.2 Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych poprzez organizację prac interwencyjnych i wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.3 Kontynuacja i rozwój form wsparcia osób niepełnosprawnych, w sposób umożliwiający im pełną aktywność zawodową, społeczną, obywatelską, kulturalną, sportową.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.4 Rozwój lokalnych centrów samopomocy społecznej mobilizujących wspólnotę sąsiedzką do wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
C.3.5 Tworzenie mieszkań „chronionych” umożliwiających usamodzielnianie osób dotkniętych niepełnosprawnością lub osamotnieniem w starszym wieku.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.6 Wprowadzanie, przy współpracy z ruchem Uniwersytetów Trzeciego Wieku i wspólnotami sąsiedzkimi, różnorodnych form wsparcia aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej, obywatelskiej osób w wieku senioralnym.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.7 Znoszenie barier architektonicznych, dostosowanie przestrzeni publicznej miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych, starszych, kobiet brzemiennych i z małymi dziećmi.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.8 Kontynuacja działań na rzecz ochrony minimalnych praw dziecka, w tym ochrony przed przemocą,	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
zagwarantowania potrzebującym posiłku, miejsca rozwoju intelektualnego oraz niezbędnego wypoczynku.											
C.3.9 Rozwój działań na rzecz rodzin i osób bezdomnych zmierzających do wyprowadzenia z bezdomności tych rodzin oraz osób, w tym poprzez tworzenie mieszkań chronionych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.											
C.4.1 Rozwijanie form wsparcia ochrony i właściwego wykorzystania zachowanego dziedzictwa materialnego dla rozwoju poczucia lokalnej tożsamości.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.2 Upowszechnianie wiedzy o przeszłości i teraźniejszości Częstochowy i regionu częstochowskiego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.3 Wspieranie amatorskiej aktywności kulturalnej, zwłaszcza wśród dzieci	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
i młodzieży oraz grup senioralnych.											
C.4.4 Promowanie i wspieranie rozwoju lokalnych grup artystycznych i częstochowskich wybitnych twórców.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.5 Utrzymanie i stopniowe rozszerzanie na inne obszary miasta projektów: „Aleje, tu się dzieje” oraz „Nocy Kulturalnej” jako form tworzenia współpracy między różnorodnymi organizatorami, instytucjami, wykonawcami kreacji kulturalnych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.6 Wsparcie rozwoju Uniwersytetów Trzeciego Wieku, przy promowaniu w nich aktywności umacniającej tożsamość lokalną słuchaczy.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.7 Rozszerzenie oferty edukacyjnej miejskich instytucji kultury.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
C.4.8 Tworzenie warunków do zwiększenia udziału mieszkańców w życiu kulturalnym miasta poprzez ułatwiony dostęp do kultury i poprawę stanu bazy materialnej istniejących instytucji kultury.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.											
C.5.1 Wyznaczenie i monitorowanie rejonów szczególnie zagrożonych i wprowadzenie skuteczniejszych form przeciwdziałania przypadkom naruszenia bezpieczeństwa osobistego mieszkańców, w tym objęcie wskazanych rejonów monitoringiem wizyjnym.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.2 Doinwestowanie bazy, taboru i sprzętu Policji, Straży Pożarnej i Straży Miejskiej w celu skuteczniejszej walki z zagrożeniami.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
C.5.3 Poprawa skuteczności działań przeciw zjawiskom patologicznym, w tym ograniczenie dostępu do narkotyków, innych substancji psychoaktywnych (dopalaczy) i alkoholu ze źródeł nielegalnych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.4 Wdrożenie programów profilaktycznych umacniających współpracę wspólnot sąsiedzkich z Policją i Strażą Miejską.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.5 Upowszechnienie szkoleń kształtujących właściwe zachowanie mieszkańców wobec zagrożeń nowego typu (zamachów terrorystycznych, katastrof, zagrożeń ze strony niekontrolowanych zbiegowisk itp.).	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.6 Uwzględnianie, od etapu planowania przestrzennego i projektowania obiektów, zagrożeń bezpieczeństwa, w tym także zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi.	+	0	0	0	+	+	+	0	+	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
C.5.7 Realizacja projektowanych zadań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i wprowadzenie stałego monitoringu stanu urządzeń przeciwpowodziowych.	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
C.5.8 Zapewnienie w zasobach komunalnych rezerwy mieszkań zastępczych dla rodzin – ofiar kataklizmów i katastrof.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.9 Wspieranie i promowanie form samoorganizacji obywatelskiej, przygotowanych, w ramach szeroko rozumianej obrony cywilnej, do przeciwdziałania zagrożeniom.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.10 Wyznaczenie w sieci układu komunikacyjnego punktów szczególnie niebezpiecznych dla użytkowników ruchu drogowego i uwzględnianie ich przy planowaniu	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
modernizacji i remontów.											
Cel strategiczny: C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.											
C.6.1 Utrzymanie i rozwój form obywatelskiej partycypacji w zarządzaniu Miastem (budżet obywatelski, zasada konsultacji społecznej, publiczne debaty nad budżetem i dokumentami strategicznymi, wspieranie lokalnych inicjatyw itp.).	1	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+
C.6.2 Tworzenie, zwłaszcza w dzielnicach obrzeżnych centrów aktywności obywatelskiej, służących debatom społecznym i inicjowaniu lokalnych działań.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.6.3 Określanie w perspektywie kilkuletniej programów wspierania organizacji pozarządowych, by zagwarantować ciągłość finansowania ich zadań.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.6.4 Utrzymanie stałej formy Forum Organizacji Pozarządowych, by w sposób partnerski	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
uzgadniać z nim kierunki i zasady rozwoju Miasta.											
C.6.5 Utrzymanie formy inkubatora organizacji pozarządowych i centrum wolontariatu, wspierając przez to skuteczność działań społecznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.6.6 Stwarzanie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.6.7 Nowoczesna i trwała struktura dostępu do informacji, w tym o zasobach i wydarzeniach kulturalnych miasta i regionu, na bazie sieci miejskich bibliotek publicznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Obszar: D. CENTRUM											
Cel strategiczny: D.1 Rozwój akademickiego ośrodka oddziałującego na rozwój regionu.											
D.1.1 Przygotowanie przez uczelnie i uzgodnienie z Miastem zakresu wsparcia dla rozwoju ośrodka akademickiego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.1.2 Wspieranie sieci współpracy uczelni	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
częstochofskich z ośrodkami naukowymi w Polsce i innych krajach europejskich.											
D.1.3 Pomoc w zaadaptowaniu się studentów i zatrudnianych pracowników naukowych przybyłych z innych krajów.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.1.4 Preferowanie uczelni lokalnych przy zamawianiu badań i opracowań dotyczących Częstochofy i regionu częstochofskiego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.1.5 Wspieranie rozwoju kultury studenckiej.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: D.2 Tworzenie w partnerstwie uczelni i przedsiębiorstw rynkowych centrów badawczo-rozwojowych i form transferu technologii o znaczeniu ponadregionalnym.											
D.2.1 Utworzenie, w partnerstwie z uczelniami, Ośrodka Badań Regionalnych prognozującego i monitorującego kierunki rozwoju i zmiany w kształtowaniu specjalizacji gospodarczych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
D.2.2 Promowanie różnorodnych form współpracy dużych podmiotów gospodarczych z województwa śląskiego z uczelniami częstochowskimi.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.2.3 Inicjowanie i zachęcanie uczelni do aktywności w ramach regionalnych klastrów gospodarczych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.2.4 Wsparcie powstawania centrów badawczo-rozwojowych ukierunkowanych na współpracę z regionalnymi podmiotami gospodarczymi, zgodnie z prognozowanymi rozwojowymi specjalnościami gospodarczymi.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: D.3 Kreowanie wysokiej jakości oferty kulturalnej.											
D.3.1 Utrzymanie wysokiego poziomu placówek kulturalnych miasta (biblioteki, domu kultury, filharmonii, galerii sztuki, muzeum, ośrodka kultury, teatru); wsparcie ich aktywnej obecności	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
w krajowym i europejskim obiegu kultury (udział w festiwalach, przeglądach, prezentacjach itp).											
D.3.2 Wykreowanie, przynajmniej kilku dużych wydarzeń kulturalnych (tj. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”, Festiwal Violinistyczny im B. Hubermana, Międzynarodowe Triennale Sztuki „Sacrum” itp.) by stały się świadectwem potencjału kulturalnego miasta.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.3.3 Wsparcie dla rozwoju szkolnictwa artystycznego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.3.4 Promowanie i wspierania środowiskowych inicjatyw kulturalnych, takich jak tworzenie Muzeum Monet i Medali im Jana Pawła II, Muzeum Produkcji Zapalek, autorskich galerii plastycznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
D.3.5 Wsparcie dla wydawnictw promujących w kraju częstochowską literaturę i krytykę kulturalną.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.3.6 Organizacja dużych wydarzeń z zakresu kultury popularnej lub sportowych promujących miasto.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: D.4 Wypełnienie historycznej misji Miasta z Jasną Górą, poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.											
D.4.1 Dążenie do wpisania zespołu klasztornego Jasnej Góry wraz z jego otoczeniem na listę Dziedzictwa Światowego UNESCO.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
D.4.2 Współpraca promocyjna z Klasztorem Jasnogórskim uwypuklająca wartość przechowywanych w Sanktuarium zasobów dziedzictwa kulturowego i historycznego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
D.4.3 Wspieranie rozwoju bazy schronisk młodzieżowych, hosteli i innych miejsc noclegowych nakierowanych na	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
przyjmowanie zorganizowanych grup młodzieży szkolnej odwiedzających Klasztor Jasnogórski w ramach programów edukacyjnych.											
D.4.4 Utrzymywanie działań zapewniających wysokie poczucie bezpieczeństwa u osób odwiedzających Częstochowę.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
D.4.5 Wzmocnienie form ochrony krajobrazowej otoczenia Jasnej Góry i historycznego centrum miasta, w tym eliminacja „krzykliwych” form reklamy, estetyczne dostosowanie kolorystyki i architektury ulokowanych tam obiektów, eliminacja obiektów substandardowych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
D.4.6 Wspieranie oferty turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej uzupełniającej atrakcyjność pobytu pielgrzymów na Jasnej Górze.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
D.4.7 Współpraca z samorządami subregionu częstochowskiego, z innymi instytucjami świeckimi i kościelnymi, z organizacjami pozarządowymi, na rzecz utrzymania i promocji europejskiego fenomenu kulturowego jakim jest kilkunastowieczna tradycja pieszego pielgrzymowania na Jasną Górę.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Cel strategiczny: D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu.											
D.5.1 Utworzenie systemu stałego monitoringu codziennej migracji mieszkańców subregionu częstochowskiego do pracy i szkół	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.5.2 Integracja różnych form komunikacji pasażerskiej zbiorowej (komunikacja kolejowa, autobusowa miejska, autobusowa podmiejska, przewozy busami itp.), w tym wprowadzenie normy „jednego biletu” respektowanego przez	+	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
różnych przewoźników oraz uzgodnienie z nimi tras i rozkładów jazdy.											
D.5.3 Utworzenie centrów przesiadkowych dogodnie łączących różne formy komunikacji pasażerskiej.	+	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0
D.5.4 Uzgodnienie podstawowego standardu pojazdów przeznaczonych do obsługi komunikacji pasażerskiej zbiorowej, w tym narzucenie niezbędnych ochronie środowiska norm niskoemisyjnych.	+	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0
Cel strategiczny: D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej.											
D.6.1 Utrzymanie i instytucjonalizacja Klubu Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów i Starostów Ziemi Częstochowskiej jako przedstawicielstwa samorządów Subregionu Północnego Województwa Śląskiego.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
D.6.2 Wprowadzenie zasady wzajemnych uzgodnień między jednostkami samorządowymi działań oddziałujących na rozwój subregionu (w tym istotniejszych planów zagospodarowania przestrzennego, planów ważniejszych inwestycji liniowych: dróg, infrastruktury medialnej oraz inwestycji rzutuujących na zmiany w krajobrazie, dokumentów strategicznych itp.).	+	+	-/+	+	+	+	+	+	+	+	+
D.6.3 Realizacja i monitoring efektów przyjętej w Subregionie Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych.	+	0	0	0	+	+	+	+	+	+	0
D.6.4 Opracowanie i przyjęcie wspólnego programu ochrony przeciwpowodziowej Subregionu, obejmującego także niezbędny zakres współdziałania przy ograniczaniu skutków innych katastrof	1	0	0	0	+	0	+	+	+	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
naturalnych (huraganowe wiatry, opady gradu lub śniegu, pożary lasów, susze itp.)											
D.6.5 Współpraca przy promocji atrakcyjności turystycznej Subregionu.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

W tabeli 14 oceniono charakter proponowanych zadań Strategii. Ocenie nie poddano wszystkich zadań umieszczonych w dokumencie, skupiono się na przedsięwzięciach, które w sposób realny mogą ingerować w środowisko naturalne. Miękki charakter pozostałych zadań powoduje, iż nie będą one ingerować w środowisko znaczący sposób, a wręcz nie będą wcale oddziaływać.

Tabela 15: Charakter oddziaływań oraz wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na obszary NATURA 2000.

WYSZCZEGÓLNIENIE	CHARAKTER ODDZIAŁYWAŃ	WPŁYW NA OBSZARY NATURA 2000
Obszar: A. PRZESTRZEŃ		
Cel strategiczny: A1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta		
A.1.1 Określenie w wdrażanie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i powierzchnie ziemi poprzez zahamowanie procesu „rozlewania miasta”, wyznaczenie obszarów zielonych,	Skuteczniejsza ochrona obszarów NATURA 2000 przez ograniczenie presji zabudowy oraz tworzenie otuliny ochronnej.

	separowanie funkcji przemysłowych od mieszkalnych.	
A.1.2 Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów miasta przewidywanych w Studium jako obszary mieszkalne oraz przeznaczone pod produkcję i usługi	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnie ziemi i ograniczanie szkodliwej emisji zanieczyszczeń poprzez narzucanie chroniących środowisko standardów zabudowy, zagwarantowanie właściwego współczynnika terenów zielonych, narzucenie obowiązku właściwego zagospodarowania odpadów stałych i płynnych.	Długotrwały pozytywny wpływ poprzez określenie w prawie lokalnym zasad ochrony obszarów NATURA 2000.
A.1.3 Stopniowe separowanie obszarów mieszkalnych od stref produkcji i usług	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnie ziemi i ograniczanie szkodliwej emisji zanieczyszczeń poprzez ograniczenie kolizji funkcji gospodarczych z funkcjami mieszkalnymi i rekreacyjnymi.	Długotrwały pozytywny wpływ poprzez określenie w prawie lokalnym zasad ochrony obszarów NATURA 2000 i wyprowadzenie z ich otulin zagrażającej środowisku działalności gospodarczej.
A.1.4 Identyfikacja i wprowadzenie form ochrony miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej	Pozytywny długotrwały wpływ na bioróżnorodność.	Pozytywny długotrwały wpływ na skuteczność ochrony obszarów.
A.1.5 Wyznaczenie i ochrona krajobrazu promującego dziedzictwo materialne Częstochowy	Pozytywny, długotrwały wpływ na ludzi, zabytki, bioróżnorodność.	Pozytywny wpływ na obszar „Dolina Warty” (ochrona dziedzictwa materialnego – grodu Gąszczyk).
A.1.6 Zwiększanie ilość zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi i bioróżnorodność.	Skuteczniejsza ochrona otuliny obszarów NATURA 2000.

dostępnych we wszystkich dzielnicach		
Cel strategiczny: A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego		
A.2.1 Dokończenie budowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta, w tym połączenie centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego.	Niekorzystny, krótkotrwały wpływ na otoczenie obszaru „Łąki na Walaszczkach” podczas prac budowlanych związanych z skomunikowaniem terenu przemysłowego „Skorki” z węzłem autostradowym. Pozytywny, długotrwały wpływ przez izolowanie obszarów od dróg obsługujących transport towarowy.
A.2.2 Modernizacja i remont dróg i ulic lokalnych, w sposób poprawiających bezpieczeństwo ruchu	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
A.2.3 Wprowadzenie stref „uspokojonego” i niskoemisyjnego ruchu w centrum miasta i na osiedlach mieszkaniowych	Pozytywny, długotrwały wpływ na ludzi, ograniczenie emisji i hałasu komunikacyjnego.	Pozytywny, długotrwały wpływ na skuteczność ochrony obszarów.
A.2.4 Wdrażanie systemu sterowania ruchem	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.

	poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego.	
A.2.5 Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji.	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność powierzchni ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji, a tym samym skuteczniejsza ochrona otuliny obszarów.
A.2.6 Rozwój i integracja pasażerskiego transportu zbiorowego, obsługującego mieszkańców miasta i związanego z nim, otaczającego, obszaru funkcjonalnego	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych przy budowie centrum przesiadkowych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego oraz zmniejszenie obciążenia indywidualnym ruchem samochodowym.	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego oraz zmniejszenie obciążenia indywidualnym ruchem samochodowym; umożliwiając ograniczenie negatywnego wpływu ruchu drogowego na obszary NATURA 2000 w Częstochowie i na obszarze otaczającym miasto.
Cel strategiczny: A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych		
A.3.1 Wdrożenie stałego monitoringu pozwalającego wyznaczyć obszary miasta wykazujące cechy degradacji społecznej, gospodarczej, technicznej lub przestrzennej	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, ograniczenie emisji zanieczyszczeń, zabytki przez stały monitoring zmian.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
A.3.2 Aktualizacja i wdrożenie Miejskiego Programu Rewitalizacji	Potencjalny negatywny, krótkotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.

	ziemi podczas prac budowlanych. Długotrwały pozytywny wpływ poprzez poprawę warunków bytowych i ochronę emisji zanieczyszczeń.	
A.3.3 Zdiagnozowanie, wyznaczenie pod ponowne wykorzystanie zdegradowanych terenów przemysłowych i ich modernizacja techniczna	Potencjalny negatywny, krótkotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi podczas prac budowlanych. Długotrwały pozytywny wpływ poprzez oczyszczenie powierzchni ziemi.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
Cel strategiczny: A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego		
A.4.1 Modernizacja i renowacja mieszkalnych budynków z zasobów zarządzanych przez jednostki miejskie, z uwzględnieniem poprawy efektywności energetycznej i zachowania ich walorów estetyczno-funkcjonalnych	Pozytywny wpływ na ludzi i bioróżnorodność poprzez zmniejszenie niskiej emisji zanieczyszczeń.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
A.4.6 Zapewnienie wszystkim terenom przeznaczonym pod budownictwo mieszkaniowe, wskazanym w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, dostępu do sieci zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków, zaopatrzenia w gaz i energię elektryczną oraz sieci teleinformatycznych	Pozytywny wpływ poprzez ograniczanie zagrożenia emisją zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ przez ograniczenie emisji zanieczyszczeń w otoczeniu obszarów NATURA 2000.
Cel strategiczny: A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu		

<p>A.5.1 Zwiększenie ilości i powierzchni urządzonych terenów zielonych, w tym zapewnienie dostępności do nich mieszkańców gęsto zaludnionych dzielnic (Wrzosowiak, Raków, Ostatni Grosz, Tysiąclecie, Stare Miasto)</p>	<p>Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.</p>	<p>Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.</p>
<p>A.5.2 Upowszechnienie różnorodnych form mikroretencji wód opadowych, w tym „zielonych dachów”, „rozszczelnionych” otoczeń domów, mikrozbiorników na wody deszczowe</p>	<p>Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.</p>	<p>Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.</p>
<p>A.5.3 Upowszechnienie „zielonych barier” i innych form skutecznie chroniących budynki mieszkalne od emisji hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych</p>	<p>Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.</p>	<p>Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.</p>
<p>A.5.4 Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie rozwoju komunikacji publicznej</p>	<p>Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.</p>	<p>Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.</p>
<p>A.5.6 Wsparcie wymiany domowych palenisk i systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla na instalacje niskoemisyjne w dzielnicach w dzielnicach o przewadze budownictwa jednorodzinnego</p>	<p>Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.</p>	<p>Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.</p>
<p>A.5.7 Upowszechnienie systemów segregacji i recyklingu odpadów „u źródła”</p>	<p>Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.</p>	<p>Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.</p>

A.5.8 Wspieranie dotacjami robót związanych z usuwaniem i utylizowaniem materiałów zawierających azbest	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.5.9 Upowszechnienie form energetyki rozproszonej opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
Cel strategiczny: A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta		
A.6.2 Utworzenie, przy współpracy z uczelniami, centrum upowszechniania efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energetycznych (transfer technologii i rozwiązań z zakresu zarządzania)	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.6.3 Współpraca z jednostkami, funduszami i instytucjami europejskimi, narodowymi i regionalnymi w celu stworzenia systemu wsparcia finansowego inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i zmniejszających emisję zanieczyszczeń	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.6.5 Narzucanie standardów budowlanych o wysokiej efektywności energetycznej na obiekty realizowane przez miasto	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i graniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
Obszar:	B. PRACA	

Cel strategiczny: B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.		
B.1.2 Wyznaczenie i przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne stref aktywności gospodarczej, w pierwszej kolejności wykorzystującej istniejące tereny przemysłowe oraz tereny otaczające planowane węzły autostradowe	Krótkotrwały negatywny wpływ na ludzi i powierzchnię ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny, pośredni wpływ na środowisko przez uporządkowanie i właściwe zagospodarowanie terenów przemysłowych.	Krótkotrwały negatywny wpływ na otoczenie obszaru „Łąki na Walaszczkach” podczas prac budowlanych.
B.1.3 Wskazanie i przygotowanie miejsc rozwoju działalności logistycznej powiązanych infrastrukturalnie z sieciami autostrad, dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk w Pyrzowicach oraz „rezerwowym” w Rudnikach	Krótkotrwały negatywny wpływ na ludzi i powierzchnię ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny, pośredni wpływ na środowisko przez uporządkowanie i właściwe zagospodarowanie terenów przemysłowych.	Krótkotrwały negatywny wpływ na otoczenie obszaru „Łąki na Walaszczkach” podczas prac budowlanych.
Obszar:	C. SPOŁECZNOŚĆ	
Cel strategiczny: C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście		
C.1.1 Wprowadzenie powszechnego prozdrowotnego monitoringu i wsparcia profilaktycznego dla dzieci od urodzenia do ukończenia szkół podstawowych	Długotrwały pozytywny wpływ na ludzi i ich warunki życia.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
C.1.4 Rozwój bazy rekreacyjno - sportowej i promowanie aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania i stylu życia wśród dzieci i młodzieży	Krótkotrwały negatywny wpływ na środowisko w okresie prac budowlanych, związanych z rozbudowa i modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej. Długotrwały pozytywny wpływ na ludzi.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.

Cel strategiczny: C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości		
C.2.3 Dofinansowanie programów uzupełniających wzmacniających zdolności intelektualne dzieci w wieku przedszkolnym	Pozytywny wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.	Pozytywny wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.
C.2.7 Wprowadzenie, jako programu dodatkowego, edukacji kulturalnej dla szkół wszystkich rodzajów, mobilizując nauczycieli do korzystania z oferty miejskich placówek kultury	Pozytywny, pośredni wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.	Pozytywny, pośredni wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.
Cel strategiczny: C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej		
C.4.1 Rozwijanie form wsparcia ochrony i właściwego wykorzystania zachowanego dziedzictwa materialnego dla rozwoju poczucia lokalnej tożsamości	Pozytywny, pośredni wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej. Pozytywny bezpośredni wpływ na skuteczniejszą ochronę zabytków.	Pozytywny, pośredni wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.
Cel strategiczny: C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców		
C.5.6 Uwzględnianie, od etapu planowania przestrzennego i projektowania obiektów, zagrożeń bezpieczeństwa, w tym także zagrożeń związanych ze zmianami	Pozytywny wpływ na przeciwdziałanie zmianom klimatycznym. Pozytywny, pośredni wpływ na ochronę powierzchni ziemi.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
C.5.7 Realizacja projektowanych zadań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i wprowadzenie stałego monitoringu stanu urządzeń przeciwpowodziowych	Krótkotrwały, negatywny wpływ na środowisko, związany z pracami budowlanymi na rzecz zabezpieczenia przeciwpowodziowego. Długotrwały pozytywny wpływ na ludzi i powierzchnię	Krótkotrwały, negatywny wpływ na środowisko, związany z pracami budowlanymi na rzecz zabezpieczenia przeciwpowodziowego. Długotrwały pozytywny wpływ na skuteczność ochrony

	ziemi.	obszarów NATURA 2000 i ich otoczenia.
Cel strategiczny: C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.		
C.6.1 Utrzymanie i rozwój form obywatelskiej partycypacji w zarządzaniu Miastem (budżet obywatelski, zasada konsultacji społecznej, publiczne debaty nad budżetem i dokumentami strategicznymi, wspieranie lokalnych inicjatyw itp)	Pozytywny, pośredni wpływ na świadomość ekologiczną.	Pozytywny, pośredni wpływ na świadomość ekologiczną.
Obszar: D. CENTRUM		
Cel strategiczny: D.4 Wypełnianie historycznej misji Miasta z Jasną Górą poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.		
D.4.5 Wzmocnienie form ochrony krajobrazowej otoczenia Jasnej Góry i historycznego centrum miasta, w tym eliminacja „krzykliwych” form reklamy, estetyczne dostosowanie kolorystyki i architektury ulokowanych tam obiektów, eliminacja obiektów substandardowych	Pozytywny wpływ na ochronę zabytków.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
Cel strategiczny: D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu		
D.5.2 Integracja różnych form komunikacji pasażerskiej zbiorowej (komunikacja kolejowa, autobusowa miejska, autobusowa podmiejska, przewozy busami), w tym	Zmniejszenie presji indywidualnej komunikacji pasażerskiej na rzecz wzrostu transportu zbiorowego wpłynie pozytywnie na ograniczenie emisji zanieczyszczeń	Pozytywny pośredni wpływ na obszary NATURA 2000 w Częstochowie i w otoczeniu miasta przez zmniejszenie emisji komunikacyjnych.

wprowadzenie normy „jednego biletu” respektowanego przez różnych przewoźników oraz uzgodnienie z nimi tras i rozkładów jazdy	i hałasu komunikacyjnego.	
D.5.4 Uzgodnienie podstawowego standardu pojazdów przeznaczonych do obsługi komunikacji pasażerskiej zbiorowej, w tym narzucenie niezbędnych ochronie środowiska norm niskoemisyjnych.	Pozytywny wpływ przez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i hałasu komunikacyjnego	Pozytywny wpływ przez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i hałasu komunikacyjnego
Cel strategiczny: D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej		
D.6.2 Wprowadzenie zasady wzajemnych uzgodnień między jednostkami samorządowymi działań oddziałujących na rozwój subregionu (w tym istotniejszych planów zagospodarowania przestrzennego, planów ważniejszych inwestycji liniowych: dróg, infrastruktury medialnej oraz inwestycji rzutujących na zmiany w krajobrazie, dokumentów strategicznych itp.)	Pozytywny wpływ na wszelkie aspekty środowiska.	Pozytywny wpływ na skuteczną ochronę obszarów NATURA 2000.

<p>D.6.4. Opracowanie i przyjęcie wspólnego programu ochrony przeciwpowodziowej Subregionu, obejmującego także niezbędny zakres współdziałania przy ograniczaniu skutków innych katastrof naturalnych (huraganowe wiatry, opady gradu lub śniegu, pożary lasów, susze itp)</p>	<p>Pozytywny wpływ na środowisko, w tym przeciwdziałanie zagrożeniom związanym ze zmianami klimatu.</p>	<p>Pozytywny wpływ na ochronę przed zagrożeniami obszarów NATURA 2000.</p>
--	---	--

6.1. Oddziaływanie zadań strategii na obszary NATURA 2000

Na obszarze administracyjnym Miasta Częstochowy występują trzy obszary wpisane decyzją Komisji Europejskiej do sieci NATURA 2000. Dane o nich na podstawie informacji <http://obszary.natura2000.org.pl>

1. *Walaszczyki w Częstochowie*, kod obszaru: PLH240028; powierzchnia 40 ha, obszar ochrony siedlisk. Kompleks opisywanych łąk znajduje się w dzielnicy Częstochowy - Walaszczkach, na terenach dawnej eksploatacji rud żelaza. Obszar tworzą w większości słabo wykształcone, często znacznie zdegenerowane zbiorowiska z rzędu *Arrhenatheretalia* i znacznie lepiej zachowane i wykształcone fitocenozy z rzędu *Molinietalia* (zajmują siedliska żyzne), a zwłaszcza ze związku *Molinion*. Ponadto stwierdzono tu także niewielkie fragmenty torfowiska przejściowego, roślinności szuwarowej i wodnej w istniejących tu niewielkich zbiornikach oraz zadrzewień i zarośli krzewów. Siedliska łąk trzęślicowych są wykształcone typowo i bardzo dobrze zachowane. Podobnie jak i porastające je płyty zespołów *Molinietum caeruleae*. W tym kompleksie łąki trzęślicowe stanowią około 20% powierzchni. Poprzez swoją fizjonomię i skład gatunkowy (zwłaszcza obecność kosańca syberyjskiego) dobrze wyodrębniają się wśród innych zbiorowisk, tworząc z nimi wyraźne granice. Obszar charakteryzuje się dużym bogactwem florystycznym i udziałem wielu gatunków chronionych i rzadkich jak np.: kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka wąskolistna, sierpik barwierski i storczyki: kruszczyk błotny, kukułka szerokolistna i podkolan biały. Do najcenniejszych zalicza się tu dobrze wykształcone fitocenozy zespołu *Molinietum caeruleae*.

Dużym zagrożeniem dla zachowania we właściwym stanie łąk trzęślicowych w Walaszczkach (dzielnicy Częstochowy), jest zaniechanie wykaszania i wypasu przez właścicieli tych łąk. Prowadzi to do stopniowego zarastania krzewami i drzewami w ramach naturalnych procesów sukcesji w kierunku lasu. Również potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inny typ, np. pola orne lub działki budowlane z pewnością doprowadziłyby do zniszczenia tych łąk. Także planowana w pobliżu budowa obwodnicy Częstochowy stanowi dla nich bardzo duże zagrożenie.

2. *Przełom Warty k. Mstowa*, kod obszaru: PLH24_03, obszar o powierzchni 100,6 ha, w granicach Miasta Częstochowy ok. 10 ha (między dzielnicą Mirów a granicą z gminą Mstów). Obszar leży na wysokości 235 – 290 m n.p.m., obejmuje naturalny fragment doliny rzeki Warty od Mirowa do Skrzydłowa. W okolicy Jaskrowa i Skrzydłowa w dolinie występują starorzecza. Zbiorowiska roślin wodnych, ze związków *Nymphaeion* i *Potamion*, są w większości dobrze zachowane, nie zajmują jednak dużej powierzchni – do najcenniejszych należą zbiorowiska z grążelem żółtym i rdestnicą kędzierzawą. Żyją tu m.in. kumak nizinny i bóbr. Zróżnicowana szata roślinna obejmuje zbiorowiska od wodnych, poprzez wilgotne łąki, po suche murawy (łąki – 71% powierzchni), występują tu olsy i łągi oraz grądy i bory sosnowe. Lasy mieszane zajmują 13% obszaru, a tereny rolne – 16% powierzchni. W środkowej części Mirowskiego Przełomu Warty, na granicy gminy Mstów i miasta Częstochowy, znajduje się 7 ha płąt subkontynentalnego lasu

grądowego, w odmianie małopolskiej, o nazwie "Gąszczyk". Las leży na północnym, bardzo stromym zboczu wapiennej Przepróśnej Górki. Licznie występuje lipa szerokolistna oraz grab, buk, dąb szypułkowy i klon zwyczajny. Lipa szerokolistna osiąga tu północną granicę występowania. W warstwie krzewów występują pojedyncze okazy trzmieliny brodawkowanej i wiciokrzewu suchodrzewu. Rośnie tu bluszcz pospolity. Runo reprezentują: groszek wiosenny, miodunka ćma, przylaszczka, wawrzynek wilczełyko, zawilec gajowy i zdrojówka rutewkolistna. Masowo rosną także: czerniec gronkowy, dąbrówka rozłogowa, gajowiec żółty, zerwa kłosowa, konwalijka dwulistna, kopytnik pospolity, marzanka wonna, perłówka zwisła, piżmaczek, podagrycznik, sałatnik leśny, szczawik zajęczy i szczyr trwały. Występują tu rośliny rzadkie i chronione, jak np.: lilia złotogłów, skrzyp zimowy, storczyki - buławnik wielkokwiatowy i kruszczyk szerokolistny; oraz gatunki górskie: przewiercień długolistny i parzydło leśne. Do osobliwości przyrodniczych należy rzadko spotykany groszek wschodniokarpacki, który ma na Gąszczyku jedno z trzech istniejących na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej stanowisk. W tej części województwa śląskiego las grądowy należy do rzadkości. Brak tutaj starych drzew. Ptaki są reprezentowane m.in. przez łąbędzia niemego, perkozka, derkacza, bąka i błotniaka stawowego. W pobliżu Mstowa w dolinie Warty występują zbiorowiska łąkowe. Łąki trzęślicowe nie należą do najcenniejszych – z powodu zaniechania koszenia w wielu miejscach przekształciły się w turzycowiska i zbiorowiska ziołorośli z dominacją pokrzywy i trzcinnika. Dolina Warty pełni rolę korytarza ekologicznego.

Do głównych zagrożeń obszaru należą:

- zaniechanie wykaszania i wypasu łąk trzęślicowych w dolinie Warty,
- potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inny typ, np. pola orne lub działki budowlane.
- naturalna sukcesja zbiorników wodnych w kierunku szuwarów i łąk,
- nieduża powierzchnia lasu "Gąszczyk",
- penetracja turystyczna lasu,
- nielegalna wycinka drzew,
- przebieg trasy pielgrzymkowej przez Przepróśną Górkę,
- potencjalne zagrożenie planowaną z dużym rozmachem rozbudową ośrodka pątniczego.

W części na terenie Częstochowy znajduje się także teren chroniony w sieci NATURA 2000:

3. *Ostoja Olsztyńsko-Mirowska*, kod obszaru: PLH240015, obszar o powierzchni 2210,9 ha, w gminach Olsztyn i Janów pow. częstochowskiego, oraz na terenach powiatów: olkuskiego, zawierciańskiego i Miasta Dąbrowa Górnicza. Obszar położony w rejonie śląskim, obejmuje kompleksy wzgórz wapiennych, zwanych mogotami, z licznymi formami krasowymi jak: jaskinie, ostańce, leje czy studnie krasowe. Wzgórza pokrywają naturalne zbiorowiska leśne lub murawowe. W sąsiedztwie wzgórz spotyka się głównie lasy sosnowe oraz pola uprawne. Na ugorach i miedzach występują zaś mozaikowo rozmieszczone zarośla ciepłolubnych krzewów, takich jak: tarnina, głóg, dereń. Wzgórza są zbudowane

z wapieni, pochodzących z górnej jury, a zbiorowiska leśne na stokach wzgórz reprezentowane są przez buczyny i grądy. Cały teren cechuje duże zróżnicowanie siedliskowe (łącznie 14 rodzajów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej). Szczególnie ważne są siedliska nieleśne, powiązane ze skałami wapiennymi, na których występują rzadkie, zagrożone rośliny ciepłolubne oraz bezkręgowce (w tym chroniony i niezwykle ciekawy motyl - modraszek telejus). Jedną z najcenniejszych roślin jest przytulia krakowska, występująca jedynie na murawach, porastających kilka wzgórz w okolicy Olsztyna. Obszar ten jest również zamieszkiwany przez liczne gatunki nietoperzy. Całość terenu stanowi enklawę naturalnych i półnaturalnych ekosystemów wśród silnie zurbanizowanych terenów w rejonie Śląska i Częstochowy.

Największe zagrożenie stanowi szeroko pojęta penetracja tych terenów przez turystów, np. podczas różnego rodzaju koncertów, pokazów sztucznych ogni, wspinaczki skałkowej, biwakowanie lub parkowanie w niedozwolonych miejscach, hałas, zaśmiecanie terenu czy erozja gleb, spowodowana uprawianiem tzw. "dzikiej" turystyki. Do zagrożeń należy także niekontrolowany rozwój infrastruktury turystycznej (hotele) czy wzrost ruchu samochodowego oraz emisji zanieczyszczeń przemysłowych z aglomeracji miejskich (np. nieodległa Częstochowa). Inny przykład to wandalizm w jaskiniach, typu: palenie ognisk czy zakłócanie spokoju w legowiskach nietoperzy.

W najbliższym sąsiedztwie Częstochowy znajdują się także obszary Natura 2000:

1. *Poczesna koło Częstochowy*, kod obszaru: PLH24_07, obszar o pow. 39,2 ha, na terenie gminy Poczesna, pow. częstochowski. W miejscowości Poczesna (Poczesna Łąkowa) koło Częstochowy występuje rozległy kompleks łąkowo-leśny na terenach po dawnej eksploatacji rud żelaza. Teren w 77% pokrywają siedliska łąkowe i zaroślowe, pozostałą część obszaru zajmują siedliska rolnicze. Szatę roślinną tworzą duże powierzchnie łąk z rzędów *Arrhenatheretalia*, *Molinietalia*, zbiorowisk szuwarowych oraz różnej wielkości słabo wykształcone zagajniki z młodym drzewostanem osikowym i brzozowym, nawiązujące warunkami siedliskowymi i składem florystycznym do lasów łąkowych i grądów. Siedliska najwartościowszych przyrodniczo łąk trzęślicowych są wykształcone typowo i dobrze zachowane. Należy podkreślić duże bogactwo florystyczne i liczny udział wielu gatunków chronionych i rzadkich, takich jak: kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka wąskolistna, sierpik barwierski i kukułka szerokolistna. Ogólnie łąki są zdegenerowane i w znacznym stopniu niewykasane, z tendencją do zarastania krzewami i drzewami. Do najslabiej wykształconych należą łąki rajgrasowe. Teren ten posiada także duże walory krajobrazowe. Dużym zagrożeniem dla zachowania we właściwym stanie łąk trzęślicowych w Poczesnej koło Częstochowy jest zaniechanie wykaszania i wypasu przez właścicieli tych łąk. Prowadzi to do stopniowego zarastania krzewami i drzewami w ramach naturalnych procesów sukcesji w kierunku lasu. Obecnie tylko część łąk jest wykaszana. Również potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inny typ, np. pola orne lub działki budowlane z pewnością doprowadziłoby do zniszczenia tych łąk, podobnie jak przesuszenie terenu przez ewentualne wykopanie

rowów odwadniających.

2. *Bagno w Korzonku*, kod obszaru: PLH24_06, obszar o pow. 12,2 ha, na terenie gminy Konopiska, pow. Częstochowski. Teren torfowiska "Bagno w Korzonku" znajduje się w głębi borów sosnowych w pobliżu miejscowości Konopiska. Tworzy go mozaika zbiorowisk roślinnych typowych dla torfowiska wysokiego (dominujące), torfowiska przejściowego i z dużo mniejszym udziałem - zbiorowiska szuwarowe. Całość obszaru jest pokryta lasem iglastym. W obrębie powierzchni torfowiska znajdują się dwa, stosunkowo duże zbiorniki wodne, powstałe w wyniku eksploatacji torfu. Do torfowiska przylega różnej szerokości pas boru bagiennego, w większości dobrze wykształconego o różnym stopniu uwilgotnienia podłoża. Bór ma typowy dla tego zbiorowiska skład florystyczny i strukturę. Miejsca mniej wilgotne zajmują płaty z dorodnym, bardzo starym drzewostanem. Dalej od torfowiska teren się wznosi i jest porośnięty przez dobrze wykształcone zbiorowisko subatlantyckiego boru świeżego. Siedliska zbiorowisk torfowych wysokich i przejściowych, zajmujących łącznie powierzchnię około 60%, a także boru bagiennego, są wykształcone typowo i w większości dobrze zachowane. Płaty boru bagiennego są ważnym elementem naturalnej otuliny torfowiska. Pozostałą część powierzchni torfowiska stanowią zbiorniki wodne, fitocenozy zbiorowisk szuwarowych i boru bagiennego. Płaty poszczególnych zbiorowisk torfowisk słabo wyodrębniają się w roślinności, jedynie wyraźnie zaznaczają się granice pomiędzy brzegami zbiorników wodnych, szuwarów i boru bagiennego. We florze opisywanego terenu odnotowano licznie rosnące tu gatunki chronione i rzadkie dla województwa śląskiego i Polski jak np.: rosziczka okrągłolistna (tysiące okazów), bagno zwyczajne, żurawina błotna, borówka bagienna i inne gatunki torfowiskowe. Do bardzo cennych walorów przyrodniczych opisywanego terenu należą duże powierzchnie dobrze wykształconych i zachowanych zbiorowisk torfowisk wysokich, przejściowych i boru bagiennego. Z rzadkich gatunków zwierząt gniazduje tutaj żuraw i brodziec samotny. Torfowisko jest dobrze izolowane przez rozległe powierzchnie otaczających go borów. Dobry stan zachowania typowych siedlisk zbiorowisk roślinnych, a także gniazdowanie żurawi - typowych elementów dla torfowisk wysokich i przejściowych, świadczy o trwałości i stabilności układów przyrodniczych w "Bagnie w Korzonku". Torfowisko jest zagrożone przez nadmierne zarastanie krzewami i drzewami, co jest wynikiem naturalnej sukcesji w kierunku zbiorowisk leśnych. Bardzo niekorzystnie na warunki siedliskowe wpływa nadmierna wycinka drzew w przylegającym do torfowiska borze bagiennym (częściowo już wyciętym!). Także szkodliwe choć niewspółmiernie mniejsze znaczenie ma rozdeptywanie powierzchni torfowiska i jego zaśmiecanie przez grzybiarzy i amatorów żurawiny.
3. *Lemańskie Jodły*, kod obszaru: PLH24_24, obszar o pow. 149,6 ha, na terenie gminy Mykanów, pow. częstochowski. Ostoja "Lemańskie Jodły" to wyróżniający się starodrzew jodłowy. W 68% stanowią lasy mieszane, pozostała część to lasy iglaste. Dominują drzewostany w wieku 80 lat. Znaczący jest także udział starodrzewi od 100 do 120 lat.

Warstwa podrostów i podszytów jest bardzo dobrze rozwinięta i zdominowana przez bujnie się rozwijający podrost jodłowy. W runie dominuje jeżyna gruczołowata, towarzyszą jej borówka czarna, sałatnik leśny, turzyca palczasta, turzyca pigułkowata, śmiałek pogięty, jastrzębiec leśny, veronica officinalis, kosmatka owłosiona, gajowiec żółty, poziomka pospolita oraz chronione konwalia majowa i widłak jałowcowaty. Pod względem fitosocjologicznym płaty jedliny wyżynnej w ostoi Lemańskie Jodły są bardzo podobne do dolnoregłowego lasu jodłowego Galio-Abietetum. Ostoja obejmuje najlepiej zachowane siedliska jedlin o znaczeniu europejskim na krańcach jego południowo-zachodniego zasięgu w Polsce. Ostoję wyznacza się dla ochrony siedliska wyżynnego jodłowego boru mieszanego Abietetum polonicum, które jest wykształcone w stopniu reprezentatywnym dla całego województwa śląskiego i Polski.

Zagrożenia:

- zmiany stosunków wodnych,
- niewłaściwa gospodarka leśna (zmiana składu gatunkowego odnowienia przez protegowanie buka, wprowadzanie w gniazdach z mechanicznie przygotowywaną glebą; ekspansja leszczyny i graba),
- niszczenie jodły w związku z pozyskiwaniem jej na stroisz i choinki,
- zanieczyszczanie obszaru przez ludzi penetrujących teren,
- wyrzucanie odpadów do lasu.

Oddziaływanie Strategii na obszary NATURA 2000 zostały wskazane w tabeli 15.

6.2. Oddziaływania skumulowane i wtórne

Oddziaływania skumulowane będą związane z jednoczesną realizacją kilku zadań w tym samym czasie, na sąsiadujących terenach (akumulacja wpływów w czasie i przestrzeni). Związane będą z okresowym zwiększeniem hałasu i zanieczyszczenia powietrza związanego z etapem prac budowlanych. Należy jednak podkreślić, że natężenie i zakres przewidywanych oddziaływań skumulowanych będą niewielkie. Będą to oddziaływania krótkoterminowe, ograniczone do czasu trwania prac budowlanych.

Zidentyfikować można ewentualność najbardziej odczuwalnych kumulacji. Do takich zaliczyć można zbieżną w czasie realizację autostradowej obwodnicy Częstochowy (A-1) z równoczesnym przyspieszeniem inwestycji na wyznaczonych planistycznie i przygotowanych terenach inwestycyjnych w pobliżu autostradowych węzłów. Szczególnie istotna będzie kumulacja inwestycji w południowo-zachodniej części Częstochowy, obszar inwestycyjny „Skorki” i budowa obwodnicy między dzielnicą Dźbów i Gnaszyn, w sąsiedztwie obszaru NATURA 2000 „Łąki na Walaszczkach”. Przyjęte rozwiązania planistyczne (mpzp dla obszaru Skorki), wykonana już infrastruktura terenu przemysłowego oraz przyjęty projekt obwodnicy autostradowej stanowią gwarancję ograniczenia negatywnego wpływu tych działań na środowisko. W podobny sposób, w drodze przepisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wymogów stawianych na etapie projektów,

ograniczone będą negatywne skutki innych kumulacji inwestycyjnych, w tym rozwoju inwestycji infrastrukturalnych i przemysłowych na obszarze byłej Huty Częstochowa, rozwój inwestycji na obszarze przylegającym do północnego węzła autostrady A-1 itp.

Oddziaływania wtórne zachodzące najczęściej w sytuacji wzrostu jednej emisji, powstającej w związku z ograniczeniem innej. Określenie wtórnych oddziaływań w makroskalowych prognozach, sporządzanych na potrzeby dokumentów strategicznych, biorąc pod uwagę ich zasięg oraz stopień ogólności, jest albo w ogóle niemożliwe, albo obarczone zbyt dużą niepewnością, jak również niecelowe na tak wczesnym etapie planowania. Zadaniem prognoz, wykonywanych na najwcześniejszym etapie planowania i podejmowania decyzji, jest przede wszystkim zidentyfikowanie możliwości wystąpienia oddziaływań na środowisko oraz określenie ich przybliżonej siły i kierunku, po to by umożliwić skorygowanie celów i założeń rozpatrywanego dokumentu, aby jego potencjalne oddziaływania negatywne (zwłaszcza te najsilniejsze) mogły ulec zmniejszeniu, a oddziaływania pozytywne (zwłaszcza te najsłabsze) zwiększeniu.

7. Transgraniczne oddziaływanie na środowisko

Zgodnie z art. 104 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2016, poz. 353 z późn. zm.) w razie stwierdzenia możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, pochodzącego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na skutek realizacji projektów polityk, strategii, planów lub programów, przeprowadza się postępowanie dotyczące transgranicznego oddziaływania na środowisko.

Ze względu na zasięg przestrzenny obszaru objętego „Strategią Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” i stosunkowo dużą odległością gminy od granic państw ościennych skutki realizacji założeń Strategii nie będą miały znaczenia transgranicznego.

8. Rozwiązania alternatywne

„Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” została sporządzona w układzie jednowariantowym. Dokument nie zawiera propozycji zadań alternatywnych dla realizacji celów Strategii. Sytuacja ta wynika z makroskalowego charakteru opracowania, którego założenia cechują się wysokim stopniem ogólności. W związku z tym brak jest możliwości precyzyjnego określenia działań alternatywnych dla wskazanych zadań.

Jednowariantowość wynika z przyjętego modelu przygotowywania Strategii. Wstępem było przygotowanie i poddanie społecznej dyskusji opracowania: "Diagnoza społeczno-gospodarcza miasta Częstochowa 2015". Na bazie tego opracowania przeprowadzona została publiczna debata: cztery otwarte dla mieszkańców warsztaty strategiczne, z udziałem m.in. reprezentantów organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, instytucji i jednostek rządowych oraz samorządowych. W drodze otwartej dyskusji sformułowane zostały oczekiwane w Strategii obszary priorytetowe, cele i kierunki działań. Zaakceptowana także została zasada ciągłości

(zgodność z poprzednią Strategią Rozwoju Miasta Częstochowa 2020) oraz zasada komplementarności z dokumentami określającymi kierunki rozwoju państw Unii Europejskiej, Polski oraz województwa śląskiego.

Efekt warsztatów strategicznych przesądził o jednowariantowym układzie Strategii. Należy również podkreślić, że większość proponowanych do realizacji przedsięwzięć w ramach „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” ma pozytywny wpływ na środowisko i proponowanie rozwiązań alternatywnych nie ma uzasadnienia. Zdefiniowane w Strategii działania, będące narzędziem służącym do spełnienia celów dokumentu nie mają charakteru tzw. twardych założeń, a wskazują raczej kierunek aktywności, pozwalający na elastyczny dobór formy ich realizacji.

Wobec powyższego przyjęto, że dalszy rozwój miasta może przebiegać w dwóch scenariuszach tj. realizacji oraz odstąpienia od realizacji Strategii. Wariant polegający na zaniechaniu realizacji „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” opisano w rozdziale 4 niniejszej Prognozy.

W trakcie sporządzania niniejszej Prognozy dla Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ nie napotkano na istotne trudności wynikające z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy, które uniemożliwiłyby jej opracowanie. Jedynym problemem okazał się ogólny charakter zadań proponowanych w Strategii, utrudnił, a w pojedynczych przypadkach wręcz uniemożliwił określenie oddziaływania na środowisko danego przedsięwzięcia.

9. Przewidywane środki mające na celu zapobieganie, redukcję i kompensację znaczących niekorzystnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji strategii

W celu eliminacji niekorzystnych oddziaływań na środowisko stosuje się dwa rodzaje działań:

- działania łagodzące - środki zmierzające do zmniejszenia lub ostatecznie eliminacji negatywnego oddziaływania na element środowiska społecznego lub przyrodniczego;
- działania kompensujące - działania najczęściej niezależne od przedsięwzięcia inwestycyjnego, których celem jest kompensacja znaczącego niekorzystnego oddziaływania na środowisko, jakie jest spowodowane realizacją tego przedsięwzięcia.

Zgodnie z art. 75 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 672 tj. z późn. zm.) kompensacja przyrodnicza powinna być realizowana w sytuacji, gdy ochrona elementów przyrodniczych nie jest możliwa. W odniesieniu do zidentyfikowanych oddziaływań na obecnym etapie planowania sytuacja taka nie ma miejsca. Konieczność taka może ujawnić się na etapie projektowania konkretnych przedsięwzięć i będzie ustalana na podstawie prognozowania ich wpływu na środowisko.

Nie przewiduje się ingerencji w nowe, cenne przyrodniczo tereny oraz diametralnych przekształceń w użytkowaniu obszarów dysfunkcyjnych. Przeciwnie, Strategia wyznacza

konieczność zwiększenia obszarów na terenie Częstochowy terenów zielonych oraz chronionych o wysokiej wartości przyrodniczej. (Cel A-1, kierunek A.1.5 i A.1.6).

W celu zmniejszenia lub eliminacji negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze lub społeczne proponuje się podjęcie działań łagodzących opisanych poniżej w tabeli 16.

Tabela 16: Proponowane środki i zalecenia łagodzące niekorzystne oddziaływania na środowisko wynikające z realizacji Strategii

ELEMENT ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	ŚRODKI ŁAGODZĄCE/ZALECENIA
Ludzie	<ul style="list-style-type: none"> - oznakowanie obszarów, gdzie prowadzone będą prace budowlane i modernizacyjne w celu zwiększenia bezpieczeństwa ludzi podczas wykonywania tych prac; - wyznaczanie na etapie projektowania inwestycji dróg objazdowych i innych udogodnień zmniejszających uciążliwość prowadzonych prac budowlanych; - stosowanie sprawnego technicznie sprzętu; - stałe prowadzenie nadzoru budowlanego oraz bezwzględne przestrzeganie przepisów BHP; - ograniczenie czasu pracy maszyn budowlanych do niezbędnego minimum w celu zmniejszenia emisji spalin oraz hałasu; - stosowanie systemów zabezpieczających rusztowania oraz maszyny i urządzenia podczas remontów i innych prac budowlanych; - wprowadzenie do warunków wyboru wykonawcy inwestycji wymogów związanych z przestrzeganiem podstawowych praw pracowniczych (zatrudniania pracowników na podstawie umowy o pracę z pensją nie mniejszą niż minimalna); - stosowanie roślinności izolacyjnej (obudowa biologiczna wzdłuż ciągów komunikacyjnych, „bariery zielone” oddzielające obiekty o funkcjach przemysłowych i usługowych od obiektów mieszkalnych itp.).
Zwierzęta	<ul style="list-style-type: none"> - wykonanie inwentaryzacji budynków pod kątem występowania ptaków oraz nietoperzy; - prowadzenie prac poza okresem lęgowym ptaków oraz rozrodu nietoperzy, których występowanie zidentyfikowano w rejonie planowanych inwestycji; - w przypadku braku możliwości prowadzenia prac w okresie poza lęgowym odpowiednio wcześniejsze zabezpieczenie budynków przed zakładaniem w nich lęgówisk; - w trakcie prac modernizacyjnych zapewnienie nadzoru ze strony

	<p>ornitologów i chiropterologów na wypadek odnalezienia miejsc gniazdowania ptaków oraz rozrodu nietoperzy;</p> <ul style="list-style-type: none"> - po przeprowadzeniu prac remontowych, w przypadku braku możliwości zachowania istniejących schronień, wyposażenie budynków w schronienia alternatywne (skrzynki dla ptaków i nietoperzy), równoważące ubytek takich miejsc; - prowadzenie prac budowlanych i modernizacyjnych w możliwie najkrótszym czasie.
Rośliny	<ul style="list-style-type: none"> - cykliczne (nie rzadziej niż co 10 lat) przeprowadzanie inwentaryzacji przyrodniczej obszaru Miasta Częstochowa; - identyfikacja i wprowadzanie form ochronnych miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej (pomniki przyrody i obszary chronione); - uwzględnianie form utrzymania właściwej jakości zespołów roślinnych w ramach przepisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; - promowanie i wspieranie działań na rzecz utrzymania jakości obszarów o wysokich walorach przyrodniczych (w tym odpowiedniego do potrzeb wykaszania zespołów łąkowych oraz stosowania innych właściwych zabiegów); - wkomponowywanie istniejącej roślinności w rewitalizowaną przestrzeń obszarów zdegradowanych; - wprowadzanie nowych obszarów zieleni urządzonej, dostosowanej do warunków siedliskowych oraz współgrającej z otoczeniem; - zachowanie wysokiej kultury prowadzenia robót budowlanych, z poszanowaniem wymagań ochrony środowiska; - prowadzenie ręcznych wykopów w sąsiedztwie systemów korzeniowych w czasie wykonywania prac budowlanych; - unikanie usuwania korzeni strukturalnych drzew w przypadku prowadzenia wykopów w sąsiedztwie bryły korzeniowej; - zabezpieczenie ran na drzewach powstałych w wyniku prowadzonych prac budowlanych odpowiednimi środkami grzybobójczymi; - zabezpieczenie pni drzew narażonych na otarcia ze strony sprzętu budowlanego np. włókniny i obudowy drewniane; - lokalizowanie zapleczy budów możliwe najdalej od stanowisk roślin o dużych walorach przyrodniczych.
Woda	<ul style="list-style-type: none"> - rygorystyczne ograniczanie możliwości przenikania zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do wód głębinowych poprzez:

	<ol style="list-style-type: none"> 1. zabezpieczenie/uszczelnienie terenów zapleczy budów i zakładów przemysłowo-usługowych (magazynowanie substancji, materiałów oraz odpadów w sposób eliminujący kontakt z wodami opadowymi i gruntowymi); 2. kontrolowanie szczelności zbiorników paliw płynnych pojazdów stosowanych w czasie prac budowlanych w celu niedopuszczenia do miejscowego skażenia środowiska gruntowego substancjami ropopochodnymi; 3. zapewnienie dostępu pracownikom przedsiębiorstw budowlanych do przenośnych toalet oraz regularnie opróżnianie toalet z wykorzystaniem samochodów serwisowo-aseniczacyjnych wyposażonych w odpowiednie akcesoria; 4. zachowanie szczególnej ostrożności w czasie prowadzenia prac w sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych; <ul style="list-style-type: none"> - dążenie do zwiększenia retencji wody na obszarze miasta oraz ograniczenia zużycia zasobów czerpanych ze zbiornika wód podziemnych, w tym poprzez: <ol style="list-style-type: none"> 1. promowanie małej retencji („zielone dachy”, domowe mini-zbiorniki retencyjne); 2. rygorystyczne przestrzeganie zasady utrzymywania wyznaczonych w mpzp wskaźników utrzymania obszarów biologicznie czynnych oraz norm dotyczących retencji wody; 3. ograniczanie powierzchni nieprzepuszczalnych (np. poprzez stosowanie materiałów przepuszczalnych do budowy parkingów, ciągów pieszych i rowerowych, a także wprowadzanie „zielonych” rozwiązań w torowiskach tramwajowych); 4. stosowanie w budowlanych i modernizowanych budynkach rozwiązań technicznych mających na celu ograniczenie zużycia wody.
Powietrze	<ul style="list-style-type: none"> - zachowanie wysokiej kultury prowadzenia robót, a w szczególności przez: systematyczne sprzątanie placów budowy, zraszanie wodą placów budowy (zależnie od potrzeb); - ograniczenie do minimum czasu pracy silników spalinowych maszyn i samochodów budowy, uważne ładowanie materiałów sypkich na samochody, stosowanie osłon na rusztowania, urządzenia, maszyny i pojazdy,

	<p>ograniczających pylenie oraz inne zanieczyszczenia, stosowanie gotowych mieszanek wytwarzanych w wytwórniach, aby ograniczyć do minimum operacje mieszania kruszywa ze spoiwem na miejscu budowy;</p> <ul style="list-style-type: none"> - promowanie wykorzystania pojazdów zasilanych alternatywnymi źródłami napędu; - wymiana taboru przedsiębiorstwa komunikacji miejskiej (MPK sp. z o.o.), tak by obsługujące przewozy pasażerskie pojazdy spełniały normy nie niższe niż EURO 6 lub zasilane były innym przyjaznym dla środowiska rodzajem napędu (gazowy, elektryczny, hybrydowy); - propagowanie ruchu rowerowego, pieszego, poprzez budowę odpowiednich ciągów komunikacyjnych; - zwiększenie powierzchni terenów zielonych poprawiających skład powietrza atmosferycznego (poprzez pochłanianie szkodliwych gazów – tlenki siarki, siarkowodór, dwutlenek węgla oraz produkcji tlenu); - budowanie pasów zieleni izolacyjnej, ograniczającej uciążliwości komunikacyjne; - stosowanie w budowanych i modernizowanych budynkach rozwiązań technicznych mających na celu ograniczenie niskiej emisji (stosowanie kotłów zasilanych ekologicznymi paliwami, zwiększenie ilości obiektów zasilanych ciepłem sieciowym, termomodernizacja budynków – ograniczająca zużycie paliw i energii).
Powierzchnia ziemi	<ul style="list-style-type: none"> - zabezpieczenie/uszczelnienie terenów zapleczy budów (magazynowanie substancji, materiałów oraz odpadów w sposób eliminujący kontakt z glebą); - kontrolowanie szczelności zbiorników paliw płynnych pojazdów stosowanych w czasie prac budowlanych w celu niedopuszczenia do miejscowego skażenia środowiska gruntowego substancjami ropopochodnymi; - przed rozpoczęciem prac ziemnych zebranie warstwy wierzchniej gleby (humus), a po zakończeniu prac – rozdeponowanie na powierzchni terenu; - przestrzeganie prawidłowej gospodarki odpadami; - dążenie do likwidacji przydomowych zbiorników odpadów płynnych i przyłączania do sieci kanalizacyjnej domów mieszkalnych na całym obszarze Częstochowy;

	<ul style="list-style-type: none"> - stałe monitorowanie obszaru miasta identyfikujące wszelkie zjawiska „dzikich wysypisk odpadów” i ich natychmiastowa likwidacja.
Krajobraz	<ul style="list-style-type: none"> - wprowadzenie i przestrzeganie norm urbanistycznych dostosowujących kształt architektoniczny obiektów do walorów krajobrazowych miasta; - ograniczenie zabudowy na obszarach o wysokiej jakości krajobrazowej; - zintegrowanie nowych przedsięwzięć inwestycyjnych z istniejącą rzeźbą terenu; - wkomponowanie istniejących elementów krajobrazu o potencjalnie wysokich walorach przyrodniczych w rewitalizowaną przestrzeń; - traktowanie zieleni urządzonej jako priorytetowego elementu kształtującego prawidłowo zagospodarowaną przestrzeń miejską.
Klimat	<ul style="list-style-type: none"> - odpowiednie projektowanie zieleni na terenie osiedli, tak, aby pełniła funkcje ochrony przed wiatrem, wpływała na wymianę powietrza w mieście oraz przyczyniała się do zatrzymywania wilgoci; - upowszechnianie, zwłaszcza w gęsto zabudowanym centrum i dzielnicach mieszkalnych miasta form „zielonej architektury” wpływającej na łagodzenie klimatu, np: „zielone dachy”, ściany przykryte bluszczem, „oczka wodne”, fontanny i źródła; - stosowanie zabiegów mających na celu zmniejszenie zatorów komunikacyjnych w mieście (odpowiednio zsynchronizowana sygnalizacja świetlna, propagowanie ruchu pieszego, rowerowego oraz komunikacji publicznej), zwłaszcza podczas prowadzonych prac remontowych; - utrzymywanie niezagospodarowanych terenów zalewowych w dolinach rzecznych i stopniowa renaturalizacja Warty w dolinie mirowskiej.
Zabytki	<ul style="list-style-type: none"> - planowanie nowych inwestycji w harmonii z istniejącym krajobrazem i historycznym układem przestrzennym; - odpowiednie wyeksponowanie obiektów zabytkowych o wysokich wartościach artystycznych, historycznych i kulturowych na tle istniejącej zabudowy oraz planowanych inwestycji; - prowadzenie prac remontowych obiektów zabytkowych w uzgodnieniu z Konserwatorem Zabytków; - objęcie ochroną krajobrazową otoczenia Jasnej Góry, Alei Najświętszej Maryi Panny i Starego Miasta; - wprowadzenie rozwiązań planistycznych

	dążących do utrzymania integralnej wartości obiektów dziedzictwa przemysłowego (zespoły fabryczne i osiedla robotnicze).
--	--

10. Monitoring

„Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” przewiduje stały nadzór nad realizacją, który pełniony będzie przez powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta. Oceną procesu wdrażania i realizacji Strategii zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta, przy współpracy z Radą Miasta Częstochowy, Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Miasta, rad dzielnic, Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miasta, reprezentanci środowiska akademickiego, środowiska przedsiębiorców, związków zawodowych oraz innych organizacji pozarządowych i środowisk łączących mieszkańców Częstochowy. Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta dokonuje cyklicznej oceny procesu realizacji Strategii. W szczególności raz w roku, do dnia 15 października, przedstawia Prezydentowi Miasta raport oparty na wskaźnikach rezultatu wskazanych w Strategii Rozwoju Miasta oraz własną ocenę wykonania strategii i wynikających z niej programów sektorowych. W ramach tej oceny zespół może wnioskować o wprowadzenie zmian lub korekt w treść Strategii lub w procedury jej realizacji.

Prezydent Miasta, przynajmniej dwa razy w ciągu swojej kadencji przedstawia Radzie Miasta, sprawozdanie z realizacji Strategii Rozwoju Miasta. Pierwszy termin wiąże się z otwarciem kadencji; sprawozdanie powinno zostać złożone radnym Rady Miasta nie później niż 3 miesiące od dnia objęcia funkcji przez Prezydenta Miasta (od dnia złożenia przysięgi na sesji Rady Miasta). Drugi obligatoryjny termin to: nie później niż na 6 miesięcy przed końcem kadencji. W ramach sprawozdania Prezydent Miasta przedstawia ocenę realizacji wynikających ze Strategii programów sektorowych:

- zaktualizowaną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej miasta,
- ocenę wdrożenia i realizacji strategii uzasadnioną mierzalnymi wskaźnikami,
- porównanie podstawowych mierzalnych wskaźników rozwoju Częstochowy z innymi miastami polskimi o podobnym potencjale ludnościowym,
- wykaz najważniejszych, wynikających z wdrażania Strategii działań i zadań zrealizowanych.

Zgodnie z wymogami dyrektyw proponuje się prowadzenie dodatkowo monitoringu efektów realizacji założeń Strategii w zakresie wpływu na zmiany środowiskowe. Celem monitoringu jest sprawdzenie czy założone środki łagodzące przyniosły spodziewany efekt. W tym celu zakłada się przeprowadzanie na zlecenie Miasta, nie rzadziej niż raz na 10 lat inwentaryzacji przyrodniczej. Ostatnia taka inwentaryzacja została przeprowadzona w okresie 2008-2010 r.

Dodatkowo planowane jest wykorzystanie funkcjonujących na terenie miasta systemów monitoringu środowiska prowadzonych przez różne instytucje.

W Częstochowie monitoring jakości środowiska realizowany jest w ramach monitoringu

regionalnego województwa śląskiego i prowadzony jest przez Wojewódzką Inspekcję Ochrony Środowiska w Katowicach.

Monitoring efektów realizacji założeń Strategii powinien obejmować wskaźniki presji na środowisko i stanu środowiska, a także wskaźniki społeczno-ekonomiczne, w tym:

1. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko:
  - stan jakości powietrza atmosferycznego w mieście - wielkość emisji zanieczyszczeń ze źródeł grzewczych i komunikacyjnych do atmosfery;
  - jakość wód stojących, płynących i podziemnych, jakość wody do picia oraz spełnienie przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej;
  - uciążliwość hałasu, przede wszystkim komunikacyjnego.
2. Wskaźniki społeczno-ekonomiczne:
  - poprawa stanu zdrowia obywateli, mierzona przy pomocy takich mierników jak długość życia, spadek umieralności niemowląt, spadek zachorowalności.

11. Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ zawiera następujące rozdziały:

1. Charakterystyka prognozy

Bezpośrednią delegację dla postępowania administracyjnego w sprawie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w prawodawstwie polskim stanowi art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.).

Na potrzeby przeprowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko organ, opracowujący projekt ocenianego dokumentu, sporządza prognozę oddziaływania na środowisko, o której mowa w art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.). Celem Prognozy jest analiza potencjalnych znaczących oddziaływań realizacji założeń „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” na środowisko. Zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.) zakres sporządzenia prognozy został uzgodniony z:

- Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Katowicach (pismo nr WOOS.411.164.2016.MG z dnia 08.09.2016 r.).

Zakres przestrzenny Prognozy dla Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ jest ograniczony do granic administracyjnych miasta Częstochowy. Prognoza analogicznie do projektu strategii rozwoju swoim horyzontem czasowym sięga roku 2030.

Ze względu na swój charakter Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ opisuje poszczególne założenia w sposób ogólny, poruszając szerokie spektrum zagadnień i obszarów związanych z rozwojem miasta. Sytuacja ta determinuje poziom szczegółowości sporządzonej Prognozy oddziaływania na środowisko.

Praca nad Prognozą przebiegała wieloetapowo i obejmowała kolejno:

- ocenę aktualnego stanu środowiska na obszarze objętym dokumentem strategicznym, zawierającą analizę zasobów i walorów środowiska, wywieranej na nie presji antropogenicznej oraz jakości środowiska;
- ocenę potencjalnego wpływu ustaleń dokumentu strategicznego na środowisko przyrodnicze;
- opracowanie propozycji łagodzenia skutków realizacji ustaleń dokumentu strategicznego w obszarach, w których zidentyfikowano znaczące negatywne oddziaływania;
- opracowanie systemu monitorowania środowiskowych skutków wdrażania dokumentu strategicznego.

Charakterystykę stanu środowiska przyrodniczego oraz analizę jakości jego poszczególnych elementów sporządzono metodą opisową przy wykorzystaniu dostępnych danych na temat obszaru miasta w tym informacji pozostających w zasobach administracji rządowej i samorządowej, danych statystyki publicznej oraz państwowego monitoringu środowiska.

2. Charakterystyka Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ jest podstawowym narzędziem kształtowania polityki lokalnej. Dokument zakłada wykorzystanie potencjału zasobu regionalnego oraz szans jakie niesie otoczenie. Dokument określa obszary wymagające interwencji publicznej oraz kierunki i działania prorozwojowe, wraz z wskazaniem ram finansowych oraz zasad wdrażania i monitorowania.

Podstawą przygotowania Strategii była praca nad Diagnozą społeczno-gospodarczą Częstochowa 2015. Dokument zawiera:

- opis sytuacji demograficznej miasta,
- warunki fizjogeograficzne,
- warunki klimatyczne,
- proces przekształceń przestrzennych,
- stan środowiska,
- stan zdrowia mieszkańców i dostępne usługi lecznicze,
- zjawiska społeczne, w tym starzenie się społeczeństwa, ubóstwo, sytuację rodzin, pojawiające się patologie,
- warunki życia mieszkańców w świetle NSP 2011 i Diagnozy Społecznej,
- jakość kapitału ludzkiego i społecznego,
- warunki mieszkaniowe,
- bezpieczeństwo energetyczne miasta,

- zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków,
- rynek pracy i działania na rzecz pobudzenia przedsiębiorczości,
- stan układu komunikacyjnego,
- opis usług w zakresie lokalnego transportu pasażerskiego, zbiorowego,
- jakość usług z zakresu edukacji,
- stan usług zbiorowych z zakresu kultury, rekreacji i sportu.

Uzupełnieniem Diagnozy jest statystyczne zestawienie porównawcze Częstochowy z miastami porównywalnymi, na podstawie wskaźników obrazujących warunki życia.

Oparty na sporządzonej Diagnozie oraz wynikach warsztatów strategicznych, przeprowadzonych w dniach: 31 maja, 13 czerwca, 20 czerwca i 27 czerwca 2016 r. w sali sesyjnej Urzędu Miasta Częstochowy, projekt Strategii zawiera:

- określenie determinantów rozwojowych wynikających z przyjętych programów i strategii europejskiej, krajowych i regionalnych,
- określenie wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych,
- analizę SWOT w zakresie zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych,
- określenie wyzwań związanych z rozwojem miasta,
- opis ram finansowych działań prorozwojowych,
- określenie wizji, celów strategicznych i kierunków działań,
- opis zgodności celów strategicznych z programowaną na lata 2014-2020 pomocą europejską,
- zasady wdrożenia, monitoringu i ewaluacji.

Realizacja celów zawartych w „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” wpisuje się w szereg założeń, przyjętych w innych dokumentach strategicznych poziomu międzynarodowego, krajowego, i regionalnego. Zgodność założeń Strategii z tymi dokumentami gwarantuje, że podejmowane działania w skali miasta będą harmonizowały z kierunkami rozwoju ustalonymi na poziomie międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Oznacza to, że planowane działania nie będą przypadkowe oraz, że przyczynią się do realizacji celów o charakterze globalnym i długoterminowym oraz realizowane będą zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju .

3. Ocena istniejącego stanu środowiska

Rozdział zawiera analizę stanu środowiska miasta Częstochowy, odnoszącą się do jego poszczególnych komponentów (ludzi, różnorodności biologicznej, fauny, flory, wód, powietrza, powierzchni ziemi, krajobrazu, klimatu, zasobów naturalnych, zabytków i dóbr materialnych), a także informację na temat gospodarki odpadami oraz gospodarki wodno-ściekowej.

Ocena stanu środowiska przyrodniczego dokonana została na podstawie badań prowadzonych w latach 2008-2010 przez zespół przyrodników w składzie: Jan M. Waga, Maria Fajer, Stanisław Cabała, Cezary Gębicki, Jerzy Zygmunt, Adam Stebel, Barbara Fojcik, Krzysztof Pierzgałski, Stanisław Czyż. Wyniki badań przedstawione zostały w opracowaniu „Przyroda Częstochowy”, przekazanym Urzędowi Miasta Częstochowy w 2010 roku i upublicznionym na stronie

internetowej www.czestochowa.pl.

Źródłami informacji na temat środowiska regionu były także: dane gromadzone w ramach państwowego monitoringu przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, dane gromadzone w ramach statystyki publicznej przez Główny Urząd Statystyczny oraz Diagnoza społeczno – gospodarcza Częstochowa 2015 przygotowana na potrzeby opracowania Strategii.

4. Potencjalne zmiany w przypadku braku realizacji strategii

Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Częstochowa 2015 przedstawiła szereg zagrożeń, w tym m.in:

- zmniejszanie się liczby mieszkańców związane z ujemnymi wskaźnikami przyrostu naturalnego i migracji,
- starzenie się populacji oraz wysoki wskaźnik osób niepełnosprawnych i dotkniętych długotrwałymi schorzeniami,
- proces chaotycznego „rozlewania się” miasta, aneksji nowych terenów pod zabudowę,
- niska efektywność energetyczna, wysoki poziom dekapitalizacji majątku służącego realizacji usług publicznych i zaspokajaniu potrzeb bytowo-mieszkaniowych mieszkańców,
- nadmierna emisja zanieczyszczeń powietrza (niska emisja i emisja komunikacyjna), przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu, zły stan jakości wód powierzchniowych, jako czynniki pogarszające zdrowotne warunki życia mieszkańców.

Brak realizacji Strategii doprowadzić może do pogłębienia tych problemów, w efekcie pogorszenia stanu środowiska i warunków życia mieszkańców.

5. Istniejące problemy ochrony środowiska

Do najważniejszych zidentyfikowanych problemów należą:

- zagrożenia dla obszarów o dużej wartości przyrodniczej (Dolina Warty na Mirowie, łąki Walaszczyki); niszczenie siedlisk ptasich w wyniku błędów przy termomodernizacji, brak troski o agrokultury (wykaszenie itp.) degradujący bioróżnorodność terenów zielonych, ograniczenie terenów zielonych na obszarach gęsto zabudowanych prowadząca do zmniejszenia bioróżnorodności, wypieranie rodzimych gatunków ekspansją gatunków obcych;
- ponadprzeciętne zanieczyszczenia wód powierzchniowych, zagrożenie jakości wód podziemnych (migracja zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do GZWP 326), brak terenów zalewowych, a także niewystarczające lub nieprzemyślane regulacje skutkujące zagrożeniami powodziowymi;
- duża ilość indywidualnych systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla skutkująca wysokim poziomem „niskiej emisji”, rosnąca wraz z ilością samochodów emisja zanieczyszczeń, brak osłon i obwodnic chroniących przed emisją komunikacyjną ze strony pojazdów w ruchu tranzytowym;
- skażenie metalami ciężkimi i innymi zanieczyszczeniami gleb na terenach przemysłowych i ulokowanych przy trasach komunikacyjnych, zaniedbania

w rekultywacji terenów po zakończonym wydobyciu rudy żelaza, kamienia wapiennego, iłów;

- chaotyczna zabudowa wzgórz ostańcowych i dolin rzecznych obniżająca jakość krajobrazu; nieuporządkowany zalew reklam wizualnych na obszarze o wysokich walorach zabytkowych (otoczenie Jasnej Góry i Aleje Najświętszej Maryi Panny), występowanie na terenach przemysłowych budynków całkowicie zdegradowanych technicznie, nieużytkowanych, występowanie w dzielnicach Gnaszyn i Kawodrza wymagających rekultywacji hałd.

6. Przewidywane znaczące oddziaływanie na środowisko

Założeniem Strategii jest rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny miasta przy jednoczesnej poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Wdrożenie Strategii nie przyczyni się do powstania nowych zagrożeń lub uciążliwości dla środowiska, a prawidłowa jej realizacja przyniesie wymierny efekt ekologiczny, poprzez skuteczniejszą ochronę obszarów zielonych, zahamowanie procesu rozlewania miasta, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, poprawę efektywności energetycznej, a także wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

Realizacja Strategii nie spowoduje ingerencji i przekształceń w środowisku naturalnym o wysokich walorach przyrodniczych, nie wpłynie negatywnie na obszary chronione, cenne przyrodniczo.

Negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze przedsięwzięć zawartych w Strategii ograniczać się będzie w większości przypadków jedynie do etapu realizacji inwestycji (etapu prac budowlanych związanych z planowaną inwestycją), który wiąże się zazwyczaj z podwyższoną emisją hałasu, emisją spalin z maszyn budowlanych, czy też zwiększoną emisją pyłów.

Prognoza przedstawia analizę możliwego wpływu na stan środowiska poszczególnych celów i kierunków działań określonych w Strategii. Odrębnie analizowane są potencjalne zagrożenia dla obszarów chronionych w ramach sieci NATURA 2000 w Częstochowie i w najbliższym otoczeniu miasta.

7. Transgraniczne oddziaływanie na środowisko

Ze względu na zasięg przestrzenny obszaru objętego Strategią Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ i stosunkowo dużą odległością gminy od granic państw ościennych skutki realizacji założeń Strategii nie będą miały znaczenia transgranicznego.

8. Rozwiązania alternatywne

„Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” została sporządzona w układzie jednowariantowym. Dokument nie zawiera propozycji zadań alternatywnych dla realizacji celów Strategii. Sytuacja ta wynika z makroskalowego charakteru opracowania, którego założenia cechują się wysokim stopniem ogólności. W związku z tym brak jest możliwości precyzyjnego określenia działań alternatywnych dla wskazanych zadań.

Jednowariantowość wynika z przyjętego modelu przygotowywania Strategii. Wstępem było przygotowanie i poddanie społecznej dyskusji opracowania: Diagnoza społeczno-gospodarcza Częstochowa 2015. Na bazie tego opracowania przeprowadzona została publiczna debata:

cztery otwarte dla mieszkańców warsztaty strategiczne, z udziałem m.in. reprezentantów organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, instytucji i jednostek rządowych oraz samorządowych. W drodze otwartej dyskusji sformułowane zostały oczekiwane w Strategii obszary priorytetowe, cele i kierunki działań. Zaakceptowana także została zasada ciągłości (zgodność z poprzednią Strategią Rozwoju Miasta Częstochowa 2020) oraz zasada komplementarności z dokumentami określającymi kierunki rozwoju państw Unii Europejskiej, Polski oraz województwa śląskiego.

Efekt warsztatów strategicznych przesądził o jednowariantowym układzie Strategii.

9. Przewidywane środki mające na celu zapobieganie, redukcję i kompensację znaczących niekorzystnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji Strategii

Strategia nie przewiduje ingerencji w nowe, cenne przyrodniczo tereny oraz diametralnych przekształceń w użytkowaniu obszarów dysfunkcyjnych. Przeciwnie, Strategia wyznacza konieczność zwiększenia na terenie Częstochowy obszarów terenów zielonych oraz chronionych o wysokiej wartości przyrodniczej.

W celu zmniejszenia lub eliminacji negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze lub społeczne proponuje się podjęcie działań łagodzących, w tym dotyczących właściwego i bezpiecznego dla środowiska prowadzenia prac budowlanych.

10. Monitoring

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ przewiduje stały nadzór na realizacją pełniony przez powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta. Oceną procesu wdrażania i realizacji Strategii zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta, przy współpracy z Radą Miasta Częstochowy, Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Miasta, rad dzielnic, Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miasta, reprezentanci środowiska akademickiego, środowiska przedsiębiorców, związków zawodowych oraz innych organizacji pozarządowych i środowisk łączących mieszkańców Częstochowy. Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta dokonuje cyklicznej oceny procesu realizacji Strategii.

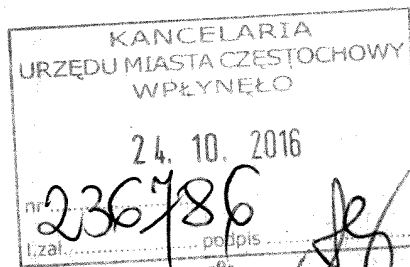
Zgodnie z wymogami dyrektyw proponuje się prowadzenie dodatkowo monitoringu efektów realizacji założeń Strategii w zakresie wpływu na zmiany środowiskowe. Celem monitoringu jest sprawdzenie czy założone środki łagodzące przyniosły spodziewany efekt. W tym celu zakłada się przeprowadzanie na zlecenie Miasta, nie rzadziej niż raz na 10 lat inwentaryzacji przyrodniczej. Ostatnia taka inwentaryzacja została przeprowadzona w okresie 2008-2010 r.

Dodatkowo planowane jest wykorzystanie funkcjonujących na terenie miasta systemów monitoringu środowiska prowadzonych przez różne instytucje. W Częstochowie monitoring jakości środowiska realizowany jest w ramach monitoringu regionalnego województwa śląskiego i prowadzony jest przez Wojewódzką Inspekcję Ochrony Środowiska w Katowicach.

**REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W KATOWICACH**

WOŚ.410.452.2016.BM

Katowice, dnia 20 października 2016 r.

**Pan Mirosław Soborak
Zastępca
Prezydenta Miasta Częstochowy
ul. Śląska 11/13
42-217 Częstochowa**

Odpowiadając na wniosek znak: FER.061.1.2016 z 19 września 2016r. (data wpływu: 26 września 2016r.), w sprawie zaopiniowania projektu „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+”, po przeanalizowaniu załączonych do wniosku dokumentów, tj. projektu oraz prognozy oddziaływania na środowisko sporządzonej do tego dokumentu – informuję, że w trybie art. 54 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r., poz. 353 ze zm.)

opiniuję pozytywnie

projekt „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+”.

Pismem z 19 września 2016r. Pan Mirosław Soborak Zastępca Prezydenta Miasta Częstochowy zwrócił się do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z prośbą o zaopiniowanie projektu „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko.

Według załączonych dokumentów, założeniem Strategii jest rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny Miasta Częstochowy przy jednoczesnej poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Realizacja dokumentu ma przynieść wymierny efekt ekologiczny, poprzez skuteczniejszą ochronę obszarów zielonych, zahamowanie procesu rozlewania miasta, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, poprawę efektywności energetycznej, a także wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

Ze względu na swój charakter Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ opisuje poszczególne założenia w sposób ogólny, poruszając szerokie spektrum zagadnień i obszarów związanych z rozwojem miasta.

Realizacja celów zawartych w „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” wpisuje się w szereg założeń, przyjętych w innych dokumentach strategicznych poziomu międzynarodowego, krajowego i regionalnego. Zgodność założeń Strategii z tymi dokumentami gwarantuje, że podejmowane działania w skali miasta będą harmonizowały z kierunkami rozwoju ustalonymi na poziomie międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Oznacza to, że planowane działania nie będą przypadkowe oraz, że

przyczynią się do realizacji celów o charakterze globalnym i długoterminowym oraz realizowane będą zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Do najważniejszych zidentyfikowanych problemów jakie wymieniono w dokumencie należą:

- zagrożenia dla obszarów o dużej wartości przyrodniczej (Dolina Warty w Mirowie, obszar Natura 2000 Wałaszczyki w Częstochowie) polegające na niszczeniu siedlisk ptasich w wyniku błędów przy termomodernizacji, brak troski o agrokultury (wykaszenie itp.) degradujący bioróżnorodność terenów zielonych, ograniczenie terenów zielonych na obszarach gęsto zabudowanych prowadząca do zmniejszenia bioróżnorodności, wypieranie rodzimych gatunków ekspansją gatunków obcych;
- ponadprzeciętne zanieczyszczenia wód powierzchniowych, zagrożenie jakości wód podziemnych (migracja zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do GZWP 326), brak terenów zalewowych, a także niewystarczające lub nieprzemysłane regulacje skutkujące zagrożeniami powodziowymi);
- duża ilość indywidualnych systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla skutkująca wysokim poziomem „niskiej emisji”, rosnąca wraz z ilością samochodów emisja zanieczyszczeń, brak osłon i obwodnic chroniących przed emisją komunikacyjną ze strony pojazdów w ruchu tranzytowym;
- skażenie metalami ciężkimi i innymi zanieczyszczeniami gleb na terenach przemysłowych i ulokowanych przy trasach komunikacyjnych, zaniedbania w rekultywacji terenów po zakończonym wydobyciu rudy żelaza, kamienia wapiennego, itów;
- chaotyczna zabudowa wzgórz ostańcowych i dolin rzecznych obniżająca jakość krajobrazu; nieuporządkowany zalew reklam wizualnych na obszarze o wysokich walorach zabytkowych (otoczenie Jasnej Góry i Aleje Najświętszej Maryi Panny), występowanie na terenach przemysłowych budynków całkowicie zdegradowanych technicznie, nieużytkowanych, występowanie w dzielnicach Gnaszyn i Kawodrza wymagających rekultywacji hałd.

W prognozie wskazano, że negatywny wpływ na obszar Natura 2000 Wałaszczyki w Częstochowie może się zaznaczyć w związku z koniecznością dokończenia budowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta Częstochowy, w tym połączenia centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych. Przewidziano tu bowiem możliwy krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnię ziemi podczas prac budowlanych, szczególnie podczas prac związanych ze skomunikowaniem terenu przemysłowego „Skorki” z węzłem autostradowym. Jako zagrożenie dla ww. ostoji wskazano również zaniechanie wykaszania i wypasu przez właścicieli łąk. Również potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inny typ. np. pola orne lub działki budowlane mogą doprowadzić do zniszczenia tych łąk.

Biorąc pod uwagę powyższe zaznaczyć należy, iż zgoda na realizację ww. przedsięwzięcia poprzedzona będzie dokładną analizą wpływu na ww. ostoję. W przypadku zaznaczenia się jakiegokolwiek wpływu na obszar Natura 2000 w ramach procedur administracyjnych zaproponowane zostaną odpowiednie działania minimalizujące i kompensacyjne negatywne oddziaływanie.

W przypadku pozostałych działań stwierdzono neutralny lub nawet pozytywny wpływ na obszar Natura 2000.

Z Prognozy wynika, że na etapie realizacji Strategii Rozwoju Miasta Częstochowy 2030+ zidentyfikowane problemy zostaną zminimalizowane lub całkowicie wyeliminowane.

Z treści Prognozy wynika, że realizacja Strategii nie spowoduje ingerencji i przekształceń w środowisku naturalnym o wysokich walorach przyrodniczych, nie wpłynie też negatywnie na inne obszary chronione i cenne przyrodniczo.

Negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze przedsięwzięć zawartych w Strategii ograniczać się będzie w większości przypadków jedynie do etapu realizacji inwestycji, który wiąże się zazwyczaj z podwyższoną emisją hałasu, emisją spalin z maszyn budowlanych, czy też zwiększoną emisją pyłów. Są to oddziaływania krótkotrwałe, odwracalne, o lokalnym charakterze.

Prognoza przedstawia analizę możliwego wpływu na stan środowiska poszczególnych celów i kierunków działań określonych w Strategii. Odrębnie analizowane są potencjalne zagrożenia dla obszarów chronionych Natura 2000 zlokalizowanych w Częstochowie i w najbliższym otoczeniu miasta.

Strategia nie identyfikuje konkretnych inwestycji, wskazuje jedynie mechanizm ich wyboru i uwzględniania w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym. Wymogi stawiane przy wyborze inwestycji powodują, że na etapie eksploatacji ich oddziaływanie na środowisko będzie znikome, prawdopodobnie mniejsze w stosunku do stanu obecnego. Wskazane w WPI inwestycje zgodnie z procedurą podlegać będą postępowaniu w zakresie wpływu na środowisko.

Strategia nie przewiduje również ingerencji w nowe, cenne przyrodniczo tereny oraz znacznych przekształceń w użytkowaniu obszarów dysfunkcyjnych. Przeciwnie, Strategia wyznacza konieczność zwiększenia na terenie Częstochowy obszarów terenów zielonych oraz chronionych o wysokiej wartości przyrodniczej.

W celu zmniejszenia lub eliminacji negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze lub społeczne w prognozie zaproponowano podjęcie działań łagodzących, w tym dotyczących właściwego i bezpiecznego dla środowiska prowadzenia prac budowlanych.

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ przewiduje też stały nadzór nad realizacją pełniący przez powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta.

Mając na uwadze powyższe, a także fakt, że zapisy przedłożonego dokumentu charakteryzują się bardzo dużą ogólnością i nie warunkują jednoznacznie możliwości realizacji działań, nie wnoszę uwag.

Jednocześnie informuję, iż:

- w załączonych dokumentach w kilku miejscach pojawia się nieprawidłowa nazwa obszaru Natura 2000 Walaszczyki w Częstochowie PLH240028. Powyższe należy zweryfikować.
- na str. 111 prognozy podano, że w granicach administracyjnych Miasta Częstochowy występują tylko dwa obszary wpisane decyzją Komisji Europejskiej do sieci NATURA 2000 tj. Walaszczyki w Częstochowie oraz Przełom Warty koło Mstowa. Powyższa informacja jest błędna, bowiem w granicach Miasta Częstochowy położony jest również obszar Natura 2000 Ostoja Olsztyńsko-Mirowska.

Przyjęty dokument wraz z podsumowaniem należy, zgodnie z art. 55 ww. ustawy, przekazać Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach.

Kopia:
WOOS – aa

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
w Katowicach

mgr Bernard Błaszczyk

ŚLĄSKI PAŃSTWOWY WOJEWÓDZKI INSPEKTOR SANITARNY

40 – 074 Katowice ul. Raciborska 39 skrytka pocztowa 591

wsse.katowice@pis.gov.pl

<http://wssekatowice.pis.gov.pl/>

NS-NZ.041.13.2016

OPINIA SANITARNA

Na podstawie art. 3 pkt 1 i art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1412, z późn. zm.), art. 54 ust. 1 i art. 58 pkt 2 ustawy z dnia 03 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 353, z późn. zm.), po rozpatrzeniu wniosku Prezydenta Miasta Częstochowy, znak: FER.061.1.2016, z dnia 19.09.2016 r.,

Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny

o p i n i u j e p o z y t y w n i e

w zakresie wymagań higienicznych i zdrowotnych projekt „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

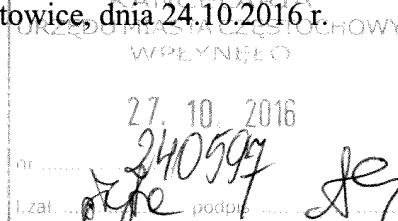
UZASADNIENIE

Prezydent Miasta Częstochowy, wnioskiem znak: FER.061.1.2016, z dnia 19.09.2016 r. wystąpił o zaopiniowanie projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+. Przedłożony projekt jest dokumentem programowym, który wielokierunkowo integruje potrzeby społeczności miasta w zakresie ładu przestrzennego, społecznego oraz gospodarczego. Stanowi diagnozę stanu obecnego oraz zbiór potrzeb i wynikających z nich kierunków działań, definiującym misję i wizję miasta. W swoich założeniach bazuje na dokumentach i programach planistycznych będących podstawą polityki rozwoju zarówno na poziomie krajowym, wojewódzkim i powiatowym. Celem Strategii Miasta jest zapewnienie jego długofalowego rozwoju oraz utrwalanie jego wysokiej pozycji w strukturze społeczno-gospodarczej kraju przez wzmocnienie konkurencyjności jego gospodarki, aktywizowanie przedsiębiorczości, przy poszanowaniu zasad ekorozwoju oraz fundamentalnych wartości w życiu publicznym. Nadto, stała poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców poprzez ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska i przestrzeni miasta, rozwój usług społecznych, ograniczanie bezrobocia i ubóstwa.

Przedmiotowy Projekt dla Miasta Częstochowy wyznacza następujące obszary i działania:

1. Przestrzeń miasta - kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta.
2. Przedsiębiorczość - budowanie pozytywnego klimatu gospodarczego i inwestycyjnego oraz stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy.

Katowice, dnia 24.10.2016 r.

3. Sfera społeczna miasta – edukacja, kultura, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo publiczne i pomoc społeczna - rozwój potencjału intelektualnego i kapitału społecznego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców.
4. Ład ekologiczny - harmonizowanie procesów rozwojowych miasta przy poszanowaniu zasad ekorozwoju.
5. Wizerunek miasta - wzmocnienie roli i znaczenia Częstochowy jako silnego gospodarczo, kulturalnie i naukowo ośrodka o znaczeniu krajowym oraz światowego centrum kultury religijnej.

Zgodnie ze sporządzoną prognozą oddziaływania na środowisko dotyczącą wszystkich przewidywanych w ramach programu przedsięwzięć, charakter planowanych działań nie będzie powodował znaczących oddziaływań dla zdrowia ludzi i zagrożenia dla środowiska. Z prognozy wynika, że realizacja programu powinna spowodować korzystne ekologicznie, krajobrazowo i społecznie efekty dla miasta i jego mieszkańców.

Biorąc powyższe pod uwagę, a także fakt, że realizacja postanowień Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, a tym samym na zdrowie ludzi, wydano pozytywne stanowisko w przedmiotowej sprawie.

Śląski Państwowy Wojewódzki
Inspektor Sanitarny
Urzuła
lek. med. Urszula Mendera-Bożek

Załączniki:

Zwrot dokumentacji.

Otrzymują:

Prezydent Miasta Częstochowy
ul. Śląska 11/13,
42-217 Częstochowa

PODSUMOWANIE
Strategicznej oceny oddziaływania na środowisko
„Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+”

I. Podstawa prawna

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (DZ. U. UE. L.2012.26.12. z dnia 28.01.2012, z późn. zm.).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (DZ. U. UE. L.2001.197.30. z dnia 21.07.2001 r.).

Ustawa z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r poz. 353 z późn. zm.), w szczególności art. 55 ust 3, który określa zakres Posumowania.

II. Uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych.

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ stanowi kontynuację i rozwinięcie poprzedniej Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2025+, przyjętej uchwałą Rady Miasta Częstochowy nr 520/XLV/2009 z dnia 24.08.2009 r..

Podstawą przygotowania Strategii było opracowanie Diagnozy Społeczno-Gospodarczej Częstochowa 2015 r..

Dyskusja społeczna otwarta publikacją Diagnozy, w tym przeprowadzona podczas czterech otwartych warsztatów strategicznych, doprowadziła do określenia obszarów priorytetowych, celów i kierunków działań. Przyjęto Wizję Miasta określającą, że Częstochowa po 2030 roku będzie:

- Miastem przyjaznym dla mieszkańców;
- Miastem konkurencyjnym w skali ponadregionalnej;
- Miastem spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzennie;
- Miastem sprawnie zarządzanym;
- Miastem z Jasną Górą, dumnym z tradycji otwartości i gościnności.

Realizacji Wizji podporządkowano działania skoncentrowane w czterech obszarach:

- Przestrzeń;
- Praca;
- Społeczność;
- Centrum.

Strategia nie wskazuje konkretnych przedsięwzięć i działań planowanych w ramach obszarów strategicznych, wskazuje jedynie cele i kierunki działań koniecznych dla ich realizacji. Ze względu na swój charakter Strategia opisuje poszczególne założenia w sposób ogólny,

poruszając szerokie spektrum zagadnień i obszarów związanych z rozwojem miasta. Przewidywane w Strategii kierunki działań nie powodują ingerencji i przekształceń w środowisku naturalnym o wysokich walorach przyrodniczych. Negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze przedsięwzięć wynikających z realizacji Strategii ograniczać się będzie, w większości przypadków, do etapu realizacji inwestycji. Wymogi określone w Strategii przy wyborze inwestycji powodują, że na etapie eksploatacji ich oddziaływanie na środowisko będzie znikome. Realizacja Strategii przyniesie efekty pozytywne dla ludzi, w tym poprawę standardu ich życia w mieście, zmniejszenie zagrożenia zdrowia, poprawę bezpieczeństwa. Podczas szerokiej debaty publicznej nie przedstawiono alternatywnych rozwiązań. Biorąc pod uwagę pozytywny wpływ realizacji Strategii na warunki życia mieszkańców i stan środowiska, poszukiwanie takich rozwiązań uznano za bezcelowe.

III. Informacja w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione:

1. Ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko

W celu eliminacji niekorzystnych oddziaływań na środowisko Prognoza wskazała na konieczność podjęcia działań łagodzących. Nie przewiduje się ingerencji w cenne przyrodniczo tereny, przeciwnie Strategia wyznacza konieczność zwiększenia na obszarze Częstochowy terenów zielonych oraz chronionych. Z tego względu nie przewiduje się działań kompensacyjnych.

Działania łagodzące przedstawiono w szerokim katalogu zaleceń, który wprowadzany będzie przy realizacji konkretnych działań i przedsięwzięć wynikających ze Strategii.

2. Opinie właściwych organów, o których mowa w art.57 i 58

Właściwymi organami, zgodnie z art.57 i art. 58 ustawy są:

- 1) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach.
- 2) Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Katowicach.

W dniu 19 września 2016 r. Prezydent Miasta Częstochowy skierował do ww. organów projekt dokumentu Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko.

Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem nr NS-NZ.041.13.2016 z dnia 24.10.2016 r. wyraził pozytywną opinię wobec projektu Strategii i Prognozy w zakresie wymagań higienicznych i zdrowotnych. Stwierdził w opinii, że realizacji programu powinna spowodować korzystne ekologicznie, krajobrazowo i społecznie efekty dla miasta i jego mieszkańców.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska pismem nr WOOŚ.410.452.2016.BM z dnia 20 października 2016 r. także pozytywnie zaopiniował projekt Strategii wraz z Prognozą. RDOŚ nie wniósł uwag do treści dokumentów, wnosił jedynie o zweryfikowanie informacji w Prognozie odnoszących się do nazwy i położenia obszarów wpisanych do sieci NATURA 2000. Zgodnie

z zaleceniem RDOŚ informacje zostały poprawione.

3. Zgłoszone uwagi i wnioski

W celu umożliwienia społeczeństwu udziału w konsultacjach społecznych, w dniach 21 września – 4 listopad 2016 r., nad projektem Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko, opublikowano ogłoszenie o treści:

PREZYDENT MIASTA CZĘSTOCHOWY

informuje o upublicznieniu na stronach internetowych

www.czestochowa.pl oraz www.konsultacje.czestochowa.pl

**projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ wraz z Prognozą
oddziaływania na środowisko.**

Wnioski i uwagi do projektu kierować można do Referatu Strategii i Rozwoju
Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju, Urząd Miasta Częstochowy
na adres: Urząd Miasta Częstochowy, Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju,
42-217 Częstochowa, ul. Śląska 11/13 tel.034 370 72 64 lub 034 370 76 05
oraz na adres e-mail: strategia@czestochowa.um.gov.pl

Osobami odpowiedzialnymi za przyjmowanie wniosków i uwag są:

Barbara Ruksza i Jarosław Kapsa.

Uwagi i wnioski składać można w terminie 21 dni od daty publikacji ogłoszenia.

Ogłoszenie opublikowane zostało w prasie lokalnej: „Gazeta Wyborcza. Częstochowa” w dniu 21 września 2016 r.. Dodatkowo opublikowane zostało na Tablicy Ogłoszeń w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta Częstochowy oraz na stronach internetowych www.czestochowa.pl i www.konsultacje.czestochowa.pl. Informacja o konsultacjach projektu Strategii wraz z Prognozą rozesłana została pocztą elektroniczną do znaczących dla miasta organizacji pozarządowych, podmiotów gospodarczych, uczelni, instytucji i jednostek publicznych.

W dniu 24 października projekt Strategii wraz z Prognozą został zaprezentowany Radnym Miasta Częstochowy podczas otwartego posiedzenia Komisji Rozwoju Regionalnego i Gospodarki Rady Miasta Częstochowy. W dniu 25 października na Tablicy Ogłoszeń BIP oraz na stronach www.czestochowa.pl oraz www.konsultacje.czestochowa.pl została opublikowana nowa wersja projektu Strategii, uzupełniona o zmiany wskazane podczas konsultacji. Jednocześnie poinformowano o przedłużeniu okresu przyjmowania uwag do dnia 4 listopada 2016 r..

W ustawowym terminie 21 dni od daty opublikowania ogłoszenia nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski dotyczące Prognozy oddziaływania na środowisko; za wyłączeniem uwag przekazanych przez RDOŚ i ŚI.P.W.I.S. W toku konsultacji społecznych wpływały uwagi do projektu Strategii. Zestawienie uwag znajduje się w Raporcie o przeprowadzonych konsultacjach społecznych.

4. Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone.

Miasto Częstochowa nie sąsiaduje bezpośrednio z terytoriami państw ościennych, a odległość od granic miasta do najbliższych granic państw Czech i Słowacji wynosi ponad 150 km.

Skutki realizacji Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ nie będą mieć znaczenia transgranicznego w rozumieniu art. 104 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 353 z późn.zm.).

5. Propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzenia monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ przewiduje stały nadzór nad realizacją, który pełniony będzie przez powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta. Oceną procesu wdrażania i realizacji Strategii będzie zajmować się powołany przez Prezydenta Miasta przy współpracy z Radą Miasta Częstochowy Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta. Strategia oceniana będzie cyklicznie; raz w roku Zespół ds. monitorowania i ewaluacji przedstawiać będzie raport - ocenę realizacji. Prezydent Miasta dwukrotnie w czasie kadencji składać będzie Radzie Miasta sprawozdanie z realizacji Strategii.

Stale, korzystając z monitoringu regionalnego prowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach oraz informacji własnych Urzędu Miasta i podległych mu jednostek, obserwowane będą skutki środowiskowe realizacji Strategii. Zakłada się przeprowadzenie nie rzadziej niż raz na 10 lat inwentaryzacji przyrodniczej obszaru miasta Częstochowy. Informacje o stanie środowiska będą upubliczniane w sposób gwarantujący dostępność do nich przez wszystkie zainteresowane osoby.

Do powyższej opinii przychylił się zarówno Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach jak i Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Katowicach.

Naczelnik
Wydziału Funduszy Europejskich
i Rozwoju

Piotr Grzybowski

Zastępca Prezydenta
Miasta Częstochowy

Mirosław Soborak

Raport z konsultacji społecznych
projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

1. Wprowadzenie

Podstawą przygotowania nowej Strategii Rozwoju Miasta była Uchwała Rady Miasta z dnia 24 września 2015 r. nr 165.XV.2015 w sprawie przystąpieniu do prac na Strategią Rozwoju Miasta. Zgodnie z tekstem Uchwały: „*W celu wzmocnienia sprawnego zarządzania rozwojem Częstochowy, osiągnięcia trwałej poprawy jakości życia mieszkańców miasta oraz skutecznego i efektywnego zarządzania jego zasobami, przystępuje się do tworzenia strategii rozwoju miasta w perspektywie roku 2030*”. Jako termin przygotowania stosownego dokumentu Rada Miasta ustaliła datę 31 grudnia 2016 roku; wykonanie uchwały powierzyła Prezydentowi Miasta Częstochowy.

W celu przygotowania projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowy w perspektywie roku 2030 Prezydent Miasta Częstochowy Zarządzeniem nr 928.2016 z dnia 10 maja 2016 r. powołał Zespół Redakcyjny. Przewodniczącym Zespołu został Zastępca Prezydenta Miasta Mirosław Soborak. W skład zespołu powołani zostali:

- Piotr Grzybowski – Naczelnik Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju,
- Paweł Iżyński – Zastępca Naczelnika Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju,
- Barbara Ruksza – kierownik Referatu Strategii i Rozwoju w Wydziale Funduszy Europejskich i Rozwoju,
- Jarosław Kapsa – główny specjalista w Wydziale Funduszy Europejskich i Rozwoju,
- Adrian Staroniek – Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej,
- Andrzej Szczerba – Naczelnik Wydziału Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa,
- Magdalena Dębska – Naczelnik Wydziału Edukacji,
- Aleksander Wierny – Naczelnik Wydziału Kultury, Promocji i Sportu,
- Aleksandra Wójcik – Kierownik Miejskiej Pracowni Urbanistyczno-Planistycznej,
- Mariusz Sikora – Dyrektor Miejskiego Zarządu Dróg i Transportu.

Zadaniem Zespołu było wypracowanie rozwiązań i rekomendacji do uwzględnienia w Strategii Rozwoju Miasta.

Prace nad przygotowaniem Strategii obejmowały:

- opracowanie Diagnozy Społeczno-Gospodarczej Częstochowa 2015 r.,
- przygotowanie projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+,
- przygotowanie Prognozy oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+.

W ramach prac nad przygotowaniem Diagnozy Społeczno-Gospodarczej Częstochowa 2015 r., skorzystano z pomocy udzielonej przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego. Na prośbę Zespołu Redakcyjnego Regionalne Centrum Analiz Strategicznych Wydziału Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego przygotowało „Analizę powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego ze szczególnym uwzględnieniem Miasta Częstochowy”. Uzyskano także pomoc Biura Zarządu Śląskiego Związku Gmin i Powiatów w postaci doradztwa i patronatu na warsztatach strategicznych. Prowadzeniem

warsztatów strategicznych, opracowaniem materiałów i konsultowaniem projektu Strategii zajmował się pan dr Krzysztof Wrana z Fundacji Kreatywny Śląsk. Prace nad przygotowaniem Prognozy oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ powierzono firmie ATMOTERM-EKOURBIS Sp. z o.o. w Częstochowie. Pracami nad przygotowaniem Prognozy kierował pan Bogdan Knop, biegły w zakresie sporządzania ocen oddziaływania na środowisko z listy Ministra nr 0584 i z listy Wojewody Śląskiego nr 176. W pracach brał udział znany przyrodnik pan Jerzy Zygmunt, współautor Monografii przyrodniczej miasta Częstochowy.

Pracami organizacyjnymi i redakcyjnymi nad dokumentacją tworzącą projekt Strategii Rozwoju Miasta zajmował się referat Strategii i Rozwoju Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowa w składzie: Barbara Ruksza (kierownik), Jarosław Kapsa, Małgorzata Narolska i Marcin Urbańczyk.

2. Przedmiot konsultacji

Ramy konsultacji społecznych określiło, zgodnie z uchwałą Rady Miasta nr 715/LXII/2010 z dnia 28 czerwca 2010 r., Zarządzenie Prezydenta Miasta nr 927.2016 z dnia 10 maja 2016 r.. Zgodnie z Zarządzeniem przedmiotem konsultacji był przedstawiony projekt Strategii wynikający z Diagnozy społeczno-gospodarczej miasta. Celem konsultacji było zagwarantowanie mieszkańcom Częstochowy wpływu na kształt Strategii Rozwoju Miasta Częstochowy, decydującej o kierunkach rozwoju Częstochowy w perspektywie średniookresowej. Osobami odpowiedzialnymi za przeprowadzenie konsultacji byli:

- Barbara Ruksza – Kierownik Referatu Strategii i Rozwoju w Wydziale Funduszy Europejskich i Rozwoju,
- Jarosław Kapsa - Referat Strategii i Rozwoju Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju.

Wykonanie zadania konsultacji społecznych – zarządzeniem powierzono Piotrowi Grzybowskiemu Naczelnikowi Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju, nadzór – Mirosławowi Soborakowi Zastępcy Prezydenta Miasta Częstochowy.

3. Termin konsultacji

Zgodnie z Zarządzeniem Prezydenta Miasta nr 927.2016 z dnia 10 maja 2016 r. konsultacje prowadzone były od dnia 10 maja 2016 r. Planowany termin zakończenia konsultacji – 1 września 2016 r. - uległ przesunięciu. Konsultacje prowadzono do dnia 4 listopada 2016 r..

4. Forma i tryb konsultacji

W marcu 2016 r. zespół przygotowujący Strategię zebrał od jednostek samorządowych i wydziałów Urzędu Miasta informacje służące przygotowaniu Diagnozy stanu miasta. W maju 2016 r. przygotowany został projekt dokumentu Diagnoza społeczno – gospodarcza. Projekt został upubliczniony w dniu 10 maja 2016 r. na stronie Urzędu Miasta www.czestochowa.pl, a następnie na stronie www.konsultacje.czestochowa.pl. Jednocześnie podane zostały adresy (wskazanie miejsca i osób w Urzędzie Miasta, telefonów, adresu elektronicznego) umożliwiające składanie uwag, wniosków, poprawek. W okresie od upublicznienia dokumentu do końca czerwca wpłynęło 26 uwag przekazanych pocztą elektroniczną i telefonicznie.

Uwagi dotyczyły danych z zakresu:

- ochrony środowiska (długość sieci kanalizacyjnej, ujęcia wody pitnej, jakość pracy oczyszczalni ścieków, aktualności danych pomiaru zanieczyszczeń powietrza);
- kultury (frekwencja na imprezach miejskich, frekwencja w Filharmonii, aktywność Miejskiego Domu Kultury);
- efektywności energetycznej (aktualizacja danych);
- budowy ścieżek rowerowych (planowane działania);
- polityki wobec osób w wieku senioralnym (uzupełnienie informacji o działaniach podejmowanych przez Uniwersytety III wieku).

Wszystkie zgłoszone uwagi zostały uwzględnione w zmianach projektu dokumentu.

W dniach 31 maja, 13 czerwca, 20 czerwca i 27 czerwca 2016 r. w sali sesyjnej Urzędu Miasta Częstochowy przeprowadzono warsztaty strategiczne określające w drodze otwartej debaty potencjały rozwojowe, wyzwania, wizje rozwojowe, cele i kierunki działań, zasady przygotowywania projektów prorozwojowych i ich katalog. Do udziału w warsztatach zaproszono wszystkich radnych Rady Miasta, naczelników wydziałów Urzędu Miasta, prezesów spółek komunalnych i kierowników ważniejszych jednostek organizacyjnych samorządu. Dodatkowo skierowano zaproszenia imienne do blisko 150 przedstawicieli środowiska akademickiego, przedsiębiorców, związków zawodowych, organizacji pozarządowych, rad dzielnic i innych istotnych dla miasta grup obywatelskich. Warsztaty miały charakter otwarty dla wszystkich mieszkańców Częstochowy. Średnio w każdych z warsztatów brało udział ok. 40-50 osób. Oprócz przedstawicieli wydziałów Urzędu Miasta Częstochowy w warsztatach brali udział przedstawiciele organizacji pozarządowych i innych podmiotów:

- Akademia Jana Długosza w Częstochowie,
- Aeroklub Częstochowski,
- Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A.,
- Biblioteka Publiczna im. dr W. Biegańskiego,
- Caritas Archidiecezji Częstochowskiej,
- Centrum Promocji Młodych,
- Częstochowskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.,
- Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT,
- Filharmonia Częstochowska im B. Hubermana,
- Fundacja Chrześcijańska Adullam,
- Fortum Power & Heat Polska Sp. z o.o.,
- Górnośląska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Rozdzielnia Gazu w Częstochowie,
- ISD Huta Częstochowa Sp. z o.o.,
- Komenda Miejska Policji w Częstochowie,
- Liga Ochrony Przyrody,
- Master Plan Paweł Wojtał,
- Miejska Galeria Sztuki,
- Miejski Dom Kultury,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,

- Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji,
- Miejska Rada Seniorów,
- Miejski Szpital Zespolony,
- Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie,
- Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji Publicznej Sp. z o.o.,
- Muzeum Częstochowskie,
- Oczyszczalnia Ścieków Warta S.A.,
- Okręgowa Rada Lekarska w Częstochowie,
- Ośrodek Dokumentacji Dziejów Częstochowy,
- Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi,
- Ośrodek Promocji Kultury Gaude Mater,
- Państwowa Straż Pożarna,
- Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny,
- Powiatowy Urząd Pracy,
- Powiatowa Rada Niepełnosprawnych,
- Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S.A.,
- przedstawiciele Rad Dzielnic: Błeszno, Lisiniec, Ostatni Grosz, Parkitka, Raków, Śródmieście, Tysiąclecie,
- Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa,
- Regionalna Organizacja Pracodawców w Częstochowie,
- Regionalny Ośrodek Kultury,
- Samorządowy Ośrodek Doskonalenia,
- Społem PSS „Jedność”,
- Spółdzielnia Mieszkaniowa Metalurg,
- Spółdzielnia Mieszkaniowa Nasza Praca,
- Spółdzielnia Mieszkaniowa Parkitka,
- Spółdzielnia Mieszkaniowa Północ,
- Stacja Pogotowia Ratunkowego,
- Stowarzyszenie Architektów Polskich – Oddział w Częstochowie,
- Stowarzyszenie Częstochowskie AMAZONKI,
- Stowarzyszenie Pedagogiki Alternatywnej,
- Stowarzyszenia Canto Cantore,
- Śląska Rada Seniorów,
- Śródmiejska Spółdzielnia Mieszkaniowa,
- Towarzystwo Przyjaciół Częstochowy,
- Wojewódzki Szpital Specjalistyczny,
- Związek Przedsiębiorców i Pracodawców Oddział Częstochowa.

W warsztatach uczestniczyli także radni Rady Miasta Częstochowy oraz niezrzeszeni mieszkańcy Częstochowy.

Po każdym warsztacie przygotowany został obszerny materiał zawierający wnioski z dyskusji,

natychmiast rozsyłany do uczestników spotkań. Materiał wypracowany na warsztatach stanowi załącznik nr 1 (wyniki warsztatów strategicznych 31.05.2016 r., 13.06.2016 r., 20.06.2016 r.).

Odnosnie materiałów powstałych na warsztatach zgłoszono 15 uwag. Dotyczyły one:

- uściślenia informacji o działaniach Samorządowego Ośrodka Doskonalenia;
- zgodności planowanych działań z projektowanym, nowym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego;
- konieczności zmian planowanych działań w zakresie edukacji z powodu reform wprowadzanych przez Rząd;
- zwiększeniu ilości zadań przekazywanych organizacjom pozarządowym;
- wskazaniu zadań i przedsięwzięć z zakresu polityki senioralnej;
- wprowadzeniu obszaru tematycznego „Sprawna administracja”;
- wyeksponowaniu problemów demograficznych;
- rozszerzeniu zakresu działań kierowanych do osób bezdomnych.

Większość zgłoszonych uwag została uwzględniona w pracach nad projektem Strategii. Odrzucony został postulat tworzenia odrębnego obszaru działań „Sprawna administracja”, ale proponowane, związane z tym działania wpisano do projektu.

Efektem prac warsztatowych i związanych z tym konsultacji było przygotowanie w sierpniu 2016 r. projektu Strategii Rozwoju Miasta. W dniach 5-20 sierpnia dokument ten został poddany wewnętrznej ocenie i uzgodnieniom w Urzędzie Miasta i w jednostkach samorządowych. W dniu 29 sierpnia projekt Strategii został upubliczniony na stronie Urzędu Miasta www.czestochowa.pl, wraz z określonym terminem – 30 dni – zgłaszania uwag oraz podaniem adresów, gdzie uwagi należy kierować.

Konsultacje zostały przedłużone ze względu na konieczność przygotowania i konsultowania Prognozy oddziaływania na środowisko Strategii. W dniu 21 września opublikowane zostało w „Gazecie Wyborczej. Częstochowa” ogłoszenie o treści:

PREZYDENT MIASTA CZĘSTOCHOWY

informuje o upublicznieniu na stronach internetowych

www.czestochowa.pl oraz www.konsultacje.czestochowa.pl

projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko.

Wnioski i uwagi do projektu kierować można do Referatu Strategii i Rozwoju
Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju, Urząd Miasta Częstochowy
na adres: Urząd Miasta Częstochowy, Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju,
42-217 Częstochowa, ul. Śląska 11/13 tel.034 370 72 64 lub 034 370 76 05
oraz na adres e-mail: strategia@czestochowa.um.gov.pl

Osobami odpowiedzialnymi za przyjmowanie wniosków i uwag są:

Barbara Ruksza i Jarosław Kapsa.

Uwagi i wnioski składać można w terminie 21 dni od daty publikacji ogłoszenia.

Równocześnie to ogłoszenie zostało opublikowane na Tablicy Ogłoszeń BIP Urzędu Miasta

Częstochowa oraz na stronach www.czestochowa.pl i www.konsultacje.czestochowa.pl.

W dniu 24 października projekt Strategii został zaprezentowany Radnym Miasta Częstochowy podczas posiedzenia Komisji Rozwoju Regionalnego i Gospodarki Rady Miasta Częstochowy.

W dniu 25 października na Tablicy Ogłoszeń BIP Urzędu Miasta Częstochowa oraz na stronach www.czestochowa.pl i www.konsultacje.czestochowa.pl została opublikowana nowa wersja projektu Strategii Rozwoju Miasta uwzględniające wnoszone poprawki.

5. Wynik konsultacji

W okresie konsultacji projektu strategii zgłoszono 54 uwag, których zestawienie stanowi Załącznik nr 2 do Raportu. Większość uwag została uwzględniona. Każda osoba zgłaszająca uwagę uzyskała w terminie do 7 dniu odpowiedź, wysłaną pocztą elektroniczną.

W ramach opiniowania projekt Strategii został przesłany w dniu 30.08.2016 r. nr FER.061.1.2016 do Marszałka Województwa Śląskiego z prośbą o wyrażenie opinii na temat zgodności przygotowywanego dokumentu ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego ŚLĄSKIE 2020+. Przesłane przez Urząd Marszałkowski uwagi (ujęte w Załączniku nr 2) zostały uwzględnione w ostatecznym projekcie Strategii.

Projekt Strategii został także przekazany pismem z dnia 30.08.2016 r. nr FER.061.1.2016 Wicepremierowi Mateuszowi Morawieckiemu Ministrowi Rozwoju z prośbą o wyrażenie opinii na temat zgodności przygotowanego dokumentu ze Strategią Odpowiedzialnego Rozwoju Kraju. W odpowiedzi w imieniu Wicepremiera Departament Strategii Rozwoju Ministerstwa Rozwoju pismem z dnia 7.10.2016 r. nr DSR I.0703.1.2016.ES przekazał opinię obejmującą zagadnienia formalno-prawne i uwagi do układu treści merytorycznych. Opinie zostały uwzględnione w ostatecznej treści projektu Strategii.

Dodatkowo przeprowadzono postępowanie opiniujące projekt Strategii wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko w trybie określonym Ustawą z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.). Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem nr NS-NZ.041.13.2016 z dnia 24.10.2016 r. wyraził pozytywną opinię wobec projektu Strategii i Prognozy w zakresie wymagań higienicznych i zdrowotnych. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska pismem nr WOŚ.410.452.2016.BM z dnia 20.10.2016 r. także pozytywnie zaopiniował projekt Strategii wraz z Prognozą.

Prowadzone konsultacje umożliwiały każdemu mieszkańcowi Częstochowy zapoznanie się z treścią dokumentów i wyrażenie swoich uwag. Udział w otwartych warsztatach pozwolił mieszkańcom wpływać bezpośrednio na kształt projektu Strategii.

Naczelnik
Wydziału Funduszy Europejskich
i Rozwoju

Piotr Grzybowski

URZĄD MIASTA W CZĘSTOCHOWIE

Załącznik Nr 3a
do Uchwały Nr 435.XXXII.2016
Rady Miasta Częstochowy
z dnia 1 grudnia 2016 r.

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA CZĘSTOCHOWA

UWARUNKOWANIA STRATEGICZNEGO ROZWOJU MIASTA

Wyniki warsztatów strategicznych

2016-05-31

Spis treści

I.	Wyróżniki miasta Częstochowa	2
II.	Główne problemy rozwoju miasta Częstochowa.....	5
III.	Podmioty decydujące o rozwoju miasta	9
IV.	Zmiany w sytuacji miasta Częstochowa	12
V.	Jakie udogodnienia dla społeczeństwa powinny być kształtowane w wyniku realizacji strategii? Jakie udogodnienia podniosą poziom aktywności społecznej?	16
VI.	Które przestrzenie/obiekty w mieście należy wykorzystywać dla rozwoju?	18
VII.	Podstawowe czynniki analizy SWOT	21
VIII.	Wyzwania rozwoju stojące przed miastem Częstochowa	25

I. Wyróżniki miasta Częstochowa

CECHA, ZASÓB, PROCES DECYDUJĄCE O WYJĄTKOWOŚCI MIASTA	WPŁYW CECHY NA ROZWÓJ MIASTA
SPOŁECZEŃSTWO	
<p>Pozytywne cechy wyróżniające Częstochowę w aspekcie społecznym (warunki dotyczące możliwości rozwoju rodzin, dostępność usług społecznych, warunki zamieszkania, aktywność społeczną, ...):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>kontekst wewnętrzny: cechy, zasoby, procesy decydujące o przywiązaniu mieszkańców do miasta.</i> ▪ <i>kontekst zewnętrzny: cechy, zasoby procesy które stanowią (mogą stanowić) podstawę dla stworzenia atrakcyjnej oferty dla nowych mieszkańców.</i> 	
Cecha, zasób, proces decydujące o wyjątkowości miasta w aspekcie społecznym	Wpływ cechy, zasobu, procesu na sytuację i rozwój społeczny miasta – jakie pozytywne zmiany społeczne mogą być kreowane w oparciu o daną cechę?, jakie aktywności społeczne wspiera dana cecha? ...
1. Wysoki poziom bezpieczeństwa na tle innych dużych miast.	▪ Poprawa jakości życia.
2. Aktywna polityka prorodzinna – in vitro, bezpłatne przedszkola.	▪ Przyrost naturalny.
3. Polityka senioralna.	▪ Poprawa jakości życia seniorów, zapobieganie wykluczeniu społecznemu.
4. Życie kulturalne i sport wspierane przez samorząd i organizacje pozarządowe oraz instytucje kultury i sportu – place rekreacji i aktywności ruchowej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapobieganie wykluczeniu społecznemu. ▪ Wyrównanie nierówności społecznych w sferze dostępu do kultury i sportu. ▪ Kształtowanie prospołecznych i prokulturalnych postaw mieszkańców, promocja aktywnego sposobu spędzania czasu wolnego.
5. Wysokie osiągnięcia uczniów szkół podstawowych i gimnazjów w egzaminach zewnętrznych. warto zweryfikować w kontekście danych z diagnozy	▪ Wyrównywanie szans edukacyjnych.
6. Budżet partycypacyjny.	▪ Wspieranie lokalnej aktywności społecznej.
GOSPODARKA	
<p>Pozytywne cechy wyróżniające Częstochowę w aspekcie gospodarczym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>kontekst wewnętrzny: cechy, zasoby, procesy decydujące o wyjątkowej atrakcyjności miasta dla lokalnego biznesu, cechy „zatrzymujące” firmy lokalne w mieście.</i> ▪ <i>kontekst zewnętrzny: cechy, zasoby procesy które stanowią (mogą stanowić) podstawę dla stworzenia atrakcyjnej oferty dla inwestorów zewnętrznych..</i> 	
Cecha, zasób, proces decydujące o wyjątkowości miasta w aspekcie gospodarczym	Wpływ cechy, zasobu, procesu na sytuację i rozwój gospodarczy miasta, np. podmioty gospodarcze, dla których cecha jest istotna, kierunki rozwoju gospodarczego miasta (branże), na które dana cecha ma wpływ, możliwości rozwoju, których dana cecha dostarcza firmom itp.

1. Tania siła robocza.	<ul style="list-style-type: none"> Możliwość przyciągnięcia dużych inwestorów z zapotrzebowaniem na dużą liczbę miejsc pracy.
2. Dobra lokalizacja geograficzna.	<ul style="list-style-type: none"> Możliwość przyciągnięcia inwestorów, dla których ważna jest lokalizacja miasta, np. elektrownie, centra logistyczne.
3. Wysoki poziom przedsiębiorczości, duże tradycje rzemieślnicze. warto zweryfikować na tle innych miast współczynnik przedsiębiorczości, przeżywalność zakładanych firm, liczbę firm rzemieślniczych zrzeszonych w cechach i izbach itp.	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw rzemieślniczych.
4. Duża ilość potencjalnych terenów inwestycyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> Brak ograniczeń ilościowych i powierzchniowych dla lokalizacji nowych inwestycji.
5. Możliwości rozwoju w oparciu o wykorzystanie ruchu pielgrzymkowego.	<ul style="list-style-type: none"> Możliwość rozwoju branży hotelarskiej, gastronomicznej, usług związanych z obsługą ruchu turystycznego i pielgrzymkowego.

KULTURA

Pozytywne cechy wyróżniające Częstochowę w aspekcie kulturalnym – cechy, zasoby, procesy, które stanowią (mogą stanowić) podstawę dla stworzenia atrakcyjnej oferty kulturalnej.

- Proszę uwzględnić cechy z punktu widzenia różnych sektorów kultury oraz tzw. przemysłów kultury.

Cecha, zasób, proces decydujące o wyjątkowości miasta

Wpływ cechy, zasobu, procesu na rozwój funkcji kulturalnych miasta – jakie pozytywne zmiany w zakresie kultury mogą być kreowane w oparciu o daną cechę?, jakie sektory kultury wspiera dana cecha? ...

1. Bezpłatna edukacja kulturalna dzieci i młodzieży.	<ul style="list-style-type: none"> Podnoszenie kompetencji kulturalnych mieszkańców. Wpływ na rozwój kreatywności.
2. Duża liczba placówek kulturalnych.	<ul style="list-style-type: none"> Szeroka oferta kulturalna. Dostępność do kultury. Możliwości współpracy.
3. Imprezy organizowane przez organizacje pozarządowe.	<ul style="list-style-type: none"> Dostępność wydarzeń kulturalnych. Aktywizacja środowisk. Uzupełnienie oferty placówek miejskich.
4. Ewolucyjny rozwój podejmowanych inicjatyw kulturalnych.	<ul style="list-style-type: none"> Budowanie marki lokalnej i krajowej.

PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO

Pozytywne cechy wyróżniające Częstochowę w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym – cechy, zasoby, procesy dotyczące przestrzeni i środowiska przyrodniczego miasta które stanowią (mogą stanowić) podstawę dla rozwoju Częstochowy; wyróżniające cechy przyrody, krajobrazu, udogodnienia infrastrukturalne, postawy mieszkańców itp.

Cecha, zasób, proces decydujące o wyjątkowości miasta

Wpływ cechy, zasobu, procesu na rozwój miasta

1. Jasna Góra.	<ul style="list-style-type: none"> Rozpoznawalność w skali kraju i świata. Dostępność infrastruktury dla pielgrzymów i turystów.
----------------	--

2. Rozwijające się centrum produkcji części samochodowych.	▪ Rozwój sieci kooperacji.
3. Tradycja mikroprzedsiębiorczości i rzemiosła w Częstochowie.	▪ Perspektywy rozwoju nowych firm, start-upów.
4. Położenie Częstochowy: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wzgórze Jasnogórskie, ▪ Jura Krakowsko-Częstochowska. ▪ Warta, ▪ warunki dla rozwoju turystyki rowerowej. 	▪ Rozwój turystyki.
5. Dostępność zasobów ludzkich wynikająca z położenia w sąsiedztwie Metropolii Silesia.	▪ Lokalizacja dla specjalistycznych firm (rozwój nauk technicznych, warsztaty samochodowe).
6. Położenie na głównym układzie komunikacyjnym łączącym północ i południe (A1), bliskość lotniska.	▪ Warunki dla rozwoju funkcji logistycznych. ▪ Przygotowana Specjalna Strefa Ekonomiczna (perspektywa połączenia z nową autostradą).
7. Rozwinięta i dostępna infrastruktura techniczna w zakresie zaopatrzenia w media sieciowe (energia, elektryczna, ciepło sieciowe, gaz, woda i ścieki); zachowane jest bezpieczeństwo energetyczne zasilania, a elementy infrastruktury są w dobrym stanie.	▪ Zapewnienie właściwego poziomu życia.
8. Woda pitna z pokładów głębinowych o wysokiej jakości.	▪ Zapewnienie właściwego poziomu życia.
9. Wciąż rozwijająca się świadomość wśród mieszkańców w zakresie efektywności energetycznej i poprawy jakości powietrza.	▪ Zapewnienie właściwego poziomu życia.

II. Główne problemy rozwoju miasta Częstochowa

CZYNNIKI DECYDUJĄCE O WYSTĘPOWANIU PROBLEMU W MIEŚCIE	PROBLEM W ZAKRESIE ROZWOJU MIASTA	KONSEKWENCJE DLA PRZYSZŁOŚCI MIASTA WYNIKAJĄCE Z PROBLEMU	PODMIOTY, KTÓRE SZCZEGÓLNIIE ODCZUWAJĄ WYSTĘPOWANIE PROBLEMU
SPOŁECZEŃSTWO			
<i>Główne problemy rozwoju społecznego miasta – co w największym stopniu utrudnia funkcjonowanie społeczeństwa, organizacji społecznych w mieście?</i>			
<i>Lokalne uwarunkowania: przestrzenno-infrastrukturalne, kompetencyjne, prawno-organizacyjne, instytucjonalne, dostępność usług itp.</i>			
Czynniki decydujące o występowaniu problemu w mieście	Problem w zakresie rozwoju społecznego miasta	Konsekwencje dla przyszłości miasta wynikające z problemu	Podmioty, które szczególnie odczuwają występowanie problemu
1. Emigracja.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zmniejszająca się liczba mieszkańców. ▪ Starzenie się społeczeństwa. ▪ Mniejsza liczba osób wykształconych. ▪ Mniejsza liczba osób w wieku produkcyjnym. ▪ Mniejszy dostęp do usług w niszowych zawodach. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak fachowców w poszczególnych zawodach. ▪ Słabszy rozwój firm. ▪ Mniejsza liczba inwestorów. ▪ Możliwość obniżenia wartości nieruchomości. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Duże i małe firmy. ▪ Inwestorzy.
2. Niż demograficzny.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zmniejszająca się liczba mieszkańców. ▪ Starzenie się społeczeństwa. ▪ Mniejsza liczba osób w wieku produkcyjnym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pojawiające się rozbieżności między istniejącą siecią placówek usług społecznych (w tym edukacja, usługi opiekuńcze, zdrowotne, kultura), ich potencjałem, skalą świadczonych usług a rozmieszczeniem i strukturą wiekową beneficjentów. ▪ Spadek dochodów do budżetu lokalnego. ▪ Zmniejszający się popyt na rynku wewnętrznym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osoby starsze wymagające wsparcia, reprezentujące rosnący popyt na usługi opiekuńcze i zdrowotne. ▪ Placówki edukacyjne, zdrowotne, opiekuńcze, kulturalne). ▪ Samorząd lokalny. ▪ Firmy działające na rynku wewnętrznym.
3. Duża liczba osób korzystających z	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uzależnienie części mieszkańców od 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograniczenia w możliwości 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Grupy mieszkańców o ograniczonym

pomocy społecznej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pomocy społecznej. ▪ „Wyczuwana bierność” osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej. 	finansowania innych zadań przez samorząd. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mniejsze możliwości realizowania prorozwojowej polityki miejskiej. ▪ Niezadowolenie społeczne. 	dostępie do usług społecznych, w tym rodziny, osoby starsze.
--------------------	---	---	--

GOSPODARKA

Główne problemy rozwoju gospodarczego miasta – co w największym stopniu utrudnia funkcjonowanie firm i rozwój gospodarki w mieście?

Lokalne uwarunkowania: kadrowe, przestrzenno-infrastrukturalne, prawno-organizacyjne, instytucjonalne, dostępność usług itp.

Czynniki decydujące o występowaniu problemu w mieście	Problem w zakresie rozwoju gospodarczego miasta	Konsekwencje dla przyszłości miasta wynikające z problemu	Podmioty, które szczególnie odczuwają występowanie problemu
1. Rozwój handlu wielkopowierzchniowego i międzynarodowych sieci handlowych.	Spadek liczby sklepów z polskim kapitałem.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zanik mniejszych hurtowni. ▪ Zwiększenie bezrobocia. ▪ Zanik oraz zmniejszenie liczby drobnych producentów. 	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
2. Degradacja szkolnictwa zawodowego.	Brak powiązania kierunków nauczania w szkołach średnich i zawodowych z realnym zapotrzebowaniem na kwalifikacje.	Rosnąca potrzeba kształcenia osób bezrobotnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przedsiębiorcy. ▪ Wszyscy mieszkańcy, zwłaszcza w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym.
3. Brak spójności w kierunkach kształcenia, a rynkiem pracy.		Wyższe uczelnie.	

KULTURA

Główne problemy rozwoju kultury i tzw. przemysłów kultury w mieście – co w największym stopniu utrudnia rozwój kultury w mieście?

Lokalne uwarunkowania: przestrzenno-infrastrukturalne, kompetencyjne, prawno-organizacyjne, instytucjonalne, dostępność usług, aktywność mieszkańców itp.

Czynniki decydujące o występowaniu problemu w mieście	Problem w zakresie rozwoju kultury w mieście	Konsekwencje dla przyszłości miasta wynikające z problemu	Podmioty, które szczególnie odczuwają występowanie problemu
1. Ograniczone nakłady finansowe. Brak mecenatu pozapaństwowego i pozasamorządowego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szeroko rozumiana degradacja instytucji kultury. ▪ Pogarszający się stan bazy lokalowej instytucji kultury. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak możliwości rozwoju i wzbogacania oferty. ▪ Brak zatrudnienia dla absolwentów kierunków artystycznych AJD. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instytucje kultury.
2. Brak zajęć pozalekcyjnych związanych ze sferą kultury. Zmiany programowe w systemie oświaty (przedmioty artystyczne w szkołach). Małe zainteresowanie środowiska edukacyjnego problematyką wychowania estetycznego,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spadek uczestnictwa w kulturze. ▪ Brak wykształconych potrzeb uczestnictwa w kulturze. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wykluczenie kulturalne dużych grup mieszkańców. ▪ Analfabetyzm wtórny w zakresie kapitału kulturowego. ▪ Brak kreatywności i umiejętności abstrakcyjnego myślenia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instytucje kultury. ▪ Organizacje pozarządowe działające w sferze kultury. ▪ Młodzi mieszkańcy.

korzystaniem z oferty edukacyjnej instytucji kultury.
Zmiana modelu spędzania wolnego czasu.
Problemy demograficzne.

PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO

Główne problemy rozwoju miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym – co w największym stopniu utrudnia rozwój miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym?

Lokalne uwarunkowania: przestrzenno-infrastrukturalne, kompetencyjne, prawno-organizacyjne, instytucjonalne, dostępność usług itp.

Czynniki decydujące o występowaniu problemu w mieście	Problem w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym w mieście	Konsekwencje dla przyszłości miasta wynikające z problemu	Podmioty, które szczególnie odczuwają występowanie problemu
<p>1. Duża powierzchnia miasta. Brak wizji urbanistycznej miasta, Nadmiar terenów przeznaczonych pod zabudowę, mieszanie się w zabudowie funkcji przemysłowej, usługowej i mieszkalnej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozlewanie się miasta. ▪ Rozproszenie zabudowy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Suburbanizacja. ▪ Wzrost kosztów utrzymania. ▪ Problemy w dostępie do mediów. ▪ Zanieczyszczenie środowiska. ▪ Zwiększona niska emisja. ▪ Ograniczone możliwości zaspokojenia potrzeb na pożądanym poziomie. ▪ Problemy w zapewnieniu dostępu do komunikacji. ▪ Niższy poziom atrakcyjności inwestycyjnej miasta i jego dzielnic. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy terenów o rozproszonej zabudowie. ▪ Usługodawcy. ▪ Służby miejskie, gestorzy mediów technicznych, Miejski Zarząd Dróg i Transportu, Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S.A. ▪ Inwestorzy. ▪ Przedsiębiorcy. ▪ Pracownicy.
<p>2. Brak planów przestrzennych, objęcie zbyt małej powierzchni miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, brak środków na ich wdrażanie, nadmierna presja na zabudowę miasta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nieuporządkowany rozwój miasta 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Chaos przestrzenny. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy.
<p>3. Niewykorzystanie potencjału jaki daje obecność rzeki Warty w mieście.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Odwrócenie się” miasta od rzeki. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zaniedbane tereny nadrzeczne, przez to, że nie będą właściwie wykorzystane miasto traci możliwość dzięki której mogłoby poprawić swój wizerunek, przyciągnąć inwestorów oraz stworzyć społeczności lokalnej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wszyscy mieszkańcy Częstochowy, a w szczególności zamieszkujący dzielnice Stare Miasto oraz Ostatni Grosz.

			lepsze warunki zamieszkania.	
4. Historycznie ukształtowana przestrzeń miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mała dostępność terenów w centrum miasta. ▪ Niedostatek terenów zieleni urządzonej oraz atrakcyjnych przestrzeni publicznych w odpowiedniej skali. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niższa jakość życia. ▪ Słabsza integracja mieszkańców. ▪ Niższa atrakcyjność przestrzeni dla rozwoju małego biznesu oferującego usługi dla mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. ▪ Przedsiębiorcy lokalni. 	
5. Brak świadomości społecznej co do konieczności tworzenia przestrzeni wspólnych (wspólnej aktywności), brak wystarczającej determinacji w kręgach decyzyjnych co do konieczności tworzenia tego rodzaju przestrzeni, nadmierna presja na zabudowę terenów, brak środków finansowych na realizację planów np. wykupienie terenów pod funkcje publiczne.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak właściwie zaplanowanych i urządzonych co do skali i funkcji przestrzeni publicznych w mieście (place miejskie, deptaki, miejsca spotkań i aktywności społecznej). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zanik lub brak aktywności społecznej, złe postrzeganie miasta przez jego mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. 	
6. Zachwiana proporcja między powierzchnią terenów zabudowanych a terenami zielonymi, brak środków finansowych, przeznaczanie terenów możliwych do wykorzystania pod zieleń dla zabudowy usługowej, przemysłowej, mieszkalnej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograniczona dostępność dobrze urządzonych terenów zielonych i rekreacyjnych o wysokich walorach wypoczynkowych, zbyt mała ilość terenów zieleni urządzonej w mieście oraz niski standard ich wyposażenia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mniej korzyści w postaci możliwości rekreacji, odpoczynku, czystego powietrza, retencji wody, poprawy mikroklimatu, poprawy samopoczucia i zdrowotności społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. ▪ Służba zdrowia. 	
7. Rozproszenie zabudowy, słaby rozwój sieci dróg i ich zły stan, brak centrów przesiadkowych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Słaby rozwój komunikacji miejskiej i jej niedostosowanie dla potrzeb możliwie dużej rzeszy użytkowników, odwracanie się mieszkańców od komunikacji publicznej, duże natężenie ruchu drogowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obciążenie przestrzeni miasta przez ruch drogowy, zwiększenie zanieczyszczenia powietrza oraz pogorszenie przepustowości ulic, problemy z parkowaniem w zatłoczonym centrum miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. ▪ Usługodawcy. ▪ Osoby odwiedzające Częstochowę. 	

III. Podmioty decydujące o rozwoju miasta

NAZWA PODMIOTU DECYDUJĄCEGO O ROZWOJU MIASTA – WSKAZANIE KONKRETNego PODMIOTU LUB GRUPY PODMIOTÓW O PODOBNYM CHARAKTERZE	POTENCJAŁY I PROCESY W MIEŚCIE, KTÓRE SĄ KONTROLOWANE PRZEZ WSKAZANY PODMIOT	GŁÓWNE DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ PODMIOT WPŁYWAJĄCE NA ROZWÓJ MIASTA	SIECI WSPÓŁPRACY TWORZONE WOKÓŁ PODMIOTU LUB SIECI, W KTÓRYCH PODMIOT UCZESTNICZY – Z KIM I W JAKIM CELU PODMIOT WSPÓŁPRACUJE
SPOŁECZEŃSTWO			
Nazwa podmiotu decydującego o rozwoju społecznym miasta – wskazanie konkretnego podmiotu lub grupy podmiotów o podobnym charakterze	Potencjały i procesy w mieście, które są kontrolowane przez wskazany podmiot	Główne działania podejmowane przez podmiot wpływające na rozwój społeczny miasta	Sieci współpracy tworzone wokół podmiotu lub sieci, w których podmiot uczestniczy – z kim i w jakim celu podmiot współpracuje
1. Wyższa uczelnia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poziom wykształcenia społeczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizacja procesu kształcenia przyszłych kadr pracowniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inne uczelnie. ▪ Inwestorzy.
2. Przychodnia specjalistyczna (akredytowana przez Min. Zdrowia do prowadzenia specjalizacji lekarskich).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przychodnia rejonowa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kształcenie specjalistycznej kadry medycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Akademie medyczne. ▪ Śląski Urząd Wojewódzki. ▪ Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego. ▪ Urząd Marszałkowski.
3. Rada Dzielnicy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwój społeczny i gospodarczy dzielnicy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Składanie wniosków do Rady Miasta. ▪ Wspieranie inicjatyw lokalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prezydent Miasta. ▪ Rada Miasta. ▪ Organizacje pozarządowe.
4. Organizacje pozarządowe. 5. Młodzieżowa Rada Miasta. 6. Miejska Rada Seniorów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poziom integracji mieszkańców. ▪ Czynniki wpływające na jakość życia mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szkolenia. ▪ Warsztaty. ▪ Imprezy społeczne i kulturalne. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Władze miasta. ▪ Sponsorzy. ▪ Inwestorzy. ▪ Prezydent Miasta. ▪ Rada Miasta. ▪ Organizacje pozarządowe.

GOSPODARKA			
Nazwa podmiotu decydującego o rozwoju gospodarczym miasta – wskazanie konkretnego podmiotu lub grupy podmiotów o podobnym charakterze	Potencjały i procesy w mieście, które są kontrolowane przez wskazany podmiot	Główne działania podejmowane przez podmiot wpływające na rozwój gospodarczy miasta	Sieci współpracy tworzone wokół podmiotu lub sieci, w których podmiot uczestniczy – z kim i w jakim celu podmiot współpracuje
1. Sieci handlowe	Procesy konkurowania w branży i kształtowania rynku lokalnego.	Wpływ na działalność podmiotów w branży wywierany przez szeroką działalność i agresywną politykę cenową.	Wymuszone działania na partnerach – wykorzystywanie dominującej pozycji i wysokiej siły przetargowej.
2. TRW	Szkolnictwo – kierunki dedykowane.	Zachęcanie do inwestowania we własny rozwój.	Zachęta do dalszego inwestowania.
3. Organizacje pracodawców: <ul style="list-style-type: none"> ▪ RIPH w Częstochowie, ▪ Organizacja Pracodawców Lewiatan, ▪ BCC, ▪ ZPP Częstochowa. 	Współpraca samorządów: gospodarczego i lokalnego.	Wymiana doświadczeń.	Koordinacja działań.
KULTURA			
Nazwa podmiotu decydującego o rozwoju kultury w mieście – wskazanie konkretnego podmiotu lub grupy podmiotów o podobnym charakterze	Potencjały i procesy w mieście, które są kontrolowane przez wskazany podmiot	Główne działania podejmowane przez podmiot wpływające na rozwój kultury w mieście	Sieci współpracy tworzone wokół podmiotu lub sieci, w których podmiot uczestniczy – z kim i w jakim celu podmiot współpracuje
1. Urząd Miasta i Rada Miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poziom finansowania kultury. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uchwalanie budżetu. 	
2. Wydział Kultury, Promocji i Sportu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wytyczanie kierunków działania i rozwoju poszczególnych instytucji. ▪ Kontrola realizacji zadań finansowanych/współfinansowanych przez miasto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wspieranie kierunkowych działań w sferze kultury. 	
3. Miejskie instytucje kultury.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tworzenie oferty kulturalnej. ▪ Tworzenie środowiska artystycznego miasta. ▪ Promocji i upowszechnianie kultury. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizacja zadań wynikających ze statutów instytucji kultury. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lokalna i ponadlokalna współpraca z instytucjami kultury. ▪ Współpraca z organizacjami pozarządowymi, ▪ Współpraca z jednostkami oświatowymi. ▪ Współpraca z uczelniami wyższymi.

<p>4. Organizacje pozarządowe działające w sferze kultury.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kształtowanie potrzeb uczestnictwa w kulturze i rozwijanie zdolności, zainteresowań itp. ▪ Wzbogacanie ofert kulturalnej miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie inicjatyw i projektów kulturalnych i społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Współpraca z instytucjami kultury.
--	---	--	--

PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO

<p>Nazwa podmiotu decydującego o rozwoju miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym – wskazanie konkretnego podmiotu lub grupy podmiotów o podobnym charakterze</p>	<p>Potencjały i procesy w mieście, które są kontrolowane przez wskazany podmiot</p>	<p>Główne działania podejmowane przez podmiot wpływające na rozwój miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym</p>	<p>Sieci współpracy tworzone wokół podmiotu lub sieci, w których podmiot uczestniczy – z kim i w jakim celu podmiot współpracuje</p>
<p>1. Gmina miejska i jednostki podległe, Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ład przestrzenny miasta. ▪ Infrastruktura techniczna. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Opracowanie planów przestrzennych. ▪ Inwestycje infrastrukturalne. ▪ Decyzje lokalizacyjne. 	<p>Regionalna Rada ds. Energii w województwie śląskim.</p>
<p>2. Dostawcy mediów, przedsiębiorstwa energetyczne, PWiK.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poziom zaopatrzenia w media: zaopatrzenie w paliwa i energię; zbiorowe zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków. ▪ Atrakcyjność terenów przeznaczonych pod inwestycje. ▪ Wartość nieruchomości. ▪ Stan środowiska przyrodniczego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konserwacja i rozwój infrastruktury technicznej; budowa i modernizacja infrastruktury technicznej (budowa i modernizacja sieci wodociągowej, punktów ujęcia i uzdatniania wody). ▪ Dostarczanie mediów. 	
<p>3. MZDiT</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwój infrastruktury komunikacyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Badanie natężenia ruchu, ocena stanu technicznego układu komunikacyjnego. ▪ Rozbudowa układu komunikacyjnego, odprowadzenie wód deszczowych i oświetlenie dróg i miejsc publicznych. 	

IV. Zmiany w sytuacji miasta Częstochowa

JAK JEST?		JAK BĘDZIE W PRZYSZŁOŚCI?	
SPOŁECZEŃSTWO			
Jakie pozytywne wartości wyróżniają społeczność lokalną i w czym się przejawiają? więzi społeczne, zaangażowanie społeczne, stosunek do tradycji, ...	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Działania związane z realizacją budżetu obywatelskiego. ▪ Działania Rad Dzielnic. ▪ Uroczystości patriotyczne oraz kultywowanie tradycji, w tym regionalnej w szkołach. ▪ Młodzieżowa Rada Miasta. ▪ Miejska Rada Seniorów. 	Jakie nowe pozytywne wartości pojawią się (pojawiają się) w lokalnej społeczności i w czym się przejawia (pojawiają)?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizacja projektów mających służyć społeczności lokalnej i miastu. ▪ Umacnianie poczucia patriotyzmu, więzi lokalnej i poczucia lokalnej tożsamości. ▪ Integracja międzypokoleniowa.
Jakie negatywne wartości wyróżniają społeczność lokalną i w czym się przejawiają? więzi społeczne, zaangażowanie społeczne, stosunek do tradycji, ...	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postawa roszczeniowa bez zaangażowania własnego. ▪ Niezgoda. ▪ Wywoływanie konfliktów wpływających negatywnie na osiągnięcie społecznych celów. 	Jakie nowe negatywne wartości pojawią się (pojawiają się) w społeczności lokalnej i w czym się przejawiają? Jakie cechy pozytywne są tracone przez społeczność miasta?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niezdrowa konkurencja. ▪ Brak współpracy. ▪ Osiąganie wspólnych celów. ▪ Egoizm grupy.
GOSPODARKA			
Jakie branże decydują dzisiaj o lokalnym rynku pracy?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Handel. ▪ Usługi. ▪ Produkcja. ▪ Przetwórstwo rolno-spożywcze. ▪ E-commerce. 	Jakie branże decydować będą o lokalnym rynku pracy w najbliższych 5-7 latach?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Handel. ▪ Usługi. ▪ Usługi HORECA. ▪ Drobną wytwórczość.
Jakie są pozytywne cechy kapitału ludzkiego w mieście?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Intensywność szkoleń. ▪ Zwiększona świadomość. ▪ Zwiększający się udział praktyk i staży. 	Jakie będą cechy pozytywne kapitału ludzkiego (nowe lub	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identyfikacja z firmą. ▪ Wysokie kwalifikacje. ▪ Umiejętność pracy zespołowej.

		wzmacniane) w mieście?	
Jakie są negatywne cechy kapitału ludzkiego w mieście?	<ul style="list-style-type: none"> Wysokie oczekiwania finansowe po krótkim okresie doświadczenia zawodowego. 	Jakie będą cechy negatywne kapitału ludzkiego (nowe, wzmacniane, utracone cechy pozytywne) w mieście?	<ul style="list-style-type: none"> Presja na wysokie zarobki.
Jaka jest oferta miejsc pracy (ilościowa i jakościowa) w stosunku do potencjału kapitału ludzkiego miasta? (zbieżność lub rozbieżność z kwalifikacjami i aspiracjami)	<ul style="list-style-type: none"> Niewielka zbieżność potrzeb pracodawcy i dostępnych na lokalnym rynku pracy kwalifikacji. 	Jaka będzie oferta miejsc pracy (ilościowa i jakościowa) w stosunku do potencjału kapitału ludzkiego miasta? (zbieżność lub rozbieżność z kwalifikacjami i aspiracjami)	<ul style="list-style-type: none"> Coraz skromniejsza oferta miejsc pracy, zwłaszcza w aspekcie ich zróżnicowania.
Jakie kierunki rozwoju gospodarczego należy uznać za najbardziej obiecujące dla Częstochowy?	<ul style="list-style-type: none"> Usługi HORECA. Turystyka. Przetwórstwo rolno-spożywcze. Przemysł oparty o wykwalifikowanych absolwentów Politechniki Częstochowskiej. 		
KULTURA			
Jakie pozytywne wartości wyróżniają ofertę i wizerunek kulturalny miasta? Jakie pozytywne cechy opisują aktywność kulturalną mieszkańców?	<ul style="list-style-type: none"> Różnorodność imprez kulturalnych. Organizacja imprez o charakterze ogólnopolskim i międzynarodowym – kształtowanie wizerunku miasta. Liczne uczestnictwo w imprezach plenerowych organizowanych przez miasto. 	Jakie nowe pozytywne wartości pojawią się w ofercie i wizerunku kulturalnym miasta? W czym się przejawiają (przejawiają)? Jakie nowe pozytywne cechy pojawiają się w aktywności kulturalnej mieszkańców?	<ul style="list-style-type: none"> Utrzymanie i rozwój dotychczasowej oferty kulturalnej. Stałe podnoszenie poziomu artystycznego i organizacyjnego przygotowanych propozycji.
Jakie negatywne wartości wyróżniają ofertę i wizerunek kulturalny miasta? Jakie	<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszenie liczby mieszkańców miasta. Małe zainteresowanie placówek oświatowych ofertą kulturalną w mieście. Ograniczona wysokość dotacji budżetowej wpływa na 	Jakie nowe negatywne wartości pojawią się w ofercie i wizerunku kulturalnym miasta? W	<ul style="list-style-type: none"> Ograniczenie propozycji kulturalnych. Słabnące zainteresowanie uczestnictwem w kulturze ze względu na brak skutecznej edukacji kulturalnej w szkołach.

negatywne cechy opisują aktywność kulturalną mieszkańców?	jakość oferty kulturalnej i zainteresowanie mieszkańców.	czym się przejawia (przejawiają)?) Jakie nowe negatywne cechy pojawiają się w aktywności kulturalnej mieszkańców?	
PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO			
Jakie pozytywne wartości wyróżniają miasto w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Korzystne położenie na szlakach komunikacyjnych oraz poprawa tego położenia. ▪ Bogate dziedzictwo historyczne miasta jako ośrodka przemysłowego. ▪ Związane z jasną Górą Parki tereny podjasnogórskie, które stanowią reprezentatywną część miasta. ▪ Dostępność naturalnych terenów zielonych, rozległe tereny zieleni nieurządzonej, istotne walory przyrodnicze i krajobrazowe. ▪ Położenie nad Wartą i siecią jej dopływów decydujące o naturalnym charakterze części przestrzeni miasta. ▪ Zagospodarowanie terenów o walorach rekreacyjnych, np. Lasek Aniołowski, nowe zagospodarowanie Parku Lisiniec. ▪ Posiadanie nowoczesnego źródła ciepła pracującego w kogeneracji. ▪ Poprawa stanu dróg w mieście. 	Jakie nowe pozytywne wartości pojawią się w mieście w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym? W czym się przejawia (przejawiają)?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nowe tereny zieleni urządzonej o charakterze rekreacyjnym. ▪ Rewitalizacja istniejących terenów zieleni, ▪ Rosnący poziom świadomości mieszkańców w zakresie ekologii i wartości przestrzeni. ▪ Poprawa estetyki miasta. ▪ Budowa obwodnicy miasta, która przyczyni się do zmniejszenia przeciążenia na ulicach. ▪ Coraz lepszy stan ulic, wynikający w dużej mierze z możliwości pozyskiwania funduszy unijnych - pozwalających na dofinansowanie remontów i modernizacji. ▪ Rozwój komunikacji tramwajowej. ▪ Porządkowanie przestrzeni publicznej wynikające z wejścia w życie „ustawy krajobrazowej”.
Jakie negatywne wartości wyróżniają miasto w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozlewanie się miasta powodujące dezintegrację przestrzenną. ▪ Nieuporządkowany rozwój przestrzenny. ▪ Niedostatek terenów rekreacyjnych o wysokiej atrakcyjności. ▪ Mała ilość i powierzchnia terenów zieleni urządzonej oraz ich nierównomierne rozlokowanie w obrębie miasta. ▪ Brak ciągłości terenów przyrodniczo aktywnych (niekorzystny układ rozproszony). ▪ Niewielki odsetek obszarów cennych przyrodniczo objętych prawną ochroną. 	Jakie nowe negatywne wartości pojawią się w mieście w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym? W czym się przejawia (przejawiają)?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zajmowanie części terenów zielonych pod zabudowę. ▪ Naruszenie krajobrazu poprzez naziemne sieci energetyczne oraz elektrownie wiatrowe. ▪ Dalsze pogłębianie się problemu braku możliwości sprostania potrzebom w zakresie budowy, remontów i modernizacji dróg gminnych (lokalnych). ▪ Zwiększenie zanieczyszczenia powietrza, które ma negatywny wpływ na postrzeganie warunków życia w mieście. rozbieżność w stosunku do wskazywanej powyżej poprawy jakości powietrza

- Brak wykorzystania naturalnego położenia nad Wartą i jej dopływami (odwrócenie się od rzeki); zaniedbane bulwary rzeki, nie wykorzystanie ich potencjału.
- Deficyt atrakcyjnych, dużych przestrzeni publicznych.
- Duże natężenie ruchu drogowego.
- Niekorzystny układ i parametry dróg.
- Niski poziom bezpieczeństwa na drogach ze względu na brak m.in. chodników, ścieżek rowerowych.
- Niska emisja, zanieczyszczenie powietrza.
- Wymagająca rozbudowy komunikacja publiczna o charakterze funkcjonalnym.

V. Jakie udogodnienia dla społeczeństwa powinny być kształtowane w wyniku realizacji strategii? Jakie udogodnienia podniosą poziom aktywności społecznej?

KONKRETNE UDOGODNIENIE	PODMIOTY CZERPIĄCE KORZYŚCI Z UDOGODNIENIA
SPOŁECZEŃSTWO	
<i>Jakie udogodnienia dla społeczeństwa powinny być kształtowane w wyniku realizacji strategii? Jakie udogodnienia podniosą poziom aktywności społecznej? Dostęp do: usług, terenów i obiektów, kwalifikacji, informacji i doradztwa, wiedzy, technologii, instrumentów finansowych, ...</i>	
Konkretne udogodnienie	Podmioty, grupy społeczne czerpiące korzyści z udogodnienia
1. Zwiększenie dostępu do żłobków i przedszkoli.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rodziny, w szczególności matki. ▪ Młodzi mieszkańcy.
2. Rozwój szkolnictwa zawodowego oraz wyższego z uwzględnieniem potrzeb rynkowych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Młodzi mieszkańcy. ▪ Pracodawcy.
3. Większa liczba lekarzy specjalistów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy.
4. Rozwój komunikacji miejskiej poprzez budowę linii tramwajowych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy miasta. ▪ Firmy, do których dojeżdżają pracownicy. ▪ Podmioty edukacji i kultury podwyższające swoją dostępność komunikacyjną.
GOSPODARKA	
<i>Jakie udogodnienia dla gospodarki powinny być kształtowane w wyniku realizacji strategii? Jakie udogodnienia podniosą poziom przedsiębiorczości? Jakie udogodnienia podniosą atrakcyjność inwestycyjną? Dostęp do terenów i obiektów, kwalifikacji, informacji i doradztwa, wiedzy, technologii, instrumentów finansowych, ...</i>	
Konkretne udogodnienie	Podmioty gospodarcze i branże czerpiące korzyści z udogodnienia
Polityka podatkowa dotycząca ulg dla inwestorów.	Wszyscy inwestorzy tworzący nowe miejsca pracy, wdrażający nowe technologie.
KULTURA	
<i>Jakie udogodnienia dla podmiotów kultury powinny być kształtowane w wyniku realizacji strategii? Jakie udogodnienia wzmocnią wizerunek kulturalny miasta oraz podniosą poziom aktywności podmiotów kultury? Jakie udogodnienia dla odbiorców kultury powinny być kształtowane w mieście? Jakie udogodnienia wspierać będą rozwój tzw. przemysłów kultury? Dostęp do: usług, terenów i obiektów, kwalifikacji, informacji i doradztwa, wiedzy, technologii, instrumentów finansowych, ...</i>	
Konkretne udogodnienie	Podmioty kultury, odbiorcy kultury czerpiące korzyści z udogodnienia
1. Stały dostęp do e-zbiorów oraz stały (wysoki) zakup nowości wydawniczych, kolekcji muzealnych, instrumentów muzycznych itp.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instytucje kultury. ▪ Odbiorcy kultury.

2. Modernizacja bazy lokalowej umożliwiająca korzystanie z usług osobom niepełnosprawnym we wszystkich instytucjach kultury.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osoby z niepełnosprawnościami. ▪ instytucje kultury.
3. Ułatwienia dostępu do zbiorów (różnorodnych) poprzez ich digitalizację (zgodnie z ustawą o prawie autorskim).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instytucje kultury. ▪ Odbiorcy kultury.
PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO	
<i>Jakie udogodnienia dla podmiotów działających w mieście w wymiarze przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym powinny być kształtowane w wyniku realizacji strategii? Jakie udogodnienia poprawią sytuację miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym?</i>	
<i>Dostęp do: usług, terenów i obiektów, kwalifikacji, informacji i doradztwa, wiedzy, technologii, instrumentów finansowych, ...</i>	
Konkretne udogodnienie	Podmioty działające w wymiarze przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym czerpiące korzyści z udogodnienia
1. Uporządkowana i planowa urbanizacja miasta zapewniająca inwestorom bezproblemowy dostęp do infrastruktury technicznej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przedsiębiorstwa energetyczne i wodociągowo-kanalizacyjne. ▪ Inwestorzy instytucjonalni i przemysłowi. ▪ Mieszkańcy miasta. ▪ Gmina jako gospodarz terenu.
2. Poprawa komunikacji publicznej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy.
3. Zwiększenie różnorodnych inicjatyw by zachęcić do działań proekologicznych mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. ▪ Spółdzielnie oraz wspólnoty mieszkaniowe.
4. Utworzenie w dzielnicach najbardziej zaludnionych terenów zieleni urządzonej, np. parków.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. ▪ Spółdzielnie oraz wspólnoty mieszkaniowe.
5. Poprawa infrastruktury drogowej oraz budowa obwodnicy miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. ▪ Inwestorzy. ▪ Lokalne podmioty gospodarcze.
6. Budowa chodników, ścieżek rowerowych przy drogach.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy.
7. Budowa stref przeznaczonych tylko dla pieszych i rowerzystów w centrum miasta w celu ograniczenia ruchu samochodów i ograniczenia zanieczyszczenia powietrza spalinami,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. ▪ Spółdzielnie oraz wspólnoty mieszkaniowe.
8. Budowa alternatywnych dróg, które umożliwią rozprowadzenie ruchu na najbardziej obciążonych relacjach.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy.
9. Rozwój sieci ciepłowniczej i kanalizacyjnej, co ułatwi działania inwestycyjne oraz wspomogą ochronę środowiska.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mieszkańcy. ▪ Inwestorzy. ▪ Lokalne podmioty gospodarcze. ▪ Spółdzielnie oraz wspólnoty mieszkaniowe.
10. Uzbrojenie terenów przeznaczonych pod inwestycje.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inwestorzy.
11. Rozwój infrastruktury mieszkaniowej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lokalne podmioty gospodarcze. ▪ Inwestorzy oraz Spółdzielnie mieszkaniowe.

VI. Które przestrzenie/obiekty w mieście należy wykorzystywać dla rozwoju?

KONKRETNE PRZESTRZENIE/OBIEKTY W MIEŚCIE	DLA KOGO, DLA JAKICH FUNKCJI NALEŻY ROZWIJAĆ PRZESTRZENIE/OBIEKTY
SPOŁECZEŃSTWO	
<i>Które przestrzenie/obiekty w mieście należy wykorzystywać dla rozwoju społecznego? – przestrzenie usług, czasu wolnego, aktywności społecznej, ... Przestrzenie/obiekty gospodarcze istniejące i warte dalszego rozwijania oraz przestrzenie nowo kreowane.</i>	
Konkretne przestrzenie/obiekty w mieście	Dla kogo, dla jakich funkcji społecznych należy rozwijać przestrzenie/obiekty
1. Place rekreacyjno-ruchowe, boiska „Orlik”	▪ Dzieci, osoby dorosłe → aktywne spędzanie czasu wolnego, promocja zdrowia.
2. Szkoły.	▪ Centra dzielnicowe → spędzanie czasu wolnego, zapobieganie wykluczeniu społecznemu, promocja nauki, integracja społeczności lokalnych.
3. SGP Arena.	▪ Organizacja aktywnych form spędzania czasu wolnego dla mieszkańców.
4. Politechnika Częstochowska i Akademia Jana Długosza	▪ Centra upowszechniania nauki na zasadzie otwartych drzwi
5. Kontynuacja projektu „Aleje tu się dzieje”.	▪ Organizacja czasu wolnego i ożywiania przestrzeni miejskich.
6. Uniwersytety Trzeciego Wieku	▪ Funkcja kulturalna i organizacja czasu wolnego.
GOSPODARKA	
<i>Które przestrzenie w mieście należy wykorzystywać dla rozwoju gospodarczego? Przestrzenie gospodarcze istniejące i warte dalszego rozwijania oraz przestrzenie nowo kreowane.</i>	
Konkretne przestrzenie/obiekty w mieście	Dla kogo, dla jakich funkcji gospodarczych należy rozwijać przestrzenie
1. Obszar terenów pohutniczych (wschodnia część miasta).	▪ Przemysł: ciężki i lekki.
2. Strefa inwestycyjna Dźbów-Skorki (południowo-zachodnia część miasta).	▪ Logistyka.
3. Tereny zlokalizowane w Rząsawach przy trasie DK-1 i przyszłym węźle autostradowym (północna część miasta).	▪ Usługi. ▪ Logistyka.
4. Tereny po zlikwidowanych zakładach przemysłowych Elanex, Stradom, Polontex (centralna część miasta).	▪ Usługi. ▪ Firmy sektora ICT. ▪ Drobną produkcją. ▪ Lofty.

KULTURA

Które przestrzenie/obiekty w mieście należy wykorzystywać dla rozwoju kultury oraz tzw. przemysłów kultury?

Przestrzenie/obiekty kulturalne istniejące i warte dalszego rozwijania oraz przestrzenie/obiekty nowo kreowane.

Konkretne przestrzenie/obiekty w mieście	Dla kogo, dla jakich funkcji kulturalnych należy rozwijać przestrzenie/obiekty
1. Miejski Dom Kultury	
2. Muzeum Częstochowskie	
3. Galerie.	
4. Filharmonia.	
5. Teatr.	
6. Biblioteki.	
7. OPK Gaude Mater.	
8. Uniwersytety Trzeciego Wieku.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Edukacja kulturalna mieszkańców. ▪ Przestrzeń dla rozwoju artystów. ▪ Strefy kreatywności. ▪ Street art. ▪ Wizerunkowe przestrzeni kulturalne miasta. ▪ Oferta turystyczna wykreowana w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze miasta oraz aktywność kulturalna instytucji i organizacji.
9. Zapałczarnia.	
10. Prywatne galeria i muzea.	
11. Plac Biegańskiego.	
12. Aleje NMP.	
13. Promenada Cz. Niemena.	
14. Stare Miasto.	
15. Parki.	
16. Dzielnicowe tereny Zielone.	
17. Budynki starych fabryk.	
18. Funkcjonujące urządzenia techniczne lokalnych przedsiębiorstw.	
19. Tereny postindustrialne.	
20. Bulwary nadwarciańskie.	
21. Tereny jurajskie przylegające do miasta.	

PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO

Które przestrzenie/obiekty w mieście należy uznać za szczególnie ważne w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym?

Konkretne przestrzenie/obiekty w mieście	W jaki sposób należy zająć się (zagospodarować) wskazane przestrzenie/obiekty aby wzmacniać rozwój miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym
1. Zabytkowy układ urbanistyczny Alei.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ożywienie Alei, różnorodność funkcji. ▪ Zachęty dla właścicieli, przedsiębiorców w zakresie lokowania funkcji handlowych, gastronomicznych, kulturalnych, turystycznych. ▪ Połączenie ze Starym Rynkiem.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograniczenie ruchu komunikacyjnego.
2. Park Lisiniec, tereny zielone cenne pod względem krajobrazowo-przyrodniczym, Warta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪
3. Tereny poprzemysłowe.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zagospodarowanie terenów. ▪ Funkcje edukacyjne.
4. Obiekty związane z infrastrukturą zewnętrzną w zakresie zbiorników wody pitnej, oczyszczalni ścieków, GPZ, napowietrzne sieci energetyczne i ciepłownicze.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wzbogacanie obszarów zagospodarowanych poprzez realizację przemyślanej koncepcji rozwoju zieleni miejskiej; ▪ Sukcesywne dążenie, poprzez współpracę z przedsiębiorstwami energetycznymi do przebudowy infrastruktury energetycznej (napowietrzne sieci energetyczne i ciepłownicze) polegającej na lokalizacji w gruncie w celu poprawy jakości krajobrazu miejskiego. ▪ Rewitalizacja terenu dawnej elektrociepłowni "Zawodzie" poprzez zmianę przeznaczenia i udostępnienie dla turystów i mieszkańców.

VII. Podstawowe czynniki analizy SWOT

ANALIZA SWOT	
SPOŁECZEŃSTWO	
Wewnętrzne atuty miasta wspierające jego rozwój społeczny – co w mieście wspiera jego rozwój społeczny? co świadczy o sile kapitału społecznego w mieście? jakie zasoby miasta powinny zostać „zagospodarowane” na cele społeczne?	Wewnętrzne słabości miasta hamujące jego rozwój społeczny – co utrudnia rozwój społeczny, co świadczy o słabości sektora pozarządowego w mieście?
<p>S1. Władze samorządowe zaangażowane w kształtowanie aktywnej polityki społecznej.</p> <p>S2. Organizacje pozarządowe działające w sferze społecznej.</p> <p>S3. Dobrze rozwinięta sieć szkół i przedszkoli.</p> <p>S4. Wysoko wykwalifikowana kadra nauczycielska.</p> <p>S5. Wysoki poziom bezpieczeństwa w mieście. może po stronie słabości wskazać obniżony poziom bezpieczeństwa w niektórych dzielnicach</p> <p>S6. Lokalizacja strefy ekonomicznej.</p>	<p>W1. Deficyt centrów aktywności społecznej mieszkańców.</p> <p>W2. Poziom bezrobocia wpływający na powstawanie i utrzymywanie problemów społecznych.</p> <p>W3. Liczna grupa prekariuszy.</p> <p>W4. Odptyw kreatywnych osób w wieku produkcyjnym (18-34 lat) wynikający z braku atrakcyjnych ofert pracy.</p> <p>W5. Starzenie się społeczeństwa.</p> <p>W6. Niski przyrost naturalny.</p> <p>W7. Niedostosowanie szkolnictwa zawodowego różnych szczebli do zmieniających się potrzeb rynku pracy.</p> <p>W8. Deficyty w infrastrukturze ICT.</p> <p>W9. Niedostosowanie liczby miejsc w przedszkolach do zapotrzebowania (rok 2017) warto zweryfikować, czy deficyty rzeczywiście występują, a jeżeli tak, to czy dotyczą tylko roku 2017</p>
Szanse w otoczeniu wspierające rozwój społeczny miasta	Zagrożenia w otoczeniu osłabiające rozwój społeczny miasta
czynniki ekonomiczne, polityczne, prawno-regulacyjne, społeczne, technologiczne	
<p>O1. Dostępność środków unijnych na działania w sferze społecznej.</p>	<p>T1. Mała stabilność prawa związana ze zmianami w rządzie.</p> <p>T2. Nierówne traktowanie w ramach województwa śląskiego – podział środków. może to prawda, ale nie jestem pewien, czy to znajduje odbicie w faktach; warto byłoby zweryfikować jakimiś danymi w stosunku do innych głównych miast regionu</p>
GOSPODARKA	
Wewnętrzne atuty miasta wspierające jego rozwój gospodarczy – co w mieście	Wewnętrzne słabości miasta hamujące jego rozwój gospodarczy – co utrudnia

wspiera jego rozwój gospodarczy? co świadczy o sile firm w mieście? jakie zasoby miasta powinny zostać „zagospodarowane” w sposób biznesowy?	rozwój firm, co świadczy o słabości firm w mieście?
S1. Specjalne Strefy Ekonomiczne. S2. Tradycje częstochowskiej drobnej przedsiębiorczości i rzemiosła. S3. Koncentracja firm w ramach poszczególnych branż (motoryzacja)wpływająca prorozwojowo i innowacyjnie. S4. Duża ilość terenów przemysłowych do wykorzystania na cele gospodarcze. S5. Możliwość wykorzystania potencjału logistycznego wynikającego z położenia na przecięciu szlaków komunikacyjnych – drogowych i kolejowych.	W1. Brak infrastruktury dla konferencji, sympozjów gospodarczych. W2. Nieposiadanie administracji szczebla wojewódzkiego. W3. Niedobór wysoko wykwalifikowanej kadry pracowniczej. W4. Niska jakość szkolnictwa wyższego. W5. Pogorszenie jakości średniego szkolnictwa zawodowego.
Szanse w otoczeniu wspierające rozwój gospodarczy miasta	Zagrożenia w otoczeniu osłabiające rozwój gospodarczy miasta
czynniki ekonomiczne, polityczne, prawno-regulacyjne, społeczne, technologiczne	
O1.	T1.
KULTURA	
Wewnętrzne atuty miasta wspierające rozwój kultury – co w mieście wspiera rozwój kultury? co świadczy o sile oferty i wizerunku kulturalnego miasta? jakie zasoby miasta powinny zostać „zagospodarowane” na cele kultury i przemysłów kultury?	Wewnętrzne słabości miasta hamujące jego rozwój kulturalny – co utrudnia rozwój kultury, co świadczy o słabości sektora kultury w mieście?
S1. Dotacje miejskie. S2. Zróżnicowane placówki kulturalne działające w mieście. S3. Organizacje pozarządowe zaangażowane w aktywności kulturalne. S4. Współpraca między różnymi podmiotami działającymi w sferze kultury. S5. Duża liczba eventów kulturalnych. S6. Znaczna liczba mieszkańców uczestniczących w imprezach kulturalnych. S7. Zróżnicowana oferta kulturalna. S8. Przystępność cenowa oferty. S9. Reklama wydarzeń. S10. Jakość wydarzeń. S11. Rozpoznawalność marki części wydarzeń. S12. Elastyczność oferty. S13. Pozytywny odbiór ofert przez mieszkańców. S14. Zasoby infrastrukturalne i ludzkie placówek kultury. S15. Zaplecze akademickie. S16. Środowisko artystów Częstochowy.	W1. Nadmierna koncentracja przestrzenna imprez kulturalnych – w centrum miasta. W2. Niewystarczające środki do realizacji dużych wydarzeń lb podtrzymywania wydarzeń cyklicznych. W3. Niewystarczająca edukacja kulturalna wśród uczniów, nauczycieli, rodziców. W4. Słabo ukształtowana tożsamość społeczności lokalnej. W5. Słaba sytuacja materialna odbiorców. W6. Słabo wykorzystywane dla rozwoju kultury zaplecze akademickie miasta.
Szanse w otoczeniu wspierające rozwój kulturalny miasta	Zagrożenia w otoczeniu osłabiające rozwój kulturalny miasta
czynniki ekonomiczne, polityczne, prawno-regulacyjne, społeczne, technologiczne	

O1.	T1.
PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO	
Wewnętrzne atuty miasta wspierające rozwój miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym – co decyduje o atrakcyjności przestrzeni i środowiska w mieście? co wspiera poprawę tego wymiaru rozwoju miasta?	Wewnętrzne słabości miasta ograniczające jego rozwój w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym – co utrudnia rozwój przestrzenno-infrastrukturalny i środowiskowy, co świadczy o słabości miasta w wymiarze przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym?
<p>S1. Rozpoznawalność miasta.</p> <p>S2. Zasoby ludzkie dla kreowania infrastruktury (Politechnika Częstochowska).</p> <p>S3. Nowoczesne, posiadające rezerwy źródła ciepła i energii elektrycznej (elektrociepłownie).</p> <p>S4. Częstochowa jako lider Północnego Subregionu Województwa Śląskiego.</p> <p>S5. Lokalizacja miasta pod względem połączeń układu komunikacyjnego z całym terytorium kraju.</p> <p>S6. Bliskość portów lotniczych.</p> <p>S7. Ruch turystyczny i pielgrzymkowy.</p> <p>S8. Posadowienie miasta na bogatym w wodę terenie jurajskim, który jest najzasobniejszym w kraju pod względem ilościowym rezerwuarem wód podziemnych.</p> <p>S9. Posiadanie nowoczesnego źródła wytwarzającego ciepło i energię elektryczną w procesie kogeneracji.</p> <p>S10. Posiadanie przez gminę aktualnych dokumentów strategicznych o wysokiej jakości merytorycznej: "Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe" oraz "Plan działań na rzecz zrównoważonej energii dla miasta Częstochowy".</p>	<p>W1. Infrastruktura komunikacyjna, drogowa.</p> <p>W2. Nieuregulowany stan prawny gruntów w centrum miasta.</p> <p>W3. Duży udział gruntów prywatnych, rozproszona własność; brak zasobności w grunty gminne, które mogłyby być przeznaczone pod inwestycje komunalne i zewnętrzne.</p> <p>W4. Rozlewianie się miasta utrudniające realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych, w tym również rozbudowę sieci elektroenergetycznych i gazowych.</p> <p>W5. Degradacja obszarów Śródmieścia i starej zabudowy w pozostałych dzielnicach miasta.</p> <p>W6. Niski budżet miasta, nierówny podział środków finansujących w skali województwa.</p> <p>W7. Brak kompleksowej realizacji zadań z zakresu infrastruktury.</p> <p>W8. Niewystarczająca współpraca między klasztorem a władzami miasta w wykorzystaniu Częstochowy jako centrum pielgrzymkowego (wydłużenie pobytu pielgrzymów w mieście).</p> <p>W9. Brak odpowiedniej infrastruktury mogącej obsłużyć wzmożony ruch pielgrzymkowo-turystyczny.</p>
Szanse w otoczeniu wspierające rozwój miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym	Zagrożenia w otoczeniu osłabiające rozwój miasta w aspekcie przestrzenno-infrastrukturalnym i środowiskowym
czynniki ekonomiczne, polityczne, prawno-regulacyjne, społeczne, technologiczne	
<p>O1. Ścisła współpraca z przedsiębiorstwami, które zaopatrują miasto w media energetyczne i wodę.</p> <p>O2. Czynne uczestnictwo miasta Częstochowy w nowatorskich platformach współpracy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Komisja ds. Lokalnej Polityki Energetycznej przy Śląskim Związku Gmin i Powiatów, ▪ Regionalna Rada do spraw Energii, działająca przy Śląskim Związku Gmin i Powiatów, ▪ Koalicja na rzecz utworzenia Krajowego Systemu Zrównoważonego 	<p>T1. Brak odpowiednich środków finansowych gestorów mediów na finansowanie zadań infrastrukturalnych.</p> <p>T2. Nieprecyzyjne akty prawne (na dzień dzisiejszy nowelizowane) w zakresie poprawy efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii.</p> <p>T3. Brak świadomości społecznej w zakresie szkodliwości dla zdrowia składowych niskiej emisji, szczególnie pyłu NP2,5, benoz(a)pirenu oraz dioksyn.</p> <p>T4. Brak wystarczających środków umożliwiających gospodarstwom domowym zmianę zaopatrzenia w ciepło oraz ciepłą wodę użytkową.</p>

Gospodarowania Energią,

- Stowarzyszenie Gmin Polska Sieć Energie Cites,
- Porozumienie między burmistrzami.

O3. Realizacja działań edukacyjnych i informacyjnych z zakresu poprawy efektywności wykorzystania paliw i energii oraz ograniczenia niskiej emisji.

VIII. Wyzwania rozwoju stojące przed miastem Częstochowa

WYZWANIA	
SPOŁECZEŃSTWO	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Rosnące znaczenie kreatywności i innowacyjności dla rozwoju lokalnego w aspekcie społecznym i gospodarczym.	Wspieranie procesu wzrostu poziomu kreatywności i innowacyjności miasta i jego mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie kreatywnego rynku pracy, ▪ promowanie innowacyjności i przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.
2. Luka kompetencyjna odczuwalna na rynku pracy.	Rozwój szkolnictwa zawodowego i wyższego z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy. Współpraca samorządu, uczelni i przedsiębiorców w opracowaniu oferty edukacyjnej przystającej do rynku pracy.
3. Emigracja mieszkańców poszukujących atrakcyjniejszej pracy.	Pozyskiwanie inwestorów tworzących nowe, atrakcyjne miejsca pracy; wypracowanie długofalowej polityki podatkowej dla inwestorów.
4. Osłabienie relacji łączących mieszkańców miasta oraz wiążący się z tym niezadowolający poziom zaangażowania mieszkańców w rozwój wspólnoty lokalnej.	Wszechstronne działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz tworzenie warunków dla wyzwania inicjatywy mieszkańców. Wspieranie inicjatyw lokalnych podejmowanych przez mieszkańców. Wzmocnienie integracji mieszkańców.
5. Regres demograficzny obniżający pozycję miasta oraz osłabiający jego atrakcyjność inwestycyjną. Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci.	Realizacja polityki prorodzinnej: zapewnienie miejsc w żłobkach i przedszkolach dla dzieci w wieku 0-6 lat, wypracowanie polityki mieszkaniowej. Działania prorodzinne niwelujące bezradność i utrwalanie biedy, zwalczanie dysfunkcji w rodzinie. Promowanie rodzicielstwa zastępczego. Funkcja asystenta rodziny i rodziny wspierającej.
6. Proces starzenia się społeczeństwa – rozwiązywanie problemów starzejącego się społeczeństwa, poprawa jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych.	Realizacja polityki senioralnej z uwzględnieniem potrzeb różnych grup emerytów. Podejmowanie działań na rzecz podnoszenia aktywności zawodowej i społecznej osób starszych. Kompleksowa opieka wielodyscyplinarna uwzględniająca m.in. adaptację

	gminnych zasobów mieszkaniowych na potrzeby seniorów i osób niepełnosprawnych: tworzenie mieszkań chronionych - przygotowujących osoby tam przebywające pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia, tworzenie rodzinnych domów pomocy społecznej, które są alternatywą dla dużych domów pomocy społecznej lub zastępują pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę, są ogniwem pośrednim pomiędzy usługą opiekuńczą świadczoną w miejscu zamieszkania, a całodobową placówką specjalistyczną. Tworzenie mieszkań czynszowych dla seniorów wraz z opieką medyczną.
7. Przełamywanie zjawiska wykluczenia społecznego, segregacji i polaryzacji społecznej,	Rozwój aktywnych form pomocy i integracji społecznej. Rozwój zatrudnienia socjalnego i zatrudnienia wspieranego u pracodawcy. Rozwój przedsiębiorczości społecznej. Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w aktywizacji i integrowaniu środowiska lokalnego.
8. Niski poziom dostępności do usług zdrowotnych wynikający z rozwiązań systemowych w kraju.	Polityka prozdrowotna nakierowana na zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów.
9. Rosnące natężenie ruchu samochodowego w mieście.	Poprawa komunikacji miejskiej.
GOSPODARKA	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Nieukształtowany profil gospodarczy miasta oraz brak spójnej linii rozwoju gospodarczego..	Wykreowanie lokalnych marek jakości w oparciu o mocne branże (produkcja wózków, lamp, obuwia) oraz przyciąganie do miasta talentów związanych z tymi działalnościami. Stworzenie warunków dla przyciągnięcia dużego inwestora.
2. Wykorzystanie przedsiębiorczości lokalnej dla wzmocnienia gospodarki miasta.	Stworzenie atrakcyjnej wizji rozwoju ekonomicznego miasta angażującej mieszkańców. Preferencyjne warunki dla rozwoju firm lokalnych. Ułatwienie wszystkich procedur administracyjnych dotyczących prowadzenia bieżącej działalności gospodarczej.
3. Niski poziom dostosowania kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.	Stworzenie oferty edukacyjnej dla kreatywnych kadr. Kontynuacja wsparcia przez Urząd Pracy praktyk, staży, bonów zatrudnieniowych itp. Ścisłe powiązanie potrzeb przedsiębiorców z kierunkami dedykowanymi w szkołach zawodowych, średnich, wyższych.
4. Niewykorzystywany potencjał turystyczny miasta.	Wykorzystanie ruchu pielgrzymkowego do wykreowania usług turystycznych.

5. Wszechstronny rozwój kapitału ludzkiego w mieście.	Kreacja przestrzeni wspierających work-life balance. Tworzenie miejsc wypoczynku dla wszystkich pokoleń, kompleksy rekreacyjne, w tym z basenami.
6. Spójność komunikacyjna miasta na rzecz rozwoju gospodarczego.	Dogodna komunikacja: połączenia dróg krajowych, powiatowych i lokalnych, rozwiązania typu „zielona fala”).
KULTURA	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Niski poziom świadomości kulturalnej mieszkańców.	Zintensyfikowanie działań w zakresie edukacji kulturalnej wśród różnych grup wiekowych mieszkańców, w szczególności edukacja kulturalna w szkołach. Stworzenie programu edukacyjnego dla szkół podstawowych i gimnazjów z zakresu kultury.
2. Bariery finansowe utrudniające dostęp do kultury części mieszkańców.	System ulg finansowych dla osób uczestniczących w miejskich wydarzeniach kulturalnych.
3. Niski poziom tożsamości społeczności lokalnych.	Tworzenie warunków dla rozwoju lokalnych inicjatyw kulturalnych mieszkańców
4. Wysoki poziom wydarzeń kulturalnych niedostatecznie wykorzystywanych do kształtowania wizerunku miasta.	Promocja istniejących wydarzeń, łączenie wydarzeń w festiwale. Stworzenie jednej interaktywnej platformy informacyjnej dla podmiotów kultury z częścią informacyjną dla mieszkańców.
5. Marginalizowane przestrzenie w mieście, pozbawione oferty kulturalnej.	Aktywizacja terenów peryferyjnych miasta do działań kulturalnych.
6. Występowanie w mieście terenów zdegradowanych, niewykorzystywanych i obciążających wizerunek miasta.	Realizacja rewitalizacji (przestrzeni oraz społeczności) przy wykorzystaniu kultury.
7. Niedofinansowanie instytucji kultury utrudniające zarówno bieżące funkcjonowanie jak i rozwój oferty.	Przeznaczenie większych środków na kulturę – rozwój oferty, imprezy cykliczne, promocja oferty kulturalnej, generalne remonty i doposażenie. Zainteresowanie sektora biznesu i sektora pozarządowego włączaniem się w realizację działań kulturalnych – w aspekcie finansowym, organizacyjnym, lokalowym itp.
PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Rozlewanie się miasta.	Niedopuszczanie do utraty wartości przez dotychczas użytkowane przestrzenie. Zintensyfikowanie działań z zakresu planowania i zagospodarowania przestrzennego; objęcie całego miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego zakładającymi właściwe proporcje i układ terenów o poszczególnych funkcjach – zapobieganie dalszemu rozproszeniu

	zabudowy i „rozlewania” się miasta.
2. Antropopresja na tereny cenne przyrodniczo.	Objęcia obszarową oraz obiektową formą ochrony przyrody cennych zasobów przyrodniczych występujących w mieście i ich ochrona przed stopniową zabudową i przekształcaniem. Zachowanie fragmentacji obszarów przyrodniczo aktywnych, w tym ciągów ekologicznych, stworzenie spójnego przestrzennie i funkcjonalnie układu terenów zieleni (urządzonej i nieurządzonej).
3. Niewykorzystany potencjał przestrzeni miasta w dziedzinie wypoczynku.	Istotne zwiększenia ilości terenów zieleni urządzonej, doprowadzenie do ich równomiernego rozkładu w obrębie miasta. Zagospodarowanie terenów nad Wartą w sposób wykorzystujący potencjał rzeki. Lepsze zagospodarowanie zieleni w Częstochowie – Warta, Lisiniec, parki, poprawa zagospodarowania istniejących i stworzenie nowych parków, stworzenie tras przyrodniczych, krajobrazowych, poznawczych, edukacyjnych. Wykorzystanie potencjału jaką dają obecność przepływającej przez miasto Wartę, stworzenie przestrzeni integrującej miasto z rzeką; odpowiednio zagospodarowane tereny kreujące atrakcyjność krajobrazów oraz całych zespołów urbanistycznych.
4. Konkurencja o inwestorów ze strony innych miast.	Tworzenie nowych i podniesienie jakości istniejących terenów inwestycyjnych. Przemyślane lokalizacje dla sklepów powierzchniowych.
5. Zaniedbane przestrzenie, w tym w centrum miasta, stara zabudowa wymagająca modernizacji.	Rewitalizacja przestrzeni miejskiej.
6. Dostosowanie infrastruktury technicznej do potrzeb nowoczesnej gospodarki i społeczeństwa.	Rozbudowa sieci energetycznych umożliwiającą zaopatrzenie nowych terenów rozwoju. Modernizacja istniejącej infrastruktury z dostosowaniem jej lokalizacji do poprawy jakości krajobrazu miejskiego.
7. Nieokreślona rola Alei NMP w mieście.	Rozstrzygnięcie funkcji Alei – deptak wyłączony z ruchu lub arteria komunikacyjna.
8. Liczne tereny poprzemysłowe możliwe do ponownego wykorzystania.	Zagospodarowanie terenów poprzemysłowych, w tym Elanex, browar, zapalczarnia.
9. Rozległość miasta i obciążenie ruchem drogowym.	Uporządkowanie układu drogowego miasta oraz dalsza poprawa jakości dróg. Rozwój publicznej komunikacji miejskiej – tania, sprawna, niezawodna, w tym tramwajowa.

	Rozwój węzłów komunikacyjnych i stacji przesiadkowych. Połączenia komunikacją publiczną z lotniskiem.
10. Niski poziom wykorzystania ruchu pielgrzymkowego dla rozwoju miasta.	Ruch pielgrzymkowy jako wsparcie dla rozwoju lokalnego biznesu – zatrzymanie pielgrzymów w mieście na dłużej.
11. Zanieczyszczenia powietrza w mieście.	Intensyfikacja działań w zakresie ograniczenia wpływu procesów energetycznych na środowisko ze szczególnym uwzględnieniem jakości powietrza. Poprawa jakości powietrza w mieście – likwidacja niskiej emisji, podłączenie do sieci ciepłowniczych. Budowa społeczeństwa obywatelskiego w obszarze poprawy efektywności paliw i energii oraz ograniczenia niskiej emisji. Utrzymanie pozycji Częstochowy jako lidera w kształtowaniu i wdrażaniu zrównoważonej gospodarki energetycznej na poziomie regionu i kraju.
12. Wzmocnienie pozycji Częstochowy w otoczeniu.	Kształtowanie pozycji Częstochowy jako lidera na obszarze subregionu północnego.

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA CZĘSTOCHOWA

WIZJA, CELE I KIERUNKI STRATEGICZNEGO ROZWOJU MIASTA

Wyniki warsztatów strategicznych

2016-06-13

Spis treści

I.	Wizja rozwoju miasta Częstochowa – wymiar wewnętrzny	2
II.	Rola, jaką powinno odgrywać miasto Częstochowa w otoczeniu – subregionalnym, regionalnym, krajowym, międzynarodowym.....	7
III.	Specyficzne zasoby Częstochowy i subregionu północnego, które mogą być wykorzystane na rzecz kreowania „nowej” specjalizacji gospodarczej miasta.....	11

I. Wizja rozwoju miasta Częstochowa – wymiar wewnętrzny

WARTOŚCI CHARAKTERYZUJĄCE MIASTO, KTÓRYCH OSIĄGNIĘCIE PROWADZIĆ BĘDZIE DO INTEGRACJI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ ORAZ WŁĄCZENIA PODMIOTÓW LOKALNYCH W PROCES ROZWOJU STRATEGICZNEGO

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ MIASTA

Wartość	Składowe wartości
1. Rozwój miasta zgodny z realnymi potrzebami mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto przyjazne dla ludzi i odpowiadające na codzienne potrzeby mieszkańców,
2. Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ czytelny układ urbanistyczny, wyraźnie określone strefy rozwoju, ▪ strefa ograniczonego ruchu w ścisłym centrum miasta w połączeniu z bezpłatnymi centrami parkingowymi, ▪ przestrzeń bez barier dla osób niepełnosprawnych, ▪ zrewitalizowane przestrzenie, które „wypadły” z procesów rozwoju, w szczególności stare miasto pełniące funkcję kulturalno-rozrywkowego centrum miasta,
3. Atrakcyjność przyrodnicza miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto zieleni, ▪ miasto wysokich standardów środowiskowych tworzących atrakcyjność dla mieszkańców i biznesu, ▪ czyste powietrze, brak „dymiących kominów”, wielokierunkowe działania zmierzające do ochrony powietrza, ▪ wspólna troska mieszkańców o zachowanie czystości środowiska,
4. Dogodna łączalność transportowa w układzie wewnętrznym oraz subregionalnym.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wygodna komunikacja publiczna, ▪ ekologiczny transport, ▪ nowoczesny tabor zapewniający wysoki komfort podróżowania, ▪ pewność i punktualność transportu publicznego, ▪ transport zbiorowy integrujący ważne obszary gospodarcze i organizujący centra administracyjne, ▪ wykorzystywanie transportu publicznego do integracji dzielnic „newralgicznych” z miastem, ▪ ukształtowane osie komunikacyjne łączące centra mieszkalne z miejscami pracy i usług, ▪ rozbudowa eko-węzła komunikacyjnego – połączenie kolejowe z lotniskiem,

5. Korzystne warunki dla realizacji w przestrzeni miasta funkcji rekreacyjnych i integracyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zadbane przestrzeń dla rekreacji, ▪ miasto średniej wielkości, w którym żyje się wolniej, spokojniej, w którym się wypoczywa dzięki minimalizacji uciążliwości charakterystycznych dla dużych miast,
6. Wysoki poziom estetyki miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto czyste i zadbane, ▪ miasto bez zbędnych reklam na elewacjach i w przestrzeni publicznej, ▪ miasto dobrze oznakowane, ▪ równe drogi i chodniki,
7. Miasto zrównoważonych relacji społecznych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ harmonijna koegzystencja różnych grup społecznych, ▪ miasto przyjazne seniorom, ▪ miasto przyjazne dla niepełnosprawnych,
8. Zrównoważone zarządzanie miastem.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ proporcje między wydatkami na administrację a wydatkami na inwestycje umożliwiające dalszy rozwój miasta, ▪ elastyczność podejmowanych działań,

SZANSE ROZWOJU MIESZKAŃCÓW OPARTE NA ICH TALENTACH, AKTYWNOŚCI ORAZ UDOGODNIENIACH DOSTARCZANYCH PRZEZ MIASTO

Wartość	Składowe wartości
1. Warunki dla wykorzystania talentów i pracowitości mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto ludzi odważnych, wybitnych, myślących, dające szanse sukcesu jednostkom, ▪ lokalna polityka społeczna wspierająca osoby aktywne; sprzyjanie ludziom aktywnym, ▪ jednakowe traktowanie wszystkich mieszkańców przez władze miasta – bez nepotyzmu, „upolitycznienia” decyzji personalnych, układów, ▪ racjonalne działanie urzędów,
2. Wykorzystywanie kwalifikacji mieszkańców przez rynek pracy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ aktywna polityka rynku pracy,

SZEROKIE MOŻLIWOŚCI DOSKONALENIA KWALIFIKACJI

Wartość	Składowe wartości
1. Zintegrowany system kształcenia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ oferta szkolnictwa dostosowana do potrzeb przedsiębiorców, ▪ solidne szkolnictwo od podstawowego do wyższego, ▪ silne szkolnictwo zawodowe, powiązane z potrzebami rynku pracy, ▪ szkoły profilowe – specjalizacja w branży samochodowej, ▪ kreatywna edukacja – elastyczna, przez całe życie,
2. Powiązanie funkcji akademickich z gospodarczymi.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój ośrodka akademickiego, ▪ inwestycje miasta w ulepszanie uczelni, ▪ miasto akademickie z dwoma uczelniami (profil humanistyczno-przyrodniczy i techniczny),

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integracja uczelni z ośrodkami przemysłowymi, współpraca środowiska naukowego i przemysłowego, ▪ rozwój uczelni wyższych otwierających nowe popularne kierunki, ▪ silny potencjał kadr inżynierskich o ściśle określonych specjalizacjach, np. informatyków i inżynierów projektantów silników i części samochodowych, ▪ światowej jakości ośrodek kształcenia kadr nowoczesnej gospodarki 4.0,
3. Udział firm w kształceniu kapitału ludzkiego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dofinansowanie dla przedsiębiorstw uczestniczących w kształceniu młodzieży w konkretnych zawodach, ▪ warunki dla odbywania przez młodzież praktyk w firmach, ▪ wykorzystywanie wiedzy i doświadczenia wyspecjalizowanych kadr pracowniczych wiodących zakładów w mieście,

ROZWÓJ KULTURALNY MIASTA

Wartość	Składowe wartości
1. Wysoki poziom edukacji kulturalnej realizowanej w partnerstwie różnych podmiotów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykorzystywanie przez placówki oświatowe oferty edukacyjnej instytucji kultury jako uzupełnienie procesu dydaktyczno-wychowawczego szkół, ▪ budowa autorskiego programu edukacji kulturalnej, ▪ realizacja edukacji kulturalnej od podstaw,
2. Zróżnicowana, atrakcyjna oferta kulturalna.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ utrzymanie bardzo szerokiej oferty kulturalnej – każdy z mieszkańców może znaleźć coś dla siebie,
3. Przenikanie kultury i innych sfer rozwoju miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ budowanie świadomości podmiotów lokalnych w zakresie roli kultury w rozwoju społeczności lokalnej, ▪ zwiększenie integracji kultury i biznesu, ▪ wprowadzenie polityki kulturalnej miasta,
4. Żywe dziedzictwo kulturowe miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stworzenie szlaku i dzielnicy pt. „Dawna Częstochowa” – szlak miejsc dawnych mieszkańców Częstochowy, Żydów,

SZEROKIE MOŻLIWOŚCI SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO

Wartość	Składowe wartości
1. Przestrzeń zachęcająca mieszkańców do aktywnego i twórczego spędzania czasu wolnego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozbudowana przestrzeń rekreacyjno-sportowa dla rodzin, ▪ przestrzeń rozrywki i kultury w zabytkowych częściach miasta, ▪ rozwój obiektów sportowo-rekreacyjnych umożliwiających uprawianie różnych dyscyplin sportowych przez ludzi młodych oraz aktywny wypoczynek mieszkańców, ▪ uatrakcyjnianie infrastruktury czasu wolnego,
2. Wykorzystanie specyfiki położenia przyrodniczego miasta dla kreowania funkcji rekreacyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ oferta czasu wolnego wykorzystująca położenie na Jurze, ▪ zagospodarowanie terenów nad Wartą na miejsca rekreacji dla mieszkańców,

3. Unikatowe urządzenia sportowe i rekreacyjne dostępne w mieście.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozbudowa toru wyścigowego w Wyrazowie,
4. Integracja przestrzeni realnej i wirtualnej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ darmowy Internet w głównych lokalizacjach miasta,
ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA MIASTA W OPARCIU O FIRMY LOKALNE ORAZ NAPŁYW INWESTORÓW	
Wartość	Składowe wartości
1. Dogodne warunki dla lokalizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ drogi dojazdowe ułatwiające skomunikowanie ze strefami ekonomicznymi, ▪ rozwój strefy ekonomicznej, ▪ miasto z najatrakcyjniejszymi warunkami dla nowych inwestycji (ulgi podatkowe, ceny nieruchomości), ▪ inwestycje na rzecz rozwoju biznesu, których realizacja napędza popyt lokalny,
2. Atrakcyjny lokalny rynek pracy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto stabilnej pracy i płacy, ▪ przyciąganie do miasta biznesu tworzącego wiele nowych miejsc pracy,
3. Nowe kierunki rozwoju gospodarczego wzmacniające lokalną strukturę ekonomiczną i wykorzystujące lokalne uwarunkowania.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto przyjazne dla inwestorów z sektora usług dla biznesu zgodnie ze specjalizacjami kadr inżynierskich (informatycy), ▪ rozwój „srebrnej gospodarki”, ▪ rozwój instytucji proinnowacyjnych, ▪ stworzenie ośrodka badawczo-rozwojowego skupionego na „zielonej” energii,
ZINTEGROWANE I AKTYWNE SPOŁECZNOŚCI LOKALNE	
Wartość	Składowe wartości
1. Dogodne warunki dla rozwoju aktywności społecznej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ otwartość miasta na inicjatywy mieszkańców, ▪ finansowanie inicjatyw grup nieformalnych, ▪ rosnąca kwota budżetu obywatelskiego, ▪ utworzenie dzielnicowych centrów aktywizujących i integrujących mieszkańców, ▪ powszechny dostęp do informacji, ▪ promowanie współpracy w środowiskach lokalnych,
2. Obecność wartości społecznych w innych dziedzinach rozwoju lokalnego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wspomaganie współpracy biznesu z organizacjami pozarządowymi, ▪ wysoka odpowiedzialność biznesu za środowisko, społeczeństwo, ekologię, ▪ udział organizacji pozarządowych w kształtowaniu społecznej odpowiedzialności,
3. Integracja społeczności lokalnej przez kulturę.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ duża liczba wydarzeń kulturalnych integrujących mieszkańców w dzielnicach,
MIASTO PRZYJAZNE DLA LUDZI MŁODYCH	
Wartość	Składowe wartości
1. Równoważone procesy migracyjne wśród ludzi młodych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dobre perspektywy pracy i rozwoju dla młodych,
2. Inkluzja społeczna i zawodowa młodych mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ działania na rzecz włączania młodych mieszkańców w życie społeczne miasta, ▪ włączenie społeczne młodzieży ze środowisk zagrożonych,

	▪ integracja młodych ludzi dzięki rozwojowi funkcji rekreacyjnych,
JASNA GÓRA W ROZWOJU MIASTA	
Wartość	Składowe wartości
1. Wykorzystanie ruchu pielgrzymkowego dla rozwoju miasta.	▪ „wyciągnięcie” pielgrzymów w miasto, ▪ wzrost współpracy Jasnej Góry z miastem lub ograniczenie wpływu na miasto,
MIASTO WIELOFUNKCYJNE - „KOMPLETNE”	
Wartość	Składowe wartości
1. Wielofunkcyjność miasta zapewniająca przyszłość mieszkańców i rodzin.	▪ dostępność mieszkania, pracy i usług,
MIASTO WOJEWÓDZKIE	
Wartość	Składowe wartości
1. Silna pozycja administracyjna.	▪ miasto wojewódzkie,

II. Rola, jaką powinno odgrywać miasto Częstochowa w otoczeniu – subregionalnym, regionalnym, krajowym, międzynarodowym

WARTOŚCI CHARAKTERYZUJĄCE MIASTO, KTÓRE POWINNY OKREŚLAĆ ROLĘ I DECYDOWAĆ O WZMOCNIENIU POZYCJI CZĘSTOCHOWY W OTOCZENIU SUBREGIONALNYM, REGIONALNYM, KRAJOWYM, MIĘDZYNARODOWYM	
STOLICA KULTURALNA SUBREGIONU I WAŻNY OŚRODEK KULTURALNY REGIONU	
Wartość	Składowe wartości
1. Wysoka ranga Częstochowy jako jednego z głównych centrów kulturotwórczych regionu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ silne centrum kulturalne, ▪ miasto wytyczające kierunki rozwoju kultury w regionie, ▪ miasto będące wiodącym ośrodkiem kultury i nauki, ▪ ośrodek integrujący kulturę subregionu północnego i tworzący ofertę dla jego mieszkańców, ▪ ośrodek uniwersytecki z rozwijającą się ofertą kulturalną, ▪ ośrodek rozwoju usług kulturalnych, ▪ wykorzystywanie kulturowej specyfiki miasta na pograniczu dwóch województw, ▪ duchowa stolica Polski, także w wymiarze pozareligijnym, ▪ miasto niezbędne dla rozwoju duszy i człowieczeństwa,
2. Wyróżniająca oferta spędzania czasu wolnego opierająca się na kulturze i rekreacji.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ utrzymanie i rozwój imprez kulturalnych o randze krajowej i międzynarodowej, ▪ miasto organizacji prestiżowych imprez o randze europejskiej: biennale sztuki współczesnej, ▪ rozwijająca się oferta imprez niszowych, alternatywnych, wyróżniających się na tle oferty innych miast, ▪ wysoka atrakcyjność oferty kulturalnej miasta (wydarzenia, festiwale, muzea, galerie) dla turystów wzmocniana przez walory przyrodnicze miasta i jego otoczenia, ▪ atrakcyjna oferta rozrywkowa miasta,
3. Rozwinięta edukacja kulturalna dla mieszkańców miasta i odbiorców w otoczeniu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyedukowane kulturalnie społeczeństwo, ▪ pełnienie funkcji centrum edukacji kulturalnej o randze krajowej, w tym wypracowanie autorskiego programu edukacyjnego i ciągła praca nad jego rozwojem,

4. Instytucjonalne wzmocnienie sektora kultury.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dobre i pewne finansowe podstawy dla rozwoju placówek kulturalnych, ▪ pomoc merytoryczna udostępniana placówkom kulturalnym, ▪ stworzenie centrum kulturalnego,
5. Wyjątkowe, pielęgnowane częstochowskie dziedzictwo kulturowe.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ochrona dziedzictwa kulturowego, ▪ świadomość wartości dziedzictwa kulturowego miasta jako podstawa dla jego upowszechniania i promowania w otoczeniu,

MIASTO ROZWIJAJĄCEJ SIĘ, UNOWOCZEŚNIANEJ GOSPODARKI, ZE SPECJALIZACJAMI O WYSOKIEJ KONKURENCYJNOŚCI ORAZ SZEROKĄ I UROZMAICONĄ OFERTĄ RYNKU PRACY

Wartość	Składowe wartości
1. Korzystny klimat dla rozwoju przedsiębiorczości i przyciągania inwestorów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stolica drobnej przedsiębiorczości, ▪ stabilny system prawny podatkowy na terenie miasta, ▪ zachęty dla inwestorów, ▪ konkurencyjny kosztowo w skali regionalnej rynek pracy,
2. Wzmacniające się relacje między lokalnymi firmami oraz powstawanie struktur sieciowych składających się z firm działających w Częstochowie oraz otoczeniu subregionalnym i regionalnym.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miejsce klastrów dobrze współpracujących podmiotów,
3. Rosnąca ranga przemysłów kreatywnych w strukturze gospodarczej miasta i znaczenie tych przemysłów dla tworzenia pozycji konkurencyjnej Częstochowy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ centrum projektantów wzornictwa przemysłowego,
4. Konkurencyjne specjalizacje gospodarcze miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwijająca się specjalizacja automotive, ▪ rozwijająca się specjalizacja związana z tworzywami sztucznymi, ▪ produkcja sprzętu wspinaczkowego i jaskiniowego, ▪ ośrodek naukowo-badawczy nastawiony na rozwój „zielonej energii”.
5. Oferta rynkowa przedsiębiorstw w mieście przyciągająca odwiedzających.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miejsce spędzania czasu wolnego i zakupów,
6. Największy rynek pracy w subregionie.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ szeroka oferta rynku pracy, ▪ ośrodek przemysłowo-usługowy tworzący miejsca pracy dla mieszkańców miasta i subregionu,

DOBRE ROZWIĘTA EDUKACJA NA RÓŻNYCH POZIOMACH KSZTAŁCENIA, STANOWIĄCA CZYNNIK NAPĘDZAJĄCY ROZWÓJ SPOŁECZNY I GOSPODARCZY MIASTA I SUBREGIONU

Wartość	Składowe wartości
1. Miasto akademickie, z wyspecjalizowaną ofertą uczelni atrakcyjną dla osób w regionie i kraju.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyspecjalizowane kierunki studiowania o randze krajowej, np. kierunki inżynierskie (inżynierowie informatycy), ▪ wzrost atrakcyjności miasta jako ośrodka akademickiego przyciągającego studentów spoza subregionu, także obcokrajowców,
2. Stolica edukacyjna subregionu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ funkcjonowanie szkół średnich o najwyższym poziomie w subregionie,

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwijająca się oferta szkolnictwa zawodowego, ▪ eksperymentalne ośrodki edukacyjne, np. przedszkola,
3. Zintegrowanie kierunków edukacji z potrzebami gospodarki miasta i subregionu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zintegrowanie kierunków kształcenia z kierunkami strategicznego rozwoju miasta i subregionu,
MIASTO ATRAKCYJNE DLA TURYSTÓW, DO KTÓREGO WARTO WRACAĆ	
Wartość	Składowe wartości
1. Brama na Jurę i rozwijająca się oferta turystyki aktywnej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ większe otwarcie na turystykę „świecką”, ▪ wykorzystanie walorów i położenia przyrodniczo-krajobrazowego miasta; Częstochowa jako główny ośrodek turystyczny północnej Jury, ▪ baza turystyki aktywnej,
2. Wykorzystanie ruchu pielgrzymkowego do rozwoju funkcji turystycznych miasta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ośrodek kultu religijnego i turystyki pielgrzymkowej dla Europy i świata, ▪ miasto przyjazne dla pielgrzymów,
3. Miasto wyróżniające się na Śląsku, do którego chętnie przyjeżdżają wypoczywać mieszkańcy miast aglomeracyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ oaza spokoju na dynamicznie rozwijającym się Śląsku, ▪ silny ośrodek sportu przyciągający wydarzeniami sportowymi,
INTERMODALNY WĘZEŁ KOMUNIKACYJNY	
Wartość	Składowe wartości
1. Wykorzystanie położenia w regionie oraz drogowej, kolejowej i lotniczej łączności komunikacyjnej miasta w skali krajowej i międzynarodowej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ węzeł komunikacyjny dla regionu, ▪ wykorzystanie infrastruktury kolejowej i bliskości lotniska w Pyrzowicach, ▪ wybudowanie lotniska pasażerskiego w miejscowości Rudniki, skomunikowanego z miastem, ▪ centrum logistyczne – hub przeładunkowy dla regionu,
WĘZEŁ INTEGRUJĄCY SUBREGION PÓŁNOCNY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	
Wartość	Składowe wartości
1. Częstochowa centralnym ośrodkiem obszaru funkcjonalnego w subregionie północnym.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integrowanie gmin w subregionie, ▪ przywracanie funkcji miasta wojewódzkiego, ▪ pełna obsługa administracyjna dostępna w mieście, ▪ centrum informacyjne subregionu,
2. Rozpoznawalny w kraju i na świecie ośrodek organizujący ruch turystyczny w subregionie północnym oraz realizujący funkcje turystyczne o ograniczonej dostępności w mniejszych gminach.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integrowanie oferty turystycznej subregionu oraz realizacja funkcji wyższego rzędu wspierających turystykę (kultura, rozrywka, usługi noclegowe, komunikacja itp.)
3. Miasto dobrych praktyk transferowanych do innych ośrodków.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca międzynarodowa i innowacyjne projekty realizowane w jej ramach, ▪ wyjątkowość w regionie i otwartość na kooperację z sąsiednimi gminami,
INNOWACJE SPOŁECZNE W MIEŚCIE	
Wartość	Składowe wartości

1. Integracja różnych grup społecznych realizowana w nowej formie.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie ośrodków współpracy typu: przedszkola + domy opieki, ▪ uwrażliwienie na potrzeby chorych, np. wzrost zainteresowania pracą społeczną w hospicjach, domach opieki itp.
2. Miasto rozwoju przedsiębiorczości społecznej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pierwsze polskie social business city,

MIASTO SZANS DLA RÓŻNYCH GRUP SPOŁECZNYCH

Wartość	Składowe wartości
1. Otwartość miasta na potrzeby mieszkańców i szanse dla realizacji aspiracji.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto-magnes dające możliwości rozwoju dla każdego, ▪ miasto przyjazne dzieciom, młodzieży, pracującym i seniorom, ▪ miasto dostosowywane do potrzeb różnych grup społecznych, ▪ premiowanie pomysłów mieszkańców, nagradzanie ich kreatywności,

ATRAKCYJNE WARUNKI ŻYCIA

Wartość	Składowe wartości
1. Relatywnie niskie koszty utrzymania w mieście.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niskie koszty życia na tle regionu i kraju,
2. Ład przestrzenny.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto czyste, ▪ wzorcowe rozwiązania w przestrzeni

WIZERUNEK MIASTA OPARTY NA ZBIORZE DOPEŁNIAJĄCYCH SIĘ WARTOŚCI I SKOJARZEŃ

Wartość	Składowe wartości
1. Wyróżniki miasta decydujące o jego postrzeganiu w otoczeniu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ silny, wyspecjalizowany ośrodek gospodarczy, ▪ miasto akademickie, ośrodek rozwoju kapitału ludzkiego w oparciu o ofertę edukacyjną i kulturalną, ▪ miasto spokojne, zapewniające możliwości spędzania wolnego czasu mieszkańcom i turystom, ▪ niezależnienie wizerunku Częstochowy od Jasnej Góry,

III. Specyficzne zasoby Częstochowy i subregionu północnego, które mogą być wykorzystane na rzecz kreowania „nowej” specjalizacji gospodarczej miasta

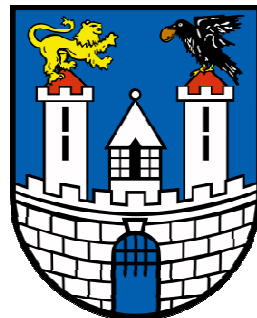
SPECJALIZACJE		POTENCJAŁY WSPIERAJĄCE ROZWÓJ SPECJALIZACJI	
TURYSTYKA I REKREACJA			
Specjalizacje		Potencjały miasta	
1. Turystyka aktywna na Jurze adresowana do różnych grup odbiorców (dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy).		<ul style="list-style-type: none"> ▪ potencjał przyrodniczy Jury Krakowsko-Częstochowskiej, ▪ infrastruktura turystyczna i kulturalna, ▪ kuchnia regionalna, 	
2. Turystyka rowerowa.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ ścieżki rowerowe, 	
3. Oferta turystyki miejskiej, w tym dla pielgrzymów (pozareligijna).		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jasna Góra i ruch pielgrzymkowy, ▪ nostalgia osób, które wyjechały z miasta, 	
4. Targi turystyczne.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ oferta turystyczna miasta i subregionu, 	
5. Produkty dla turystyki aktywnej – sprzęt dla wspinaczy skałkowych.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ oferta turystyczna subregionu, 	
SPECJALIZACJE EDUKACYJNE			
Specjalizacje		Potencjały miasta	
1. Edukacja kulturalna:	<ul style="list-style-type: none"> – nowatorskie, stale doskonalone programy autorskie, – centrum badawcze powstałe w oparciu o lokalną uczelnię przy uwzględnieniu współpracy z ośrodkami edukacyjnymi z całego kraju, – kształcenie kadr poszukiwanych w całym kraju, – powstanie prężnego ośrodka kultury o znaczeniu kontynentalnym, – edukacja w zakresie multikulturowości na każdym szczeblu, – działalność merytoryczno-instruktażowa dla kadr ośrodków kultury w regionie, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie w mieście, ▪ kadry instytucji kultury i edukacji, 	
2. Kształcenie kadr informatycznych.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie, 	
3. Kształcenie w ramach Business Process Outsourcing oraz Shared Services Center.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie, 	
4. Kształcenie kadr w zawodach poszukiwanych na rynku pracy, np. kształcenie kucharzy.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ popyt na rynku pracy, ▪ zapotrzebowanie generowane przez planowany rozwój turystyki, 	

SPECJALIZACJE KULTURALNE	
Specjalizacje	Potencjały miasta
1. Kultura lokalna i regionalna.	▪ baza ośrodków kultury,
2. Kultura niezależna, alternatywna.	▪ organizacje pozarządowe działające w sektorze kultury – kreatywność, unikatowe projekty,
PRZEMYSŁY KREATYWNE	
Specjalizacje	Potencjały miasta
1. Rozwój wzornictwa przemysłowego – na rzecz różnych branż, w tym np. formy przetwórstwa i zdobienia szkła.	▪ huty szkła płaskiego i użytkowego,
2. Kreatywne rzemiosło.	▪ tradycje rzemieślnicze, ▪ uczelnie,
3. Drukarnie.	
ENERGETYKA	
Specjalizacje	Potencjały miasta
1. Gospodarka oparta o ekologiczne technologie w budownictwie i produkcji energii: – odnawialne źródła energii, zielona energia, – rozwój zrównoważony.	▪ Politechnika Częstochowska, ▪ środowisko przyrodnicze,
USŁUGI DLA BIZNESU	
Specjalizacje	Potencjały miasta
1. Business Process Outsourcing.	▪ uczelnie,
2. Shared Services Center.	▪ uczelnie,
3. Targi dla biznesu.	▪ tereny wokół miasta, ▪ drobna przedsiębiorczość,
4. Inkubatory przedsiębiorczości – baza dla start-upów.	▪
PRODUKTY DLA DZIECI	
Specjalizacje	Potencjały miasta
1. Wyroby i akcesoria dla dzieci, wózki.	▪ MŚP,
TRANSPORT I LOGISTYKA	
Specjalizacje	Potencjały miasta
1. Intermodalny węzeł komunikacyjny i centrum logistyczne.	▪ duża ilość terenów pod inwestycje, ▪ infrastruktura kolejowa, ▪ bliskość ośrodków przemysłowych regionu,

	▪ bliskość lotniska,
PRZEMYSŁ	
Specjalizacje	Potencjały miasta
1. Przemysł ciężki	▪ tereny pohutnicze,
2. Automotive – produkcja części i podzespołów dla przemysłu motoryzacyjnego.	▪ tereny inwestycyjne, ▪ branżowa sieć kooperacyjna w regionie,
3. Przemysł techniki lotniczej.	▪ uczelnie,
BRANŻA IT	
Specjalizacje	Potencjały miasta
1. Branża informatyczna / IT	▪ tereny inwestycyjne w strefie ekonomicznej, ▪ uczelnie,

URZĄD MIASTA W CZĘSTOCHOWIE

Załącznik Nr 3c
do Uchwały Nr 435.XXXII.2016
Rady Miasta Częstochowy
z dnia 1 grudnia 2016 r.

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA CZĘSTOCHOWA

PROJEKTY I PODSTAWY WDRAŻANIA STRATEGII ROZWOJU MIASTA

Wyniki warsztatów strategicznych

2016-06-20

Spis treści

I.	Pole rozwoju: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ MIASTA.....	2
II.	Pole rozwoju: ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ MIASTA	4
III.	Pole rozwoju: KULTURALNE I AKADEMICKIE PODSTAWY ROZWOJU MIASTA	7
IV.	Pole rozwoju: MIASTO ROZWOJU MIESZKAŃCÓW – STOLICA EDUKACYJNA SUBREGIONU	9
V.	Pole rozwoju: NOWOCZESNA GOSPODARKA I SPECJALIZACJE GOSPODARCZE (WARUNKI DLA ROZWOJU BIZNESU)	12
VI.	Pole rozwoju: NOWOCZESNA GOSPODARKA I SPECJALIZACJE GOSPODARCZE (BRANŻE NOWE I TRADYCYJNE)	14
VII.	Pole rozwoju: GŁÓWNY OŚRODEK SUBREGIONU PÓŁNOCNEGO.....	16
VIII.	W JAKI SPOSÓB MOŻNA WŁĄCZAĆ MIESZKAŃCÓW I INNE PODMIOTY LOKALNE W REALIZACJĘ STRATEGII?	18

I. Pole rozwoju: **ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ MIASTA**

WARTOŚCI O STRATEGICZNYM ZNACZENIU DLA ROZWOJU MIASTA	
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ MIASTA	
kluczowe wartości	szczegółowe wartości
1. Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią miasta	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ład urbanistyczny, estetyka i porządek, ▪ rewitalizacja przestrzeni , ▪ przestrzeń bez barier, ▪ przestrzeń czytelna, dobrze oznakowana, ▪ przestrzeń wypoczynku, bez uciążliwości „wielkiego miasta”,
2. Atrakcyjność przyrodnicza miasta	<ul style="list-style-type: none"> ▪ czystość środowiska, ▪ tereny zielone, ▪ świadomość ekologiczna mieszkańców, ▪ ograniczone oddziaływanie gospodarki i mieszkalnictwa na środowisko przyrodnicze miasta,
3. Dogodna łączalność transportowa w układzie wewnętrznym oraz subregionalnym	<ul style="list-style-type: none"> ▪ spójny wewnętrzny i zewnętrzny układ komunikacyjny, ▪ wygodna, ekologiczna komunikacja publiczna, integrująca ważne obszary miasta, ▪ ukształtowane osie komunikacyjne łączące centra mieszkalne z miejscami pracy i usług, ▪ dobrze utrzymana infrastruktura drogowa, chodniki i parkingi, ▪ intermodalny węzeł komunikacyjny,
4. Zrównoważone zarządzanie miastem	<ul style="list-style-type: none"> ▪ partycypacyjny model podejmowania decyzji, ▪ zrównoważone gospodarowanie budżetem miasta – budżet prorozwojowy,

PROJEKTY UMOŻLIWIĄJĄCE OSIĄGNIĘCIE WARTOŚCI W POLU

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ MIASTA

Nazwa projektu	Grupa, do której projekt jest adresowany	Główni partnerzy realizacji projektu – z miasta lub z otoczenia	Lokalizacja projektu
1. Projekt zarządzania i promowania efektywności energetycznej – projekt doradczo-edukacyjny, badawczy, infrastrukturalny, finansowy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ administratorzy, ▪ właściciele nieruchomości, ▪ wspólnoty mieszkaniowe, ▪ spółdzielnie mieszkaniowe, ▪ zarządcy nieruchomości, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Miasta (koordynator), ▪ uczelnie, ▪ przedsiębiorstwa energetyczne, ▪ przedsiębiorstwa budowlane i instalacyjne, ▪ NFOŚiGW, ▪ inne fundusze, ▪ stowarzyszenia, ▪ fundacje, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ całe miasto,
2. Transport szynowy wschód-zachód.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Miasta(fundusze europejskie), 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyczerpy, ▪ Parkitka,
3. „Mały Kopernik” – edukacja energetyczna dla dzieci i młodzieży.			
4. Stworzenie modelowego zielonego osiedla z wykorzystaniem nowoczesnych technologii oraz wpisującego się w krajobraz.			
5. Stworzenie modelowego systemu terenów zielonych (spójnych, powiązanych wzajemnie).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jednostki miejskie, ▪ organizacje ekologiczne, ▪ środowiska naukowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ całe miasto,

II. Pole rozwoju: ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ MIASTA

WARTOŚCI O STRATEGICZNYM ZNACZENIU DLA ROZWOJU MIASTA	
ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ MIASTA	
kluczowe wartości	szczegółowe wartości
1. Miasto zrównoważonych relacji społecznych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ harmonijna koegzystencja różnych grup społecznych, ▪ miasto dostosowywane do potrzeb różnych grup społecznych, ▪ miasto przyjazne seniorom, ▪ miasto przyjazne dla niepełnosprawnych, ▪ współpraca różnych instytucji działających w sferze społecznej,
2. Dogodne warunki dla rozwoju aktywności społecznej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dogodne warunki dla realizacji inicjatyw mieszkańców, ▪ przestrzenie aktywizacji i integracji mieszkańców, ▪ powszechny dostęp do informacji o mieście,
3. Obecność wartości społecznych w innych dziedzinach rozwoju lokalnego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ społeczna odpowiedzialność biznesu, ▪ współpraca biznesu z sektorem obywatelskim,
4. Miasto rozwoju przedsiębiorczości społecznej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uwrażliwienie społeczne mieszkańców, aktywności mieszkańców w sferze społecznej, ▪ rozwój przedsiębiorstw społecznych,

PROJEKTY UMOŻLIWIAJĄCE OSIĄGNIĘCIE WARTOŚCI W POLU

ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ MIASTA

Nazwa projektu	Grupa, do której projekt jest adresowany	Główni partnerzy realizacji projektu – z miasta lub z otoczenia	Lokalizacja projektu
1. Adaptacja nieatrakcyjnych lokali użytkowych (parter) na lokale „chronione” dla seniorów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ grupy senioralne +65, ▪ osoby niepełnosprawne, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Miasta (koordynator), ▪ ZGM, ▪ TBS, ▪ spółdzielnie mieszkaniowe, ▪ prywatni właściciele nieruchomości, ▪ MOPS, ▪ PCK, ▪ organizacje pozarządowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ całe miasto,
2. Dostosowanie przestrzeni miejskich do potrzeb seniorów: <ul style="list-style-type: none"> ▪ lokalizacja i liczba przystanków, ▪ dostępność środków transportu, ▪ infrastruktura drogowa (chodniki). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ seniorzy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ całe miasto,
3. Utworzenie na poziomie gminy instytucji ułatwiającej ludziom starszym zmianę mieszkania na mniejsze i o niższych opłatach.			
4. Bezpieczne środowisko zamieszkania: <ul style="list-style-type: none"> ▪ umożliwienie ludziom starszym zamieszkiwania w swoim mieszkaniu tak długo jak to jest możliwe, przystosowując do osobistych potrzeb, ▪ dostosowanie usług opiekuńczych, medycznych oraz usługi wspierające osoby starsze 			

w wykonywaniu prac domowych.			
5. Budownictwo mieszkaniowe z uwzględnieniem potrzeb społecznych: <ul style="list-style-type: none"> ▪ budowanie domów o wspólnej przestrzeni mieszkaniowej, z której korzystają sami mieszkańcy, ▪ budownictwo komercyjne (w przeciwieństwie do socjalnego czy chronionego) na zasadzie czynszu z zapewnieniem usług opiekuńczych – mieszkania dla seniorów niezależnych finansowo. 			
6. „Mama i tata w pracy” – wsparcie rodziców pracujących; <ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie żłobków, przedszkoli, klubów, świetlic, 	▪ rodziny,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Miasta, ▪ przedsiębiorcy, ▪ NGO, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ blisko stref ekonomicznych, większych zakładów pracy, spółdzielni mieszkaniowych,
7. Demokracja bezpośrednia – zwiększenie budżetu obywatelskiego.	▪ mieszkańcy miasta,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Miasta, ▪ mieszkańcy, ▪ rady dzielnic, ▪ OSŁ, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ całe miasto,
8. Praca podwórkowa – pedagogika pracy z dziećmi.	▪ mieszkańcy – rodziny, dzieci,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ NGO, ▪ OSŁ, ▪ MOPS, 	
9. Cykliczne warsztaty, spotkania z artystami częstochowskimi.			

III. Pole rozwoju: **KULTURALNE I AKADEMICKIE PODSTAWY ROZWOJU MIASTA**

WARTOŚCI O STRATEGICZNYM ZNACZENIU DLA ROZWOJU MIASTA	
KULTURALNE I AKADEMICKIE PODSTAWY ROZWOJU MIASTA	
kluczowe wartości	szczegółowe wartości
1. Edukacja kulturalna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca placówek edukacji i kultury, ▪ pełnienie funkcji centrum edukacji kulturalnej o randze krajowej, ▪ autorskie programy edukacji, ▪ edukacja kulturalna różnych grup wiekowych,
2. Zróżnicowana, atrakcyjna oferta kulturalna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ warunki dla rozwoju instytucji kultury, pomoc merytoryczna udostępniana placówkom kulturalnym, ▪ zapewnienie finansowania placówek kultury z różnych źródeł, ▪ oferta uwzględniająca potrzeby różnych grup mieszkańców, w tym także oferta rozrywkowa,
3. Żywe dziedzictwo kulturowe miasta	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ochrona, eksponowanie i wykorzystywanie dziedzictwa, ▪ świadomość mieszkańców w zakresie dziedzictwa kulturowego miasta, ▪ Jasna Góra jako jeden z elementów wizerunkowych miasta,
4. Przenikanie kultury i innych sfer rozwoju miasta	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost roli kultury w życiu społecznym, integracja społeczności lokalnej przez kulturę, wydarzenia kulturalne integrujące mieszkańców w dzielnicach, ▪ integracja kultury i biznesu, ▪ wykorzystanie kultury przez samorząd do osiągnięcia celów rozwoju lokalnego – polityka kulturalna miasta,
5. Wysoka ranga Częstochowy jako jednego z głównych centrów kulturotwórczych regionu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto wytyczające kierunki rozwoju kultury w regionie, ▪ miasto będące wiodącym ośrodkiem kultury i nauki, ▪ ośrodek integrujący kulturę subregionu północnego i tworzący ofertę dla jego mieszkańców, ▪ wykorzystywanie kulturowej specyfiki miasta na pograniczu dwóch województw, ▪ prestiżowe, wyróżniające wydarzenia kulturalne o randze krajowej i międzynarodowej, ▪ oferta imprez niszowych, alternatywnych, wyróżniających się na tle oferty innych miast,

6. Funkcje akademickie o wielowymiarowym oddziaływaniu na miasto

- ośrodek uniwersytecki z rozwijającą się ofertą kulturalną,
- uczelnie jako ośrodki wielokulturowości i kulturowego wzbogacania miasta,

PROJEKTY UMOŻLIWIAJĄCE OSIĄGNIĘCIE WARTOŚCI W POLU

KULTURALNE I AKADEMICKIE PODSTAWY ROZWOJU MIASTA

Nazwa projektu	Grupa, do której projekt jest adresowany	Główni partnerzy realizacji projektu – z miasta lub z otoczenia	Lokalizacja projektu
1. Edukacja kulturalna.	▪ wszystkie grupy wiekowe,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyższe uczelnie, AJD, ▪ instytucje kultury, ▪ NGO, ▪ jednostki oświatowe różnych typów i szczebli, ▪ jednostki naukowe, ▪ MKiDN, ▪ MEN, ▪ władze miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zasoby partnerów, ▪ zrewitalizowane obiekty przemysłowe,
2. „Częstochowa – miasto nauki i kultury”	▪ mieszkańcy miasta,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy miasta, ▪ środowiska gospodarcze, 	▪ całe miasto,
3. Rozwój Uniwersytetu III Wieku o profilu technicznym /Akademia Rzemiosła.	▪ seniorzy,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie, ▪ szkoły zawodowe,, ▪ Urząd Miasta, ▪ NGO, 	▪ uczelnie,
4. Wprowadzenie do szkół podstawowych i średnich 1 godziny tygodniowo edukacji kulturalnej, prowadzonej we współpracy z instytucjami kultury.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Miasta, ▪ szkoły, ▪ placówki kultury, ▪ organizacje pozarządowe, 	

IV. Pole rozwoju: MIASTO ROZWOJU MIESZKAŃCÓW – STOLICA EDUKACYJNA SUBREGIONU

WARTOŚCI O STRATEGICZNYM ZNACZENIU DLA ROZWOJU MIASTA	
MIASTO ROZWOJU MIESZKAŃCÓW – STOLICA EDUKACYJNA SUBREGIONU	
kluczowe wartości	szczegółowe wartości
1. Integracja edukacji z rynkiem pracy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zintegrowanie kierunków kształcenia z kierunkami strategicznego rozwoju miasta i subregionu – partnerstwo instytucji edukacyjnych z lokalnymi przedsiębiorcami, zgodność kierunków kształcenia z potrzebami rynku pracy, ▪ udział firm w kształceniu kapitału ludzkiego, ▪ spójność kształcenia na kolejnych poziomach, najlepsze szkoły średnie i zawodowe w subregionie, ▪ edukacja przez całe życie, ▪ edukacja kreatywna, ▪ wyspecjalizowane kierunki studiowania o randze krajowej, np. kierunki inżynierskie (inżynierowie informatycy),
2. Wykorzystywanie talentów, przedsiębiorczości i pracowitości mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> ▪ warunki dla rozwoju talentów – naukowych, artystycznych, sportowych, zawodowych, ▪ aktywna polityka rynku pracy, ▪ ośrodek przemysłowo-usługowy tworzący miejsca pracy dla mieszkańców miasta i subregionu, ▪ system promowania i rozwoju kadr oparty na obiektywnych kryteriach (bez nepotyzmu), ▪ lokalna polityka społeczna wspierająca osoby aktywne, ▪ premiowanie pomysłów mieszkańców, nagradzanie ich kreatywności, ▪ eksperymentalne ośrodki edukacyjne,
3. Miasto przyjazne dla ludzi młodych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ warunki dla rozwoju rodzin – praca dla młodych, warunki dla zdobycia mieszkania, usługi i udogodnienia na rzecz rodzin, ▪ niskie koszty życia na tle regionu i kraju, ▪ włączanie młodych mieszkańców w życie społeczne miasta, ▪ oferta czasu wolnego dla młodych sprzyjająca włączeniu społecznemu oraz ograniczająca zjawiska patologii,
4. Przestrzeń spędzania czasu wolnego (rekreacyjno-sportowe, rekreacyjno-przyrodnicze, kulturowe)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój obiektów sportowo-rekreacyjnych umożliwiających uprawianie różnych dyscyplin sportowych, ▪ przestrzeń rozrywki i kultury w zabytkowych częściach miasta, ▪ oferta czasu wolnego wykorzystująca położenie na Jurze, ▪ zagospodarowanie terenów nad Wartą na miejsca rekreacji dla mieszkańców, ▪ unikatowe urządzenia sportowe i rekreacyjne, np. tor wyścigowy w Wyrzowie, ▪ Internet w głównych lokalizacjach miasta,
5. Specjalizacje edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ informatyka, ▪ Business Process Outsourcing,

- Shared Services Center,
- edukacja kulturalna,
- ekologia, „zielona energia”,

PROJEKTY UMOŻLIWIĄJĄCE OSIĄGNIĘCIE WARTOŚCI W POLU

MIASTO ROZWOJU MIESZKAŃCÓW – STOLICA EDUKACYJNA SUBREGIONU

Nazwa projektu	Grupa, do której projekt jest adresowany	Główni partnerzy realizacji projektu – z miasta lub z otoczenia	Lokalizacja projektu
1. Kreatywna, innowacyjna edukacja.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby w wieku produkcyjnym, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ARR, ▪ PUP, ▪ Urząd Miasta, ▪ uczelnie, ▪ szkolnictwo zawodowe dla młodzieży i dorosłych – CKU, CKZiU, ▪ przedsiębiorcy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ szkoły, ▪ uczelnie, ▪ Park Technologiczny, ▪ Strefa Ekonomiczna,
2. Miejski system wspierania talentów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczniowie, ▪ studenci, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ szkoły, ▪ uczelnie, ▪ Urząd Miasta, ▪ przedsiębiorcy, ▪ NGO, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ centrum wspierania talentów – instytucja miejska,
3. Wsparcie młodych wynalazców i artystów – środki na badania, wyposażenie pracowni.			
4. Politechnika Częstochowska dla seniora – wykłady i ćwiczenia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ seniorzy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Politechnika Częstochowska, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Politechnika Częstochowska,
5. Akademia Rzemiosła dla seniorów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ seniorzy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie, ▪ izby rzemieślnicze, ▪ firmy rzemieślnicze, 	
6. Wsparcie ulgami podatkowymi przedsiębiorstw inwestujących w edukację swoich przyszłych kadr.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podmioty gospodarcze, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Miasta, ▪ przedsiębiorcy, ▪ szkoły zawodowe, 	

V. Pole rozwoju: NOWOCZESNA GOSPODARKA I SPECJALIZACJE GOSPODARCZE (WARUNKI DLA ROZWOJU BIZNESU)

WARTOŚCI O STRATEGICZNYM ZNACZENIU DLA ROZWOJU MIASTA	
NOWOCZESNA GOSPODARKA I SPECJALIZACJE GOSPODARCZE (WARUNKI DLA ROZWOJU BIZNESU)	
kluczowe wartości	szczegółowe wartości
1. Dogodne warunki dla lokalizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> ▪ atrakcyjne tereny i obiekty dla biznesu, ▪ dostępność kapitału ludzkiego, w tym absolwenci szkół wyższych, ▪ konkurencyjny kosztowo w skali regionalnej rynek pracy, ▪ instytucje otoczenia biznesu, w tym wspierające innowacyjność,
2. Usługi dla biznesu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Business Process Outsourcing, ▪ Shared Services Center, ▪ targi dla biznesu, ▪ inkubatory przedsiębiorczości – baza dla start-upów.
3. Atrakcyjny lokalny rynek pracy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto stabilnej pracy i płacy, ▪ tworzenie miejsc pracy konkurencyjnych względem otoczenia i ograniczanie migracji zawodowej,
4. Powiązanie funkcji akademickich z gospodarczymi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca środowiska naukowego i przemysłowego, ▪ nowe kierunki na uczelniach napędzające rozwój firm lokalnych i gospodarki 4.0 → badania + kadry,
5. Struktury sieciowe składające się z firm działających w Częstochowie oraz otoczeniu subregionalnym i regionalnym	<ul style="list-style-type: none"> ▪ klastry i współpraca podmiotów z różnych sektorów (biznes, nauka, samorząd, kultura, edukacja, sektor pozarządowy), ▪ rozwój targów branżowych umożliwiających nawiązywanie kontaktów oraz prezentowanie oferty firm z miasta,

PROJEKTY UMOŻLIWIAJĄCE OSIĄGNIĘCIE WARTOŚCI W POLU

NOWOCZESNA GOSPODARKA I SPECJALIZACJE GOSPODARCZE (WARUNKI DLA ROZWOJU BIZNESU)

Nazwa projektu	Grupa, do której projekt jest adresowany	Główni partnerzy realizacji projektu – z miasta lub z otoczenia	Lokalizacja projektu
1. Strefa Aktywności Gospodarczej (SAG): <ul style="list-style-type: none"> ▪ zwolnienia z podatku, ▪ preferencyjne czynsze, ▪ pomoc publiczna, ▪ dotacje na utworzenie nowych miejsc pracy, ▪ szkolenia, ▪ przygotowana infrastruktura, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedsiębiorcy, ▪ pracodawcy, ▪ uczelnie, ▪ instytucje otoczenia biznesu, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ARR, ▪ organizacje przedsiębiorców, ▪ izby rzemieślnicze, ▪ PUP, ▪ uczelnie, ▪ szkoły zawodowe, ▪ miasto, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ SAG - Skorki
2. Centrum Czystych Technologii Energetycznych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ firmy, ▪ mieszkańcy, ▪ uczelnie, ▪ OBR-y, ▪ przedsiębiorstwa energetyczne, ▪ interesariusze OZE, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto, ▪ firmy, ▪ mieszkańcy, ▪ uczelnie, ▪ OBR-y, ▪ przedsiębiorstwa energetyczne, ▪ interesariusze OZE, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie, ▪ park przemysłowo-technologiczny,
3. Akademia BPO (Business Process Outsourcing) – przygotowanie kadr IT, księgowość (język niemiecki, angielski)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie, ▪ studenci, ▪ przedsiębiorcy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie, ▪ firmy, ▪ miasto, 	
4. Centrum Ochrony i Promocji Zawodów Unikatowych – tradycyjne formy budownictwa, kowalstwo artystyczne, snycerstwo, piwowarstwo, przetwórstwo spożywcze itp.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby bezrobotne, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ izba rzemieślnicza, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ uczelnie, ▪ ARR, ▪ PUP, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ hale Elanexu,

VI. Pole rozwoju: NOWOCZESNA GOSPODARKA I SPECJALIZACJE GOSPODARCZE (BRANŻE NOWE I TRADYCYJNE)

WARTOŚCI O STRATEGICZNYM ZNACZENIU DLA ROZWOJU MIASTA	
NOWOCZESNA GOSPODARKA I SPECJALIZACJE GOSPODARCZE (BRANŻE NOWE I TRADYCYJNE)	
kluczowe wartości	szczegółowe wartości
1. Kontynuacja dobrych tradycji drobnej przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> ▪ udogodnienia dla mikro i małych przedsiębiorstw, ▪ stabilność warunków dla rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw, ▪ oferta rynkowa przedsiębiorstw w mieście przyciągająca odwiedzających – usługi, handel, czas wolny, ▪ mikro i małe firmy w branżach dla dzieci – wyroby i akcesoria dla dzieci, wózki,
2. Nowe kierunki rozwoju gospodarczego wzmocniające lokalną strukturę ekonomiczną i wykorzystujące lokalne uwarunkowania.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój „srebrnej gospodarki”, ▪ produkcja sprzętu wspinaczkowego i jaskiniowego, ▪ ośrodek naukowo-badawczy nastawiony na rozwój „zielonej energii” ▪ automotive, ▪ przemysły kreatywne oparte na wzornictwie przemysłowym, kreatywne rzemiosło, ▪ specjalizacja związana z tworzywami sztucznymi, ▪ informatyka, IT, ▪ logistyka w oparciu o intermodalny węzeł komunikacyjny i centrum logistyczne, ▪ przemysł techniki lotniczej,
3. Turystyka jako specjalizacja gospodarcza miasta i subregionu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ turystyka aktywna oparta na walorach przyrodniczych, ▪ turystyka miejska wykorzystująca potencjał kulturalny miasta i ruch pielgrzymkowy, ▪ turystyka wokół wydarzeń sportowych i kulturalnych, ▪ integrowanie oferty turystycznej subregionu oraz realizacja funkcji wyższego rzędu wspierających turystykę (kultura, rozrywka, usługi noclegowe, komunikacja itp.),

PROJEKTY UMOŻLIWIAJĄCE OSIĄGNIĘCIE WARTOŚCI W POLU

NOWOCZESNA GOSPODARKA I SPECJALIZACJE GOSPODARCZE (BRANŻE NOWE I TRADYCYJNE)

Nazwa projektu	Grupa, do której projekt jest adresowany	Główni partnerzy realizacji projektu – z miasta lub z otoczenia	Lokalizacja projektu
1. Turystyka przemysłowa, krajoznawcza, kulturalna: <ul style="list-style-type: none"> ▪ utworzenie sieci szlaków – piesze, rowerowe, kajakowe, kultu religijnego, ▪ opracowanie map, przewodników, ▪ stworzenie komunikacji między atrakcyjnymi turystycznie obiektami, ▪ rozwój bazy noclegowej dla szerokiego spektrum odbiorców, ▪ wprowadzenie karty turysty, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ turyści, ▪ mieszkańcy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jednostki gminne, ▪ lokalni przedsiębiorcy związani z branżą turystyczną, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zapłaźczarnia, ▪ stary browar, ▪ muzeum medali, ▪ muzeum techniki, ▪ miejskie instytucje kultury,
2. Inkubator start-upów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ młodzież kończąca naukę, ▪ absolwenci, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie, ▪ ARR, ▪ Urząd Miasta, ▪ ARP, ▪ organizacje pozarządowe,, ▪ patronackie przedsiębiorstwa, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tereny stref ekonomicznych,
3. Alternatywne źródła energii jako specjalizacja gospodarcza regionu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedsiębiorcy, ▪ mieszkańcy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedsiębiorcy, ▪ uczelnie, ▪ szkoły zawodowe, 	
4. Centrum designu i wzornictwa.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedsiębiorcy, ▪ studenci, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczelnie wyższe, ▪ uczelnie artystyczne z kraju, ▪ środowiska artystyczne, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ strefy ekonomiczne, ▪ miasto Częstochowa, ▪ uczelnie wyższe w mieście, ▪ designerskie warsztaty plenerowe (np. Stare Miasto, obiekty „klimatyczne”),

VII. Pole rozwoju: GŁÓWNY OŚRODEK SUBREGIONU PÓŁNOCNEGO

WARTOŚCI O STRATEGICZNYM ZNACZENIU DLA ROZWOJU MIASTA	
GŁÓWNY OŚRODEK SUBREGIONU PÓŁNOCNEGO	
kluczowe wartości	szczegółowe wartości
1. Częstochowa centralnym ośrodkiem obszaru funkcjonalnego w subregionie północnym.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integrowanie gmin w subregionie, ▪ przywracanie funkcji miasta wojewódzkiego, ▪ pełna obsługa administracyjna dostępna w mieście, ▪ centrum informacyjne subregionu,
2. Miasto dobrych praktyk transferowanych do innych ośrodków	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca międzynarodowa i innowacyjne projekty realizowane w jej ramach, ▪ kooperacja z sąsiednimi gminami,
3. Wizerunek miasta	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sposoby budowania wizerunku wewnętrznego i zewnętrznego w odniesieniu do różnych grup podmiotów,

PROJEKTY UMOŻLIWIAJĄCE OSIĄGNIĘCIE WARTOŚCI W POLU			
GŁÓWNY OŚRODEK SUBREGIONU PÓŁNOCNEGO			
Nazwa projektu	Grupa, do której projekt jest adresowany	Główni partnerzy realizacji projektu – z miasta lub z otoczenia	Lokalizacja projektu
1. Sprawna komunikacja: <ul style="list-style-type: none"> ▪ infrastruktura drogowa dla subregionu – określenie skali potrzeb, badania przepływu ruchu drogowego, ▪ transport zbiorowy / sieć połączeń – analiza połączeń komunikacyjnych, mechanizmy współfinansowania, węzły przesiadkowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy subregionu, ▪ gminy, ▪ powiaty, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 	
2. Nowoczesna edukacja na każdym poziomie rozwoju:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ samorządy, ▪ uczelnie wyższe, 		

<ul style="list-style-type: none"> ▪ analiza potrzeb edukacji: w odniesieniu do demografii i rynku pracy, ▪ opracowanie strategii edukacji w bliskiej współpracy z podmiotami gospodarczymi, ▪ stworzenie ośrodka naukowo-badawczego, ▪ ubranżowanie szkół zawodowych, ▪ edukacja przez całe życie (LLL) – forma stacjonarna i e-learning, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedsiębiorcy, ▪ izby rzemieślnicze, ▪ organizacje przedsiębiorców, ▪ służby zatrudnienia, ▪ NGO, 	
<p>3. Częstochowa – centrum kulturalno-naukowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy subregionu północnego, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gminy subregionu, ▪ potencjalni inwestorzy stref ekonomicznych, ▪ UM Częstochowa, ▪ tereny strefy ekonomicznej w Częstochowie,
<p>4. Wykreowanie spójnego wizerunku subregionu północnego – w tym promocja rolnictwa i agroturystyki.</p>		

VIII. W JAKI SPOSÓB MOŻNA WŁĄCZAĆ MIESZKAŃCÓW I INNE PODMIOTY LOKALNE W REALIZACJĘ STRATEGII?

PROJEKTY WSPIERAJĄCE PARTYCYPACJĘ PODMIOTÓW LOKALNYCH WE WDRAŻANIU STRATEGII			
GŁÓWNY OŚRODEK SUBREGIONU PÓŁNOCNEGO			
Nazwa projektu	Grupa, do której projekt jest adresowany	Główni partnerzy realizacji projektu – z miasta lub z otoczenia	Lokalizacja projektu
1. Portal upowszechniający dobre wzorce zachowań i działań obywatelskich.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ całe miasto,
2. Tworzenie w dzielnicach peryferyjnych miejsc spotkań i dyskusji.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wybrane dzielnice miasta,
3. Wspieranie lokalnej, osiedlowej i dzielnicowej aktywności – organizacja: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kiermaszów, ▪ imprez kulturalnych, ▪ festynów, ▪ konkursów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ lokalne grupy nieformalne, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ rady dzielnic, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dzielnice miasta na obrzeżach,
4. Szeroko pojęte konsultacje społeczne.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizacje pozarządowe, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dzielnice,
5. Partnerstwo lokalne: <ul style="list-style-type: none"> ▪ dzielnicowe, ▪ tematyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ lokalne grupy nieformalne, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ rady dzielnic, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dzielnice,
6. Ośrodki Społeczności Lokalnej – praca socjalna pozainstytucjonalna.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ MOPS, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto,

7. Kampanie społeczne dla miasta, np. odpowiedzialny biznes, świadomy konsument.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, ▪ biznes, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizacje pozarządowe, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto,
8. Utworzenie sieci centrów aktywności społecznej (jedno centrum obejmujące kilka dzielnic).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy, ▪ organizacje pozarządowe, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizacje pozarządowe, ▪ Urząd Miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ miasto,

Zestawienie uwag zgłoszonych w czasie konsultacji projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
1	31	3. Determinanty rozwojowe wynikające z przyjętych programów i strategii europejskich, krajowych i regionalnych	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Powinno być...” przyjętej Uchwałą sejmiku nr IV/38/2/2013 z dnia 1 lipca 2013 r.”	Poprawiono
2	43	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Jest to jeden z czynników mających wpływ na kształtowanie nawyków dzieci ale nie jedyny. Generalnie rodzicom zależy raczej na dobru dzieci.	Uwzględniono
3	43	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Powinno być... <u>uzależnionych od nikotyny</u> (nikotynizm to inaczej uzależnienie od nikotyny)	Poprawiono
4	55	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe (Tabela 23. Średnie wyniki uczniów w 2015	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Należy dodać w tytule tabeli czego te wyniki dotyczą (nie wiadomo, czy chodzi o wyniki sprawdzianu szóstoklasisty, czy może o maturę?)	Uwzględniono - Tytuł tabeli brzmi: Średnie wyniki sprawdzianu uczniów klas szóstych szkół podstawowych

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
		r.)			
5	61	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Powinno być: (...) i budownictwie 459, 5 mln (66,1%).	Poprawiono
6	62	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe (Tabela 35. PKB per capita w 2013 r.)	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Wartość w tabeli nie dotyczy samej Częstochowy, a całego podregionu częstochowskiego - najniższym poziomem na jakim GUS podaje dane dot. PKB jest poziom podregionów (NTS3)	Uwzględniono
7	63	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Powinno być... w subregionie północnym (patrz str. 43 Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”)	Poprawiono
8	70	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Powinno być: Według danych Regionalnego Centrum Analiz i Planowania Strategicznego w Wydziale Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego Częstochowa jest drugim ...	Poprawiono
9	75	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Brakuje krótkiego komentarza do tego podrozdziału diagnozy	Uzupełniono
10	84	7. Wyzwania rozwoju stojące	Urząd Marszałkowski	Jakie lotnisko Autorzy mają na myśli, czy chodzi o MPL „Katowice” w Pyrzowicach, czy	Poprawiono

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
		przed miastem Częstochowa	Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	może o Rudniki – należałoby to dookreślić.	
11	105	9. Wizja, cele strategiczne	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Powinno być: (...) z zagwarantowaniem podstawowych praw pracowniczych	Poprawiono
12	139	10. Zgodność celów strategicznych z programowaną pomocą unijną	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Należałoby określić w miarę możliwości wartości docelowe lub pożądany kierunek zmiany wskaźników w perspektywie obowiązywania Strategii, tj. 2030.	Uwzględniono
13	Str. 162, 163 i również w Diagnoza społeczno-gospodarcza „Częstochowa 2015”	11. Wskaźniki rezultatu	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego w Wydziale Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego	Poprawiono
14	139-163	11. Wskaźniki rezultatu	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Należało by rozważyć, czy opracowana lista wskaźników nie jest zbyt szczegółowa i rozbudowana, czy nie lepiej było by ją ograniczyć do najważniejszych w danych obszarze? Z punktu widzenia procesu monitorowania rezultatów wdrażania Strategii zbyt rozbudowana lista wskaźników może prowadzić do trudności w zakresie gromadzenia danych na potrzeby monitoringu.	Utrzymano wskaźniki ze względu konieczność wyznaczania wskaźników w przyszłych programach operacyjnych

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
15	158	11. Wskaźniki rezultatu (wzór Karty załącznik nr 1)	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Rozwoju Regionalnego	Brak tego załącznika w Projekcie Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030 r.	Wykreślono załącznik
16	Załącznik 1.	Załączniki (Karta projektu, 6. Zakres projektu)	Katarzyna Centkowska-Wydmuch, Wydział Edukacji Urzędu Miasta Częstochowy	Ze względu na specyfikę projektów związanych z budową, modernizacją, czy remontem możliwe jest określenie jedynie kosztów szacunkowych dla realizacji zadania.	Uwzględniono; kartę projektu usunięto
17	109	9. Wizja, cele strategiczne	Beata Grzanka, Biblioteka Publiczna im. dr W. Biegańskiego w Częstochowie	W obszarze C dopisać: „C.6.6 Stwarzanie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście.”	Uwzględniono
18	109	9. Wizja, cele strategiczne	Beata Grzanka, Biblioteka Publiczna im. dr W. Biegańskiego w Częstochowie	W obszarze C dopisać: „C.6.7 Nowoczesna i trwała struktura dostępu do informacji, w tym o zasobach i wydarzeniach kulturalnych miasta i regionu, na bazie sieci miejskich bibliotek publicznych.”	Uwzględniono
19	110	9. Wizja, cele strategiczne	Beata Grzanka, Biblioteka Publiczna im. dr W. Biegańskiego w Częstochowie	W obszarze D dopisać: „D.3.1 Utrzymanie wysokiego poziomu placówek kulturalnych miasta (biblioteki, domu kultury, filharmonii, galerii sztuki, muzeum, ośrodka kultury, teatru);” (...)	Uwzględniono
20	107	9. Wizja, cele strategiczne	Anna Lipińska, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	Powinno być: „C.3 Rozwój usług społecznych, przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.”	Poprawiono
21	107	9. Wizja, cele strategiczne	Elżbieta Ferenc, Fundacja	W obszarze C dopisać: „C.3.9 Rozwój działań na rzecz rodzin i osób bezdomnych	Uwzględniono

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
			Chrześcijańska „Adullam”	zmierzających do wyprowadzenia z bezdomności tych rodzin oraz osób, w tym poprzez tworzenie mieszkań chronionych.”	
22	107	9. Wizja, cele strategiczne	Elżbieta Ferenc, Fundacja Chrześcijańska „Adullam”	W obszarze C dopisać: „C.3.10 Tworzenie mieszkań treningowych/chronionych dla rodzin i osób wychodzących z bezdomności jako etap drogi wychodzenia z bezdomności.”	Uwzględniono - W treści zapisów w tabeli
23	107	9. Wizja, cele strategiczne	Elżbieta Ferenc, Fundacja Chrześcijańska „Adullam”	W obszarze C dopisać: „C.3.11 Rozwój działań w zakresie przeciwdziałania zagrożeniu bezdomnością poprzez realizację różnych programów zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej środowisk oraz osób dotkniętych tym problemem.”	Uwzględniono - W treści zapisów w tabeli
24	107	9. Wizja, cele strategiczne	Elżbieta Ferenc, Fundacja Chrześcijańska „Adullam”	W kierunku C.3.6 oprócz Uniwersytetu Trzeciego Wieku należałoby uwzględnić inne podmioty, w tym organizacje pozarządowe.	Uwzględniono
25	106	9. Wizja, cele strategiczne	Agnieszka Banasik, Wydział Edukacji Urzędu Miasta Częstochowy	Powinno być: „C.2.4 Zagwarantowanie równego dostępu do usług edukacyjnych”, gdyż maksymalną ilość uczniów określają przepisy prawa oświatowego a minimalna ilość uczniów zależy w dużej mierze od położenia szkoły i nie można tego jednoznacznie zdefiniować.	Nie uwzględniono - Dążymy, by program rozwoju usług edukacyjnych przeniósł ten obowiązek na wymiar możliwy do pomiaru
26	106	9. Wizja, cele strategiczne	Agnieszka Banasik, Wydział Edukacji Urzędu Miasta Częstochowy	Powinno być: „C.2.6 Upowszechnienie w szkołach poradnictwa psychologicznego i poradnictwa zawodowego w zakresie wyboru zawodu.”	Uwzględniono
27	96	9. Wizja, cele strategiczne	Bogdan Rajek, Zespół Audytu Wewnętrznego	Brak informacji o Misji, która jest charakterystyką danej organizacji, nazywana również swoistym „kodem genetycznym”	Nie uwzględniono - Strategia dotyczy rozwoju miasta jako wspólnoty

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
			Urzędu Miasta Częstochowy	kultury organizacyjnej, określająca podstawowe wartości organizacji.	mieszkańców, a nie jako instytucji lub organizacji
28	-	9. Wizja, cele strategiczne	Bogdan Rajek, Zespół Audytu Wewnętrznego Urzędu Miasta Częstochowy	Dopisanie obszaru E. SPRAWNA ADMINISTRACJA, wraz z określeniem celu strategicznego i kierunków działań, bez którego trudno będzie realizować obszary A-D.	Uwzględniono - W zapisach dotyczących wdrażania Strategii
29	76	6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	Sebastian Trzeszkowski, Asystent Prezydenta Miasta Częstochowy	W mocnych stronach dopisać: „Realizacja części zadań własnych gminy przez organizacje pozarządowe.”	Uwzględniono
30	-	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Ewa Rudnicka, Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna Urzędu Miasta Częstochowy	Wyeksponowanie wpływu procesów demograficznych na planowanie przestrzenne.	Uwzględniono - Wskazano w Diagnozie będącej załącznikiem do Strategii
31	-	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Ewa Rudnicka, Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna Urzędu Miasta Częstochowy	Zwrócenie większej uwagi na konieczność zintensyfikowania działań związanych z realizacją opracowywanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.	Uwzględniono - Wskazano w Diagnozie będącej załącznikiem do Strategii
32	67	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe (Tabela 41. Powierzchnia miasta pokryta miejscowymi planami zagospodarowania	Ewa Rudnicka, Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna Urzędu Miasta Częstochowy	Aktualizacja danych dotyczących obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.	Uwzględniono

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
		przestrzennego (stan na dzień 10.08.2016 r.)			
33	-	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Marcin Kozak, Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie	Mało aktualne wskaźniki bezrobocia z 2014 roku, w odniesieniu do dostępnych za 2016 rok.	Uwzględniono - Ze względu na metodologię GUS i na konieczność wyboru roku bazowego zostało przyjęte, że wszelkie dane wskaźnikowe powinny być jednolicie oceniane w czasie i opierać się na 2014 roku. W kolejnych latach wskaźniki będą aktualizowane
34	77	6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	Marcin Kozak, Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie	W mocnych stronach dopisać: „Wolne przygotowane tereny inwestycyjne w dwóch SSE.”	Uwzględniono
35	77	6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	Marcin Kozak, Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie	W zagrożeniach dopisać: „Niski poziom kwalifikacji absolwentów i potencjalnych kadr pochodzących z uczelni wyższych / niedopasowany profil kwalifikacji i niewystarczające kompetencje zawodowe (zbyt niskie kwalifikacje) do podjęcia pracy u pracodawców, szczególnie w branżach zaawansowanych technologicznie i opartych na wiedzy (języki obce, inżynierowie elektronicy / programiści / projektanci systemów mechanicznych i elektronicznych).”	Uwzględniono
36	79	6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	Marcin Kozak, Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie	W zagrożeniach dopisać: „Tendencja „emigracji” edukacyjnej wśród najzdolniejszych maturzystów i ich pozostanie w innych miastach.”	Uwzględniono

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
37	103	9. Wizja, cele strategiczne	Marcin Kozak, Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie	W kierunku B.1.1 uzupełnić cele dotyczące SSE i inwestycji: „przygotowanie gotowej infrastruktury powierzchni logistyczno – produkcyjnej na terenach SSE dedykowanej nowym projektom inwestycyjnym.”	Uwzględniono
38	100, 101	9. Wizja, cele strategiczne	St. bryg. Janusz Benduch Zastępca Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie	Zapewnienie przez sieć miejską właściwych parametrów zasilania do celów pożarowych przy realizacji kierunków działań: A.4.6, A.1.1, A.1.2	Uwzględniono
39	100	9. Wizja, cele strategiczne	St. bryg. Janusz Benduch Zastępca Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie	Moduł bezkolizyjnego przejazdu służb ratowniczych przez skrzyżowania przy wprowadzaniu kierunku A.2.4	Uwzględniono. Problem może być rozwiązany w ramach kierunku inteligentnego systemu sterowania ruchem A.2.4
40	-	9. Wizja, cele strategiczne	St. bryg. Janusz Benduch Zastępca Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie	Konieczność modernizacji przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w celu dostosowania ich warunków budowlanych do aktualnych przepisów przeciwpożarowych i bezpiecznego użytkowania.	Problem uwzględniony w Diagnostyce, wskazany do realizacji modernizacji bazy oświatowej
41	-	9. Wizja, cele strategiczne	St. bryg. Janusz Benduch Zastępca Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie	Edukacja młodzieży w szkołach w zakresie bezpieczeństwa pożarowego.	Uwzględniono. Wskazanie do przyszłego programu operacyjnego dotyczącego bezpieczeństwa

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
42	-	9. Wizja, cele strategiczne	St. bryg. Janusz Benduch Zastępca Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie	Prowadzenie profilaktyki mieszkańców w zakresie niebezpieczeństwa zaccadzenia (akcje „Nie dla czadu”, „ Zgaś ryzyko”)	Uwzględniono. Wskazanie do przyszłego programu operacyjnego dotyczącego bezpieczeństwa
43	-	9. Wizja, cele strategiczne	St. bryg. Janusz Benduch Zastępca Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie	Konieczność przy planowaniu budowy nowych osiedli mieszkaniowych zapewnienia dróg pożarowych do budynków dla służb ratowniczych, a także modernizowania istniejących zasobów mieszkalnych w celu ich zapewnianie.	Uwzględniono. Wskazanie do przyszłego programu operacyjnego dotyczącego bezpieczeństwa
44	-	9. Wizja, cele strategiczne	St. bryg. Janusz Benduch Zastępca Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie	Dopisanie PSP do zadań profilaktycznych umacniających współpracę wspólnot sąsiedzkich zgodnie z kierunkiem C.5.4	Uwzględniono. Wskazanie do przyszłego programu operacyjnego dotyczącego bezpieczeństwa
45	42	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe (Tabela 3. Liczba ludności w dzielnicach z podziałem na grupy wiekowe)	Henryk Kowalski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	Dla pełnej ilustracji zagadnienia, przedstawienie sytuacji demograficznej w liczbach względnych – procentowo.	Uwzględniono - w Diagnostyce
46	44, 45	5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	Henryk Kowalski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	W „Zjawiska, starzenia się, pomoc społeczna” dopisać: „Pogłębiające się negatywne tendencje demograficzne związane ze starzeniem się lokalnej społeczności powodują konieczność	Uwzględniono

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
				przeprofilowania struktury niesionej pomocy w odniesieniu do poszczególnych grup wiekowych /seniorzy/ oraz zabezpieczenia w budżecie miasta wyższych środków umożliwiających finansowanie całodobowej opieki nad osobami niesamodzielnymi, przebywającymi zarówno w placówkach na terenie miasta, jak i poza nim”, oraz: „Wzrasta liczba emerytów korzystających z usług pomocy społecznej/niskie emerytury/, podobnie jak i osób zatrudnionych /niskie płace/.”	
47	78	6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	Henryk Kowalski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	W zagrożeniach dopisać: „Narastanie zjawiska „wielopropblemowości” rodzin, przejawiającego się w kumulacji negatywnych problemów i zjawisk o charakterze patologicznym”, gdyż zjawisko bezrobocia powodują zmianę statusu społecznego rodziny.	Uwzględniono
48	78	6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	Henryk Kowalski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	W zagrożeniach powinno być: „Tworzenie się gett społecznych w różnych dzielnicach Częstochowy co wywołuje stygmatyzację tych miejsc”	Poprawiono
49	78	6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	Henryk Kowalski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	W zagrożeniach dopisać: „Szczególnie w peryferyjnych dzielnicach Częstochowy widoczna jest marginalizacja społeczna /brak oferty wypoczynku i rekreacji dla wszystkich grup ludności/, cywilizacyjna / niski procent terenów z infrastrukturą gazową - zagrożenie niską emisją / opalanie mieszkań węglem i miałem/, komunikacyjna / trudny i drogi dojazd do centrum / i kulturalna /działalność kulturalna skoncentrowana w centrum miasta/”	Problem w podobny sposób zdefiniowany w Diagnozie

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
50	78	6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	Henryk Kowalski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	Z zagrożeniach dopisać: „Kolejka częstochowian oczekujących na mieszkania z zasobów miasta sięga kilku lat. Widoczny jest brak tanich mieszkań pod wynajem z ochroną praw lokatora.”	Problem w podobny sposób zdefiniowany w Diagnozie
51	102	9. Wizja, cele strategiczne	Marcin Kozak, Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie	Potrzeba budowania potencjału miasta w zakresie przyciągania inwestorów z sektora usług dla biznesu (BPO/SSC), z dopisaniem odrębnego celu, lub rozszerzeniem celu B.1	Nie uwzględniono - Wpisanie sektora BPO/SSC nie mieści się w logice projektu Strategii Rozwoju Miasta „Częstochowa 2030+”, a powinny być raczej wpisane w krótkookresowy program operacyjny
52	23	3. Determinanty rozwojowe wynikające z przyjętych programów i strategii europejskich, krajowych i regionalnych	Prof. dr hab. inż. Antoni Sawicki, Przewodniczący Komisji NOT d.s. Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego w Regionie Częstochowskim Sekretarz; Społecznego Komitetu Muzeum Techniki, Przemysłu i Rzemiosła	Dopisać działanie: „Promowanie wśród Częstochowian (dzieci, młodzieży, studentów, rodziców i dziadków) bardzo wysokiej użyteczności dla miasta, regionu i całego polskiego społeczeństwa wysiłków w zdobywaniu trudnej wiedzy z zakresu nauk ścisłych. Wykorzystanie do tego celu potencjału częstochowskich szkół wyższych, organizacji społecznych i zawodowych (np. NOT, SARP) oraz upadających muzeów poprzemysłowych przez utworzenie w Częstochowie Centrum Edukacji Nauk Ścisłych i Technicznych.	Uwzględniono w kierunku działania D.2.2
53	23	3. Determinanty rozwojowe wynikające z przyjętych programów	Prof. dr hab. inż. Antoni Sawicki, Przewodniczący Komisji NOT d.s. Ochrony	Dopisać działanie: „Stałe motywowanie częstochowskiej młodzieży i studentów do chęci zdobywania wiedzy i umiejętności w zakresach nauk ścisłych i technicznych celem zmniejszenia bezrobocia, przyciągnięcia	Uwzględniono w obszarze B.3

Lp.	Numer strony	Rozdział	Strona zgłaszająca	Propozycja zmiany, uwaga	Decyzja w sprawie zgłoszonej propozycji wraz z uzasadnieniem
		i strategii europejskich, krajowych i regionalnych	Dziedzictwa Przemysłowego w Regionie Częstochowskim Sekretarz; Społecznego Komitetu Muzeum Techniki, Przemysłu i Rzemiosła	kapitału inwestycyjnego, wzrostu konkurencyjności wyrobów częstochowskiego przemysłu.”	
54	23	3. Determinanty rozwojowe wynikające z przyjętych programów i strategii europejskich, krajowych i regionalnych	Prof. dr hab. inż. Antoni Sawicki, Przewodniczący Komisji NOT d.s. Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego w Regionie Częstochowskim Sekretarz; Społecznego Komitetu Muzeum Techniki, Przemysłu i Rzemiosła	Dopisać działanie: „Współpraca Miasta z częstochowskimi uczelniami i zakładami przemysłowymi w celu stałego podnoszenia wiedzy ścisłej wśród nauczycieli szkół zawodowych i kadry inżyniersko-technicznej. Budowanie etosu częstochowskiego inżyniera - wysokiej klasy specjalisty, wynalazcy, projektanta, naukowca. Wykorzystanie do jego promocji osiągnięć częstochowskich uczonych, przedsiębiorców, wynalazców itd. Powierzenie tych zadań częstochowskiemu Centrum Edukacji Nauk Ścisłych i Technicznych.”	Uwzględniono w kierunku działania B.3.4